

A
PĀLI READER

WITH NOTES AND GLOSSARY

BY

DINES ANDERSEN, PH. D.

PROFESSOR AT THE UNIVERSITY, COPENHAGEN

PART I: TEXT AND NOTES

FOURTH EDITION

COPENHAGEN

GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK FORLAG

LONDON

LUZAG & CO.

LEIPZIG

O. HARRASSOWITZ

1935

A
PĀLI READER

WITH NOTES AND GLOSSARY

BY

DINES ANDERSEN, PH. D.

PROFESSOR AT THE UNIVERSITY, COPENHAGEN

PART I: TEXT AND NOTES

FOURTH EDITION

COPENHAGEN
GYLDENDALSKE BOGHANDEL — NORDISK FORLAG

LONDON
LUZAC & CO.

LEIPZIG
O. HARRASSOWITZ

1935

3778

COPENHAGEN - PRINTED BY A/S RECATO

PREFACE.

The following selections from Pāli literature were intended to serve as reading exercises at my own university-lectures, but I hope they may also be useful to other teachers of Indian philology, who wish to supply the Sanskrit lessons with an elementary course in Buddhist literature. Many of the selected specimens are well known, having been translated and discussed very often in Western literature, still I think they will be welcome to beginners in the original language. I have considered the Jātaka, from which the first 60 pages are taken, to be the fittest matter for the first reading, and I think these 60 pages will be sufficient for the first semester's exercises. The rest of the book, containing specimens chiefly illustrating the history of Buddha and Buddhist religion and literature, can probably be read in a second semester, and a third semester might then be devoted to reading the Dhammapada, of which the second edition is now easily accessible. To that purpose the following glossary will be arranged so that it includes, not only all the words of the selected texts but also the words of the Dhammapada not occurring in the reader.

In preparing the texts and vocabulary the Mss. and collections of V. Fausbøll and V. Trenckner have been at my disposal and have in a great many cases been a valuable and almost indispensable guide to me. In the notes I have given an account of what I have corrected in the texts used, but several misprints in the printed editions or insignificant blunders in the manuscripts I have tacitly cor-

rected without mention; I hope however that I have not committed many new ones! The notes are only literary and critical with some remarks added on the metre and references to parallel passages, in order to accustom the beginner to notice these things in his first study of Pāli Gāthās; all other philological matter must be sought in the glossary.

My best thanks are due to Professor V. Fausbøll and Dr. S. Sørensen; both of them have spent much time and labour in helping me to make this book as correct as possible. I now lay it before the public hoping that it will contribute a little to propagate the knowledge of the interesting Pāli language and its literature.

Copenhagen, February 1901.

Dines Andersen.

In this second edition the texts have been printed quite as they stand in the first edition, so that the references in the Glossary still hold good. The corrections given on the last pages of Part II. have been inserted, and several small misprints removed; only a few emendations ought to be mentioned: tesu kathentesu kathentesu (instead of tesu tesu kathentesu) 48¹⁰, phoṭṭhabbā (phoṭṭhabbo) 72⁴, sakkhimha (sakkhimhā) 79²⁰; as to Sect. 66 I must confine myself to recommend the students to consult the new standard edition of the Mahāvamsa by W. Geiger. On the other hand I have tried to bring the literary references in the Notes up to date, as far as has been possible to me, and on this point I have to express my thanks to my colleague in Uppsala, Prof. K. F. Johansson, from whose splendid Swedish translation of Indian tales I have derived not a few useful informations.

Copenhagen, May 1910.

D. A.

1. SUMSUMĀRA-JĀTAKA.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rājjaṃ kārente Himavantapadese Bodhisatto kapiyoniyaṃ nibbattitvā nāgabalo thāmasampanno mahā-sarīro sobhaggappatto hutvā Gaṅgānivattane araṇṇāyatane vāsaṃ kap-pesi. 'Tadā Gaṅgāya eko suṃsumāro vasi. Ath' assa bhariyā Bodhi- 5
sattassa sarīraṃ disvā tassa hadayamaṃse dohaḷaṃ uppādetvā suṃsumāraṃ āha: „ahaṃ sāmi etassa kapiṇṇajassa hadayamaṃsaṃ khāditu-kāmā“ ti. „Bhadde, mayaṃ jalagocārā, esa thalagocarō, kin ti taṃ gaṇhituṃ sakkhissāmā“ 'ti. „Yena tena upāyena gaṇha, sace na labhissāmi marissāmiti“. „Tena hi mā bhāyi, atth' eko upāyo ti 10
khādāpessāmi taṃ tassa hadayamaṃsaṃ“ ti suṃsumāriṃ samassāsetvā Bodhisattassa Gaṅgāya pāṇiyaṃ pivitvā Gaṅgātīre nisinnakāle santikaṃ gantvā evaṃ āha: „vānarinda, imasmiṃ padese kasaṭaphalāni khādanto kim tvaṃ cinnatṭhāne yeva carasi, pāra-Gaṅgāya ambalabujādīnaṃ madhuraphalānaṃ anto n' atthi, kin te tattha gantvā phalāphalaṃ 15
khādituṃ nā vaṭṭatīti“. „Kumbhīlarāja, Gaṅgā mahodikā vittinṇā, kathaṃ tattha gamissāmiti“. „Sace gacchasi ahaṃ taṃ mama piṭṭhiṃ āropetvā nessāmiti“. So taṃ saddahitvā „sādhū“ 'ti sampatichchitvā „tena hi ehi, piṭṭhiṃ me abhirūhā“ 'ti ca vutte taṃ abhirūhi. Suṃsumāro thokaṃ netvā uḍake osidāpesi. Bodhisatto „samma, uḍake 20
maṃ osidāpesi, kin nu kho etaṃ“ ti āha. „Nāhaṃ taṃ dhamme su-dhammatāya gaḥetvā gacchāmi, bhariyāya pana me tava hadayamaṃse dohaḷo uppanno, taṃ ahaṃ tava hadayaṃ khādāpetukāmo“ ti. „Samma, kathaṃ tena te sundaraṃ kataṃ, sace hi amhākaṃ uḍare hadayaṃ bhaveyya sākhaḡgesu carantānaṃ cunṇavicunṇaṃ bhaveyyā“ 'ti. „Ka- 25
haṃ pana tumhe ṭhapethā“ 'ti. Bodhisatto avidūre ekaṃ udumbaraṃ

pakkaphalapiṇḍisampannam dassento „pass' etāni amhākam hadayāni ekasmim udumbare olambantīti“. „Sace me hadayam dassasi ahan tam na māressāmiti“. „Tena hi ettha nehi mam, ahan te rukke olambantam dassāmiti“. So tam ādāya tattha agamāsi. Bodhisatto
5 tassa piṭṭhito uppatitvā udumbararukkhe nisīditvā „samma bālasuṃsumāra, imesam sattānam hadayam nāma rukkhagge hotiti saññī ahosi, bālo si, ahan tam vañcesim, tava phalāphalam tam eva hotu, sarīram eva pana te mahantam, paññā pana n' atthīti“ vatvā imam attham pakāsento imā gāthā avoca:

10 Alam etehi ambehi jambūhi panasehi ca
yāni pāram samuddassa, varam mayham udumbaro.

Mahatī vata te bondi, na ca paññā tadūpikā,
suṃsumāra, vañcito si, gaccha dāni yathāsukhan ti.

Suṃsumāro sahasam parājito viya dukkhī dummano pajjhāyanto attano
15 nivesanaṭṭhānam eva gato.

2. VĀNARINDA-JĀTAKA.

Atīte, Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto kapiyoniyam nibbattitvā vuddhim anvāya assapotappamāṇo thāmasampanno ekacaro hutvā nadīti viharati. Tassā pana nadiyā vemajjhe eko
20 dīpako nānappakārehi ambapanasādīhi phalarukkhehi sampanno. Bodhisatto nāgabalo thāmasampanno nadiyā orimatīrato uppatitvā — dīpakassa orato nadīmajjhe eko piṭṭhipāsāṇo atthi — tasmim nipatati, tato uppatitvā tasmim dīpake patati. Tattha nānappakārāni phalāni khādītva sāyam ten' eva upāyena paccāgantvā attano vasanaṭṭhāne
25 vasitvā punadivase pi tath' eva karoti. Iminā niyāmena tattha vāsam kappeti. Tasmim pana kāle eko kumbhīlo sapajāpatiko tassā nadiyā vasati. Tassa sū bhariyā Bodhisattam aparāparam gacchantam disvā Bodhisattassa hadayamamse dohaḷam uppādetvā kumbhīlam āha:
„mayham kho ayya imassa vānarindassa hadayamamse dohaḷo up-
30 panno“ ti. Kumbhīlo „sādhū hoti, lacchasīti“ vatvā „ajja tam sāyam dīpakato āgacchantam eva gaṇhissāmiti“ gantvā piṭṭhipāsāṇe nipajji. Bodhisatto divasam caritvā sāyaṇhasamaye dīpake ṭhito va pāsāṇam

oloketvā „ayam pāsāṇo idāni uccataro khāyati, kin nu kāraṇan“ ti cintesi. Tassa kira udakappamāṇaṇ ca pāsāṇappamāṇaṇ ca suvavatthā-pitam eva, ten' assa etad ahosi: „ajja imissā nadiyā udakam n' eva hāyati na vaddhati, atha ca panāyaṇ pāsāṇo mahā hutvā paññāyati, kacci nu kho ettha mayham gahaṇatthāya kumbhilo nipanno“ ti so 5 „vīmaṃsāmi tāva nan“ ti tatth' eva tathvā pāsāṇena saddhim kathento viya „bho pāsāṇā“ 'ti vatvā paṭivacanam alabhanto yāvatatiyam „pā-sāṇā“ 'ti āha. „Pāsāṇo kim paṭivacanam na dassatiti“ puna pi nam vānaro „kim bho pāsāṇa ajja mayham paṭivacanam na desīti“ āha. Kumbhilo „addhā aññesu divasesu ayam pāsāṇo vānarindassa paṭivaca- 10 nam adāsi, dassāmi dāni 'ssa paṭivacanan“ ti cintetvā „kim bho vānarindā“ 'ti āha. „Ko si tvan“ ti. „Aham kumbhilo“ ti. „Kimattham ettha nipanno sīti“. „Tava hadayamaṃsam patthayamāno“ ti. Bodhisatto cintesi: „añño me gamanamaggo n' atthi, ajja mayā esa kumbhilo vañcetaṇṇo“ ti. Atha nam evam āha: „samma kumbhila, aham attā- 15 nam tuyham pariccajissāmi, tvam mukham vivaritvā maṃ tava santi-kam āgatakāle gaṇhāhīti“. Kumbhīlānam hi mukhavivaṇṇe akkhīni nimilanti. So tam kāraṇam asallakkhetvā mukham vivari, ath' assa akkhīni pithīyimsu. So mukham vivaritvā akkhīni nimiletvā nipajji. Bodhisatto tathābhāvaṇ ṇatvā dīpakā uppatito gantvā kumbhīlassa 20 matthakam akkamitvā tato uppatito vijjullatā viya vijjotamāno paratīre aṭṭhāsi. Kumbhilo tam acchariyam disvā „iminā vānarindena atiac-cherakam katan“ ti cintetvā „bho vānarinda, imasmim loke catūhi dhammehi samannāgato puggalo paccāmitte abhibhavati, te sabbe pi tuyham abbhantare atthi, maññe“ ti vatvā imam gātham āha: 25

Yass' ete caturo dhammā vānarinda yathā tava
saccam dhammo dhiti cāgo diṭṭham so ativattatiti.

Evam kumbhilo Bodhisattam pasamsitvā attano vasanaṭṭhānam gato.

3. BAKA-JĀTAKA.

Atīte ekasmim araṇṇāyatane Bodhisatto aññataram padumasaram 30 nissāya tīthe rukke rukkhadevatā hutvā nibbatti. Tadā aññatarasmim nātimahante sare nidāghasamaye udakam mandam ahosi, bahū c' ettha

macchā honti. Ath' eko bako te macche disvā „eken' upāyena ime macche vañcetvā khādissāmiti“ gantvā udakapariyante cinto nisīdi. Atha tam macchā disvā „kim ayya cinto nisinno sīti“ pucchimsu. „Tumhākaṃ cinto nisinno 'mhīti“. „Ambhākaṃ kim cintesi ayyā“ 5 'ti. „Imasmiṃ sare udakaṃ parittaṃ gocharo ca mando nidāgho ca mahanto, 'idān' ime macchā kim nāma karissantīti' tumhākaṃ cinto nisinno 'mhīti“. „Atha kim karoma ayyā“ 'ti. „Tumhe sace mayhaṃ vacanaṃ kareyyātha ahaṃ vo ekekaṃ mukhatuṇḍakena gahetvā ekaṃ pañcavaṇṇapadumasañchannaṃ mahāsaraṃ netvā vissajjeyyan“ ti. 10 „Ayya, paṭhamakappikato paṭṭhāya macchānaṃ cintanakabako nāma n' atthi, tvaṃ amhesu ekekaṃ khāditukāmo sīti“. „Nāhaṃ tumhe mayhaṃ saddahante khādissāmi, sace pana sarassa atthibhāvaṃ mayhaṃ na saddahatha ekaṃ macchaṃ mayā saddhiṃ saraṃ passituṃ pesethā“ 'ti. Macchā tassa saddahitvā „ayaṃ jale pi thale pi sam- 15 attho“ ti ekaṃ kāṇamahāmacchaṃ adāmsu: „imaṃ gahetvā gacchathā“ 'ti. So tam gahetvā netvā sare vissajjetvā sabbhaṃ saraṃ dassetvā puna ānetvā tesaṃ macchānaṃ santike vissajjesi. So tesaṃ macchānaṃ sarassa sampattiṃ vaṇṇesi. Te tassa kathaṃ sutvā gantukāmā hutvā „sādhu ayya, amhe gaṇhitvā gacchāhīti“ āhaṃsu. Bako paṭhaman 20 tam kāṇamahāmacchaṃ eva gahetvā saratīraṃ netvā saraṃ dassetvā saratīre jāte varaṇarukkhe niliyitvā tam viṭapantare pakkipitvā tuṇḍena vijjhanto jīvitakkhayaṃ pāpetvā maṃsaṃ khāditvā kaṇṭake rukkhamaṃṇe pātetvā puna gantvā „vissaṭṭho me so maccho, añño āgacchatū“ 'ti eten' upāyena ekekaṃ gahetvā sabbamacchake khāditvā puna āgato 25 ekamacchaṃ pi nāddasa. Eko pan' ettha kakkāṭako avasiṭṭho. Bako tam pi khāditukāmo hutvā „bho kakkāṭaka, mayā sabbe te macchā netvā padumasañchanne mahāsare vissajjitā, ehi tam pi nessāmiti“. „Maṃ gahetvā gacchanto kathaṃ gaṇhissasi“. „Dasitvā gaṇhissāmiti“. „Tvaṃ evaṃ gahetvā gacchanto maṃ pātesasi, nāhaṃ tayā 30 saddhiṃ gamissāmiti“. „Mā bhāyi, ahaṃ tam sugahitaṃ gahetvā gamissāmiti“. Kakkāṭako cintesi: „imassa macche netvā sare vissajjanaṃ nāma n' atthi, sace pana maṃ sare vissajjessati icc-etaṃ kusalaṃ, noce vissajjessati gīvaṃ assa chinditvā jīvitaṃ harissāmiti“. Atha naṃ evaṃ āha: „samāna baka, na kho tvaṃ sugahitaṃ gahetuṃ sakkhissasi, 35 ambhākaṃ pana gahaṇaṃ sugahaṇaṃ, sac' āhaṃ aḷena tava gīvaṃ gahetuṃ labhissāmi tava gīvaṃ sugahitaṃ katvā tayā saddhiṃ gamissā-

mīti". So tam „vañcetukāmo esa man" ti ajānanto „sādhū" 'ti sam-
 paticchi. Kakkatāko attano aḷehi kammārasaṇḍāsena viya tassa gīvaṃ
 sugahitaṃ katvā „idāni gacchā" 'ti āha. So tam netvā saraṃ das-
 setvā varaṇarukkabhīmukho pāyāsi. Kakkatāko āha: „mātula, ayaṃ
 saro etto, tvaṃ pana ito nesīti". Bako „piyamātulako atibhāgiṇiputto 5
 si me tvaṃ" ti vatvā „tvaṃ 'esa maṃ ukkhipitvā vicaranto mayhaṃ
 dāso' ti saññaṃ karosi, maññe, pass' etaṃ varaṇarukkhamūle kaṇṭa-
 karāsiṃ, yathā me te sabbamacchā khādītā tam pi tath' eva khādissā-
 mīti" āha. Kakkatāko „ete macchā attano bālatāya tayā khādītā,
 ahaṃ pana te maṃ khādītum na dassāmi, tañ ñeva pana vināsaṃ pā- 10
 pessāmi, tvaṃ hi bālatāya mayā vañcitabhāvaṃ na jānāsi, marantā
 ubho pi marissāma, esa te sīsaṃ chinditvā bhūmiyaṃ khipissāmīti"
 vatvā saṇḍāsena viya aḷehi tassa gīvaṃ nippīlesi. So vattakatena
 mukhena akkhīhi assunā paggharantena maraṇabhayaatajjito „sāmi, ahan
 taṃ na khādissāmi, jīvitaṃ me dehīti" āha. „Yadi evaṃ otaritvā 15
 sarasmiṃ maṃ vissajjehīti". So nivattitvā saraṃ eva otaritvā kak-
 katākaṃ sarapariyante paṃkapiṭṭhe ṭhapesi. Kakkatāko kattarikāya
 kumudanaḷaṃ kappento viya tassa gīvaṃ kappetvā udakaṃ pāvīsi.
 Tam acchariyaṃ disvā varaṇarukkhe adhivatthā devatā sādhu-kāraṃ
 damamānā vanaṃ unnādayamānā madhurassarena imaṃ gātham āha: 20

Nāccanta nikatippaṇṇo nikatyā sukham edhati,
 ārādhe nikatippaṇṇo bako kakkatākā-m-ivā 'ti.

4. NIGRODHAMIGA-JĀTAKA.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārayamāne Bodhisatto
 migayoniyaṃ paṭisandhiṃ gaṇhi. So mātukucchito nikkhanto su- 25
 vaṇṇavaṇṇo ahosi, akkhīni c' assa maṇigūlasadisāni ahesum, siṅgāni
 rajatavaṇṇāni, mukhaṃ rattakambalapuṇjavāṇṇaṃ, hatthapādapariyantaṃ
 lākhāparikammakataṃ viya, vāladhi camarassa viya ahosi, sarīraṃ paṇ'
 assa mahantaṃ assapotakappamāṇaṃ ahosi. So pañcasatamiga-pari-
 vāro araṇṇe vāsaṃ kappesi nāmena Nigrodhamigarājā nāma. Avidūre 30
 paṇ' assa aṇṇo pi pañcasatamigaparivāro Sākhāniga nāma vasati, so
 pi suvaṇṇavaṇṇo va ahosi. Tena samayena Bārāṇasirājā migavadhapa-

suto hoti, vinā maṁsena na bhuñjati, manussānaṁ kammacchedaṁ
katvā sabbe negamajānapade sannipādetvā devasikaṁ migavaṁ gacchati.
Manussā cintesum: „ayaṁ rājā ambhākaṁ kammacchedaṁ karoti, yaṁ
nūna mayaṁ uyyāne migānaṁ nivāpaṁ vāpitvā pāṇīyaṁ sampādetvā
5 bahumige uyyāne pavesetvā dvāraṁ bandhitvā rañño niyyādemā“ 'ti.
Te sabbe uyyāne nivāpatiṇaṁ ropetvā udakaṁ sampādetvā dvāraṁ
yojāpetvā nāgare ādāya muggarādinānāvudhahatthā arraṇṇaṁ pavi-
sitvā mige pariyesamānā „majjhe t̥hite mige gaṇhissāmā“ 'ti yojana-
mattaṁ t̥hānaṁ parikkhipitvā saṁkhipamānā Nigrodhamiga-Sākhami-
10 gānaṁ vasanaṭṭhānaṁ majjhe katvā parikkhipimsu. Atha taṁ miga-
gaṇaṁ disvā rukkhagumbādayo ca bhūmiṁ ca muggarehi pabarantā
migagaṇaṁ gahanaṭṭhānato nīharitvā asisattidhanuādīni āvudhāni uggi-
ritvā mabānādaṁ nadantā taṁ migagaṇaṁ uyyānaṁ pavesetvā dvāraṁ
pidhāya rājānaṁ upasaṁkamitvā „deva, nibaddhaṁ migavaṁ gacchantā
15 ambhākaṁ kammaṁ nāsetha, amhehi araṇṇato mige ānetvā tumbhākaṁ
uyyānaṁ pūritaṁ, ito paṭṭhāya tesāṁ maṁsaṁ khādathā“ 'ti rājānaṁ
āpucchitvā pakkamimsu. Rājā tesāṁ vacanaṁ sutvā uyyānaṁ gantvā
mige olokento dve suvaṇṇamige disvā tesāṁ abhayaṁ adāsi. Tato
paṭṭhāya pana kadāci sāmaṁ gantvā ekamigaṁ vijjhitvā āneti, kadāci
20 'ssa bhattakārako gantvā vijjhitvā āharati. Migā dhanuṁ disvā va
maraṇabhayena tajjitā palāyanti, dve tayo pahāre labhitvā kilamanti
pi gilānāpi honti maraṇaṁ pi pāpuṇanti. Migagaṇo taṁ pavattin
Bodhisattassa ārocesi. So Sākhaṁ pakkosāpetvā āha: „samma, bahū
migā nassanti, ekaṁsena maritabbe sati ito paṭṭhāya mā kaṇḍena
25 mige vijjhanṭu, dhammagandikatt̥hāne migānaṁ vāro hotu, ekadivasaṁ
mama parisāya vāro pāpuṇātu, ekadivasaṁ tava parisāya vāro pāpu-
ṇātu, vārappatto migo gantvā dhammagandikāya sīsaṁ t̥hapetvā ni-
pajjatu, evaṁ sante migā vaṇitā na bhavissantīti“. So „sādhū“ 'ti
sampaṭicchi. Tato paṭṭhāya vārappatto va migo gantvā dhamma-
30 gandikāya gīvaṁ t̥hapetvā nipajjati. Bhattakārako āgantvā tattha ni-
pannakam eva gahetvā gacchati. Ath' ekadivasaṁ Sākhamigassa pari-
sāya ekissā gabbhinīmigiya vāro pāpuṇi. Sā Sākhaṁ upasaṁkamitvā
„sāmi, ahaṁ pi gabbhinī, puttakaṁ vijāyitvā dve janā vāraṁ gamis-
sāma, mayhaṁ vāraṁ atikkamehīti“ āha. So „na sakkā tava vāraṁ
35 aññesaṁ pāpetum, tvam eva tuyhaṁ pattaṁ jānissasi, gacchāhīti“ āha.
Sā tassa santikā anuggahaṁ alabhamānā Bodhisattaṁ upasaṁkamitvā

tam attham ārocesi. So tassā vacanam sutvā „hotu, gaccha tvam, ahan te vāram atikkameśāmiti“ sayam gantvā dhammagandikāya sisam katvā nipajji. Bhattakāro tam disvā „laddhābhayo migarājā gandikāya nipanno, kin nu kāraṇaṃ“ ti vegena gantvā raṇṇo ārocesi. Rājā tāvad eva ratham āruya mahantena parivārena āgantvā Bodhi- 5 sattam disvā āha: „samma migarāja, nanu mayā tuyham abhayam dinnaṃ, kasmā tvam idha nipanno“ ti. „Mahārāja, gabbhinī migā āgantvā ‘mama vāram aññassa pāpehīti’ āha, na sakkā kho pana mayā ekassa maraṇadukkham aññassa upari pakkhipitum, sv-āham attano jīvitam tassā datvā tassā santakam maraṇam gahetvā idha nipanno, 10 mā aññaṃ kiñci āsamkittha mahārājā“ 'ti. Rājā āha: „sāmi suvaṇṇavaṇṇamigarāja, mayā tādiso khantimettānuddayasampanno manussesu pi na diṭṭhapubbo, tena te pasanno 'smi, utṭhehi, tuyhaṃ ca tassā ca abhayam dammiti“. „Dvīhi abhaye laddhe avasesā kiṃ karissanti narindā“ 'ti. „Avasesānam pi abhayam dammi sāmīti“. „Ma- 15 hārāja, evam pi uyyāne yeva migā abhayam labhissanti, sesā kiṃ karissantīti“. „Etesam pi abhayam dammi sāmīti“. „Mahārāja, migā tāva abhayam labhantu, sesā catuppadā kiṃ karissantīti“. „Etesam pi abhayam dammi sāmīti“. „Mahārāja, catuppadā tāva abhayam labhantu, dvijagaṇā kiṃ karissantīti“. „Etesam pi dammi sāmīti“. 20 „Mahārāja, dvijagaṇā tāva abhayam labhissanti, udake vasantā macchā kiṃ karissantīti“. „Etesam pi abhayam dammi sāmīti“. Evaṃ Mahāsatto rājānam sabbasattānāṃ abhayam yācitvā utṭhāya rājānam pañcasu sīlesu patitṭhāpetvā „dhammaṃ cara mahārāja, mātāpitūsu puttadhītasu brāhmaṇagahapatikesu negamajānapadesu dhammaṃ ca- 25 ranto samam caranto kāyassa bhedaṃ sugatim saggaṃ lokaṃ gamissasīti“ raṇṇo Buddhalīlāya dhammaṃ desetvā katipāham uyyāne vasitvā raṇṇo ovādam datvā migagaṇaparivuto araṇṇam pāvisi. Sāpi kho migadhenū pupphakaṇṇikasadisam puttaṃ vijāyi. So kīlamāno Sākhā-migassa santikaṃ gacchati. Atha naṃ mātā tassa santikaṃ gacchan- 30 tam disvā „putta, ito paṭṭhāya mā etassa santikaṃ gaccha, Nigrodhass' eva santikaṃ gaccheyyāsīti“ ovadantī imaṃ gātham āha:

Nigrodham eva seveyya, na Sākham upasāmvase,

Nigrodhasmim mataṃ seyyo yañce Sākhasmim jīvitān ti.

Tato paṭṭhāya, ca pana abhayaladdhakā migā manussānam sassāni 35 khādanti. Manussā „laddhābhayā ime migā“ ti paharitum vā palā-

petum vā na visahanti. Te rājaṅgaṇe sannipatitvā rañño tam attham
 ārocesum. Rājā „mayā pasannena Nigrodhamigavarassa varo dinno,
 aham rajjam jaheyyam na ca tam paṭiññam, gacchatha, na koci mama
 vijite mige paharitum labhatīti“. Nigrodhamigo tam pavattim sutvā
 5 migagaṇam sannipātāpetvā, „ito paṭṭhāya paresam sassam khāditum
 na labhathā“ 'ti mige vāretvā manussānam ārocāpesi: „ito paṭṭhāya
 sassakārakamanussā sassarakkhanattham vatim mā karontu, khettaṃ
 pana āvijjhivā paṇṇasaññaṃ bandhantū“ 'ti. Tato paṭṭhāya kira
 khettesu paṇṇabandhanasaññaṃ udapādi, tato paṭṭhāya paṇṇasaññaṃ
 10 atikkamanakamigo nāma n' atthi, ayam kira nesaṃ Bodhisattato lad-
 dhaovādo. Evaṃ migagaṇam ovaditvā Bodhisatto yāvatāyukam ṭhatvā
 saddhim mige hi yathākammaṃ gato. Rājāpi Bodhisattassa ovāde
 hatvā puññāni katvā yathākammaṃ gato.

5. SĪHACAMMA-JĀTAKA

Atīte Bārāṇasīyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto kassa-
 15 kakule nibbattitvā vayappatto kasikammena jīvikam kappesi. Tasmim
 kāle eko vāṇijo gadrabhabhārakena vohāram karonto vicarati. So
 gatagataṭṭhāne gadrabhassa piṭṭhito bhaṇḍikam otāretvā gadrabham sīha-
 cammena pārūpitvā sāliyavakhettesu vissajjeti. Khetarakkhakā tam
 disvā sīho ti saññāya upasaṃkamitum na sakkonti. Ath' ekadivasam
 20 so vāṇijo ekasmiṃ gāmadvāre nivāsam gahetvā pātarāsam pacāpento
 tato gadrabham sīhacammam pārūpitvā yavakhettaṃ vissajjesi. Khetta-
 rakkhakā sīho ti saññāya tam upagantum asakkontā geham gantvā
 ārocesum. Sakalagāmaṇāsino āvudhāni gahetvā saṃkhe dhamentā bhe-
 riyo vādentā khettaṃ samīpaṃ gantvā unnadimsu. Gadrabho maraṇa-
 25 bhayabhīto gadrabharavam ravi. Ath' assa gadrabhabhavam űatvā
 Bodhisatto paṭhamam gātham āha:

N' etaṃ sīhassa naditaṃ na vyagghassa na dīpino,
 pāruto sīhacammena jamma nadati gadrabho ti.

Gāmaṇāsino pi tassa gadrabhabhavam űatvā aṭṭhīni bhaṇjantā pothetvā
 30 sīhacammam ādāya agamaṃsu. Atha so vāṇijo āgantvā tam vyasa-
 nappattaṃ gadrabham disvā dutiyam gātham āha:

Cirani pi kho tam khādeyya gadrabho haritam yavam
pāruto sīhacammena, ravamāno ca dūsayīti.

Tasmiṃ evaṃ vadante yeva gadrabho tatth' eva mari, vāṇijo pi tam
pabhāya pakkāmi.

6. RĀDHA-JĀTAKA.

5

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto su-
kayoniyaṃ nibbati, Rādhō ti 'ssa nāmaṃ, kaniṭṭhabhātā pan' assa
Potṭhapādo nāma. Te ubho pi tarunakāle yeva eko luddako gāhetvā
Bārāṇasiyaṃ aññatarassa brāhmaṇassa adāsi. Brāhmaṇo te putta-
tṭhāne tṭhapetvā paṭijaggi. Brāhmaṇassa pana brāhmaṇi arakkhitā 10
dussilā. So vohāraṇatthāya gacchanto te sukaṇṭhake āmantetvā
„tāta, ahaṃ vohāratthāya gacchāmi, kāle vikāle vā tumhākaṃ mātu
kaṇṭhakammaṃ olokeyyāthā 'ti, aññassa purisassa gamanabhāvaṃ vā
āgamanabhāvaṃ vā jāneyyāthā" 'ti brāhmaṇiṃ sukaṇṭhake paṭicchā-
petvā agamāsi. Sā tassa nikkhantakālato paṭṭhāya anācāraṃ cari, 15
rattim pi divāpi āgacchantānaṃ ca gacchantānaṃ ca pamāṇaṃ n' atthi.
Tam disvā Potṭhapādo Rādhāṃ pucchi: „brāhmaṇo imaṃ brāhmaṇiṃ
amhākaṃ niyyādetvā gato, ayaṃ ca pāpakammaṃ karoti, vadāmi na"
ti. Rādhō „mā vāḍi" āha. So tassa vacanaṃ agahetvā „amma,
kiṃkāraṇā pāpakammaṃ karosīti" āha. Sā tam māretukāmā hutvā 20
„tāta, tvaṃ nāma mayhaṃ putto, ito paṭṭhāya na karissāmi, ehi tāta
tāvā" 'ti piyāyamaṇā viya naṃ pakkosivā āgataṃ gahetvā „tvaṃ maṃ
ovadasi, attano pamāṇaṃ na jānāsīti" gīvaṃ gahetvā māretvā uddha-
nantaresu pakkhipi. Brāhmaṇo āgantvā vissamitvā Bodhisattaṃ „kiṃ
tāta Rādhā mātā vo anācāraṃ karoti na karotīti" pucchanto paṭha- 25
maṃ gātham āha:

Pavāsā āgato tāta idāni na cirāgato,

kaccin nu tāta te mātā na aññaṃ upasevatiti.

Rādhō „tāta, paṇḍitā nāma bhūtaṃ vā abhūtaṃ vā aniyyānikaṃ nāma
na kathentiti" nāpento dutiyaṃ gātham āha: 30

Na kho pan' etaṃ subhaṇaṃ giraṃ saccūpasamhitam.

sayetha Potṭhapādo va mummure upakūḷito.

Evam Bodhisatto brāhmaṇassa dhammaṃ desetvā „mayāpi imasmiṃ
tṭhāne vasitum na sakkā" ti brāhmaṇaṃ āpucchitvā araṇṇaṃ eva pāvīsi.

7. NACCA-JĀTAKA.

Atīte paṭhamakappe catuppadā sīhaṃ rājānaṃ akaṃsu, macchā
 Ānandamacchaṃ, sakunā suvaṇṇahaṃsaṃ. Tassa pana suvaṇṇarāja-
 haṃsassa dhītā haṃsapotikā abhirūpā ahoṣīti so tassā varaṃ adāsi.
 5 Sā attano cittarucitaṃ sāmikaṃ vāresi. Haṃsarājā tassā varaṃ datvā
 Himavante sabbasakuṇe sannipātāpesi. Nānappakārā haṃsamorādayo
 sakunagaṇā samāgantvā ekasmiṃ mahante pāsāṇatale sannipatiṃsu.
 Haṃsarājā „attano cittarucitaṃ sāmikaṃ āgantvā gaṇhatū“ 'ti dhī-
 taram pakkosāpesi. Sā sakunaśaṃghaṃ olokeṇti maṇivaṇṇagīvaṃ ci-
 10 trapekkhuṇaṃ moraṃ disvā „ayaṃ me sāmiko hotū“ 'ti rocesi. Sakuna-
 śaṃghā moraṃ upasaṃkamitvā āhaṃsu: „samma mora, ayaṃ rājadhītā
 ettakānaṃ sakunaṇaṃ majjhe sāmikaṃ rocentī tayaṃ ruciṃ uppādesīti“.
 Moro „ajjāpi tāva me balaṃ na passasīti“ atituttḥiyā hirottappaṃ
 bhinditvā tāva mahato sakunaśaṃghassa majjhe pakkhe pasāretvā
 15 naccitum ārabhi, naccanto appaṭicchanho ahoṣi. Suvaṇṇahaṃsarājā
 lajjito „imassa n' eva ajjhattasamuṭṭhānā hiri atthi na bahiddhāsam-
 uṭṭhānaṃ ottappaṃ, nāssa bhinnahirottappassa mama dhītaram dassā-
 mīti“ sakunaśaṃghamajjhe imaṃ gātham āha:

Rudam manuññaṃ rucirā ca piṭṭhi veluriyavaṇṇūpanibhā ca gīvā
 20 vyāmamattāni ca pekkhuṇāni, naccena te dhītaram no dadāmīti.

Haṃsarājā tasmim yeva parisamajjhe attano bhāgineyyahaṃsapotakassa
 dhītaram adāsi. Moro haṃsapotikaṃ alabhitvā lajjitvā tato va utṭha-
 hitvā palāyi: Haṃsarājāpi attano vasanaṭṭhānaṃ eva gato.

8. ULŪKA-JĀTAKA.

25 Atīte paṭhamakappikā sannipatitvā ekaṃ abhirūpaṃ sobhaggap-
 pattaṃ āṇāsaṃpannaṃ sabbākārāparipuṇṇaṃ purisaṃ gaḥetvā rājānaṃ
 karimsū, catuppadāpi sannipatitvā ekaṃ sīhaṃ rājānaṃ karimsu, mahā-
 samudde macchā Ānandaṃ nāma macchaṃ rājānaṃ akaṃsu. Tato
 sakunagaṇā Himavantapadese ekasmiṃ piṭṭhipāsāṇe sannipatitvā „ma-
 30 nussesu rājā paññāyati tathā catuppadesu c' eva macchesu ca, amhā-
 kaṃ pan' antare rājā nāma n' atthi, appatissavāso nāma na vaṭṭati,

amhākam pi rājānam laddhum vaṭṭati. ekam rājaṭṭhāne ṭhapetabba-
yuttakam jānāthā“ ti te tādisam sakunaṃ olokayamānā ekam ulūkam
rocetvā „ayaṃ no ruccatiti“ āhaṃsu. Ath' eko sakuno sabbesaṃ
ajjhāsayagahanattham tikkhattum sāvesi. Tassa sāventassa dve sāvanā
adhivāsetvā tatiyasāvanāya eko kāko utṭhāya „tiṭṭha tāv' etassa ima- 5
mim rājābhisekakāle evarūpaṃ mukhaṃ, kuddhassa kīdisaṃ bhavissa-
titi, iminā hi kuddhena olokitaṃ mayam tattakapāle pakkhattatilaṃ viya
tattha tatth' eva bhijjissāma. imaṃ rājānam kātum mayham na rucca-
titi“ imam attham pakāsetum paṭhamam gātham āha:

Sabbehi kira nātihi kosiyo issaro kato 10
sace nātiḥ' anuññāto bhaṇeyy' āham ekavāciyan ti.

Atha naṃ anuññātattā sakunā dutiyaṃ gātham āhaṃsu:

Bhaṇa samma anuññāto attham dhammaṃ ca kevalaṃ,
santi hi daharā pakkhī paññāvanto jutindharā ti.

So evaṃ anuññāto tatiyaṃ gātham āha: 15

Na me ruccati bhaddam vo ulūkassābhisecanaṃ,
akuddhassa mukhaṃ passa, katham kuddho karissatiti.

So evaṃ vatvā „mayham na ruccati, mayham na ruccatiti“ viravanto
ākāse uppati. Ulūko pi naṃ utṭhāya anubandhi. Tato paṭṭhāya te
aññamaññaṃ veraṃ bandhimsu. Sakunā suvaṇṇahaṃsaṃ rājānam katvā 20
pakkamimsu.

9. KURUṄGAMIGA-JĀTAKA.

Atite Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ karente Bodhisatto kuruṅ-
gamigo hutvā arañhe ekassa sarassa avidūre ekasmiṃ gumbe vāsaṃ
kappesi. Tass' eva sarassa avidūre ekasmiṃ rukkhagge satapatto 25
nisīdi, sarasmiṃ pana kacchapo vāsaṃ kappesi. Evaṃ te tayo pi
sahāyā aññamaññaṃ piyasaṃvāsaṃ vasiṃsu. Ath' eko migaluddako
arañhe caranto pāṇiyatitthe Bodhisattassa padavalañjaṃ disvā lohani-
gaḷasadiṣaṃ vaddhamayaṃ pāsaṃ oddeṭvā agamāsi. Bodhisatto pāṇi-
yaṃ pātum āgato paṭhamayāme yeva pāse bajjhitvā baddharāvaṃ ravi. 30
Tassa tena saddena rukkhato satapatto udakato ca kacchapo āgantvā
„kin nu kho kātabban“ ti mantayimsu. Atha satapatto kacchapam

āmantetvā „samma, tava dantā atthi. tvaṃ imaṃ pāsāṃ chinda, ahaṃ gantvā yathā so nāgacchati tathā karissāmi. evaṃ amhehi dvīhi pi kataparakkamena sahāyo no jīvitāṃ labhissatīti“ imaṃ atthaṃ pakā-sento paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

- 5 Iṅha vaddhamayaṃ pāsāṃ chinda dantehi kacchapa,
ahaṃ tathā karissāmi yathā n' ebiti luddako ti.

Kacchapo cammavarattāṃ khādītum ārabhi. Satapatto luddassa vasa-nagāmaṃ gato. Luddo paccūsakāle yeva sattim gahetvā nikkhami. Sakuṇo tassa nikkhamanabhāvaṃ natvā vassitvā pakkhe pappoṭhetvā
10 taṃ puredvārena nikkhamantaṃ mukhe pahari. Luddo „kālakaṇṇi-sakuṇen' amhi pahaṭo“ ti nivattitvā thokaṃ sayitvā puna sattim ga-hetvā utthāsi. Sakuṇo „ayaṃ paṭhamāṃ puredvārena nikkhanto, idāni pacchimadvārena nikkhamissatīti“ natvā gantvā pacchimagehe nisīdi. Luddo pi „puredvārena me nikkhamantena kālakaṇṇisakuṇo diṭṭho,
15 idāni pacchimadvārena nikkhamissāmīti“ pacchimadvārena nikkhami. Sakuṇo puna vassitvā gantvā mukhe pahari. Luddo puna pi kāla-kaṇṇisakuṇena pahaṭo „na me esa nikkhamitum detīti“ nivattitvā yāva aruṇuggamanā sayitvā aruṇavelāya sattim gahetvā nikkhami. Sakuṇo vegena gantvā „luddo āgacchatīti“ Bodhisattassa kathesi. Tasmiṃ
20 khaṇe kacchapena ekam eva vaddhaṃ ṭhapetvā sesavarattā khādītā honti, dantā paṇ' assa patanākārappattā jātā, mukhaṃ lohitaṃ makkhitāṃ. Bodhisatto luddaputtaṃ sattim gahetvā asanivegena āgacchantāṃ disvā taṃ vaddhaṃ chinditvā vanaṃ pāvisi. Sakuṇo rukkhagge nisīdi. Kac-chapo pana 'dubbalattā tatth' eva nipajji. Luddo kacchapaṃ pasibbake
25 pakkhipitvā ekasmiṃ khānuke laggesi. Bodhisatto nivattitvā olokento kacchapassa gahitabhāvaṃ natvā „sahāyassa jīvitadānaṃ dassāmīti“ dubbalo viya hutvā luddassa attānaṃ dassesi. So „dubbalo esa bha-vissati, māressāmi na“ ti sattim ādāya anubandhi. Bodhisatto nāti-dūre nāccāsanne gacchanto taṃ ādāya araṇṇaṃ pāvisi, dūraṃ gata-
30 bhāvaṃ natvā padaṃ vaṇcetvā aññaṃ maggena vātavegena gantvā siṅgena pasibbakaṃ ukkhipitvā bhūmiyaṃ pādetvā phāletvā kaccha-paṃ nīhari. Satapatto pi rukkhā otari. Bodhisatto dvinnam pi ovā-daṃ dadamāno „ahaṃ tumhe nissāya jīvitāṃ labhiṃ, tumhehi pi sahāyassa kattabbaṃ mayhaṃ kataṃ, idāni luddo āgantvā tumhe gaṇ-
35 heyya, tasmā samma satapatta tvaṃ attano puttake gahetvā aññattha

yāhi, tvaṃ hi samma kacchapa udakaṃ pavisā" 'ti āha. Te tathā akāṃsu.

Kacchapo pāvisī vāriṃ, kuruṅgo pāvisī vanam,
satapatto dumaggambhā dūre putte apānayīti.

Luddo taṃ ṭhānaṃ āgantvā kañci apassitvā chinnapasibbakaṃ ga- 5
hetvā domanassappatto attano gehaṃ agamāsi. Te pi tayo sahāyā
yāvajīvaṃ vissāsaṃ achinditvā yathākammaṃ gatā.

10. JAVASAKUṆA-JĀTAKA.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bodhisatto Hima-
vantapadesa rukkhakoṭṭhakasakuṇo hutvā nibbatti. Ath' ekassa sīhassa 10
maṃsaṃ khādantassa aṭṭhi gale laggi, galo uddhumāyi, gocaraṃ gaṇ-
hituṃ na sakkoti, kharā vedanā vattanti. Atha naṃ so sakuno go-
carapasuto disvā sākhāya nilīno „kin te samma dukkhan“ ti pucchi.
So tam atthaṃ ācikkhi. „Ahan te samma etaṃ aṭṭhiṃ apaneyyaṃ,
bhayena pana te mukhaṃ pavisitūṃ na visahāmi, khādeyyāsi pi man“ 15
ti. „Mā bhāyi samma, nāhan taṃ khādāmi, jīvitaṃ me dehīti“. So
„sādhū“ 'ti taṃ passena nipajjāpetvā „ko jānāti kiṃ p' esa karissa-
titi“ cintetvā yathā mukhaṃ pidahituṃ na sakkoti tathā tassa adha-
roṭṭhe ca uttarotṭhe ca daṇḍakaṃ ṭhapetvā mukhaṃ pavisitvā aṭṭhi-
koṭiṃ tuṇḍena pahari. Aṭṭhi patitvā gataṃ. So aṭṭhiṃ pātetvā sīhassa 20
mukhato nikkhamanto daṇḍakaṃ tuṇḍena paharitvā pātento nikkha-
mitvā sākhagge nilīyi. Sīho nīrogo hutvā ekadivasaṃ vanamahisaṃ
vadhītvā khādāti. Sakuno „vīmaṃsissāmi na“ ti tassa uparibhāge
sākhāya nilīyitvā tena saddhiṃ sallapanto paṭhamāṃ gāthā āha:

Akaramhase te kiccaṃ yaṃ balaṃ ahuvamhase, 25
migarāja namo ty-atthu, api kiñci labhāmase.

Taṃ sutvā sīho dutiyaṃ gāthā āha:

Mama lohitabhakkhassa niccaṃ luddāni kubbato
dantantaragato santo taṃ bahuṃ yaṃ hi jīvasīti.

Taṃ sutvā sakuno itarā dve gāthā abhāsi: 30

Akataññum akattāram katassa appatikārakam
 yasmim kataññutā n' atthi — niratthā tassa sevanā.
 Yassa sammukhaciñṇena mittadhammo na labbhati
 anusuyyam anakkosam saṇikam tamhā apakkame ti.

5 Evaṃ vatvā so sakunō pakkāmi.

11. SASA-JĀTAKA.

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto sasa-
 yoniyam nibbattitvā arañṇe vasati. Tassa pana arañṇassa ekato pab-
 batapādo ekato nadī ekato paccantagāmako. Apare pi 'ssa tayo
 10 sahāyā ahesum: makkato sigālo uddo ti. Te cattāro pi paṇḍitā ekato
 vasantā attano attano gocaraṭṭhāne gocaram gahetvā sāyaṇhasamaye
 ekato sannipatanti. Sasapaṇḍito „dānam dātabbam, sīlam rakkhita-
 bam, uposathakammam kātabban“ ti tiṇṇam janānam ovādasena
 dhammam deseti. Te tassa ovādam sampaṭicchitvā attano attano
 15 nivāsagumbam pavisitvā vasanti. Evaṃ kāle gacchante ekadivasam
 Bodhisatto ākūsam oloketvā candam disvā „sve uposathadivaso“ ti
 ñatvā itare tayo āha: „sve uposatho, tumhe tayo pi janā sīlam
 samādiyitvā uposathikā hotha, sīle patiṭṭhāya dinnadānam mahāp-
 phalam hoti, tasmā yācake sampatte tumhehi khāditabbāhārato
 20 datvā khādeyyāthā“ 'ti. Te „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā attano
 vasaṇaṭṭhānesu vasitvā punadivase tesu uddo pāto va „gocaram
 pariyesissāmīti“ nikkhamitvā Gaṅgātīram gato. Ath' eko bālisiko
 satta rohitamacche uddharitvā valliya āvūṇitvā netvā Gaṅgātīre
 vālikūya paṭicchādetvā macche gaṇhanto adho Gaṅgam bhassi.
 25 Uddo macchagandham gbāyitvā vālikam viyūḥitvā macche disvā nī-
 haritvā „atthi nu kho imesam sāmiko“ ti tikkhattum ghoṣetvā sāmikam
 apassanto valliyaṃ ḍasitvā attano vasaṇagumbe ṭhapetvā „velāyam eva
 khādissāmīti“ attano sīlam āvajjanto nipajji. Sigālo pi nikkhamitvā
 gocaram pariyesanto ekassa khettagopakassa kuṭiyam dve maṃsasūlāni
 30 ekam godham ekaṃ ca dadhivārakam disvā „atthi nu kho etassa sām-
 iko“ ti tikkhattum ghoṣetvā [sāmikam adisvā dadhivārakassa ugga-
 haṇarajjukam gīvāya pavesetvā maṃsasūle ca godham ca mukhena
 ḍasitvā netvā attano sayanagumbe ṭhapetva „velāyam eva khādissā-

mīti“ attano sīlam āvajjanto nipajji. Makkaṭo pi vanasaṇḍam pavisitvā ambapiṇḍim āharitvā vasaṇḍagumbe ṭhapetvā „velāyam eva khādissā-mīti“ attano sīlam āvajjanto nipajji. Bodhisatto pana „velāyam eva nikkhamitvā dabbatiṇāni khādissāmīti“ attano gumbe yeva nipanno cintesi: „mama santikaṃ āgatānaṃ yācakānaṃ tiṇāni dātum na sakkā, 5 tilataṇḍulādayo pi mayham n' atthi, sace me santikaṃ yācako āgacchissati attano sarīramāṃsaṃ dassāmīti“. Tassa sīlatejena Sakkassa paṇḍukambalasilāsaṇaṃ uṇhakāraṃ dassesi. So āvajjamāno imaṃ kārāṇaṃ disvā „sasarājaṃ vīmaṃsissāmīti“ paṭhamam uddassa vasa-naṭṭhānaṃ gantvā brāhmaṇavesena aṭṭhāsi, „brāhmaṇa, kimatthaṃ 10 ṭhito sīti“ ca vutte „paṇḍita, sace kiñci āhāraṃ labheyyam uposathiko hutvā samaṇadhammaṃ kareyyan“ ti. So „sādhu, dassāmi te āhāraṃ“ ti tena saddhim sallapanto paṭhamam gātham āha:

Satta me rohitā macchā udakā thalam ubbhata,
idaṃ brāhmaṇa me atthi, etaṃ bhutvā vane vasā 'ti. 15

Brāhmaṇo „pāto va tāva hotu, pacchā jānissāmīti“ sigālassa santikaṃ gato, tenāpi „kimatthaṃ ṭhito sīti“ vutte tath' evāha. Sigālo „sādhu dassāmīti“ tena saddhim sallapanto dutiyam gātham āha:

Dussam me khetapālassa rattibhattam apābhataṃ,
maṃsasulā ca dve godhā ekaṃ ca dadhivārakaṃ, 20
idaṃ brāhmaṇa me atthi, etaṃ bhutvā vane vasā 'ti.

Brāhmaṇo „pāto va tāva hotu, pacchā jānissāmīti“ makkaṭassa santikaṃ gato, tenāpi „kimatthaṃ ṭhito sīti“ vutte tath' evāha. Makkaṭo „sādhu dammīti“ tena saddhim sallapanto tatiyam gātham āha:

Ambapakk' odakaṃ sītaṃ sītacchāyam manoramaṃ,
idaṃ brāhmaṇa me atthi, etaṃ bhutvā vane vasā 'ti. 25

Brāhmaṇo „pāto va tāva hotu, pacchā jānissāmīti“ sasapaṇḍitassa santikaṃ gato, tenāpi „kimatthaṃ ṭhito sīti“ vutte tath' evāha. Taṃ sutvā Bodhisatto somanassappatto „brāhmaṇa, suṭṭhu te kataṃ āhā-ratthāya mama santikaṃ āgacchantena, ajjāham mayā adinnapubbaṃ 30 dānaṃ dassāmi, tvaṃ pana sīlavā paṇātipātaṃ na karissasi, gaccha tāta dārūni saṃkaddhitvā aṅgāre katvā mayham ārocehi, ahaṃ attā-naṃ pariccajitvā aṅgāragabbhe patissāmi, mama sarīre pakko tvaṃ maṃsaṃ khāditvā samaṇadhammaṃ kareyyāsīti“ tena saddhim salla-panto catuttham gātham āha: 35

Na sasassa tilā atthi na muggā nāpi taṇḍulā,
iminā agginā pakkam mamam bhutvā vane vasā 'ti.

Sakko tassa katham sutvā attano ānubhāvena ekaṃ aṅgārārāsiniṃ mā-
petvā Bodhisattassa ārocesi. So dabbatiṇasayanato utthāya tattha gantvā
5 „sace me lomantaresu pāṇakā atthi te mā marimsū“ 'ti vatvā tikkhattum
sarīram vidhūnitvā sakasarīram dānamukhe datvā lamghitvā paduma-
puñje rājahamso viya pamuditacitto aṅgārārāsinihi pati. So pana aggi
Bodhisattassa sarīre lomakūpamattam pi uḥham kātum nāsakkhi,
himagabbham pavittho viya ahosi. Atha Sakkaṃ āmantetvā „brāh-
10 maṇa, tayā kato aggi atisitalo, mama sarīre lomakūpamattam pi uḥ-
ham kātum na sakkoti, kim nām' etan“ ti āha. „Paṇḍita, nāham
brāhmaṇo, Sakko aham asmi tava vīmaṇsanatthāya āgato“ ti. „Sakka,
tvam tāva tiṭṭha, sakalo pi ce lokasannivāso maṃ dānena vīmaṇseyya
n' eva me adātukāmatam passeyyā“ 'ti Bodhisatto sīhanādam nadi.
15 Atha nam Sakko „sasapaṇḍita, tava guṇo sakalakappaṃ pākaṇo hotū“
'ti pabbataṃ piḷetvā pabbatarasaṃ ādāya candamaṇḍale sasalakkaṇaṃ
ālikhitvā Bodhisattaṃ āmantetvā tasmim vanasaṇḍe tasmim yeva vana-
gumbe taruṇadabbatiṇapiṭṭhe nipajjāpetvā attano devaṭṭhānam eva
gato. Te pi cattāro paṇḍitā sammodamānā sīlaṃ pūretvā uposatha-
20 kammaṃ katvā yathākammaṃ gatā.

12. MATAKABHATTA-JĀTAKA.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente eko tiṇṇaṃ vedā-
naṃ pāragū disāpāmokkho ācariyo brāhmaṇo „matakabhattaṃ dassā-
miti“ ekaṃ eḷakaṃ gūhāpetvā antevāsike āha: „tātā, imaṃ eḷakaṃ
25 nadiṃ netvā nahāpetvā kaṇṭhe mālāṃ parikkhipitvā pañcaṅgulikaṃ
datvā maṇḍetvā ānethā“ 'ti. Te „sādhū“ 'ti paṭisunītvā taṃ ādāya nadiṃ
gantvā nahāpetvā maṇḍetvā naditīre ṭhapesuṃ. So eḷako attauo pubba-
kammaṃ disvā „evarūpā nāma dukkhā ajja muccissāmiti“ somanassa-
jāto ghaṭaṃ bhindanto viya mahāhasitaṃ hasitvā puna „ayaṃ brāh-
80 maṇo maṃ ghātetvā mayā laddhaṃ dukkhaṃ labhissatīti“ brāhmaṇe
kāruṇṇaṃ uppādetvā mahantena saddena parodi. Atha nam te māṇa-
vakā pucchimsu: „samma eḷaka, tvam mahāsaddena hasi c' eva rodi
ca, kena nu kāraṇena hasi, kena kāraṇena roditi“. „Tumhe maṃ

imaṃ kāraṇaṃ attano ācariyassa santike puccheyyāthā“ 'ti. Te taṃ ādāya gantvā idaṃ kāraṇaṃ ācariyassa ārocesuṃ. Ācariyo tesaṃ vacanaṃ sutvā eḷakaṃ pucchi: „kasmā tvaṃ eḷaka hasi, kasmā roditi“. Eḷako attanā katakammaṃ jātissaraṇāṇena anussaritvā brāhmaṇassa kathesi: „aham brāhmaṇa pubbe tādiso va mantajjhāyakabrāhmaṇo hutvā 'mata- 5 kabhattaṃ dassāmiti' eḷakaṃ māretvā adāsim, sv-āham ekassa eḷakassa ghātītattā eken' ūnesu pañcasu attabhāvasatesu sisacchedaṃ pāpuṇiṃ. ayaṃ me koṭiyaṃ t̥hito pañcasatimo attabhāvo. sv-āham 'ajja evarūpā dukkhā muccissāmiti' somanassajāto iminā kāraṇena hasiṃ, rodanto pana 'aham tāva ekaṃ eḷakaṃ māretvā pañcajātisatāni sisaccheda- 10 dukkhaṃ patvā ajja tasmā dukkhā muccissāmi. ayaṃ pana brāhmaṇo maṃ māretvā aham viya pañcajātisatāni sisacchedadukkaṃ labhissatiti' tayi kāruṇṇena rodiṃ“ ti. „Eḷaka, mā bhāyi, nāhaṃ taṃ māressāmiti“. „Brāhmaṇa, kiṃ vadesi, tayi mārente pi amārente pi na sakkā ajja mayā maraṇā muccitun“ ti. „Eḷaka, mā bhāyi, ahaṃ te ārak- 15 khaṃ gahetvā tayā saddhiṃ yeva vicarissāmiti“. „Brāhmaṇa, appamattako tava ārakkho, mayā katapāpaṃ pana mahantaṃ balavan“ ti. Brāhmaṇo eḷakaṃ muñcitvā „imaṃ eḷakaṃ kassaci pi māretuṃ na dassāmā“ 'ti antevāsike ādāya eḷaken' eva saddhiṃ vicari. Eḷako visatṭhamatto va ekaṃ pāsāṇapitṭhaṃ nissāya jātagumbe gīvaṃ ukkhi- 20 pitvā paṇṇāni khādituṃ āraddho. Taṃ khaṇaṃ yeva tasmiṃ pāsāṇapitṭhe asani patitā. Ekā pāsāṇasakalikā chijjivā eḷakassa pasāritagīvāya patitvā sisāṃ chindi. Mahājano sannipati. Tadā Bodhisatto tasmiṃ t̥hāne rukkhadevatā hutvā nibbatta. So passantass' eva tassa mahājanaṃ devatānubhāvena ākāse pallaṅkena nisīditvā „ime sattā evaṃ 25 pāpassa phalaṃ jānamānā app-eva nāma paṇātipātā na kareyyun“ ti madhurena sareṇa dhammaṃ desento imaṃ gātham āha:

Evaṃ ce sattā jāneyyūṃ 'dukkh' āyaṃ jātisambhavo'
na paṇo paṇinaṃ haṇṇe, paṇaghaṭi hi socatīti.

Evaṃ Mahāsatto nirayabhayaena tajjetvā dhammaṃ desesi Manussā 30 taṃ dhammadesanaṃ sutvā nirayabhayaabhītā paṇātipātā viramīṃsu. Bodhisatto pi dhammaṃ desetvā mahājanaṃ sīle patitṭhāpetvā yathā-kammaṃ gato. Mahājano pi Bodhisattassa ovāde t̥hatvā dānādīni puṇṇāni katvā devanagaraṃ pūresi.

13. BĀVERU-JĀTAKA.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bodhisatto mora-
yoniyaṃ nibbattitvā vuddhiṃ anvāya sobhaggappatto araṇṇe vicari.
Tadā ekacce vāṇijā disākākaṃ gahevā nāvāya Bāveruraṭṭhaṃ aga-
5 maṃsu. Tasmīṃ kira kāle Bāveruraṭṭhe sakunā nāma n'atthi. Āgatā-
gatā raṭṭhavāsino taṃ kūpagge nisinnaṃ disvā „passath' imassa chavi-
vaṇṇaṃ galapariyosānaṃ mukhatuṇḍakaṃ maṇigūlasadisāni akkhīni“
kākaṃ eva pasamsitvā te vāṇijake āhaṃsu: „imaṃ ayyo sakunaṃ am-
hākaṃ detha, amhākaṃ hi iminā attho, tumhe attano raṭṭhe aññaṃ
10 labhissathā“ 'ti. „Tena hi mūlena gaṇhathā“ 'ti. „Kahāpaṇena no
dethā“ 'ti. „Na demā“ 'ti. Anupubbena vaddhetvā „satena dethā“
'ti vutte „amhākaṃ esa bahūpakāro, tumhehi pana saddhiṃ mettī
hotū“ 'ti kahāpaṇasataṃ gahevā adāsu. Te taṃ gahevā suvaṇṇa-
paṇjare pakkhipitvā nānappakārena macchamaṃsena c' eva phalā-
15 phalena ca paṭijaggiṃsu. Aññesaṃ sakunānaṃ avijjamānaṭṭhāne da-
sahi asaddhammehi samannāgato kāko lābhaggayasaggappatto ahosi.
Punavāre te vāṇijā ekaṃ mayūrarājānaṃ gahevā yathā accharāsaddena
vassati paṇippahārasaddena naccati evaṃ sikkhāpetvā Bāveruraṭṭhaṃ
agamaṃsu. So mahājane sannipatite nāvāya dhure ṭhatvā pakkhe
20 vidhūnitvā madhurassaraṃ nicchāretvā nacci. Manussā taṃ, disvā
somanassajātā „etaṃ ayyo sobhaggappattaṃ susikkhitasakunārājānaṃ
amhākaṃ dethā“ 'ti āhaṃsu. „Amhehi paṭhamāni kāko ānīto, taṃ
gaṇhittha, idāni etaṃ morarājānaṃ ānāyimha, etaṃ pi yācatha, tum-
hākaṃ raṭṭhe sakunaṃ nāma gahevā āgantuṃ na sakkā“ ti. „Hotu
25 ayyo, attanō raṭṭhe aññaṃ labhissatha, imaṃ no dethā“ 'ti mūlaṃ
vaddhetvā sahasena gaṇhiṃsu. Atha naṃ sattaratanavicitte paṇjare
ṭhapetvā macchamaṃsaphalāphalehi c' eva madhulājasakkharāpāna-
kādihi ca paṭijaggiṃsu. Mayūrarājā lābhaggayasaggappatto jāto.
Tassāgatakālato paṭṭhāya kākassa lābhasakkāro parihāyi, koci naṃ olo-
30 ketuṃ pi na icchi. Kāko khādaniyabhojaniyaṃ alabhamāno kākā 'ti
vassanto gantvā ukkārabhūmiyaṃ otari.

Adassanena morassa sikhino mañjubhāṇino
kākaṃ tattha apūjesuṃ maṃsena ca phalena ca.
Yadā ca sarasampanno moro Bāverum āgamā
35 atha lābho ca sakkāro vāyasassa ahāyatha.

Yāva n' uppajjati Buddho dhammarājā pabhamkaro
 tāva aññe apūjesum puthū samanabrāhmaṇe.
 Yadā ca sarasampanno Buddho dhammam adesayi
 atha lābho ca sakkāro titthiyānam ahāyathā 'ti.

14. SUSSONDI-JĀTAKA.

5

Atīte Bārāṇasiyam Tambarājā nāma rajjam kāresi. Tassa Sus-
 sondi nāma aggamahesi ahosi uttamarūpadharā. Tadā Bodhisatto
 supaṇṇayoniyam nibbatti. Tasmim kāle Nāgadīpo Serumadīpo nāma
 hoti. Bodhisatto tasmim dīpe supaṇṇabhavane vasati. So Bārāṇasim
 gantvā Tambarājena saddhim māṇavavesena jūtam kilāti. Tassa rū- 10
 pasampattim disvā „amhākam raññā saddhim evarūpo nāma māṇavo
 jūtam kilātiti“ Sussondiyā ārocesum. Sā tam datṭhukāmā hutvā eka-
 divasam alamkaritvā jūtaṇḍalam āgantvā paricārikānam antare tṭhitā
 tam olokesi. So pi devim olokesi. Dve pi aññamaññam paṭibaddha-
 cittā ahesum. Supaṇṇarājā attano ānubhāvena nagare vātam samuṭ- 15
 tṭhāpesi, gehapatanabhayena rājanivesanā manussā nikkhamimsu. So
 attano ānubhāvena andhakāram katvā devim gahetvā ākāsenā Nāgadīpe
 attano bhavanam pāvisi. Sussondiyā āgatatṭhānam vā gatatṭhānam vā
 jānantā nāma nāhesum. So tāya saddhim abhiramamāno gantvā raññā
 saddhim jūtam kilāti. Rañño pana Saggo nāma gandhabbo atthi. So de- 20
 viyā gatatṭhānam ajānanto tam gandhabbam āmantetvā „gaccha tāva, sab-
 bam thalajalapatham anuvicaritvā deviyā gatatṭhānam passā“ 'ti uyyojesi.
 So paribbayaṃ gahetvā dvāragāmato paṭṭhāya vicinanto Bharukacchaṃ
 pāpuṇi. Tadā ca Bharukacchavāṇijā nāvāya Suvaṇṇabhūmim gacchanti.
 So te upasāmkamitvā „aham gandhabbo, nāvāya vetanam khaṇḍetvā 25
 tumhākam gandhabbam karissāmi, mam pi nethā“ 'ti āha. Te „sādhū“
 'ti tam āropetvā nāvam vissajjesum. Te sukhapayātāya nāvāya tam
 pakkositvā „gandhabbam no karohiti“ āhamsu. „Aham gandhabbam
 kareyyam. mayi pana gandhabbam karonte macchā calissanti, atha vo
 nāvā bhijjissatiti“. „Mānusamatte gandhabbam karonte macchānam 30
 calanam nāma n' atthi, karohiti“. „Tena hi mā mayham kujjhitthā“
 'ti vīṇam mucchetvā tantissarena gītassaram anatikkamanto gandhabbam
 akāsi. Tena saddena sammattā hutvā macchā calimsu. Ath' eko

makaro uppativā nāvāya patanto nāvaṃ bhindi. Saggo phalake ni-
 pajjitvā yathāvātaṃ gacchanto Nāgadīpe supaṇṇabhavanassa nigrodha-
 rukkhassa santikaṃ pāpuṇi. Sussondī pi devī supaṇṇarājassa jūtaṃ
 kīlitaṃ gatagatakāle vimānā otarivā velante vicarantī Saggagandhabbaṃ
 5 disvā sañjānitvā „kathaṃ āgato sīti“ pucchi. So sabbhaṃ kathesi.
 „Tena hi mā bhāyiti“ taṃ assāsetvā bāhāhi pariggahetvā vimānaṃ
 āropetvā sayanapiṭṭhe nipajjāpetvā samassatthakāle dibbabbojanaṃ
 datvā dibbagandhodakena nahāpetvā dibbavatthehi acchādetvā dibba-
 gandhapupphehi alaṃkaritvā puna dibbasayane nipajjāpetvā evaṃ taṃ
 10 paṭijaggamānā supaṇṇarañño āgatavelāya paṭicchādetvā gatakāle tena
 saddhiṃ kilesavasena abhirami. Tato māsaddhamāsaccayena Bārāṇasi-
 vāsino vāṇijā dārūdakagahaṇatthāya tasmīṃ dīpe nigrodharukkhamaṃ
 sampattā. So tehi saddhiṃ nāvaṃ abhiruyha Bārāṇasiṃ gantvā
 rājānaṃ disvā va tassa jūtakīlana-
 15 velāya viṇaṃ gahetvā gandhabbaṃ
 karonto paṭhamāṃ gāthaṃ āha:

Vāti gandho timīraṇaṃ, kusamuddo va ghosavā,
 dūre ito pi Sussondī, Tamba kāmā tudanti maṇi ti.

Taṃ sutvā supaṇṇo dutiyaṃ gāthaṃ āha:

Kathaṃ samuddaṃ atari, kathaṃ addakkhi Serumāṃ,
 20 kathaṃ tassā ca tuyhaṇ ca ahū Sagga samāgamaṃ ti.

Tato Saggo tisso gāthā abhāsi:

Bharukaccha-payātānaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ
 makarehi bhinnā nāvā, phalaken' ahaṃ aplaviṃ.
 Sā maṃ saṇhena mudunā niccaṃ candanagandhinī
 25 aṃkena uddharī bhaddā mātā puttāni va orasaṃ.
 Sā maṃ annena pānena vatthena sayanena ca
 attanāpi ca mandakkhī, evaṃ Tamba vijānahīti.

Supaṇṇo gandhabbassa kathentass' eva vippaṭṭisārī hutvā „ahaṃ su-
 paṇṇabhavane vasanto pi rakkhitaṃ nāsakkhīṃ, kiṃ etāya dussilāyā“
 80 'ti taṃ ānetvā rañño datvā pakkāmi. Tato paṭṭhāya puna nāgaṇchi.

15. VALĀHASSA-JĀTAKA.

Atīte Tambapaṇṇidīpe Sirīsavatthun nāma yakkhanagaraṃ ahosi.
 Tattha yakkhiniyo vasiṃsu. Tā bhinna-nāvānaṃ āgatakāle alaṃkata-

paṭiyattā khādaniyaṃ bhojaniyaṃ gāhāpetvā dāsigaṇaparivutā dārake
 amkenādāya vāṇije upasamkamanti. Tesam „manussavāsam āgat’ ambhā“
 ’ti sañjānanattham tattha tattha kasigorakkhādīni karonte manusse
 gogaṇe sunakhe ti evam ādīni dassenti, vāṇijānam santikaṃ gantvā
 „imam yāgum pivatha, bhattam bhuñjatha, khādaniyaṃ khādathā“ ’ti 5
 vadanti. Vāṇijā ajānantā tāhi dinnam paribhuñjanti. Atha tesam
 khāditvā bhuñjitvā vissamitakāle paṭisanthāram karonti. „Tumhe
 katthavāsikā, kuto āgatā, kham gacchissatha, kena kammena idhāgat’
 atthā“ ’ti pucchanti, „bhinnanāvā hutvā idhāgat’ ambhā“ ’ti vutte ca
 „sādhu ayyā, ambakam pi sāmikanam nāvam abhirūhitvā gatā- 10
 nam tīṇi samvaccharāni atikkantāni, te matā bhavissanti, tumhe
 pi vāṇijā yeva, mayam tumbakam pādaparicārikā bhavissāmā“ ’ti
 vatvā te vāṇije itthikuttahāvabhāvavilāsehi palobhetvā yakkhanagaram
 netvā sace paṭhamagahitā manussā atthi te devasamkhalikāya ban-
 dhitvā kāraṇaghare pakkipanti. Attano vasanaṭṭhāne bhinnanāva- 15
 manusse alabbantiyo pana parato Kalyāṇim orato Nāgadīpan ti evam
 samuddatīram anuvicaranti, ayam tāsam dhammatā. Ath’ ekadivasam
 pañcasatā bhinnanāvā vāṇijā tāsam nagarasamipe uttarimsu. ’tā tesam
 santikaṃ gantvā palobhetvā yakkhanagaram ānetvā paṭhamagahita-
 manusse devasamkhalikāya bandhitvā kāraṇaghare pakkipitvā jeṭṭ- 20
 ṭhayakkhinī jeṭṭhavāṇijam sesā sese ti tā pañcasatā yakkhiniyo te
 pañcasate vāṇije attano sāmike akamsu. Atha sā jeṭṭhayakkhinī
 rattibhāge vāṇije niddam gate utthāya gantvā kāraṇaghare
 manusse māretvā mamsam khāditvā āgacchati. Sesāpi tath’ eva
 karonti. Jeṭṭhayakkhiniyā manussamamsam khāditvā āgatakāle sa- 25
 rīram sitalam hoti. Jeṭṭhavāṇijo parigaṇhanto tassā yakkhinibhāvam
 natvā „imā pañcasatāpi yakkhiniyo bhavissanti, amhehi palāyitum
 vaṭṭatīti“ punadivase pāto va mukhadhovanatthāya gantvā sesavāṇi-
 jānam ārocesi: „imā yakkhiniyo na mānusiyo, aññesam bhinnanā-
 vānam āgatakāle te sāmike katvā amhe khādissanti, etha amhe palā- 30
 yāmā“ ’ti tesu addhateyyasatā „mayam etā vijahitum na sakkhissāma,
 tumhe gacchatha, mayam na palāyissāmā“ ’ti āhamsu. Jeṭṭhavāṇijo
 attano vacanakare addhateyyasate gahetvā tāsam bhīto palāyi. Tas-
 mim pana kāle Bodhisatto valāhassayoniyam nibbatti, sabbaseto kāka-
 siso muñjakeso iddhimā vehāsaṅgamo ahosi. So Himavantato ākāse 35
 uppatitvā Tambapaṇṇidīpaṃ gantvā tattha Tambapaṇṇisare pallale

sayamjātasālim khāditvā gacchati, evaṃ gacchanto va „janapadaṃ gantukāmā atthi, janapadaṃ gantukāmā atthīti“ tikkhattum karuṇāya paribhāvitam mānusivācam bhāsati. Te tassa vacanam sutvā upasamkamitvā añjaliṃ paggayha „sāmi. mayam janapadaṃ gamissāmā“ 'ti
 5 āhaṃsu. „Tena hi mayham piṭṭhiṃ abhirūhathā“ 'ti. Ath' ekacce abhirūhiṃsu ekacce vāladhiṃ gaṇhiṃsu ekacce añjaliṃ paggahetvā atṭhaṃsu yeva. Bodhisatto antamaso añjaliṃ paggahetvā ṭhite sabbe pi te adḍhateyyasate vāṇije attano ānubhāvena janapadaṃ netvā sakasakatṭhānesu patitṭhāpetvā attano vasanaṭṭhānam agamāsi. Tāpi
 10 kho yakkhiniyo aññesaṃ āgatakāle te tattha ohīnake adḍhateyyasate manusse vadhitvā khādiṃsu.

16. CATUDVĀRA-JĀTAKA.

Atīte Kassapa-dasabalassa kāle Bārāṇasiyam asitikoṭivibhavassa seṭṭhino putto Mittavindako nāma ahosi. Tassa mātāpitaro sotāpannā
 15 ahesum, so pana dussilo assaddho. Atha nam aparabhāge pitari kālakate mātā kuṭumbam vicārentī āha: „tāta, tayā dullabhamanusattam laddham, dānam dehi, sīlam rakkhā, uposathakammam kara, dhammam suṇāhīti“. „Ammā, na mayham dānādīhi attho, mā mam kiñci avaca, aham yathākammam gamissāmi“ evaṃ vadantam pi nam
 20 ekadivasaṃ puṇṇamuposathadivase mātā āha: „tāta, ajja abhilakkhito mahāuposathadivaso, ajja uposatham samādiyitvā vihāram gantvā sabbarattim dhammam sutvā ehi. aham te sahaṣsam dassāmi“. So „sādhū“ 'ti dhanalobhena uposatham samādiyitvā bhuttapātarāso vihāram gantvā divasaṃ vītināmetvā rattim yathā ekam pi dhamma-
 25 padaṃ kaṇṇam na paharati tathā ekasmin padese nipajjitvā niddam okkamitvā punadivase pāto va mukham dhovitvā geham gantvā nisīdi. Mātā pan' assa „ajja me putto dhammam sutvā pāto va dhammakathikatheram ādāya āgamissatīti“ yāgum khādaniyam bhojaniyam paṭiyādetvā āsanam pañṇāpetvā tassāgamanam patimānentī tam eka-
 30 kam āgataṃ disvā „tāta, dhammakathiko kena nānito“ ti vatvā „na mayham dhammakathiken' attho“ ti vutte „tena hi yāgum pivā“ 'ti āha. So „tumhehi mayham sahaṣsam paṭisutam, tam tāva me detha, pacchā pivissāmi“ āha. „Piva tāta, pacchā gaṇhissasīti“. „Gahetvā

va pivissamiti“. Ath' assa mātā saḥassabhaṇḍikam purato ṭhapesi. So yāgum pivitvā saḥassabhaṇḍikam gahetvā vohāram karonto nacirass' eva visam sataṣaḥassam uppādesi. Ath' assa etad ahosi: „nāvam utthāpetvā vohāram karissāmīti“. So nāvam utthāpetvā „amma, aham nāvāya vohāram karissāmīti“ āha. Atha nam 5 mātā „tvam tāta ekaputtako, imasmim ghare dhanam pi bahum, samuddo anekādīnavo, mā gamīti“ vāresi, So „aham gamissām' eva, na sakkā mam vāretun“ ti vatvā „aham tāta vāressāmīti“ mātārā hatthe gahito hattham vissajjāpetvā mātaram paharitvā pātetvā antaram katvā gantvā nāvāya samuddam pakkhandi. Nāvā sattame 10 divase Mittavindakam nissāya samuddapitṭhe niccalā atṭhāsi. Kālakaṇṇisalākā vāriyamānā Mittavindakass' eva hatthe tikkhattum pati. Ath' assa ulumpaṃ datvā „imam ekam nissāya bahū mā vinassantū“ 'ti tam samudde khipimsu, tāvad eva nāvā javena samuddam pakkhandi. So pi ulumpe nipajjitvā ekam dīpaṃ pāpuṇi. Tattha phalīkavimāne 15 catasso petiyo addasa. Tā sattāham dukkham anubhavanti sattāham sukham. So tāhi saddhim sattāham dibbasampattiṃ anubhavi. Atha nam tā dukkhānubhavanatthāya gacchamānā „sāmi, mayam sattame divase āgamissāma, yāva mayam āgacchāma tāva anukkaṇṭhamāno idh' eva vasā“ 'ti vatvā agamaṃsu. So taṇhāvasiko hutvā tasmiṃ yeva pha- 20 lake nipajjitvā puna samuddhapitṭhena gacchanto aparam pi dīpaṃ patvā tattha rajatavimāne atṭha petiyo disvā eten' eva upāyena aparasmim dīpake maṇivimāne soḷasa aparasmim kanakavimāne dvattimsa petiyo disvā tāhi saddhim dibbasampattiṃ anubhavitvā tāsam pi dukkham anubhavitum gatakāle puna samuddapitṭhena gacchanto ekam pākāra- 25 parikkhittam catudvāram nagaram addasa, ussadanirayo kira so bahunnam nerayikasattānam kammakaraṇānubhavanatṭhānam, Mittavindakassa pana alamkatapaṭiyattam nagaram viya hutvā upatṭhāsi. So „imam nagaram pavisitvā rājā bhavissāmīti“ cintetvā pavisitvā khuracakkam ukkhipitvā paccamānam nerayikasattam addasa, ath' assa tam 30 tassa sise khuracakkam padumam hutvā upatṭhāsi, ure pañcaṅgika-bandhanam uracchadapasādhanaṃ hutvā sarīrato galantaṃ lohitaṃ lohitaṇḍanavilepanam hutvā paridevanasaddo madhuragītasaddo hutvā upatṭhāsi. So tassa santikaṃ gantvā „bho purisa, ciraṃ tayā padumaṃ dhāritaṃ, dehi me etan“ ti āha. „Samma, na-y-idam padumam, 35 khuracakkam etan“ ti. „Tvam mayham adātukāmatāya evam va-

dasiti". Nerayikasatto cintesi: „mayham kammañ khīṇaṃ bhavis-
sati, imināpi mayā viya mātaraṃ paharitvā āgatenā bhavitabbam, das-
sāmi 'ssa khuracakkan" ti. Atha naṃ „ehi bho, gaṇha imaṃ padu-
man" ti vatvā khuracakkaṃ tassa sīse khipi. tam tassa matthakaṃ
5 pimsamānaṃ bhassi. Tasmim khaṇe Mittavindako tassa khuracka-
bhāvaṃ ṇatvā „tava khurackaṃ gaṇha, tava khurackaṃ gaṇhā"
'ti vedanāmatto paridevi. Itaro antaradhāyi.

17. SUPPĀRAKA-JĀTAKA.

Atīte Bharuraṭṭhe Bharurājā nāma rajjaṃ kāresi. Bharukacchaṃ
10 nāma paṭṭanagāmo ahosi. Tadā Bodhisatto Bharukacche niyyāmakajet-
ṭhassa putto hutvā nibbatti pāsādiko suvaṇṇavaṇṇo. Suppārakakumāro
ti 'ssa nāmaṃ karimsu. So mahantena parivārena vaddhanto soḷasa-
vassakāle yeva niyyāmakasippe nipphattiṃ patvā aparabhāge pitu acca-
yena niyyāmakajetṭhako hutvā niyyāmakakammaṃ akāsi, paṇḍito ṇāṇa-
15 sampanno ahosi, tena ārūḷhanāvāya vyāpatti nāma n' atthi. Tassa
aparabhāge loṇajalapahatāni dve pi cakkhūni nassimsu. So tato paṭ-
ṭhāya niyyāmakajetṭhako hutvāpi niyyāmakakammaṃ akatvā „rājānaṃ
nissāya jīvissāmīti" rājānaṃ upasāmkami. Atha naṃ rājā agghāpani-
yakamme ṭhapesi. Tato paṭṭhāya raṇṇo hatthiratanāṃ assaratanaṃ
20 muttasāra-maṇisārādīni agghāpeti. Ath' ekadivasam „raṇṇo maṅgala-
hatthi bhavissatīti" kālapāsāṇakūṭavaṇṇaṃ ekaṃ vāraṇaṃ ānesuṃ.
Tam disvā rājā „paṇḍitassa dassethā" 'ti āha. Atha naṃ tassa san-
tikaṃ nayimsu. So hatthena tassa sarīraṃ parimadditvā „nāyaṃ maṅ-
galahatthi bhavituṃ anucchaviko, pacchāvāmanakadhātuko esa, etaṃ
25 hi mātā vijāyamānā aṃsena paṭicchituṃ nāsakkhi, tasmā bhūmiyaṃ
patitvā pacchimapādehi vāmanakadhātuko jāto" ti āha. Hatthim ga-
hetvā āgate pucchimsu. Te „saccaṃ paṇḍito kathetīti" vadiṃsu.
Tam kāraṇaṃ rājā sutvā tuṭṭho tassa aṭṭha kaḥāpaṇe dāpesi. Pun'
ekadivasam „raṇṇo maṅgalasso bhavissatīti" ekaṃ assaṃ ānayimsu.
30 Tam pi rājā paṇḍitassa santikaṃ pesesi. So hatthena parāmasitvā
„ayaṃ maṅgalasso bhavituṃ na yutto, etassa hi jātadivase yeva mātā
mari, tasmā mātu khīraṃ alabhanto na sammā vaddhito" ti āha. Sāpi
'ssa kathā saccā va ahosi. Tam pi sutvā rājā tussitvā aṭṭh' eva

kahāpaṇe dāpesi. Ath' ekadivasam, „maṇḍalaratho bhavissatīti“ ratham āharimsu, tam pi rājā tassa santikam pesesi. So tam hatthena parāmasitvā „ayam ratho susirarukkheṇa kato, tasmā raṇṇo nānucchaviko“ ti āha. Sāpi 'ssa kathā saccū va ahosi. Rājā tam pi sutvā atth' eva kahāpaṇe dāpesi. Ath' assa kambalaratanam mahaggham ānayimsu. 5 Tam pi tass' eva pesesi. So hatthena parāmasitvā „imassa mūsikacchinnam ekam thānam atthitī“ āha. Sodhentā tam disvā raṇṇo arocesum. Rājā tussitvā atth' eva kahāpaṇe dāpesi. So cintesi: „ayam rājā evarūpāni pi acchariyāni disvā atth' eva kahāpaṇe dāpesi, imassa dāyo nahāpitadāyo, nahāpitassa jātako bhavissati, kim me eva- 10 rūpena rājupaṭṭhānena, attano vasanaṭṭhānam eva gamissāmiti“ so Bharukacchapaṭṭhanam eva paccāgami. Tasmim tattha vasante vāṇijā nāvam sajjetvā „kam niyyāmakam karissāmā“ 'ti mantentā „Suppāraka-paṇḍitena ārūḥhanāvā na vyāpajjati, esa paṇḍito upāyakusalo, andho samāno pi Suppāraka-paṇḍito va uttamo“ ti tam upasāmkamitvā 15 „niyyāmakam no hohīti“ vatvā „tāta, aham andho, katham niyyāmakakammam karissāmiti“ vutte „sāmi, andhāpi tumhe yeva amhākam uttamo“ ti punappuna yāciyamāno „sādhu tātā, tumhehi ārocita-saṇṇāya niyyāmakam bhavissāmiti“ tesam nāvam abhirūhi. Te nāvāya mahāsamuddam pakkhandimsu. Nāvā satta divasāni nirupaddavā 20 agamāsi, tato akālavātam uppajji, nāvā cattāro māse pakatisamudda-piṭṭhe vicaritvā Khuramālasamuddam nāma pattā, tattha macchā manussasamānasarīrā khuranāsā udake ummujjanimujjam karonti. Vāṇijā te disvā Mahāsattam tassa samuddassa nāmam pucchantā paṭhamam gātham āhamsu:

25

Ummujjanti nimujjanti manussā khuranāsikā,

Suppārakan tam pucchāma, samuddo katamo ayan ti.

Evam tehi puṭṭho Mahāsatto attano niyyāmakasuttena saṁsandetvā dutiyam gātham āha:

Bharukacchā payātānam vāṇijānam dhanesinam

30

nāvāya vippanaṭṭhāya Khuramālīti vuccatīti.

Tasmim pana samudde vajiram uppajjati. Mahāsatto „sac' āham 'ayam vajirasamuddo' ti evam etesam kathessāmi lobhena bahum vajiram gaṇhitvā nāvam osīdāpessantīti“ tesam anācikkhitvā va nāvam laggāpetvā upāyen' ekam yottam gahetvā macchagahaṇaniyāmena jā- 35

laṃ khipāpetvā vajirasāraṃ uddharitvā nāvāya pakkhipitvā aññaṃ
appagghabhaṇḍaṃ chaddāpesi. Nāvā taṃ samuddaṃ atikkamitvā
parato Aggimālaṃ nāma gatā. So pajjalita-aggikkhandho viya maj-
jhantikasuriyo viya ca obhāsaṃ muñcanto aṭṭhāsi. Vāṇijā

- 5 Yathā aggīva suriyo va samuddo patidissati,
Suppārakaṃ taṃ pucchāma, samuddo katamo ayaṇ ti
gāthāya taṃ pucchimsu. Mahāsatto pi tesāṃ anantaragāthāya kathesi:
Bharukacchā payātānaṃ — pe — Aggimāliti vuccatīti.

Tasmiṃ pana samudde suvaṇṇaṃ ussannaṃ ahosi. Mahāsatto puri-
10 manayen' eva tato pi suvaṇṇaṃ gāhāpetvā nāvāya pakkhipi. Nāvā
taṃ pi samuddaṃ atikkamitvā khīraṃ viya dadhiṃ viya ca obhā-
saṃ Dadhimālaṃ nāma samuddaṃ pāpuṇi. Vāṇijā

- Yathā dadhiṃ va khīraṃ va samuddo patidissati — pe —
gāthāya tassa nāmaṃ pucchimsu. Mahāsatto anantaragāthāya ācikkhi
15 Bharukacchā payātānaṃ — pe — Dadhimāliti vuccatīti.

Tasmiṃ pana samudde rajataṃ ussannaṃ. So taṃ pi upāyena gāhā-
petvā nāvāya pakkhipāpesi. Nāvā taṃ pi samuddaṃ atikkamitvā
nīlakuṣaṭṭhaṃ viya sampannasassaṃ iva ca obhāsamānaṃ nīlavaṇṇaṃ
Kusamālaṃ nāma samuddaṃ pāpuṇi. Vāṇijā

- 20 Yathā kuso va sasso va samuddo patidissati — pe —
gāthāya tassa pi nāmaṃ pucchimsu. So anantaragāthāya ācikkhi:
Bharukacchā payātānaṃ — pe — Kusamāliti vuccatīti.

Tasmiṃ pana samudde nīlamanīratanaṃ ussannaṃ ahosi. So taṃ pi
upāyena gāhāpetvā nāvāya pakkhipāpesi. Nāvā taṃ pi samuddaṃ
25 atikkamitvā nālavanaṃ viya ca veluvanaṃ viya ca khāyamānaṃ Na-
lamālaṃ nāma samuddaṃ pāpuṇi. Vāṇijā

- Yathā nalo va veluṃ va samuddo patidissati — pe —
gāthāya tassa pi nāmaṃ pucchimsu. Mahāsatto anantaragāthāya
kathesi:

- 30 Bharukacchā payātānaṃ — pe — Nalamāliti vuccatīti.

Tasmiṃ pana samudde vaṃsarāgavelūriyaṃ ussannaṃ. So taṃ pi
gāhāpetvā nāvāya pakkhipāpesi. Vāṇijā Nalamālaṃ atikkamantā

Valabbāmukhasamuddam nāma passimsu, tattha udakam kadḍhitvā
 kadḍhitvā sabbatobhāgena uggacchati, tasmim sabbatobhāgena ugga-
 todakam sabbatobhāgena chinnaṭaṭamahāsobbho viya paññāyati, ūmiyā
 uggatāya ekato papātasadisam hoti, bhayajanano saddo uppajjati sotāni
 bbindanto viya hadayam phārento viya, tam disvā vāṇijā bhītatasiṭā 5

Mahābhayo bhinisanako saddo suyyat' amānuso,
 yathā sobbho papāto ca samuddo patidissati — pe —

gāthāya tassa nāmam pucchimsu.

Bharukacchā payātānam — pe — Valabbāmukhīti vuccatīti

Bodhisatto anantaragāthāya tassa nāmam ācikkhitvā „tātā, imam Vala- 10
 bhāmukham samuddam pattā nivattitum samatthā nāvā nāma n' atthi,
 ayaṃ sampattanāvaṃ nimujjāpetvā vināsam pāpetīti“ āha. Tañ ca
 nāvaṃ satta manussasatāni abhirūhimsu, te sabbe maraṇabhayaabhītā
 ekappahāren' eva Avīcimhi paccamānā sattā viya atikaruṇasaram
 muñcimsu. Mahāsatto „ṭhapetvā maṃ añño etesaṃ sotthibhāvaṃ 15
 kātum samattho nāma n' atthi, saccakiriyāya tesam sotthim karissā-
 mīti“ cintetvā te āmantetvā „tātā, maṃ khippam gandhodakena
 nahāpetvā ahatavatthāni nivāsāpetvā puṇṇapātim sajjetvā nāvāya
 dhure ṭhapethā“ 'ti. Te vegena tathā karimsu. Mahāsatto ubho
 hatthehi puṇṇapātim gahetvā nāvāya dhure ṭhito saccakiriyam karonto 20
 osānagātham āha:

Yato sarāmi attānam yato patto 'smi viññutam
 nābhijānāmi samcicca ekapāṇam pi himsitam,
 etena saccavajjena sotthim nāvā nivattatū 'ti.

Cattāro māse videsam pakkhantā nāvā nivattitvā iddhimā viya iddhā- 25
 nubhāvena ekadivaseṇ' eva Bharukacchapaṭṭanam agamāsi, gantvā ca
 pana thale pi atṭhūsabhamattam ṭhānam pakkhanditvā nāvikkassa ghar-
 dvāre atṭhāsi. Mahāsatto tesam vāṇijānam suvaṇṇarajatamaṇippavāḷa-
 vajirāni bhājetvā adāsi, „ettakehi vo ratanehi alam, mā puna sam-
 uddam pavisitthā“ 'ti ca tesam ovādam datvā yāvajīvaṃ dānādīni 30
 puñṇāni katvā devapuram pūresi.

18. SĪLĀNISAMSA-JĀTAKA.

‘Passa saddhāya sīlassā’ ‘ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekam
saddham upāsakam ārabha kathesi. So kira saddho pasanno ariya-
sāvako ekadivasam Jetavanam gacchanto sāyam Aciravatītiram gantvā
5 nāvike nāvam tīre t̥hapetvā dhammasavanatthāya gate titthe nāvam
adivā buddhārammaṇam pītiṃ gahetvā nadim otari. Pādā udakamhi
na osīdimsu. So paṭhavītale gacchanto viya vemajjham gatakāle vīcī
passi. Ath’ assa buddhārammaṇā pīti mandā jātā, pādā osīditum
ārabhimsu. So pana buddhārammaṇam pītiṃ daḥham katvā udaka-
10 piṭṭhen’ eva gantvā Jetavanam pavisitvā Satthāram vauditvā ekam-
antam nisīdi. Satthā tena saddhim paṭisanthāram katvā „upāsaka,
kacci maggam āgacchanto appakilamathena āgato sīti“ pucchitvā „bhante,
buddhārammaṇam pītiṃ gahetvā udakapiṭṭhe patiṭṭham labhitvā paṭha-
vim maddanto viya āgato ‘mhīti“ vutte „na kho upāsaka tvaṃ ñeva
15 Buddhagūṇe anussaritvā patiṭṭham laddho, pubbe pi upāsakā samudda-
majjhe nāvāya bhinnāya Buddhagūṇe anussarantā patiṭṭham labhimsū“
‘ti vatvā tena yācito atītam āhari:

Atīte Kassapasamināsambuddhakāle sotāpanno ariyasāvako ekena
nahāpitakuṭumbikena saddhim nāvam abhirūhi. Tassa nahāpitassa
20 bhariyā „ayya, imassa sukhadukkham tava bhāro“ ti nahāpitaṃ tassa
upāsakassa hatthe nikkhipi. Atha sā nāvā sattame divase samudda-
majjhe bhinnā. Te pi dve janā ekasmiṃ phalake nipannā ekam
dīpakam pāpuṇimsu. Tattha so nahāpito sakūṇe māretvā pacitvā khā-
danto upāsakassāpi deti. Upāsako „alam mayham“ ti na khādati.
25 So cintesi „imasmiṃ t̥hāne amhākam t̥hapetvā tiṇi saraṇāni aññā pa-
tiṭṭhā n’ atthiti“ so tiṇṇam ratanānam gūṇe anussari. Ath’ assa anussa-
raṇtassa tasmiṃ dīpake nibbatto nāgarājā sarīram mahānāvam katvā
māpesi. Samuddadevatā niyyāmakko ahosi. Nāvā sattahi ratanehi
pūrayittha. Tayo kūpakā indanīlamanimayā ahesum, sovaṇṇamayo
30 laṅkāro, rajatamayāni yottāni, suvaṇṇamayāni padarāni. Samudda-
devatā nāvāya t̥hatvā „atthi Jambudīpagāmikā“ ti ghosesi. Upāsako
„mayam gamissūmā ‘ti āha. „Tena hi ehi, nāvam abhirūhā“ ‘ti. So
nāvam abhirūhitvā nahāpitaṃ pakkosi. Samuddadevatā „tuyham yeva
labbhati na etassā“ ‘ti āha. „Kiṃkāraṇā“ ti. „Etassa sīlaguṇācāro

n' atthi, tam kārāṇaṃ, ahaṃ hi tuyhaṃ nāvaṃ āharim na etassā" 'ti.
 „Hotu, ahaṃ attanā dinnadāne rakkhitasīle bhāvitabhāvanāya etassa
 pattim dammiti“. Nahāpito „anumodāmi sāmīti“ āha. Devatā „idāni
 gaṇhissāmīti“ tam pi āropetvā ubho pi jane samuddā nikkhametvā
 nadiyā Bārāṇasim gantvā attano ānubhāvena dvinnam pi tesam gehe 5
 dhanam patitthāpetvā „paṇḍiteh' eva nāma saddhim saṃsaggo nāma
 kātabbo ti, sace hi imassa nahāpitassa iminā upāsakena saddhim saṃ-
 saggo na bhavissa samuddamajjhe yeva nassissā“ 'ti paṇḍitasamaggassa
 guṇam kathayamānā imā gāthā avoca:

Passa saddhāya sīlassa cāgassa ca ayaṃ phalaṃ, 10
 nāgo nāvāya vaṇṇena saddham vahaṭi upāsakaṃ.
 Sabbhir eva samāsetha, sabbhi kubbetha santhavaṃ,
 satam hi sannivāseṇa sotthim gacchati nahāpito ti.

Evam samuddadevatā ākāse thatvā dhammam desetvā ovaditvā nāga-
 rājānam gaṇhitvā attano vimānam eva agamāsi. 15

Satthā imam dhammadesanam āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ
 samodhānesi: (saccapariyosāne upāsako sakadāgāmiphale patitthahi)
 „tadā sotāpaṇṇo upāsako parinibbāyi, nāgarājā Sāriputto ahosi, samudda-
 devatā ahaṃ evā“ 'ti.

19. CAMMASĀṬAKA-JĀTAKA.

‘Kalyāṇarūpo vatāyan’ ti. Idam Satthā Jetavane viharanto cam- 20
 masāṭakaṃ nāma paribbājakaṃ ārabha kathesi. Tassa kira cammam
 eva nivāsanaṃ, ca pārupanaṃ ca. So ekadivasam paribbājakārāmā
 nikkhamitvā Sāvatthiyam bhikkhāya caranto eḷakānam yujjhanatthānam
 sampāpuṇi. Eḷako tam disvā paharitukāmo osakki. Paribbājako „esa 25
 mayham apacitim dassetīti“ na paṭikkami. Eḷako vegenāgantvā tam
 ūrumhi paharitvā pātesi. Tassa tam asantapaggahakāraṇam bhikkhu-
 saṃghe pākaṭam ahosi. Bhikkhū dhammasabhāyam katham samutthā-
 pesum: „āvuso, cammasāṭaka-paribbājako asantapaggaham katvā vinā-
 sam patto“ ti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi ka- 30
 thāya sannisinna“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave
 idān' eva pubbe p' esa asantapaggaham katvā vināsam patto“ ti vatvā
 atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto ekas-
mim vāṇijakule nibbattitvā vaṇijjaṃ karoti. Tadā eko cammasāṭako
paribbājako Bārāṇasiyaṃ bhikkhāya caranto eḷakānaṃ yujjhanatṭhānaṃ
patvā eḷakaṃ osakkantaṃ disvā „apacitiṃ me karotīti“ saññāya apa-
5 ṭikkamitvā „imesaṃ ettakānaṃ manussānaṃ antare ayaṃ eko eḷako
amhākaṃ guṇaṃ jānātīti“ tassa añjaliṃ paggaṇhitvā tṭhito paṭhamam
gātham āha:

Kalyāṇarūpo vat' ayaṃ catuppado subhaddako c' eva supesalo ca.
yo brāhmaṇaṃ jātimaṇṭūpapannaṃ apacāyatī meṇḍavaro yasassīti.

10 Tasmim khaṇe āpaṇe nisinna paṇḍitavāṇijo taṃ paribbājakaṃ nise-
dhento dutiyaṃ gātham āha:

Mā brāhmaṇa ittaradassanena vissāsaṃ āpajji catuppadassa,
daḥhappahāraṃ abhikaṃkhamāno avasakkatī dassati suppahāraṃ ti.

Tassa pana paṇḍitavāṇijassa kathentass' eva meṇḍako vegenāgantvā
15 ūrumhi paharivā tatth' eva vedanāmatthaṃ katvā pātesi. So parideva-
māno nipajji. Satthā taṃ kāraṇaṃ pakāsento tatiyaṃ gātham āha:

Satthi bhaggaṃ, vaṭṭito khāribhāro, sabbam bhaṇḍaṃ brāhmaṇass' idha
bhinnam,

bāhā paggayha kandati abhidhāvathā, haññate brahmacārīti.

20 Catutthaṃ gātham paribbājako āha:

Evam so nihato seti yo apujjaṃ namassati
yathāham ajja pahato hato meṇḍena dummatīti.

Iti so paridevanto tatth' eva jīvitakkhayaṃ patto ti. Satthā imaṃ
desanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „tadā cammasāṭako etarahi
25 cammasāṭako va, paṇḍito vāṇijo pana aham evā“ 'ti.

20. UCCHAṆGA-JĀTAKA.

‘Ucchaṅge deva me putto’ ti. Idam Satthā Jetavane viharanto
aññatarāṃ jānapaditthiṃ ārabha kathesi. Ekasmim hi samaye Ko-
salaratṭhe tayo janā aññatarasmiṃ aṭavimukhe kasanti. Tasmim samaye
80 anto aṭaviyaṃ corā manusse vilumpitvā palāyimsu. Te core pariye-
sitvā apassantā taṃ tṭhānaṃ āgantvā „tumhe aṭaviyaṃ vilumpitvā idāni

kassakā viya hothā“ 'ti te „corā ime“ ti bandhitvā ānetvā Kosala-
rañño adamsu. Ath' ekā itthī āgantvā „acchādanam me detha, acchā-
danam me dethā“ 'ti paridevantī punappuna rājanivesanam pariyāti.
Rājā tassā saddam sutvā „deh' imissā acchādanam“ ti āha. Sātakam
gahetvā agamamsu. Sā tam disvā „nāham etam acchādanam yācā- 5
mīti“ āha. Manussā gantvā rañño nivedayimsu: „na kir' esā imam
acchādanam katheti, sāmikacchādanam kathetīti“. Atha nam rājā
pakkosāpetvā „tvam kira sāmikacchādanam yācasīti“ pucchi. „Āma
deva, itthiyā hi sāmiko acchādanam nāma, sāmikambi asati sahassa-
mūlam pi sātakam nivatthā naggā yeva nāma“. Imassa pan' atthassa 10
sādhanaṭṭham

Naggā nadī anodakā, naggam raṭṭham arājikam,
itthī pi vidhavā naggā yassāpi dasa bhātaro ti

idam suttaṃ āharitabbam. Rājā tassā pasanno „te tayo janā kim
hontīti“ pucchi. „Eko me deva sāmiko, eko bhātā, eko putto“ ti. 15
Rājā „ahan te tuṭṭho imesu tisu ekam demi, katamam icchasīti“ pucchi.
Sā āha: „aham deva jīvamānā ekam sāmikam labhissāmi, puttam pi
labhissām' eva, mātāpitunnam pana me matattā bhātā va dullabho,
bhātaram me dehi devā“ 'ti. Rājā tussitvā tayo pi vissajjesi. Evam
tam ekikam nissāya tayo janā dukkhato muttā. Tam kāraṇam bhikkhu- 20
saṃghe pākaṭam jātam. Ath' ekadivasam bhikkhū dhammasabhāyam
sannipatitā „āvuso ekam itthim nissāya tayo janā dukkhā muttā“ ti
tassā guṇakathāya nisīdimsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhik-
khave etarahi kathāya sannisinna“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte
„na bhikkhave esā itthī idān' eva te tayo jane dukkhā mocesi, pubbe 25
pi mocesi yevā“ 'ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasīyam Brahmadaṭṭe rajjam kārente tayo janā aṭavi-
mukhe kasantīti sabbaṃ purimasadisam eva. Tadā pana raññā „tisu
janesu kam icchasīti“ vutte sā āha: „tayo pi dātum na sakkotha devā“
'ti. „Āma na sakkomīti“. „Sace tayo dātum na sakkotha bhātaram 30
me dethā“ 'ti. „Puttakam vā sāmikam vā gaṇha, kin te bhātarā“ ti
ca vuttā „ete nāma deva sulabbā, bhātā pana dullabho“ ti vatvā
imam gātham āha:

Ucchaṅge deva me putto, pathe dhāvantiyā pati,
taṇ ca desam na passāmi yato sodariyam ānaye ti.

Rājā „saccam esā vadatiti“ tuṭṭhacitto tayo pi jane bandhanāgārato ānetvā adāsi. Sā tayo pi te gahetvā gatā.

Satthāpi „na bhikkhave idān' eva, pubbe p' esā ime tayo jane dukkhā mocesi yevā“ 'ti imam dhammadesanam āharitvā anusandhim
5 ghatetvā jātakam samodhānesi: „atīte cattāro etarahi cattāro va, rājā pana ahan tena samayenā“ 'ti.

21. VEDABBHA-JĀTAKA.

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente ekasmiṃ gāmake aññataro brāhmaṇo Vedabbham nāma mantam jānāti. So kira manto
10 anaggho mahāraho. Nakkhattayoge laddhe tam mantam parivattetvā ākāse ullokite ākāso sattaratanavassam vassati. Tadā Bodhisatto tassa brāhmaṇassa santike sippam uggaṇhāti. Ath' ekadivasaṃ brāhmaṇo Bodhisattam ādāya kenacid eva karaṇīyena attano gāmā nikkhamitvā Cetiyaṛatṭham agamāsi. Antarāmagge ekasmiṃ araṇṇatṭhāne
15 pañcasatā pesanakacorā nāma panthaghātam karonti. 'Te Bodhisattaṃ ca Vedabbhabrāhmaṇaṃ ca gaṇhiṃsu. Kasmā pan' ete pesanakacorā ti vuccanti, te kira dve jane gahetvā ekam dhanāharaṇatthāya pesenti, tasmā pesanakacorā t' eva vuccanti, te pi ca pitāputte gahetvā pitaram „tvam ambakam dhanam āharitvā puttam gahetvā yā-
20 hīti“ vadanti, eten' upāyena mātudhītarō gahetvā mātaram vissajjenti, jeṭṭhakakaniṭṭhe gahetvā jeṭṭhakabhātikam vissajjenti, ācariyantevāsike gahetvā antevāsikam vissajjenti. Te tasmim pi kāle Vedabbhabrāhmaṇam gahetvā Bodhisattam vissajjesum. Bodhisatto ācariyam vanditvā „aham ekāhadvihaccayena āgamissāmi, tumhe mā bhāyittha,
25 api ca kho pana mama vacanam karoṭha, ajja dhanavassāpanaka-nakkhattayogo bhavissati, mā kho tumhe dukkham asahanto mantam parivattetvā dhanam vassāpayittha, sace vassāpessatha tumhe vināsam pāpuṇissatha ime ca pañcasatā corā“ ti. Evaṃ ācariyam ovaditvā dhanatthāya agamāsi. Corāpi suriye attham gate brāhmaṇam ban-
30 dhitvā nipajjāpesum. Tam khaṇam yeva pācīnalokadhātuto paripuṇaṃ candamaṇḍalam utṭbahi. Brāhmaṇo nakkhattam olokeno „dhanavassāpanaka-nakkhattayogo laddho, kim me dukkhena anubhūtena, mantam parivattetvā ratanavassam vassāpetvā corānam dhanam datvā yathāsukham gamissāmi“ cintetvā core āmantesi: „bho corā, tumhe

mam kimatthāya gaṇhitthā“ 'ti. „Dhanatthāya ayyā“ 'ti. „Sace vo
 dhanena attho khippam mam bandhanā mocetvā sīsam nabāpetvā ahata-
 vatthāni acchādetvā gandhehi vilimpāpetvā pupphāni pilandhāpetvā
 tṭhapethā“ 'ti. Corā tassa katham sutvā tathā akaṃsu. Brāhmaṇo
 nakkhattayogam nātvā mantam parivattetvā ākāsam ullokesi. Tāvad 5
 eva ākāsa ratanāni patiṃsu. Corā tam dhanam saṃkaḍḍhitvā uttarā-
 saṅgeṣu bhaṇḍikam katvā pāyimsu. Brāhmaṇo pi tesam pacchato va
 agamāsi. Atha te core aññe pañcasatā corā gaṇhimsu. „Kimattham
 amhe gaṇhathā“ 'ti ca vuttā „dhanatthāya“ 'ti āhaṃsu. „Yadi vo
 dhanena attho etam brāhmaṇam gaṇhatha, eso ākāsam ulloketvā dha- 10
 nam vassāpesi, ambākam p' etam eten' eva dinnam“ ti. Corā core
 vissajjetvā „ambākam pi dhanam dehīti“ brāhmaṇam gaṇhimsu. Brāh-
 maṇo „aham tumbākam dhanam dadeyyam, dhanavassāpanaka-nak-
 khattayogo pana ito saṃvaccharamatthake bhavissati, yadi vo dhanena
 attho adhivāsetha, tadā dhanavassam vassāpessāmīti“ āha. Corā 15
 kujjhitvā „ambho duṭṭhabrāhmaṇa, aññesam idān' eva dhanam vassā-
 petvā amhe aññaṃ saṃvaccharam adhivāsāpesiti“ tiṇhena asinā brāh-
 maṇam dvidhā chinditvā magge chaḍḍetvā vegena anubandhitvā tehi
 corehi saddhim yujjhitvā te sabbe pi māretvā dhanam ādāya puna
 dve koṭṭhāsā hutvā aññamaññaṃ yujjhitvā aḍḍhatiyāni purisasatāni 20
 ghātetvā etena upāyena yāva dve janā avasiṭṭhā ahesum tāva añña-
 maññaṃ ghātayimsu. Evaṃ tam purisasahassam vināsam pattam. Te
 pana dve janā upāyena tam dhanam āharitvā ekasmiṃ gāmasamīpe
 gahanatṭhāne dhanam paṭicchādetvā eko khaggaṃ gaḥetvā rakkhanto
 nisīdi, eko taṇḍule gaḥetvā bhattam pacāpetum gāmam pāvisi. „Lobho 25
 ca nām' esa vināsamūlam evā“ 'ti. Dhanasantike nisinno cintesi:
 „tasmim āgate imam dhanam dve koṭṭhāsā bhavissanti, yan nūnāham
 tam āgatamattam eva khaggena paharitvā ghāteyyam“ ti so khaggaṃ
 sannayhitvā tassa āgamanam olokento nisīdi. Itaro pi cintesi: „tam
 dhanam dve koṭṭhāsā bhavissanti, yan nūnāham bhatte visam pakkhi- 30
 pitvā tam purisam bhojetvā jīvitakkhayam pāpetvā ekako va dhanam
 gaṇheyyam“ ti so niṭṭhite bhatte sayam bhuñjitvā sesake visam pak-
 khipitvā tam ādāya tattha agamāsi. Tam bhattam otāretvā tṭhita-
 mattam eva itaro khaggena dvidhā chetvā tam paṭicchanne tṭhāne
 chaḍḍetvā taṇ ca bhattam bhuñjitvā sayam pi tatth' eva jīvitakka- 35
 yam pāpuṇi. Evaṃ tam dhanam nissāya sabbe pi vināsam pāpuṇimsu.

Bodhisatto pi kho ekāhadvīhaccayena dhanam ādāya āgato. Tasmiñ
 5 thāne ācariyam adisvā vippakiñnam pana dhanam disvā „ācariyena
 mama vacanam akatvā dhanam vassāpitam bhavissati, sabbehi vināsam
 pattehi bhavitabban“ ti mahāmaggena pāyāsi. Gacchanto ācariyam
 10 mahāmagge dvidhā chinnañ disvā „mama vacanam akatvā mato“ ti
 dārūni uddharitvā citakam katvā ācariyam jhāpetvā vanapupphehi
 pūjetvā parato gacchanto jīvitakkhayam patte pañcasate parato adḍha-
 tiyasate ti anukkamena avasāne dve jane jīvitakkhayam patte disvā
 cintesi: „imañ dvīhi ūnañ purisasahassam vināsam pattam, aññehi
 15 dvīhi corehi bhavitabban, te pi santhambhitum na sakkhissanti, kahan
 nu kho te gatā“ ti gacchanto tesam dhanam ādāya gabanatṭhāna-
 pavitṭhamaggañ disvā gacchanto bhaṇḍikabaddhassa dhanassa rāsiñ
 disvā ekañ bhattapātim avattharitvā matam addasa. Tato „idan nāma
 tehi katañ bhavissatiti“ sabbañ natvā „kahan nu so puriso“ ti vicinanto
 20 tam pi paṭicchanne thāne apaviddham disvā „amhākam ācariyo mama
 vacanam akatvā attano dubbacabhāvena attanāpi vināsam patto, aparam
 pi tena purisasahassam vināsitañ, anupāyena vata akāraṇena attano
 vaddhiñ patthayamānā amhākam ācariyo viya mahānāsam eva pāpu-
 ṇissantiti“ cintetvā imañ gātham āha:

20 Anupāyena yo attham icchatī so vihaññati,
 Cetā hanimsu Vedabbham, sabbe vyasanam ajjhagū ti.

Evam Bodhisatto „yathā amhākam ācariyo anupāyena atṭhāne pa-
 rakkamañ karonto dhanam vassāpetvā attanā jīvitakkhayam patto
 aññesañ ca vināsappaccayo jāto evam eva yo añño pi anupāyena attano
 25 attham icchitvā vāyāmañ karissati sabbaso attanā ca vinassissati pare-
 sañ ca vināsappaccayo bhavissatiti“ vanañ unnādetvā devatāsu sādhu-
 kāram dadamānāsu imāya gāthāya dhammañ desetvā tañ dhanam
 upāyena attano gehañ āharitvā dānādīni puññāni karonto yāvatāyukañ
 thatvā jīvitapariyosāne saggaṇṇam pūrayamāno agamāsi.

Atīte Bārāṇasīyam Brahmaḍatte rajjam kārente Kāsiraṭṭhe cattāro
 bhātaro brāhmaṇā isipabbajjam pabbajitvā Himavantapadese paṭipāṭiyā
 paṇṇasālā katvā vāsam kappesum. Tesam jeṭṭhabhātā kālañ katvā

Sakkattam pāpuṇi. So tam kāraṇam ñatvā antarantarā sattatṭhādīva-
saccayena tesam upatṭhānam gacchanto ekadivasam jetṭhakatāpasam
vanditvā ekamantam nisīditvā „bhante, kena te attho“ ti pucchi.
Paṇḍurogatāpaso „agginā me attho“ ti āha. So tassa vāsipharasukam
adāsi. Vāsipharasuko nāma daṇḍe pavesanavasena vāsi pi hoti pharasu 5
pi. Tāpaso „ko me imam ādāya dārūni āharissatiti“ āha. Atha nam
Sakko evam āha: „yadā te bhante dārūhi attho imam pharasum hat-
thena pahaṃsitvā ‘dārūni me āharitvā aggin kareyyāsīti’ vadeyyāsi,
dārūni āharitvā aggin katvā dassatiti“. Tassa vāsipharasukam datvā
dutiyaṃ pi upasāṃkamitvā „bhante, kena te attho“ ti pucchi. Tassa 10
paṇṇasālāya hatthimaggo hoti. So hatthiḥi upadduto „hatthīnam me
vasena dukkham uppajjati, te palāpehīti“ āha. Sakko tassa ekam
bherim upanāmetvā „bhante, imasmim tale pahāte tumhākam paccā-
mittā palāyissanti, imasmim pahāte mettacittā hutvā caturaṅginiyā
senāya parivāressantiti“ vatvā tam bherim datvā kaniṭṭhassa santikam 15
gantvā „bhante, kena te attho“ ti pucchi. So pi paṇḍurogadhātuko
va, tasmā „dadhina me attho“ ti āha. Sakko tassa ekam dadhighaṭam
datvā „sace tumhe icchamānā imam āvajjessatha mahānādī hutvā
mahogham pavattetvā tumhākam rajjam gahetvā dātum samattho pi
bhavissatiti“ vatvā pakkāmi. Tato paṭṭhāya vāsipharasuko jetṭhabhāti- 20
kassa aggin karoti, itarena bheritale pahāte hatthī palāyanti, kaniṭṭho
dadhim paribhuñjati. Tasmim kāle eko sūkaro ekasmim purāṇa-
gāmatṭhāne caranto ānubhāvasampannam ekam maṇikkhandham addasa.
So tam maṇikkhandham mukhena ḍasitvā tassānubhāvena ākāse uppa-
titvā samuddamajjhe ekam dīpakam gantvā „ettha dāni mayā vasitum 25
vaṭṭatiti“ - otaritvā phāsukatṭhāne udumbararukkhasa heṭṭhā vāsam
kappesi. So ekadivasam tasmim rukkhāmūle maṇikkhandham purato
ṭhapetvā niddam okkami. Ath’ eko Kāsiraṭṭhavāsīmanusso „nirupa-
kāro esa amhākan“ ti mātāpitūhi gehā nikkadḍhito ekam paṭṭanagā-
mam gantvā nāvikanam kammakaro hutvā nāvam āruya samudda- 30
majjhe bhinnāya nāvāya phalake nipanno tam dīpam patvā phalā-
phalāni pariyesanto tam sūkaram niddāyantam disvā saṇikam gantvā
maṇikkhandham gaṇhitvā tassa ānubhāvena ākāse uppatitvā udum-
bararukkhe nisīditvā cintesi: „ayam sūkaro imassa maṇikkhandhasa
ānubhāvena ākāśacāriko hutvā idha vasati maññe, mayā pana paṭṭha- 35
mam eva imam māretvā maṃsam khāditvā pacchā gantum vaṭṭatiti“.

So ekam daṇḍakam bhañjivā tassa sīse pātesi. Sūkaro pabujjhivā maṇim apassanto ito c' ito ca kampamāno vidhāvati. Rukkhe nisinnapuriso hasi. Sūkaro olokento tam disvā rukkham sīsenā paharivā tatth' eva mato. So puriso otarivā agginī katvā tassa maṁsam
5 pacitvā khāditvā ākāse uppatitvā Himavantamatthakena gacchanto assamapadam disvā jetṭhatāpasassa assame otarivā dvīhatīham vasitvā tāpasassa vattapaṭivattam akāsi vāsipharasukassa ānubhāvaṁ ca passi. So „imam mayā gahetum vaṭṭatīti“ maṇikkhandhassa ānubhāvaṁ tāpasassa dassetvā „bhante, imam me gahetvā vāsipharasukam dethā“ 'ti
10 āha. Tāpaso ākāsenā caritukāmo tam gahetvā vāsipharasukam adāsi. So tam gahetvā thokam gantvā vāsipharasukam pamaṁsitvā „vāsipharasuka, tāpasassa sīsam chinditvā maṇikkhandham me āharā“ 'ti āha. So gantvā tāpasassa sīsam chinditvā maṇikkhandham āhari. So vāsipharasukam paṭicchannaṭṭhāne ṭhapetvā majjhimatāpasassa santi-
15 kam gantvā katipāham vasitvā bheriyā ānubhāvaṁ disvā maṇikkhandham datvā bherim gaṇhitvā purimanayen' eva tassa pi sīsam chindāpetvā kaṇṭṭham upasamkamitvā dadhighaṭassānubhāvaṁ disvā maṇikkhandham datvā dadhighaṭam gahetvā purimanayen' eva tassā sīsam chindāpetvā maṇikkhandham ca vāsipharasukaṁ ca bheriṁ ca dadhi-
20 ghaṭam ca gahetvā ākāse uppatitvā Bārāṇasīyā avidūre ṭhatvā Bārāṇasiraṇṇo „yuddham vā me detu rajjam vā“ ti ekassa purisassa hatthe paṇṇam pāhesi. Rājā sāsanaṁ sutvā va „coram gaṇhissāmā“ 'ti nikkhami. So ekam bheritalam pahari, caturaṅginī senā parivāresi. Raṇṇo avattharaṇabhāvaṁ natvā dadhighaṭam vissajjesi, mahānadi
25 pavatti, mahājano dadhimhi osīditvā nikkhamitum nāsakkhi. Vāsipharasukam pamaṁsitvā „raṇṇo sīsam āharā“ 'ti āha, vāsipharasuko gantvā sīsam āharitvā pādamūle nikkhipi, eko pi āvudham ukkhipitum nāsakkhi. So mahantena balena parivuto uagaraṁ pavisitvā abhisekam kāretvā Dadhivāhano nāma rājā hutvā dhammena rajjam
30 kāresi. Tass' ekadivasaṁ mahānadiyaṁ jālakaṇḍake kilantassa Kaṇṇamuṇḍadahato devatāparibhogaṁ ekam ambapakkaṁ āgantvā jāle laggi. Jālam ukkhipantā tam disvā raṇṇo adamsu. Tam mahantaṁ ghaṭappamaṇaṁ parimaṇḍalam suvaṇṇavaṇṇam ahosi. Rājā „kissa phalaṁ nam' etan“ ti vanacārake pucchitvā „ambaphalan“ ti sutvā
35 paribhuñjitvā tassa atṭhiṁ attano uyyāne ropāpetvā khīrodakena siṁcāpesi. Rukkho nibhattitvā tatiye samvacchare phalam adāsi. Am-

bassa sakkāro mahā ahosi, khīrodakena siñcanti, gandhapañcaṅgulikaṃ denti, mālādāmāni parikkhipanti, gandhatelena dīpaṃ jālenti, parikkhepo pan' assa paṭasāṇiyā ahosi. Phalāni madhurāni suvaṇṇavaṇṇāni ahesuṃ. Dadhivāhanarājā aññesaṃ rājūnaṃ ambaphalaṃ pesento atṭhito rukkhanibbattanabhayena anikuranibbattanatṭhānaṃ maṇḍu- 5 kaṇṭakena vijjhivā pesesi. Tesāṃ ambaṃ khāditvā atṭhi ropitaṃ na sampajjati. Te „kin nu kho ettha kāraṇaṃ“ ti pucchantā taṃ kāraṇaṃ jāniṃsu. Ath' eko rājā uyyānapālaṃ pakkosivā „Dadhivāhanassa ambaphalānaṃ rasaṃ nāsetvā tittakabhāvaṃ kātuṃ sakkhissasīti“ pucchitvā „āma devā“ 'ti vutte „tena hi gacchā“ 'ti sahasaṃ datvā pe- 10 sesī. So Bārāṇasīṃ gantvā „eko uyyānapālo āgato“ ti rañño ārocāpetvā tena pakkosāpito pavisitvā rājānaṃ vanditvā „tvaṃ uyyānapālo“ ti puṭṭho „āma devā“ 'ti vatvā attano ānubhāvaṃ vaṇṇesi. Rājā „gaccha, amhākaṃ uyyānapālassa santike hohīti“ āha. Te tato paṭṭhāya dve janā uyyānaṃ paṭijagganti. Adhunāgato uyyānapālo 15 akālapupphāni pupphāpento akālaphalāni gaṇhāpento uyyānaṃ ramaṇīyaṃ akāsi. Rājā tassa pasīditvā porāṇaka-uyyānapālaṃ niharitvā tass' eva uyyānaṃ adāsi. So uyyānassa attano hatthagatabhāvaṃ nātvā ambarukkhaṃ parivāretvā nimbe ca paggavavalliyo ca ropesi. Anupubbena nimbā vadḍhiṃsu. Mūlehi mūlāni sākāhi sākā saṃ- 20 satṭhā onaddhā vinaddhā ahesuṃ. Tena asāta-amadhurasamsaggena tāva madhuraphalo ambo tittako jāto nimbapaṇṇasadisaraso. Ambaphalānaṃ tittakabhāvaṃ nātvā uyyānapālo palāyi. Dadhivāhano uyyānaṃ gantvā ambaphalaṃ khādanto mukhe pavitṭhaṃ ambayūsaṃ nimbakasaṭaṃ viya ajjholarituṃ asakkonto kakkāretvā nuṭṭhubhi. Tadā 25 Bodhisatto tassa atthadhammānusāsako ahosi. Rājā Bodhisattaṃ āmantetvā „paṇḍita, imassa rukkhassa porāṇakaparihārato parihīnaṃ n' atthi. evaṃ sante pi 'ssa phalaṃ tittakaṃ jātāṃ, kin nu kāraṇaṃ“ ti pucchanto paṭhamāṃ gāthā āha:

Vaṇṇagandharasūpeto amb' āyaṃ ahuvā pure, 30
taṃ 'va pūjaṃ labhamāno ken' ambo kaṭukapphalo ti.

Ath' assa kāraṇaṃ ācikkhanto Bodhisatto dutiyaṃ gāthā āha:

Pucimandaparivāro ambo te Dadhivāhana, ,
mūlaṃ mūlena saṃsatṭhaṃ, sākā sākā nisevare,
asataṃ sannivāseṇa ten' ambo kaṭukapphalo ti. 35

Rājā tassa vacanam sutvā sabbe pi pucimande ca paggave ca chindā-
petvā mūlāni uddharāpetvā samantā amadhuram paṃsum harāpetvā
madhuram paṃsum pakkhipāpetvā khīrodaka-sakkharodaka-gandhoda-
kehi ambam paṭijaggāpesi. So madhurarasasaṃsaggena puna madhuro
5 va ahosi. Rājā pakati-uyyānapālakass' eva uyyānam niyyādetvā yāva-
tāyukam tṭatvā yathākamman gato.

23. MAHĀSĪLAVA-JĀTAKA.

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadaṭṭe rajjam kārente Bodhisatto rañño
aggamahesiyā kucchismim nibbatto. Tassa nāmagahaṇadivase Sīlava-
10 kumāro ti nāmam akaṃsu. So soḷasavassapadesiko va sabbasippesu
nipphattim patvā aparabhāge pitu accayena rajje paṭiṭṭhito Mahāsīla-
varājā nāma ahosi dhammiko dhammarājā. So nagarassa catūsu dvā-
resu catasso majjhe ekam nivesanadvāre ekan ti cha dānasālā kāretvā
kapaṇaddhikānam dānam deti sīlam rakkhati uposathakamman karoti
15 khantimettānuddayasampanno, amke nisinnam puttam paritosayamāno
viya sabbasatte paritosayamāno dhammena rajjam kāreti. Tass' eko
amacco antopure padubbhitvā aparabhāge pākato ahosi. Amaccā
rañño ārocesum. Rājā parigaṇhanto attanā paccakkhato natvā tam
amaccam pakkosāpetvā „andhabāla, ayuttan te katham, na tvam mama
20 vijite vasitum arahasi, attano dhanam ca puttadāraṇ ca gahetvā añ-
ñattha yāhiti“ raṭṭhā pabbājesi. So Kāsiraṭṭham atikkamma Kosala-
rājānam upaṭṭhabanto anukkamena rañño abbhantaro vissāsiko jāto.
So ekadivasaṃ Kosalarājānam āha: „deva, Bārāṇasirajjam nimmakkhika-
madhupaṭaḷasadisam, rājā atimuduko, appen' eva balavāhanena sakkā
25 Bārāṇasirajjam gaṇhitun“ ti. Rājā tassa vacanam sutvā „Bārāṇasi-
rajjam nāma mahā, ayaṇ ca 'appen' eva balavāhanena sakkā gaṇhitun'
ti āha, kin nu kho payuttakacoro siyā“ ti cintetvā „payuttako si,
maññe“ ti āha. „Nāham deva payuttako, saccam eva vadāmi, sace
me na saddahatha manusse pesetvā paccantagāmam hanāpetha, te
30 manusse gahetvā attano santikam nīte dhanam datvā vissajjessatīti“.
Rājā „ayam ativiya sūro hutvā katheti, vīmaṇsissāmi tāvā“ 'ti attano
purise pesetvā paccantagāmam hanāpesi. Te core gahetvā Bārāṇasi-
rañño dassesum. Rājā te disvā „tātā, kasmā gāmam hanathā“ 'ti

puechi. „Jivitum asakkontā devā“ 'ti. „Atha kasmā mama santikaṃ
 na āgamittha, ito dāni paṭṭhāya evarūpaṃ mā karitthā“ 'ti tesam
 dhanam datvā vissajjesi. Te gantvā Kosalarañño tam pavattiṃ āro-
 cesum. So ettakenāpi gantum avisahanto puna majjhe janapadam
 hanāpesi. Te pi core rājā tath' eva dhanam datvā vissajjesi. So 5
 ettakenāpi agantvā puna pesetvā antaravithiyam vilumpāpesi. Rājā
 tesam pi corānam dhanam datvā vissajjesi yeva. Tadā Kosalarājā
 „ativiya dhammiko rājā“ ti natvā „Bārāṇasirajjam gaḥessāmīti“ bala-
 vāhanam ādāya niyyāsi. Tadā pana Bārāṇasirañño mattavāraṇe abhi-
 mukham āgacchante anivattanadhammā asaniyāpi sise patantiyā asanta- 10
 sanasabhāvā Silavamahārājassa ruciyā sati sakala-Jambudipe rajjam
 gahetum samatthā saḥassamattā abhejjavarasūramahāyodhā honti. Te
 „Kosalarājā āgacchatīti“ sutvā rājānam upasamkamitvā „deva, Kosala-
 rājā kira 'Bārāṇasirajjam gaṇbissāmīti' āgacchati, gacchāma naṃ am-
 hākaṃ rajjasimam anokkantamattam eva pothetvā gaṇhāmā“ 'ti va- 15
 diṃsu. „Tātā, maṃ nissāya aññesaṃ kilamanakiccaṃ n' atthi. rajjat-
 thikā rajjam gaṇhantu, mā gamitthā“ 'ti nivāresi. Kosalarājā sīmam
 atikkamitvā janapadamajjham pāvisi. Amaccā puna pi rājānam upa-
 samkamitvā tath' eva vadīṃsu. Rājā purimanayen' eva nivāresi.
 Kosalarājā bahinagare thatvā „rajjam vā detu yuddham vā“ ti Silava- 20
 mahārājassa sāsanaṃ pesesi. Rājā tam sutvā „n' atthi mayā saddhim
 yuddham, rajjam gaṇhatū“ 'ti paṭisāsanam pesesi. Puna pi amaccā
 rājānam upasamkamitvā „deva, na mayaṃ Kosalarañño nagaram pa-
 visitum dema, bahinagare yeva naṃ pothetvā gaṇhāmā“ 'ti āhaṃsu.
 Rājā purimanayen' eva nivāretvā nagaradvārāni avāpurāpetvā saddhim 25
 amaccasahassena mahātale pallamkamajjhe nisīdi. Kosalarājā mahan-
 tena balavāhanena Bārāṇasim pāvisi. So ekam pi paṭisattum apas-
 santo rañño nivesanadvāram gantvā amaccagaṇaparivutaṃ apārutadvāre
 nivesane alamkatapaṭiyattam mahātalam āruyha nisinnaṃ niraparādham
 Silavamahārājānam saddhim amaccasahassena gaṇhāpetvā „gacchatha, 30
 imam rājānam saddhim amaccehi pacchābāham gāḷhabandhanam ban-
 dhitvā āmakasusānam netvā galappamāṇe āvāṇe khaṇitvā yathā eko
 pi hattham ukkhipitum na sakkoti evaṃ paṃsum pakkhipitvā nikha-
 ṇatha, rattiṃ sigālā āgantvā etesaṃ kātabbayuttakam karissantīti“ āha.
 Manussā corarañño āṇam sutvā rājānam saddhim amaccehi pacchā- 35
 bāham gāḷhabandhanam bandhitvā nikkhāmesum. Tasmim pi kāle

Sīlavamahārājā corarañño āghātamattam pi nākāsi. Tesu pi amaccesu
 evaṃ bandhitvā nīyamānesu eko pi rañño vacanaṃ bhindituṃ samattho
 nāma nāhosi, evaṃ suvinītā kir' assa parisā. Atha te rājapurisā
 sāmaccam Sīlavarājānam āmakasusānam netvā galappamāṇe āvāṇe
 5 khaṇitvā Sīlavamahārājānam majjhe ubhosu passesu sesāmacce ti sabbe
 pi āvāṇesu otāretvā paṃsum ākiritvā ghanam ākoṭetvā agamaṃsu.
 Sīlavarājā amacce āmantetvā „corarañño upari kopam akatvā mettam
 eva bhāvētha tātā“ ti ovadi. Atha aḍḍharattasamaye „manussamaṃ-
 sam kbādissāmā“ 'ti sigālā āgamiṃsu. Te disvā rājā ca amaccā ca
 10 ekappahāren' eva saddam akaṃsu. Sigālā bhītā palāyiṃsu. Te ni-
 vattitvā oloketā pacchato kassaci anāgamanabhāvam nātvā puna
 paccāgamiṃsu. Itare pi tath' eva saddam akaṃsu. Evaṃ yāvatati-
 yam palāyitvā puna oloketā tesu ekassāpi anāgamanabhāvam nātvā
 „vajjhappattā ete bhavissantīti“ sūrā hutvā nivattitvā puna tesu sad-
 15 dam karontesu pi na palāyiṃsu. Jeṭṭhakasigālo rājānam upagañchi,
 sesā sesānam santikaṃ agamaṃsu. Upāyakusalo rājā tassa attano
 santikaṃ āgatabhāvam nātvā dasitum okāsam dento viya gīvaṃ ukkhi-
 pitvā tam gīvāya dasamānam hanukatṭhikena ākaḍḍhitvā yante pakkhi-
 pitvā viya gāḷhakaṃ gaṇhi. Nāgabalena raññā hanukatṭhikena ākad-
 20 dhitvā gīvāya daḷhagahitasigālo attānam mocetuṃ asakkonto maraṇa-
 bhayatajjito mahāviraṇam viravi. Avasesasigālā tassa tam aṭṭassaram
 sutvā „ekena purisen' esa gahito bhavissantīti“ amacce upasamkamituṃ
 asakkontā maraṇabhayatajjitā sabbe palāyiṃsu. Rañño hanukatṭhi-
 kena daḷham katvā gahitasigāle aparāparam saṃsarante paṃsu sithilo
 25 ahosi. So 'pi sigālo maraṇabhayabhīto catūhi padehi rañño uparima-
 bhāge paṃsum apabbūhi. Rājā paṃsuno sithilabhāvaṃ nātvā sigālāni
 vissajjetvā nāgabalo thāmasampanno aparāparam saṃcaranto ubho
 hatthe ukkhipitvā āvāṇamukhavatṭhiyam olubbha vātacchinnavalāhako
 viya nikkhamitvā tṭhito amacce assāsetvā paṃsum viyūhitvā sabbe ud-
 30 dharitvā amaccaparivuto āmakasusāne aṭṭhāsi. Tasmiṃ samaye ma-
 nussā ekaṃ matamanussam āmakasusāne chaddentā dvinnam yakkhā-
 nam simantarikāya chaddesuṃ. Yakkhā tam matamanussam bhājetuṃ
 asakkontā „mayam imam bhājetuṃ na sakkoma, ayaṃ Sīlavarājā
 dhammiko, esa no bhājetvā dassati, etassa santikaṃ gacchāmā“ 'ti
 35 tam matamanussam pāde gahetvā kaḍḍhantā rañño santikaṃ gantvā
 „deva, ambākaṃ imam bhājetvā dehīti“ āhaṃsu. „Bbo yakkhā, aham

imaṃ tumhākaṃ bhājetvā dadeyyaṃ, aparisuddho paṇ' amhi, nahā-
 yissāmi tāvā" ti. Yakkhā coraraṇṇo ṭhapitavāsita-udakaṃ attano ānu-
 bhāvena āharitvā raṇṇo nahānatthāya adaṃsu, nahātvā ṭhitassa saṇ-
 haritvā ṭhapite coraraṇṇo sūtake āharitvā adaṃsu, te nivāsetvā ṭhitassa
 catujātigandhasamuggaṃ āharitvā adaṃsu. gandhe vilimpitvā ṭhitassa 5
 suvaṇṇasamugge maṇitālavaṇṇesu ṭhapitāni nānāpupphāni āharitvā
 adaṃsu. pupphāni pilandhitvā ṭhitakāle „aṇṇaṃ kiṃ karomā" 'ti puc-
 chiṃsu. Rājā attano chātakākāraṃ dassesi. Te gantvā coraraṇṇo
 sampāditam nānaggarasabhojanaṃ āharitvā adaṃsu. Rājā nahātānu-
 litto maṇḍitapasādhito nānaggarasabhojanaṃ bhuñji. Yakkhā cora- 10
 raṇṇo ṭhapitavāsita-pāṇīyaṃ suvaṇṇabhikāraṇ' eva suvaṇṇasarakena
 pi saddhiṃ āharimṃsu. Ath' assa pāṇīyaṃ pivitvā mukhaṃ vikkhā-
 letvā hatthe dhovita-kāle coraraṇṇo sampāditam pañcasugandhikapari-
 vāraṃ tambūlaṃ āharitvā adaṃsu, taṃ khāditvā ṭhitakāle „aṇṇaṃ
 kiṃ karomā" 'ti pucchiṃsu, „gantvā coraraṇṇo ussisa-ke nikkhittaṃ 15
 maṅgalakbaggaṃ āharathā" 'ti taṃ pi gantvā āharimṃsu. Rājā khag-
 gaṃ gahetvā taṃ matamanussaṃ ujukaṃ ṭhapāpetvā matthakamajjhe
 asinā paharitvā dve koṭṭhāse katvā dvinnam yakkhānaṃ samavibhattam
 eva vibhajitvā adāsi, datvā ca pana khaggaṃ dhovitvā sannayhitvā
 atṭhāsi. Atha te yakkhā manussamaṃsaṃ khāditvā suhitā hutvā 20
 tuṭṭhacittā „aṇṇaṃ te mahārāja kiṃ karomā" 'ti pucchiṃsu. „Tena
 hi tumhe attano ānubhāvena maṃ coraraṇṇo sirigabbhe otāretha, ime
 ca amacce attano attano gehe patiṭṭhāpethā" 'ti. Te „sādhu devā"
 'ti sampatiṇṇhitvā tathā akaṃsu. Tasmim samaye corarājā alaṃkata-
 sirigabbhe sirisayanapiṭṭhe nipanno niddāyati. Rājā tassa pamattassa 25
 niddāyantassa khaggatalena udaraṃ pahari. So bhūto pabujjhivā dī-
 pālakena Sīlavamahārājānaṃ sañjānitvā sayanā vuṭṭhāya dhiṭim upat-
 ṭhapetvā ṭhito rājānaṃ āha: „mahārāja, evarūpāya rattiyā gahitārakkhe
 pihitadvāre bhavane ārakkhamanussehi nirokāse ṭhāne khaggaṃ san-
 nayhitvā alaṃkatapaṭiyatto kathaṃ nāma tvaṃ imaṃ sayanapiṭṭhaṃ 30
 āgato" ti. Rājā attano āgamanākāraṃ sabbaṃ vitthārato kathesi.
 Taṃ sutvā corarājā samviggaṃānaso „mahārāja, ahaṃ manussabhūto
 pi samāno tumhākaṃ guṇaṃ na jānāmi, paresaṃ lobitamāṃsakhā-
 dakehi pana kakkhalehi pharusehi yakkhehi tava guṇā nātā, na dān'
 āhaṃ narinda evarūpe sīlasampanne taya dubbhissāmiti" khaggaṃ 35
 ādāya sapathaṃ katvā rājānaṃ khamāpetvā mahāsayaṇe nipajjāpetvā

attanā khuddakamañcake nipajjitvā pabbātāya rattiyā utthite suriye
 bheriñ carāpetvā sabbasenīyo ca amaccabrāhmaṇagahapatike ca sannipātāpetvā
 tesam purato ākāse puṇṇacandam ukkhipanto viya Sīlavarāṇṇo guṇe
 kathetvā parisamajjhe yeva puna rājānam khamāpetvā
 5 rajjam paṭicchāpetvā „ito paṭṭhāya tumhākam uppanno corupaddavo
 mayham bhāro, mayā gahitārakkhā tumhākam rajjam karoṭhā“ ’ti
 vatvā pesuññakārakassa ānam katvā attano balavāhanam ādāya saka-
 ratṭham eva gato. Sīlavamahārājāpi kho alamkatapaṭiyatto setacchat-
 tassa heṭṭhā sarabhapāḍake kañcanapallamke nisinno attano sampattiṃ
 10 oloketvā „ayaṇ ca evarūpā sampatti amaccasahassassa ca jīvitapaṭi-
 lābho mayi viriyam akaronte na kiñci abhavissa, viriyabalena panāham
 natṭhaṇ ca imam yasam paṭilabhiṃ, amaccasahassassa ca jīvitadānam
 adāsim: āsācchedam vata akatvā viriyam eva kattabbam, kataviriyassa
 hi phalam nāma evam samijjhatīti“ cintetvā udānavasena imam gā-
 15 tham āha:

Āsimseth’ eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito.

passāmi vo ’ham attānam, yathā icchīm tathā ahū ti.

Evam Bodhisatto „aho vata bho sīlasampannānam viriyaphalam nāma
 samijjhatīti“ imāya gāthāya udānam udānetvā yāvajīvam puññāni ka-
 20 ritvā yathākamman gato.

24. RĀJOVĀDA-JĀTAKA.

Atīte Bārāṇasīyam Brahmadāte rajjam kārente Bodhisatto tassa
 aggamahesiyā kucchismiṃ paṭisandhiṃ gahetvā laddhagabbhaparihāro
 sotthinā mātukucchimhā nikkhami. Nāmagahaṇadivase pan’ assa Brah-
 25 madattakumāro tv-eva nāman akaṃsu. So anupubbena vayappatto
 soḷasavassakāle Takkasilam gantvā sabbasippesu nipphattiṃ patvā pitu
 accayena rajje paṭiṭṭhāya dhammena samena rajjam kāresi. Chandadi-
 vasena agantvā vinicchayam anusāsi. Tasmim evam dhammena rajjam
 kārente amaccāpi dhammen’ eva volhāram vinicchiniṃsu. Volharesu
 30 dhammena vinicchiyamānesu kūṭaṭṭakārakā nāma nāhesum. Tesam
 abhāvā aṭṭatthāya rājāṅgaṇe uparavo pacchijji. Amaccā divasam pi
 vinicchayaṭṭhāne nisīditvā kañci vinicchayaṭṭhāya āgacchantam adisvā
 pakkamanti. Vinicchayaṭṭhanam chaḍḍetabbabhāvaṃ pāpuṇi. Bodhi-

satto cintesi: „mayi dhammena rajjam kārente vinicchayatthāya āgac-
chantā nāma n' atthi, uparavo pacchijji, vinicchayatthānam chadde-
tabbabbhāvaṃ pattaṃ, idani mayā attano aggaṃ pariyesitum vaṭṭati,
'ayaṃ nāma me agga' ti ñatvā taṃ paḥāya ggaṃ yeva vattissā-
miti“. Tato paṭṭhāya „atthi nu kho me koci aggaṃ vādi" parigaṇ- 5
hanto antovalāṇjakānaṃ antare kañci aggaṃ vādiṃ adisvā attano gga-
katham eva sutvā „ete mayhaṃ bhayaṇāpi aggaṃ avatvā ggaṃ eva
vadeyyun" ti bahivalāṇjanake parigaṇhanto tatrāpi adisvā antonagaraṃ
parigaṇhi, bahinagare catūsu dvāresu dvāragāmake parigaṇhi. Tatrāpi
kañci aggaṃ vādiṃ adisvā attano ggaṃ katham eva sutvā „janapadaṃ 10
parigaṇhissāmiti" amacce rajjam paṭicchāpetvā ratham āruya sārathim
eva gahetvā aññatakavesena nagarā nikkhamitvā janapadaṃ parigaṇha-
māno yeva paccantabbhūmiṃ gantvā kañci aggaṃ vādiṃ adisvā attano
ggaṃ katham eva sutvā paccantasīmato mahāmaggena nagarābhimukho
yeva nivatti. Tasmiṃ pana kāle Malliko nāma Kosalarājāpi dham- 15
mena rajjam kārento aggaṃ gavesako hutvā antovalāṇjakādisu agga-
vādiṃ adisvā attano ggaṃ katham eva sutvā janapadaṃ parigaṇhanto
taṃ padesaṃ agamāsi. Te ubho pi ekasmiṃ ninne sakaṭamagge
abhimukhā ahesuṃ. Rathassa ukkamaṇṭṭhānaṃ n' atthi. Atha
Mallikaraṇṇo sārathi Bārāṇasiraṇṇo sārathim „tava ratham ukkamā- 20
pehīti" āha. So pi „ambho sārathi, tava ratham ukkamāpehi, imasmiṃ
rathe Bārāṇasirajjasāmiṃko Brahmadattamahārājā nisinno" ti āha. Itaro
pi „ambho sārathi, imasmiṃ rathe Kosalarajjasāmiṃko Mallikamahārājā
nisinno. tava ratham ukkamāpetvā ambhakaṃ raṇṇo rathassa okāsaṃ
dehīti" āha. Bārāṇasiraṇṇo sārathi „ayaṃ pi kira rājā yeva, kin nu 25
kho katabban" ti cinto „atth' esa upāyo: vayaṃ pucchitvā dahara-
tarassa ratham ukkamāpetvā mahallakassa okāsaṃ dāpessāmiti" san-
nitṭhānaṃ katvā taṃ sārathim Kosalaraṇṇo vayaṃ pucchitvā pari-
gaṇbanto ubhinnaṃ pi samānavayabbhāvaṃ ñatvā rajjaparimāṇaṃ balaṃ
dhanam yasaṃ jātigottakulapadesaṃ ti sabbaṃ pucchitvā „ubho pi 30
tiyojanasatikassa rajjassa sāmīno samānabaladhanayasajātigottakula-
padesā" ti ñatvā „sīlavantatarassa okāsaṃ dassāmiti" cintetvā so
sārathi „tumhakaṃ raṇṇo sīlacāro kīdiso" ti pucchi. So „ayaṃ ca
ayaṃ ca ambhakaṃ raṇṇo sīlacāro" ti attano raṇṇo aggaṃ eva ggaṃ
pakāsento paṭhamam gātham āha:

Dalham dalhassa khipati Malliko, mudunā mudum,
sādhum pi sādhunā jeti asādhum pi asādhunā.
Etādiso ayaṃ rājā, maggā uyyāhi sārathīti.

Atha taṃ Bārāṇasiraṇṇo sārathī „ambho, kiṃ pana tayā attano raṇṇo
5 guṇā kathitā“ ti vatvā „āmā“ 'ti vutte „yadi ete guṇā aguṇā pana
kīdisā“ ti vatvā „ete tāva aguṇā hontu, tumhākaṃ pana raṇṇo kīdisā
guṇā“ ti vutte „tena hi suṇāhīti“ dutiyaṃ gātham āha:

Akkodhena jine kodham. asādhum sādhunā jine,
jine kadariyaṃ dānena saccenālikavādinam,
10 Etādiso ayaṃ rājā, maggā uyyāhi sārathīti.

Evam vutte Mallikarājā ca sārathī ca ubho pi rathā otaritvā asse
mocetvā ratham apanetvā Bārāṇasiraṇṇo maggaṃ adamsu. Bārāṇa-
sirājā Mallikaraṇṇo nāma „idaṃ c' idaṃ ca kātum vaṭṭatīti“ ovādaṃ
datvā Bārāṇasiṃ gantvā dānādīni puṇṇāni katvā jīvitapariyosāne sag-
15 gapadaṃ pūresi. Mallikarājāpi tassa ovādaṃ gahetvā janapadaṃ pa-
riggahetvā attano aguṇavādiṃ adisvā va sakanagaraṃ gantvā dānādīni
puṇṇāni katvā jīvitapariyosāne saggapadam eva pūresi.

25. MAKHĀDEVA-JĀTAKA.

Atīte Videharatṭhe Mithilāyaṃ Makhādevo nāma rājā ahosi dham-
20 miko dhammarājā. So caturāsītivassasahassāni kumārakīlaṃ tathā opa-
rajjaṃ tathā mahārajjaṃ katvā dīghaṃ addhānaṃ khepetvā ekadivasaṃ
kappakaṃ āmantesi: „yadā me samma kappaka sirasmiṃ phalitāni
passeyyāsi atha me āroceyyāsi“. Kappako pi dīghaṃ addhānaṃ khe-
petvā ekadivasaṃ raṇṇo añjanavaṇṇānaṃ kesānaṃ antare ekaṃ eva
25 phalitaṃ disvā „deva, ekaṃ te phalitaṃ dissatīti“ ārocesi, „tena hi
me samma taṃ phalitaṃ uddharitvā paṇimhi ṭhāpehīti“ ca vutto su-
vaṇṇasaṇḍāsena uddharitvā raṇṇo paṇimhi patitṭhāpesi. Tadā raṇṇo
caturāsītivassasahassāni āyuraṃ avasiṭṭhaṃ hoti. Evam sante pi phalitaṃ
disvā va maccurājānaṃ āgantvā samīpe ṭhitā viya attānaṃ āditta-
80 paṇṇasālaṃ pavitṭhaṃ viya ca maṇṇamāno saṃvegaṃ āpajjitvā „bāla
Makhādeva, yāva phalitass' uppādā va ime kilese jahitum nāsakkhīti“
cintesi. Tass' evam phalitapātubhāvaṃ āvajjantassa āvajjantassa anto-

ḍāho uppajji, sarirā sedā muccim̐su, sātākā pīletvā apanetabbākārappattā ahesum̐. So „ajj' eva mayā nikkhamitvā pabbajitum̐ vattatiti“ kappakassa sataṣaḥassuṭṭhānam̐ gāṃavarān̐ datvā jeṭṭhaputtān̐ pakko-sāpetvā „tāta, mama sīse phalitān̐ pātubhūtān̐, mahallako 'mhi jāto, bhuttā kho pana me mānusakā kāmā, idāni dibbakāme pariyesissāmi, 5 nekkhammakālo mayham̐. tvaṃ imaṃ rajjam̐ paṭipajja, aham̐ pana pabbajitvā Makhādevambavanuyyāne vasanto samaṇadhammam̐ karissāmiti“ āha. Tam̐ evaṃ pabbajitukāmam̐ amaccā upasamkamitvā „deva, kiṃ tumhākam̐ pabbajjākāraṇaṃ“ ti pucchim̐su. Rājā phalitān̐ hatthena gahetvā amaccānam̐ imaṃ gātham̐ āha: 10

Uttamaṅgaruhā mayham̐ ime jātā vayoharā
pātubhūtā devadūtā, pabbajjāsamayo mamā 'ti.

So evaṃ vatvā tam̐ divasam̐ eva rajjam̐ pahāya isipabbajjam̐ pabbajitvā tasmiṃ ñeva Makhādevambavane viharanto caturāsītivassasahas-sāni cattāro brahmavihāre bhāvetvā aparihīnajjhāne ṭhito kālam̐ katvā 15 Brahmaloce nibhattitvā puna tato cuto Mithilāyam̐ yeva Nimi nāma rājā hutvā osakkamānam̐ attano vaṃsam̐ ghaṭetvā tatth' eva ambavane pabbajitvā brahmavihāre bhāvetvā puna Brahmaloḍkūpago va ahosi.

26. SUSĪMA-JĀTAKA.

Atīte Bārāṇasīyam̐ Brahmadatte rajjam̐ kārente Bodhisatto tassa 20 purohitassa aggamahesiyā kucchismim̐ nibbatti. Tassa jātadivase yeva Bārāṇasirañño putto jāyi. Tesān̐ nāmagahaṇadivase Mahāsattassa Sūsīmakumāro ti nāmam̐ akaṃsu, rājaputtassa Brahmadattakumāro ti. Bārāṇasirājā „puttena me saddhim̐ ekadivase jāto“ ti Bodhisattam̐ ānāpetvā dhātiyo datvā tena saddhim̐ ekato va vaḍḍhesi. Te ubho 25 pi vayappattā abhirūpā devakumāravaṇṇino hutvā Takkaṣilāya sabba-sippāni uggaṇhitvā paccāgamim̐su. Rājaputto uparājā hutvā Bodhisattena saddhim̐ ekato khādanto pivanto nisīdanto pitu accayena rajjam̐ patvā Mahāsattassa mahantam̐ yasam̐ datvā purohitatṭhāne ṭhapetvā ekadivasam̐ nagaram̐ sajjāpetvā Sakko devarājā viya alam̐kato Erā- 30 vaṇa-paṭibhāgassa mattavaravāraṇassa khandhe nisīditvā Bodhisattam̐ pacchāsane hatthipitṭhe nisīdāpetvā nagaram̐ padakkhiṇam̐ akāsi. Mātāpi

'ssa „puttam olokessāmiti“ sīhapañjare t̥hatvā tassa nagaram padak-
khinam katvā āgacchantassa pacchato nisinnam purohitam disvā paṭi-
baddhacittā hutvā sayanagabbham pavisitvā „imam alabhanti etth' eva
marissāmiti“ āharam pacchinditvā nipajji. Rājā mātaram apassanto
5 „kuhim me mātā“ ti pucchitvā „gilānā“ ti sutvā tassā santikam gantvā
vanditvā „kim amma aphāsukan“ ti pucchi. Sā lajjāya na kathesi.
So gantvā rājapallamke nisīditvā attano aggamaheṣim pakkositvā „gaccha,
ammāya aphāsukam jānāhīti“ pesesi. Sā gantvā piṭṭhim parimajjanti
pucchi. Itthiyo nāma itthinam rahassam na nigūhanti. Sā tassā tam
10 attham ārocesi. Itarāpi tam sutvā gantvā rañño ārocesi. Rājā „hotu,
gaccha nam samassāsehi, purohitam rājānam katvā tassa tam agga-
maheṣim karissāmiti“. Sā gantvā samassāsesi. Rājāpi purohitam
pakkosāpetvā etam attham ārocetvā „samma, mātu me jīvitam dehi.
tvam rājā bhavissasi. sā aggamaheṣi aham uparājā“ ti. So „na sakkā
15 evam kātun“ ti paṭikkhipitvā puna yāciyamāno sampaticchi. Rājā
purohitam rājānam mātaram aggamaheṣim kāretvā sayam uparājā
ahosi. Tesam samaggavāse vasantānam aparabhāge Bodhisatto agāra-
majjhe ukkaṇṭhito kāme pahāya pabbajjāya namitacitto kilesaratiṃ
analliyanto ekako va tiṭṭhati ekako va nisīdati ekako va sayati ban-
20 dhanāgāre baddho viya pañjare pakkhittakukkuṭo viya ca ahosi. Ath'
assa aggamaheṣi „ayam rājā mayā saddhiṃ nābhiramati, ekako va
tiṭṭhati nisīdati seyyam kappeti, ayam kho pana daharo taruṇo, aham
mahallikā, sīse me palitāni paññāyanti, yan nūnāham 'sīse deva eka-
palitam paññāyatīti' musāvadam katvā eken' upāyena rājānam paṭi-
25 jānāpetvā mayā saddhiṃ abhiramāpeyyan“ ti cintetvā ekadivasam
rañño sīse ūkā vicinanti viya hutvā „deva, mahallako si jāto, sīse te
ekam palitam paññāyatīti“ āha. „Tena hi bhaddhe ekam palitam
luñcitvā mayham yeva hatthe t̥hapehīti“. Sā tassa sīsato ekam kesam
luñcitvā tam chaddetvā attano sīse palitam gahetvā „idan te deva
30 palitan“ ti tassa hatthe t̥hapesi. Bodhisattassa tam disvā va bhītata-
sitassa kañcanapaṭṭasadiṣe nalāṭe sedā muccim̐su. So attānam ova-
danto „Susīma, tvam daharo hutvā mahallako jāto, ettakam kalam
gūthakalale nimuggagāmasūkaro viya kāmakalale nimujjitvā tam kala-
lam jahitum na sakkosi, nanu kāme pahāya Himavantam pavisitvā
35 pabbajitvā brahmacariyavāsassa te kālo“ ti cintetvā paṭhamam gā-
tham āha:

Kālāni kesāni pure ahesuṃ jātāni sīsānhi yathāpadese.

tān' ajja setāni Susīma disvā dhammān cara, brahmacariyassa kālo ti.

Evam Bodhisattena brahmacariyavāsassa guṇe vaṇṇite itarā „aham
'imassa lobham karissamiti' vissajjanam eva karin“ ti bhītasita
„idāni 'ssa apabbajanatthāya sarīravaṇṇam vaṇṇessamiti“ dve gāthā 5
abhāsi:

Mam' eva deva palitaṃ na tuyhaṃ, mam' eva sīsān mama uttamaṅgaṃ,

attham karissan ti musā abhāṇiṃ, ekāparadham khama rajasetṭha.

Daharo tuvaṃ dassanīyo si rāja, paṭhamuggato hosi yatha kaḷīro.

rajjaṃ ca kārehi mamaṃ ca passa, mā kālikaṃ anudhavi janinda 'ti. 10

Bodhisatto tassā vacanaṃ sutvā „bhadde, tvaṃ bhavitabbam ev' etaṃ
kathesi, pariṇamante hi vaye imehi kāḷakesehi parivattitvā saṃhaka-
disehi paṇḍarehi bhavitabbam, aham hi nīluppalādikusumadāma-
sadisasukumārānaṃ kaṇcanarūpakapaṭibhāgānaṃ uttamayobbanavila-
samattānaṃ khattiyakaṇṇādīnaṃ vaye pariṇamante jarappattānaṃ 15
vevaṇṇiyaṃ c' eva sarīrabhaṅgaṃ ca passāmi, evaṃ vipattipariyo-
sāno h' esa bhadde jīvaloko“ ti vatvā upari Buddhalīhāya dhammān
desento:

Passāmi vo 'haṃ daharim kumārīm sammatṭhapassam sutanuṃ sumajjham
kāḷāpavaḷā va pavellamānā sā lobhayanti va naresu gacchati. 20

Tam ena passāmi parena nārīm āsitikaṃ nāvutikaṃ va jaccā

daṇḍam gahetvā va pavedhamānaṃ gopānasībhoggasamaṃ caranti ti

gāthadvayam āha. Iti Mahāsatto imāya gāthāya rūpassa ādinavaṃ
dassetvā idāni agāramajjhe attano anabhiratiṃ pakāsento:

So 'haṃ tam evānuvicintayanto eko sayāmi sayanassa majjhe, 25

aham pi evaṃ iti pekkhamāno na gahe rame, brahmacariyassa kālo

Rajju vālambanī c' esā yā gehe vasato rati

etam pi chetvāna vajanti dhīrā anapekkhino kāmasukham pahāyā 'ti

gāthadvayam āha. Evam Mahāsatto kāmesu assādaṃ ca ādinavaṃ ca
pakāsetvā Buddhalīhāya dhammān desetvā saḥāyam pakkosivā rajjaṃ 30
paṭicchāpetvā nātimittasuhajjānaṃ paridevantānaṃ paridevantānaṃ eva
sirivibhavaṃ chaḍḍetvā Himavantaṃ pavisitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā
jhānābhiññaṃ nibbattetvā Brahmaloḷakaparāyano ahoṣi.

27. AṆḌABHŪTA-JĀTAKA.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto tassa
aggamaheṣiyā kucchismiṃ nibbattitvā vayappatto sabbasippesu nip-
phattiṃ patvā pitu accayena rajje patitṭhāya dhammena rajjaṃ kāresi.
5 So purohitena saddhiṃ jūtaṃ kīlati, kīlanto pana:

Sabbā nadī vaṃkagatī, sabbe kaṭṭhamayā vanā,
sabbitthiyo kare pāpaṃ labbhamāne nimantake ti

imaṃ jūtagītaṃ gāyanto rajataphalake suvaṇṇapāsake khipati. Evaṃ
kīlanto pana rājā niccaṃ jināti, purohito parājīyati. So anukkamaṇa
10 ghare vibhave parikkhayaṃ gacchante cintesi: „evaṃ sante sabbhaṃ
imasmim ghare dhanam khīyissati, pariyesitvā purisantaraṃ agataṃ
ekaṃ mātuḡāmaṃ ghare karissāmīti“. Ath' assa etad ahosi: „aṇṇa-
purisaṃ diṭṭhapubbaṃ itthiṃ rakkhituṃ na sakkhissāmīti gabbhato
paṭṭhāy' ekaṃ mātuḡāmaṃ rakkhitvā taṃ vayappattaṃ vase ṭhapetvā
15 ekapurisikaṃ katvā gālhaṃ ārakkhaṃ saṃvidahitvā rājakulato dhanam
āharissāmīti“. So ca aṇṇavijjāya cheko hoti. Ath' ekaṃ duggatitthiṃ
gabbhiniṃ disvā „dhītaraṃ vijāyissatīti“ ṇatvā taṃ pakkosāpetvā pa-
ribbayaṃ datvā ghare yeva vasāpetvā vijātakāle dhanam datvā uyyo-
jetvā taṃ kumārikaṃ aṇṇesaṃ purisaṇaṃ datṭhuṃ adatvā itthiṇaṃ
20 yeva batthe datvā posāpetvā vayappattakāle taṃ attano vase ṭhapesi.
Yāva c' esā vadḍhati tāva raṇṇā saddhiṃ na kīli, taṃ pana vase
ṭhapetvā „mahārāja, jūtaṃ kīlāmā“ 'ti āha. Rājā „sādhū“ 'ti puri-
manayen' eva kīli. Purohito raṇṇā gāyitvā pāsakakhipanakāle „ṭha-
petvā mama māṇavikaṃ“ ti āha. Tato paṭṭhāya purohito jināti, rājā
25 parājīyati. Bodhisatto „imassa ghare ekapurisikāya ekāya itthiyā
bhavitabban“ ti parigaṇhāpento atthibhāvaṃ ṇātvā „sīlaṃ assā bhindā-
pessāmīti“ ekaṃ dhuttaṃ pakkosāpetvā „sakkehi purohitassa itthiyā
sīlaṃ bhindituṃ“ ti āha. „Sakkomi devā“ 'ti. Ath' assa rājā dhanam
datvā „tena hi khippaṃ niṭṭhāpehīti“ taṃ pahīni. So raṇṇo santikā
80 dhanam ādāya gandhadhūpacuṇṇakappūrādīni gahetvā tassa gharato
avidūre sabbagandhāpaṇaṃ pasāresi. Purohitassāpi gehaṃ sattabhū-
makam sattadvārakoṭṭhakaṃ hoti, sabbesu pi dvārakoṭṭhakesu itthiṇaṃ
ṇeva ārakkho, ṭhapetvā pana brāhmaṇaṃ aṇṇo puriso gehaṃ pavisitum
labhanto nāma n' atthi, kacavarachaddanapacchim pi sodhetvā yeva

pavesenti. Tam māṇavikam purohito c' eva datṭhum labhati tassā ca ekā paricārikā itthī. Ath' assā sā paricārikā gandhapupphamūlam gahetvā gacchantī tass' eva dhuttassa āpaṇasamīpena gacchati. So „ayam tassā paricārikā“ ti suṭṭhu ñatvā ekadivasam tam āgacchantim disvā va āpaṇā utṭhāya gantvā tassā pādamūle pativā ubho hi hatthehi 5 pāde gāḷham gahetvā „amma, ettakam kalam kham gatāsīti“ paridevi. Atha sesāpi payuttakadhuttā ekamantam ṭhatvā „hatthapādamukhasaṇṭhānehi ca ākappena ca mātāputtā ekasadisā yevā“ 'ti āhamso. Sā itthī tesu kathentesu kathentesu attano asaddahitvā „ayam me putto bhavissatīti“ sayam pi roditum ārabhi. Te ubho pi kanditvā roditvā 10 aññamaññaṃ āliṅgitvā atṭhamso. Atha so dhutto āha: „amma, kham vasasīti“. „Kinnaralīhāya vasamānāya rūpaggappattāya purohitassa daharittihyā upatṭhānam kurumānā vasāmi tātā“ 'ti. „Idāni kham yāsi amnā“ 'ti. „Tassā gandhamālādinam atthāyā“ 'ti. „Amma, kin te aññattha gatena, ito patṭhāya mam' eva santikā harā“ 'ti mūlam 15 agahetvā va bahūni tambūlatakkolakādīni c' eva nānāpupphāni ca adāsi. Māṇavikā bahūni gandhapupphādīni disvā „kim amma ajja ambhākam brāhmaṇo pasanno“ ti āha. „Kasmā evam vadasīti“. „Imesaṃ bahubhāvam disvā“ ti. „Na brāhmaṇo bahum mūlam adāsi. mayā pan' etaṃ mayham puttassa santikā ānītan“ ti. Tato patṭhāya 20 brāhmaṇena dinnaṃ mūlam attanā gahetvā tass' eva santikā gandhapupphādīni āharati. Dhutto katipāhaccayena gilānālayam katvā nipajji. Sā tassa āpaṇadvāram gantvā tam adisvā „kham me putto“ ti pucchi. „Puttassa te aphāsukam jātan“ ti. Sā tassa nipannaṭṭhānam gantvā nisīditvā piṭṭhim parimajjantī „kin te tātā aphāsukan“ ti 25 pucchi. So tuṇhī ahosi. „Kin na kathesi puttā“ 'ti. „Amma, marantenāpi tuyham kathetum na sakkā“ ti. „Mayham akathetvā kassa katheyyāsi tātā“ 'ti. „Amma, mayham aññaṃ aphāsukam n' atthi, tassā pana māṇavikāya vaṇṇam sutvā paṭibaddhacitto 'smi jāto tam labhanto jīvissāmi, alabhanto idh' eva marissāmi“ ti. „Tātā, mayham esa bhāro, 30 mā tvaṃ etaṃ nissāya cintayīti“ tam assāsetvā bahūni gandhapupphādīni ādāya māṇavikāya santikam gantvā „putto me amma mama santikā tava vaṇṇam sutvā paṭibaddhacitto jāto, kim katabban“ ti. „Sace ānetum sakkotha mayā katokāsā yevā“ 'ti. Sā tassā vacanam sutvā tato patṭhāya tassa gebassa kaṇṇakaṇṇehi bahum kacavaram samkaḍ- 35 dhitvā pupphapacchiyā gahetvā gacchantī sodhanakāle ārakkhitthiyā

upari chaḍḍesi. Sā tena aṭṭiyamānā apeti, itarā ten' eva niyāmena
yā yā kiñci katheti tassā tassā upari kacavaram chaḍḍeti. Tato paṭ-
ṭhāya yaṃ yaṃ sā āharati vā harati vā taṃ na kāci sodhetuṃ ussa-
hati. Tasmiṃ kāle sā taṃ dhuttaṃ pupphapacchiyāṃ nipajjāpetvā
5 māṇavikāya santikaṃ atihari. Dhutto māṇavikāya sīlaṃ bhinditvā
ekāhadvīhaṃ pāsāde yeva ahosi. Purohite bahi nikkhante ubho abhi-
ramanti, tasmiṃ āgate dhutto niliyati. Atha naṃ sā ekāhadvīhacca-
yena „sāmi, idāni tava gantuṃ vaṭṭatiti“ āha. „Ahaṃ brāhmaṇaṃ
paharivā gantukāmo“ ti. Sā „evam hotū“ 'ti dhuttaṃ niliyāpetvā
10 brāhmaṇe āgate evam āha: „ahaṃ ayya tumhesu vīṇaṃ vādentesu
naccituṃ icchāmi“ti. „Sādhu bhadde naccassū“ 'ti vīṇaṃ vādesi.
„Tumhesu olokentesu lajjāmi, mukhaṃ pana vo sātakena bandhitvā
naccissāmi“ti. „Sace lajjasi evam karohiti“. Māṇavikā ghanasātakaṃ
gahetvā tassa akkhini pidahamānā mukhaṃ bandhi. Brāhmaṇo
15 mukhaṃ bandhāpetvā vīṇaṃ vādesi. Sā muhuttaṃ naccitvā „ayya,
ahan te ekavāraṃ sīse paharitukāmā“ ti āha. Itthilolo brāhmaṇo
kiñci kāraṇaṃ ajānanto „paharāhiti“ āha. Māṇavikā dhuttassa
saññaṃ adāsi. So saṇikaṃ āgantvā brāhmaṇassa piṭṭhipasse ṭhatvā
sīse kapparena pahari. Akkhini patanākārappattāni ahesuṃ, sīse
20 gaṇḍo utṭhahi. So vedanaṭṭo hutvā „āhara te hatthan“ ti āha.
Māṇavikā attano hatthaṃ ukkhipitvā tassa hatthe ṭhapesi. Brāhmaṇo
„battho muduko, pahāro pana thaddho“ ti āha. Dhutto brāhmaṇaṃ
paharivā niliyi. Māṇavikā tasmiṃ nilīne brāhmaṇassa mukhato sātaka-
kaṃ mocetvā telāṃ ādāya sīse pahāraṃ sambāhi. Brāhmaṇe bahi
25 nikkhante puna sā itthi dhuttaṃ pacchiyāṃ nipajjāpetvā nīhari. So
rañño santikaṃ gantvā sabban taṃ pavattiṃ ārocesi. Rājā attano
upaṭṭhānaṃ āgataṃ brāhmaṇaṃ āha: „jūtaṃ kilāma brāhmaṇā“ 'ti.
„Sādhu mahārājā“ 'ti. Rājā jūtaṃ ṇaḍḍaṃ sajjāpetvā purimanayen'
eva jūtagītaṃ gāyitvā pāse khipati. Brāhmaṇo māṇavikāya tapassa
30 bhinnabbhāvaṃ ajānanto „ṭhapetvā mama māṇavikaṃ“ ti āha, evam
vadanto pi parājito yeva. Rājā jānitvā „brāhmaṇa, kiṃ ṭhapesi, māṇa-
vikāya te tapo bhinno, tvaṃ 'mātugāmaṃ gabbhato paṭṭhāya rakkhanto
sattasu ṭhānesu ārakkhaṃ karonto rakkhituṃ sakkbissamīti' maññesi,
mātugāmo nāma kucchiyaṃ pakkipitvā carantenāpi rakkhituṃ na
35 sakkā, ekapurisikā itthi nāma n' atthi, tava māṇavikā 'naccitukāma'
amhiti' vatvā vīṇaṃ vādentassa tava sātakena mukhaṃ bandhitvā attano

jāram tava sise kapparena paharāpetvā uyyojesi, idāni kiṃ ṭhapesīti“
vatvā imam gātham āha:

Yam brāhmaṇo avādesi vīṇam samukhavēṭhito,
aṇḍabhūtā bhatā bhariyā, tāsū ko jātu vissase ti.

Evam Bodhisatto brāhmaṇassa dhammam desesi. Brāhmaṇo Bodhi- 5
sattassa dhammadesanam sutvā nivesanam gantvā tam māṇavikam
āha: „tayā kira evarūpam pāpakammaṃ katan“ ti. „Ayya, ko evam
āha, na karomi, aham eva paharim, na añño koci, sace na sadda-
hatha aham ‘tumhe ṭhapetvā aññassa purisassa hatthasamphassaṃ na
jānāmīti’ saccakiriyaṃ katvā aggim pavisitvā tumhe saddahāpessāmīti“. 10
Brāhmaṇo „evam hotū“ ‘ti mahantaṃ dārurāsīm kāretvā aggim datvā
tam pakkosāpetvā „sace attano saddahasi aggim pavisā“ ‘ti āha.
Māṇavikā attano paricārikam paṭhamam eva sikkhāpesi: „amma, tava
puttam tattha gantvā mama aggim pavisanakāle hatthagahaṇam kātum
vadehīti“. Sā gantvā tathā avaca. Dhutto āgantvā parisamajjhe 15
atṭhāsi. Sā māṇavikā brāhmaṇam vañcetukāmā mahājanamajjhe ṭhatvā
„brāhmaṇa. tam ṭhapetvā aññassa purisassa hatthasamphassaṃ na
jānāmi, iminā saccena ayaṃ aggi mā maṃ jhāpesiti“ aggim pavisitum
āraddhā. Tasmim khaṇe dhutto „passatha purohitabrāhmaṇassa kam-
mam, evarūpam mātugāmam aggim pavesāpetiti“ gantvā tam māṇa- 20
vikam hatthe gaṇhi. Sā hattham vissajjāpetvā purohitam āha: „ayya,
mama saccakiriyaṃ bhinnā, na sakkā aggim pavisitun“ ti. „Kimkāraṇā“
ti. „Ajja mayā evam saccakiriyaṃ katā: ‘ṭhapetvā mama sāmikam
aññapurisassa hatthasamphassaṃ na jānāmīti’, idāni c’ amhi iminā
purisena hatthe gabhitā“ ti. Brāhmaṇo „vañcito aham imāyā“ ‘ti nātvā 25
tam pothetvā nīharāpesi. Evam asaddhammasamannāgatā kir’ etā
itthiyo, kīvamahantam pi pāpakammaṃ katvā attano sāmikam vañ-
cetum „nāham evarūpam karomīti“ divasam pi sapatham kurumānā
nānācittā va honti, tena vuttam:

Corīnam bahubuddhīnam yāsu saccam sudullabham 30
thīnam bhāvo durājāno macchassēvōdake gataṃ.
Musā tāsam yathā saccam, saccam tāsam yathā musā,
gāvo bahutiṇassēva omasanti varam varam.
Coriyo kaṭhinā h’ etā vālā va lapasakkharā,
na tā kiñci na jānanti yaṃ manussesu vañcanan ti. 30

[Tattha „gatan“ ti gamanam, „musā“ ti musāvādo tāsam saccasadi-
va, „gāvo bahutiṇassā“ 'ti yathā gāvo khāditatṭhānam chaddetvā bahi
manāpassa tiṇassa varam varam omasanti khādanti evam etāpi nid-
dhanam chaddetvā aññam sadhanam eva gacchanti. „coriyo“ ti sam-
5 bhatassa dhanassa vināsanena coriyo. „kaṭhinā“ ti thaddhahadayā, „vālā“
ti duṭṭhā appaken' eva kujjhanasīlā, „lapasakkharā“ ti niratthakala-
panena sakkharā viya madhurā ti attho].

Satthā „evam arakkhiyo mātugāmo“ ti imam dhammadesanam
āharitvā saccāni pakāsesi. Satthāpi anusandhim ghaṭetvā jātakam
10 samodhānesi: „tadā Bārāṇasirājā aham eva ahosi“ ti. Aṇḍabhūta-
jātakam niṭṭhitam. [Porāṇapotthakesu Aṇḍabhūtajātakan ti dissati.
abhinavesu katthaci potthakesu Aṇḍabhūta iti dissati].

28. KHAKAPUTTA-JĀTAKA.

Atite Bārāṇasiyam Senake nāma raññe rajjam kārente Bodhisatto
15 Sakkattam kāresi. Tadā Senakassa rañño ekena nāgarājena saddhim
mittabhāvo hoti. So kira nāgabhavanā nikkhamitvā thale gocaram
gaṇhanto carati. Atha nam gāmadārakā disvā „sappo ayan“ ti leḍ-
ḍuādīhi paharimsu. Rājā uyyānakīlikam gacchanto disvā „kim ete dā-
rakā karontiti“ pucchitvā „ekam sappam paharantiti“ sutvā „paharitam
20 mā detha, palāpetha ne“ ti palāpesi. Nāgarājā jīvitam labhitvā nā-
gabhavanam gantvā bahūni ratanāni ādāya aḍḍharattasamaye rañño sa-
yanigharam pavisitvā tāni ratanāni datvā „mayā tumhe nissāya jīvitam
laddhan“ ti raññā saddhim mittabhāvam katvā punappunam gantvā
rājānam passati. So attano nāgamāṇavikāsu ekam kāmesu atittam
25 nāgamāṇavikam rakkhanatthāya rañño santike ṭhapesi, „yadā etam
na passasi tadā imam mantam parivatteyyāsiti“ c' assa ekam mantam
adāsi. So ekadivasam uyyānam gantvā nāgamāṇavikāya saddhim
pokkharaniyam udakakīlam kīli. Nāgamāṇavikā ekam udakasappam
disvā attabhāvam vijahitvā tena saddhim asaddhammam patisevi. Rājā
80 tam apassanto „kham nu kho gatā“ ti mantam parivattetvā anācāram
karontim disvā velupesikāya pahari. Sā kujjhitvā tato nāgabhavanam
gantvā „kasmā āgatāsiti“ puṭṭhā „tumhākam sahāyo mam attano va-
canam agaṇhantim piṭṭhiyam pahariti“ paharam dassesi. Nāgarājā

tattato ajñitvā va cattāro nāgamāṇavake āmantetvā „gacchatha, Sena-
kassa sayanigharam pavisitvā nāsāvātena tam bhusam viya viddham-
sethā“ 'ti pesesi. 'Te gantvā rañño sirisayane nipannakāle gabbham
pavisimsu. Tesam pavisanavelāyam eva rājā devim āha: „jānāsi nu
kho bhadde nāgamāṇavikāya gataṭṭhānan“ ti. „Na jānāmi devā“ 'ti. 5
„Ajja sā amhākam pokkharaniyam kilanākāle attabhāvam vijahitvā
ekena udakasappena saddhim anācāram akāsi, atha nam aham 'evam
mā karīti' sikkhāpanatthāya velupesikāya paharim, nāgabhavanam
gantvā sahāyassa me aññam kiñci kathetvā mettim bhindeyyā 'ti me
bhayam uppajjatiti“. Tam sutvā nāgamāṇavakā tato va nivattitvā nā- 10
gabhavanam gantvā nāgarājassa tam attham ārocesum. So samve-
gappatto hutvā tam khaṇam ñeva rañño sayanigharam āgantvā tam
attham ācikkhitvā khamāpetvā „idam me daṇḍakamman“ ti sabbaruta-
jānanamantaṃ datvā „ayam mahārāja anagghamanto, sace imam man-
tam aññassa dadeyyāsi datvā va aggim pavisitvā mareyyāsīti“ āha. 15
Rājā „sādhū“ 'ti sampaticchi. So tato paṭṭhāya pipilikānam pi sad-
dam jānāti. 'Tass' ekadivasam mahātale nisīditvā madhuphāṇitehi khā-
daniyam khādantassa ekam madhubinduṃ ca phāṇitabinduṃ ca pūva-
khaṇḍaṃ ca bhūmiyam pati. Ekā pipilikā tam disvā „rañño mahātale
madhucāṭi bhinnā, phāṇitasakaṭam pūvasakaṭam nikkujjitaṃ, madhu- 20
phāṇitapūve khādathā“ 'ti viravantī carati. Rājā tassā ravaṃ sutvā
hasi. Rañño samīpe tṭhitā devī „kin nu kho disvā rājā hasīti“ cintesi.
Tasmiṃ khādaniyam khāditvā nahātvā pallamke nisinne ekam makkhi-
kam sāmiko „ehi bhadde, kilesaratiyā ramāmā“ 'ti āha. Atha nam
sā „adhivāsehi tāva sāmī, idāni rañño gandhe āharissanti, tassa vilim- 25
pantassa pādamūle gandhacūṇṇam patissati, aham tattha vasitvā su-
gandhā bhavissāmi, tato rañño piṭṭhiyam nipajjitvā ramissāmi“ 'ti āha.
Rājā tam pi saddam sutvā hasi. Devī „kin nu kho disvā hasīti“
puna cintesi. Puna rañño sāyamāsam bhuñjantassa ekam sittham
bhūmiyam pati. Pipilikā „rājakule bhattasakaṭam bhaggaṃ, bhattam 30
bhuñjantā n' atthīti“ viravimsu. Tam sutvā rājā puna pi hasi. Devī
suvanṇakaṭacchum gahetvā rājānam parivisanti „mam nu kho disvā
rājā hasīti“ parivitakkesi. Sā raññā saddhim sayanam āruyha ni-
pannakāle „kimkāraṇā deva hasīti“ pucchi. So „kin te mama hasita-
kāraṇenā“ 'ti vatvā punappuna nibaddho kathesi. Atha nam sā 35
„tumhākam jānanamantaṃ mayham dethā“ 'ti vatvā „na sakkā dātun“

ti paṭikkhattā pi puna nibandhi. Rājā „sac' āham imam mantam
 tuyham dassāmi marissāmiti“ āha. „Maranto pi mayham dehi yevā“
 'ti. Rājā mātugāmanavasiko hutvā „sādhū“ 'ti sampaticchitvā imissā
 mantam datvā aggim pavisissāmiti“ rathena uyyānam pāyāsi. Tasmim
 5 khaṇe Sakko devarājā lokam olokento imam kāraṇam disvā „ayam
 bālarājā mātugāmam nissāya 'aggim pavisissāmiti' gacchati, jīvitadānam
 assa dassāmiti“ Sujam asurakaṇṇam ādāya Bārāṇasim āgantvā tam
 ajikam katvā attanā ajo hutvā „mahājano mā passiti“ adhiṭṭhāya
 raṇṇo rathassa purato ahosi. Tam rājā c'eva rathe yuttasindhavā ca
 10 passanti, añño koci na passati. So kathāsamutṭhāpanattham ajikāya
 saddhim methunadhammam patisevanto viya ahosi. Tam eko rathe
 yuttasindhavo disvā „samma aja, mayam pubbe 'ajā kira bālā ahirikā'
 ti assumha na passimha, tvaṃ kira raho paṭicchannaṭṭhāne kattabbam
 anācāram amhākam ettakānam passantānam nēva karosi na lajjasi, tam
 15 no pubbe sutam iminā diṭṭhena sametiti“ vatvā paṭhamam gātham āha:

Saccam kir' evam āhamsu bhastam 'bālo' ti paṇḍitā,
 passa: bālo rahokammam āvikubbam na buj्hatiti.

Tam sutvā ajo dve gāthā abhāsi:

20 Tvaṃ kho samma bālo si, kharaputta vijānahi:
 rajjuyāsi parikkhitto vaṃkoṭṭho ohitāmukho.
 Aparam pi samma te balyam yo mutto na palāyasi,
 so ca bālātarō sanīma yaṃ tvaṃ vahasī Senakan ti.

Rājā tesam ubhinnaṃ pi katham jānāti, tasmā tam suṇanto saṇi-
 kam ratham pesesi. Sindhavo pi tassa katham sutvā puna catuttham
 25 gātham āha:

Yan nu samma aham bālo, ajarāja vijānahi,
 atha kena Senako bālo, tam me akkhāhi pucchito ti.

Tam ācikkhanto ajo pañcamam gātham āha:

30 Uttamattham labhitvāna bhariyā yo padassati
 tena jahissat' attānam. sā c' ev' assa na hessatiti.

Rājā tassa vacanam sutvā „ajarāja, amhākam sotthim karonto pi tvaṃ
 nēva karissasi, kathehi tāva no kattabbayuttan“ ti āha. Atha nam
 ajarājā „mahārāja, imesam sattānam attanā añño piyataro nāma n'
 atthi, ekam piyabhaṇḍam nissāya attānam nāsetum laddham yasam
 35 pahātum na vaṭṭatiti“ vatvā chaṭṭhamam gātham āha:

Na ve 'piyaṃ me' ti janinda tādiso attam niraṃkatvā piyāni sevati,
attā va seyyo paramā va seyyo, labbhā piyā ojitattena pacchā ti.

Evam Mahāsatto rañño ovādaṃ adāsi. Rājā tussitvā „ajarāja, kuto
āgato sīti“ pucchi. „Sakko ahaṃ mahārāja, tava anukampāya taṃ
maraṇā mocetum āgato 'mhīti“. „Devarāja, ahaṃ etissā 'mantam 5
dassāmīti' avacaṃ. idāni kiṃ karomīti“. „Tumbhakaṃ ubhinnaṃ pi
vināsena kiccaṃ n' atthi, 'sippassa upacāro' ti vatvā etaṃ katipayehi
pahārehi paharāpehi, iminā upāyena na gaṇhissatīti“. Rājā „sā-
dhū“ 'ti sampaṭicchi. Mahāsatto rañño ovādaṃ datvā sakatṭhānam
eva gato. Rājā uyyānaṃ gantvā devīm pakkosapetvā āha: „gaṇhissasi 10
bhadde mantan“ ti. „Āma devā“ 'ti. „Tena hi upacāraṃ karohīti“.
„Ko upacāro“ ti. „Piṭṭhiyaṃ pahārasate patamāne saddaṃ kātum na
vaṭṭatīti“. Sā mantalobhena „sādhū“ 'ti sampaṭicchi. Rājā ceṭake
pakkosāpetvā kasā gāhāpetvā ubhosu passesu paharāpesi. Sā dve
tayo pahāre adhivāsetvā tatoparaṃ „va me manten' attho“ ti viravi. 15
Atha naṃ rājā „tvaṃ maṃ māretvā mantam gaṇhitukāmā“ ti piṭṭhiṃ
niccammaṃ kāretvā vissajjāpesi. Sā tato paṭṭhāya puna kathetum
nāsakkhi.

29. MAHOSADHA'S MARRIAGE.

Tato paṭṭhāya Bodhisattassa yaso mahā ahosi, taṃ sabbaṃ Udum- 20
barādevī yeva vicāreti, sā tassa soḷasavassakāle cintesi: „mama ka-
niṭṭho mahallako jāto, yaso pi 'ssa mahā, āvāham assa kātum vaṭṭa-
tīti“, sā rañño taṃ atthaṃ ārocesi. Rājā taṃ sutvā somanassappatto
hutvā „sādhū, jānāpehi naṃ“ ti āha. Sā taṃ jānāpetvā tena sampaṭic-
chite „tena hi tāta kumārikaṃ ānemā“ 'ti āha. Mahosadho „kadāci 25
imehi ānitā mama na rucceyya. sayam eva tāva upadhāremīti“ cin-
tetvā evam āha: „devi, katipāhaṃ mā kiñci rañño vadetha. ahaṃ ekaṃ
dārikaṃ sayam pariyesitvā mama cittarucitaṃ tumbhakaṃ ācikkhissā-
mīti“. „Evam karohi tātā“ 'ti. So devīm vanditvā attano gharaṃ
gantvā sabhāyakānaṃ saññaṃ adatvā aññataravesena tunnavāya-upaka- 30
raṇāni gahetvā ekako va uttaradvārena nikkhamitvā Uttara-yavamaj-
jhakaṃ pāyāsi. Tadā pana tattha purāṇasetṭhikulaṃ parijinnaṃ ahosi,
tassa kulassa dhītā Amarādevī nāma abhirūpā sabbalakkhaṇasampannā

puññavatī, sā tam divasaṃ pāto va yāguṃ pacitvā ādāya „pitu kasa-
 naṭṭhānaṃ gamissāmīti“ nikkhamitvā tam eva maggaṃ paṭipajji.
 Mahāsatto tam āgacchantiṃ disvā „lakkhaṇasampannā itthī, sace apa-
 riggaḥā imāya me pādaparicārikāya bhavituṃ vaṭṭatīti“ cintesi. Sāpi
 5 tam disvā va „sace evarūpassa purisassa gehe bhavyeyyaṃ sakkā siyā
 kuṭumbaṃ saṇṭhapetun“ ti cintesi. Atha Mahāsatto „imissā sapariggaha-
 apariggahabhāvaṃ na jānāmi, hatthamuddāya naṃ pucchissāmi, sace
 paṇḍitā bhavissati jānissatīti“ cintetvā dūre ṭhito va muṭṭhiṃ akāsi.
 Sā „ayaṃ me sassāmikabhāvaṃ pucchatīti“ ṇatvā hatthaṃ vikāsesi.
 10 So ṇatvā samīpaṃ gantvā „bhadde, kā nāma tvaṃ“ ti pucchi. „Sāmi,
 ahaṃ atītānāgate vā etarahi vā yaṃ n' atthi taṃnāmikā“ ti. „Bhadde,
 loke amaran nāma n' atthi, tvaṃ Amarā nāma bhavissasīti“. „Evaṃ
 sāmīti“. „Bhadde, kassa yāguṃ harasīti“. „Sāmi, pubbadevatāyā“ 'ti.
 „Pubbadevatā nāma mātāpitāro, tava pitu harissasi maññe“ ti. „Evaṃ
 15 bhavissati sāmīti“. „Tava pitā kiṃ karotīti“. „Ekaṃ dve karotīti“.
 „Ekassa dvidhākaraṇaṃ nāma kasaṇaṃ, kasati bhadde“ ti. „Evaṃ sāmī-
 ti“. „Kasmiṃ pana ṭhāne te pitā kasatīti“. „Yattha sakīṃ gatā
 na eṇṭīti“. „Sakīṃ gatānaṃ na paccāgamaṇaṭṭhānaṃ nāma susānaṃ,
 susānasantike kasati bhadde“ ti. „Evaṃ sāmīti“. „Bhadde, ajj' eva
 20 essasīti“. „Sace essati na essāmi, noce essati essāmīti“. „Bhadde,
 pitā te maññe nadīpāre kasati, udake ente na essasi, anente essasīti“.
 „Evaṃ sāmīti“ ettakaṃ allāpasallāpaṃ katvā Amarādevī „yāguṃ pi-
 vissasi sāmīti“ nimantesi. Mahāsatto paṭikkhipanaṃ nāma amaṅgalanā
 ti cintetvā „āma pivissāmīti“ āha. Sā yāgughaṭaṃ otāresi. Mahā-
 25 satto „sace pātiṃ adhovitvā hatthadhovanaṃ adatvā va dassati etth'
 eva naṃ pabāya gamissāmīti“ cintesi. Sā pana pātiyā udakaṃ āha-
 ritvā hatthadhovanaṃ datvā tucchapātiṃ hatthe aṭhapetvā bhūmiyaṃ
 katvā ghaṭaṃ āloletvā yāguyā pūresi. Tattha pana sitthāni mandāni.
 Atha naṃ Mahāsatto āha: „kiṃ bhadde atibahalā yāgū“ 'ti. „Udakaṃ
 30 na laddhaṃ sāmīti“. „Kedārehi udakaṃ na laddhaṃ bhavissati maññe“
 ti. Sā „evaṃ sāmīti“ pitu yāguṃ ṭhapetvā Bodhisattassa adāsi. So
 pivitvā mukhaṃ vikkhāletvā „bhadde, mayaṃ tumhākaṃ gehaṃ ga-
 missāma, maggaṃ no ācikkhā“ 'ti āha. Sā „sādhū“ 'ti vatvā tassa
 maggaṃ ācikkhitvā pitu yāguṃ gahetvā agamāsi. So tāya kathita-
 35 maggena tam gehaṃ gato. Atha naṃ Amarādeviyā mātā disvā va
 āsanaṃ datvā „yāguṃ vaddhemi sāmīti“ āha. „Amma, kaṇiṭṭhabha-

giniyā me Amarādeviyā thokā yāgu dinnā“ ti. Sā „dhītu me atthāya āgatenā bhavitabban“ ti aññāsī. Mahāsatto tesāṃ duggatabhāvaṃ jānanto pi „amma. ahaṃ tunnavāyo, atthi kiñci sibbitabban“ ti. „Sāmi atthi, mūlaṃ pana n’ atthīti“. „Amma, mūlena kammaṃ n’ attbi, ānetha sibbissāmiti“. Sā jīṇṇakāṇi pilotikāṇi āharitvā adāsī. Bodhisatto 5 āhaṭāhaṭaṃ niṭṭhapesi yeva. paññavantānaṃ kiriya nāma ijjhati. Atha naṃ „amma, vīthisabhāgānaṃ ārocehīti“ āha. Sā sakalagāme ārocesi. Mahāsatto tunnakammaṃ katvā ekāhen’ eva sahaṃsaṃ uppādesi. mahallikāpi ’ssa pātarāsabhattaṃ pacitvā datvā sāyaṃ „tāta kittakaṃ pacāmiti“ āha. „Amma, yattakā imasmiṃ gehe bhuñjanti 10 tesāṃ pamāṇenā“ ’ti. Sā anekasūpavyañjanaṃ bahubhattaṃ paci. Amarādevī pi sāyaṃ sīsena dārūkalāpaṃ ucchaṅgena paṇṇaṃ ādāya araṇṇato āgantvā puredvāre dārūni nikkhipitvā pacchimadvārena gehaṃ pāvisi, pitā paṇ’ assā sāyataraṃ āgami. Mahāsatto nānaggarase pi bhuñji, itara mātāpitara bhojetvā pacchā bhuñjitvā mātāpitunnaṃ 15 pāde dhovitvā Mahāsattassa pāde dhovi. So taṃ parigaṇhanto kati-pāhaṃ tatth’ eva vasi, atha naṃ vīmaṇsanto ekadivasaṃ āha: „bhadde Amarādevi, addhaṇālikamattaṃ taṇḍulaṃ gaheṭvā tato mayhaṃ yāguṃ ca pūvaṃ ca bhattaṃ ca pacāhīti“. Sā „sādhū“ ’ti sampaticchitvā te taṇḍule koṭṭetvā mūlataṇḍulehi yāguṃ majjhimataṇḍulehi bhattaṃ 20 kaṇikāhi pūvaṃ pacitvā tadanurūpaṃ vyañjanaṃ sampādetvā Mahāsattassa savyañjanaṃ yāguṃ adāsī. Yāgu mukhe ṭhapitamattā va rasaharaṇiyo pharitvā atṭhāsī. So tassā vīmaṇsanattham eva „bhadde, pacitum ajānantī kimatthaṃ mama taṇḍule nāsesīti“ yāguṃ saha khelena niṭṭhubhitvā bhūmiyaṃ pātesi. Sā akujjhitvā va „sace yāgu na 25 sundarā pūvaṃ khāda sāmīti“ pūvaṃ adāsī. Tam pi tath’ eva akāsī, bhatte pi tath’ eva paṭipajjitvā „tvaṃ pacitum ajānantī mama santa-kam kimatthaṃ nāsesīti“ kuddho viya tīṇi pi ekato madditvā tassā sīsato paṭṭhāya sakalasarīraṃ vilimpitvā „dvāre nisīdā“ ’ti āha. Sā akujjhitvā va „sādhū sāmīti“ tathā akāsī. So tassā nihaṭamānabhāvaṃ 30 nātvā „bhadde ehīti“ āha. Sā ekavacanen’ eva āgatā. Mahāsatto pana āgacchanto kaḥāpaṇasahassena saddhiṃ ekaṃ sātakaṃ tambūlapasibbake ṭhapetvā āgato, atha so taṃ sātakaṃ nīharitvā tassā hatthe ṭhapetvā „bhadde, tava sabhāyikāhi saddhiṃ nabhāyitvā imaṃ sātakaṃ nivāsetvā ehīti“ āha. Sā tathā akāsī. Paṇḍito uppāditadha- 35 naṃ ca āhaṭadhaṇaṃ ca sabbam tassā mātāpitunnaṃ datvā te samassā-

setvā taṃ ādāya nagaram eva gantvā vīmaṃsanatthāya taṃ dovāri-
 kassa gehe nisīdāpetvā dovārikabhariyāya ācikkhitvā attano nivesanaṃ
 gantvā purise āmantetvā „asukagehe itthiṃ ṭhapetvā āgato 'mhi, imaṃ
 sahaṃsaṃ ādāya gantvā taṃ vīmaṃsathā“ 'ti sahaṃsaṃ datvā pesesi.
 5 Te tathā kariṃsu. Sā „imaṃ mama sāmikassa pādarajaṃ na aggha-
 tīti“ na icchi. Te gantvā paṇḍitassa ārocesuṃ. Puna pi yāvatatiyaṃ
 pesetvā catutthe vāre „tena hi taṃ hatthe gahe tvā kaḍḍhantā ānethā“
 'ti āha. Te tathā kariṃsu. Sā Mahāsattaṃ mahāsampattiyaṃ ṭhitaṃ
 na sañjāni, oloketvā ca pana hasi c' eva rodi ca. So ubhinnaṃ pi
 10 kāraṇaṃ pucchi. Atha naṃ sā evaṃ āha: „sāni, ahaṃ hasamānā tava
 sampattiṃ oloketvā 'ayaṃ sampatti na akāraṇena laddhā, purimabhava
 pana kusalaṃ katvā laddhā bhavissati, abo puññānaṃ phalaṃ nāma'
 'ti hasiṃ, rodamānā pana 'idāni parassa rakkhitaḥ pitavattumhi apa-
 rajjhivā Nirayaṃ gamissatīti' taya kāruṇṇena rodi“ ti. So taṃ vī-
 15 maṃsitvā suddhabhāvaṃ nātvā „gacchatha, naṃ tatth' eva netthā“ 'ti
 vatvā pesetvā puna tunnavāyavesaṃ gahe tvā gantvā tāya saddhiṃ
 taṃ rattim sayitvā punadivase pāto va rājakulaṃ pavisitvā Udum-
 barādeviyā ārocesi. Sā raṇṇo ārocetvā Amarādeviṃ sabbālaṃkārehi
 alaṃkaritvā mahāyogge nisīdāpetvā mahantena sakkārena Mahā-
 20 sattassa gehaṃ ānetvā maṅgalaṃ kāresi. Rājā Bodhisattassa sahaṃsa-
 mūlaṃ paṇṇākāraṃ pesesi, dovārike ādiṃkatvā sakalanagaravāsino
 paṇṇākāre pahiniṃsu. Amarādevī raṇṇā pahitaṃ paṇṇākāraṃ dvidhā
 bhinditvā ekaṃ koṭṭhāsaṃ raṇṇo pesesi, eten' upāyena sakalanagara-
 vāsinaṃ pi paṇṇākāraṃ pesetvā nagaraṃ saṃgaṇhi. Tato paṭṭhāya
 25 Mahāsatto tāya saddhiṃ samaggavāsaṃ vasanto raṇṇo atthaṇ ca
 dhammaṃ ca anusāsi.

30. MAHOSADHA'S JUDGEMENT.

Ekā itthi puttāṃ ādāya mukhadhovanatthāya paṇḍitassa pokkha-
 raṇiṃ gantvā puttāṃ nahāpetvā attano sātaka nisīdāpetvā mukhaṃ
 30 dhovitvā nahāyitum otari. Tasmim khāṇe ekā yakkhiṇī taṃ dārakaṃ
 disvā khāditukāma hutvā itthivesaṃ gahe tvā „sahāyike, sobhati vatā-
 yaṃ dārako, tav' eso putto“ ti pucchitvā „āma amma“ 'ti vutte „pā-
 yemi na“ ti vatvā „pāyehiti“ vuttā taṃ gahe tvā thokaṃ kilāpetvā

taṃ ādāya palāyituṃ ārabhi. Itarā taṃ disvā dbāvitvā „kuhiṃ me puttaṃ nesīti“ gaṇhi. Yakkhinī „kuto tayā putto laddho, mam' eso putto“ ti āha. Tā kalahaṃ karontiyo sāladvārena gacchanti. Paṇḍito kalahasaddaṃ sutvā tā pakkosivā „kim etaṃ“ ti pucchitvā aṭṭhaṃ sutvā akkhīnaṃ animisatāya c' eva rattatāya ca yakkhinīti nātvāpi 5 „mama vinicchaye ṭhassathā“ 'ti vatvā „āma ṭhassāmā“ 'ti vutte lekhaṃ kaḍḍhitvā lekhamajjhe dārakaṃ nipajjāpetvā yakkhiniyā hatthesu mātaraṃ pādesu gāhāpetvā „dve pi ākaḍḍhitvā gaṇhatha, kaḍḍhituṃ sakkontiyā eva putto“ ti āha. Tā ubho pi kaḍḍhiṃsu, dārako kaḍḍhiyamāno dukkhappatto hutvā viravi, mātā hadayena phalitena 10 viya puttaṃ mocetvā rodanānā aṭṭhāsi. Paṇḍito mahājanaṃ pucchi: „dārake mātuhadayaṃ mudukaṃ hoti udāhu amātuhadayan“ ti. „Mātuhadayaṃ paṇḍitā“ 'ti. „Idāni kim etaṃ dārakaṃ gaheva ṭhitā mātā hoti vissajjetvā ṭhitā“ ti. „Vissajjetvā ṭhitā paṇḍitā“ 'ti. „Imaṃ pana dārakacorīṃ tumhe jānāthā“ 'ti. „Na jānāma 15 paṇḍitā“ 'ti. „Yakkhinī esā, dārakaṃ khādituṃ gaṇhīti“. „Kathaṃ jānāsi paṇḍitā“ 'ti. „Akkhīnaṃ animisatāya c' eva rattatāya ca chāyāya abhāvena ca nirāsaṃkatāya ca nikkaruṇatāya cā“ 'ti. Atha naṃ pucchi: „kāsi tvaṃ“ ti. „Yakkhini-mhi sāmīti“. „Kasmā imaṃ dārakaṃ gaṇhīti“. „Khādituṃ sāmīti“. „Andhabāle, pubbe pi 20 pāpakaṃ katvā yakkhinī jātāsi, idāni puna pi pāpaṃ karosi, aho andhabālāsīti“ ovaditvā pañcasu sīlesu patitṭhāpetvā uyyojesi. Dārakamātā „ciraṃ jīva sāmīti“ paṇḍitaṃ thometvā puttaṃ ādāya pakkāmi.

31. SAKKA AND THE ASURAS.

Tasmiṃ kāle tāvatimsabhavane asurā paṭivasanti. Sakko devarājā 25 „kiṃ no sādharmaṇena rajjena“ 'ti asure dibbapānaṃ pāyetvā matte samāne pādesu gaheva Sineru-papāte khipāpesi. Te asurabhavanaṃ eva sampāpuṇṇiṃsu. Asurabhavanaṃ nāma Sinerussa heṭṭhimatale tāvatimsadevalokappamāṇaṃ eva, tattha devānaṃ Pāricchattako viya Cittapāṭali nāma kappatṭhiyarukkho hoti. Te Cittapāṭaliyā pupphi- 30 tāya jānanti: „nāyaṃ amhākaṃ devaloko, devalokasmiṃ hi Pāricchattako pupphatīti“. Atha te „jara-Sakko amhe matte katvā mahāsamudda-piṭṭhe khipitvā amhākaṃ devanagaraṃ gaṇhi, mayaṃ tena saddhiṃ

yujjhitvā amhākaṃ devanagaram eva gaṇhissāmā“ 'ti kipillikā viya
 thambhaṃ Sineruṃ anusañcaramānā utṭbahimsu. Sakko „asurā kira
 utṭhitā“ ti sutvā samuddapiṭṭhe yeva abbhuggantvā yujjhamāno tehi
 parājito diyaddhayojanasatikenā Vejāyantarathena dakkhiṇasamuddassa
 5 matthakamatthakena palāyituṃ āraddho. Ath' assa ratho samudda-
 piṭṭhena vegena gacchanto Simbalivanam pakkhanto. Tassa gamana-
 magge Simbalivanam tālavanam viya chijjivā chijjivā samuddapiṭṭhe
 patati Supaṇṇapotakā samuddapiṭṭhe parivattentā mahāravam ra-
 vimsu. Sakko Mātaliṃ pucchi: „samma Mātali, kiṃsaddo nām' esa,
 10 atikaruṇo ravo vattatīti“. „Deva, tumhākaṃ rathavegavicuṇṇite Sim-
 balivane patante supaṇṇapotakā maraṇabhayaatajjitā ekaviravam vira-
 vantīti“. Mahāsatto „samma Mātali, mā amhe nissāya ete kilamantu,
 na mayam issariyam nissāya paṇavadhakammaṃ karoma, etesaṃ pana
 atthāya mayam jīvitam pariccajivā asurānam dassāma, nivattay' etaṃ
 15 rathan“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

Kulāvaka Mātali Simbalismiṇi, īsā mukhena parivajjayassu,

kāmaṃ cajāma asuresu paṇam, mā-y-ime dijā vikulāvā ahesun ti.

Mātali saṃgāhako tassa vacanam sutvā ratham nivattetvā aññena
 maggena deva lokābhimukham akāsi. Asurā pana taṃ nivattayamā-
 20 nam eva disvā „addhā aññehi pi cakkavālehi Sakkā āgacchanti, balaṃ
 labhivā ratho nivatto bhavissatīti“ maraṇabhayaabhītā palāyivā asura-
 bhavanam eva pavimsu. Sakko pi devanagaraṃ pavisitvā dvīsu
 devalokesu devagaṇena parivuto nagaramajjhe atthāsi, Tasmim khaṇe
 paṭhaviṃ bhindivā yojanasahassubbedho Vejāyanta pāsādo utṭhahi.
 25 Vijayante utṭhitattā Vejāyanto tv-eva nāmaṃ akaṃsu. Atha Sakko
 puna asurānam anāgamanatthāya pañcasu ṭhānesu ārakkham ṭhapesi.

32. THE DREAM OF THE QUEEN MĀYĀ.

Tadū kira Kapilavatthu-nagare āsālhinakkhattam ghuṭṭham ahosi. Mahājano nakkhattam kilāti. Mahāmāyā devī pure punṇamāya satta-
 madivasato paṭṭhāya vigatasurāpānam mālūgandhavibhūtisampannam
 nakkhattakīlam anubhavamānā sattamadivase pāto va utṭhāya gandho- 5
 dakena nahāyitvā cattāri sataśassāni vissajjetvā mahādānam datvā
 sabbālamkāravibhūsitā varabhojanam bhuñjitvā uposathaṅgāni adhi-
 ṭṭhāya alamkatapaṭiyattam sirigabbham pavisitvā sirisayane nipannā
 niddam okkamamānā imam supinam addasa: Cattāro kira nam mahā-
 rājāno sayanen' eva saddhim ukkhipitvā Himavantam netvā saṭṭhiyo- 10
 janike Manosilā-tale sattayojanikassa mahāsālarukkhasa hetṭhā ṭha-
 petvā ekamantam aṭṭhamasu. Atha nesam deviyo āgantvā devim Anotatta-
 dham netvā mānusamalaharaṇattham nahāpetvā dibbavattham nivā-
 sāpetvā gandhehi vilimpāpetvā dibbapupphāni pilandhāpetvā — tato
 avidūre Rajata-pabbato, tassa anto kanakavimānam atthi — tattha 15
 pācīnasīsakam dibbasayanam paññāpetvā nipajjāpesum. Atha Bodhi-
 satto setavaravāraṇo hutvā — tato avidūre eko Suvanna-pabbato —
 tattha caritvā tato oruyha Rajata-pabbatam abhirūhitvā uttaradisato
 āgamma rajatadāmaṇṇāya soḍāya setapadumam gahetvā koṇca-
 nādam naditvā kanakavimānam pavisitvā mātu sayanam tikkhattum 20
 padakkhiṇam katvā dakkhiṇapassam tāletvā kucchim pavitṭhasadiso
 ahosi. Evaṃ uttarāsālhanakkhattena paṭisandhim gaṇhi. Punadivase
 pabuddhā devī tam supinam rañño ārocesi. Rājā catusaṭṭhimatte
 brāhmaṇapāmokkhe pakkosāpetvā haritupatthāya lājādīhi katamaṅga-
 lasakkārāya bhūmiyā mahārahāni āsanāni paññāpetvā tattha nisinoā- 25
 nam brāhmaṇānam sappimadhusakkarābhisaṃkhatassa varapāyāsassa
 suvaṇṇarajatapātiyo pūretvā suvaṇṇarajatapātihi yeva paṭikujjetvā
 adāsi, aññehi ca ahatavatthakapilagāvidānādīhi te santappesi. Atha
 tesam sabbakāmehi santappitānam supinam ārocetvā „kim bhavissatiti“
 pucchi. Brāhmaṇā āhamasu: „mā cintayi mahārāja, deviyā te kuc- 30
 chimhi gabbho paṭiṭṭhito, so ca kho purisagabbho na itthigabbho,
 putto te bhavissati, so sace agāram ajjhāvasissati rājā bhavissati cakka-
 vattī, sace agārā nikkhamma pabbajissati Buddhho bhavissati loke vi-
 vattacchaddo“ ti.

33. THE BIRTH OF GOTAMA BUDDHA.

Mahāmāyā devī pattenā telam viya dasamāse kucchiyā Bodhi-
 sattam parihaṛitvā paripuṇṇagabbhā nātigharam gantukāmā Suddho-
 dana-mahārājassa ārocesi: „icchām' aham deva kulasantakam Deva-
 5 daha-nagaram gantun“ ti. Rājā „sādhū“ 'ti sampaticchitvā Kapila-
 vatthuto yāva Devadaha-nagarā maggam samam kāretvā kadalipuṇṇa-
 ghaṭa-dhajapatākādīhi alamkārapetvā devim sovaṇṇasivikāya nisīdāpetvā
 amaccasahassena ukkhipāpetvā mahantena parivārena pesesi. Dvin-
 nam pana nagarānam antare ubhayanagaravāsīnam pi Lumbini-vanam
 10 nāma maṅgalasālavanam atthi. Tasmim samaye mūlato paṭṭhāya yāva
 aggasākhā sabbam ekaphāliphullam ahosi, sākhantarehi c' eva pup-
 phantarehi ca pañcavaṇṇabhamaragaṇā nānappakārā ca sakupaśaṃghā
 madhurassarena vikūjantā vicaranti. Sakalam Lumbini-vanam Citta-
 latāvana-sadisam mahānubhāvassa rañño susajjita-āpānamaṇḍalam viya
 15 ahosi. Deviyā tam disvā sālavanakīlam kīlitukāmatā udapādi. Amaccā
 devim gahetvā sālavanam pavisiṃsu. Sā maṅgalasālamūlam gantvā
 sālāsākhāyam gaṇhitukāmā ahosi. Sālāsākhā suseditavettaggam viya
 oṇamitvā deviyā hatthapatham upagañchi. Sā hattham pasāretvā sā-
 kham aggahesi. Tāvad eva c' assā kammajavātā calīṃsu. Ath' assā
 20 sānim parikkhipitvā mahājano paṭikkami. Sālāsākham gahetvā tiṭṭha-
 mānāya eva c' assā gabbhavuṭṭhānam ahosi. Tam khaṇam yeva
 cattāro pi suddhacittā Mahābrahmāno suvaṇṇajālam ādāya sampattā,
 tena suvaṇṇajālena Bodhisattam sampaticchitvā mātu purato ṭhapetvā
 „attamanā devi hohi. mahesakkho te putto uppanno“ ti āhaṃsu.
 25 Yathā pana aññe sattā mātukucchito nikkhamantā paṭikkūlena asucinā
 makkhitā nikkhamanti na evam Bodhisatto. Bodhisatto pana dham-
 māsanato otaranto dhammakathiko viya nisseṇito otaranto puriso viya
 ca dve ca hatthe dve ca pāde pasāretvā ṭhitako mātukucchisambha-
 vena kenaci asucinā amakkhito suddho visado Kāsika-vatthe nikkhitta-
 30 maṇiratanam viya jotanto mātukucchito nikkhami. Evam sante pi
 Bodhisattassa ca Bodhisatta-mātuyā ca sakkārattham ākāśato dve uda-
 kadhārā nikkhamitvā Bodhisattassa ca mātu c' assa sarīre utum gāhā-
 pesum.

34. CATTĀRI PUBBANIMITTĀNI.

Ath' ekadivasam Bodhisatto uyyānabhūmiṃ gantukāmo sārathim āmantetvā „ratham yojehīti“ āha. So „sādhū“ 'ti paṭisunītvā mahārahaṃ uttamaratham sabbālamkārena alamkaritvā kumudapattavanṇe cattāro maṅgalasindhavo yojetvā Bodhisattassa paṭivedesi. Bodhisatto 5 devavimānasadisam ratham abhirūhitvā uyyānābhimukho agamāsi. Devatā „Siddhatthakumārassa abhisambujjhanakālo āsanno, pubbanimittam dassessāmā“ 'ti ekam devaputtam jarājajjaram khaṇḍadantam palitakesam vaṃkam obbaggasarīram daṇḍahattham pavedhamānam katvā dassesum. Tam Bodhisatto c' eva sārathi ca passanti. Tato 10 Bodhisatto sārathim „samma, ko nām' esa puriso, kesāpi 'ssa na yathā aññesan“ ti Mahāpadāne āgatanayena pucchitvā tassa vacanam sutvā „dhi-r-atthu vata bho jātiyā yatra hi nāma jātassa jarā paññāyissatīti“ samviggahadayo tato va paṭinivattitvā pāsādam eva abhirūhi. Rājā „kiṃkāraṇā mama putto khippam paṭinivattīti“ pucchi. „Jiṇṇam 15 purisam disvā devā 'ti, jiṇṇam purisam disvā pabbajissatīti“ āhaṃsu. „Kasmā mam nāsetha, siḅham puttassa nāṭakāni sajjettha, sampattim anubhavanto pabbajjāya satim na karissatīti“ vatvā ārakkham vadḍhetvā sabbadisāsu addhayojane addhayojane ṭhapesi. Pun' ekadivasam Bodhisatto tath' eva uyyānam gacchanto devatāhi nimmitam 20 vyādhitam purisam disvā purimanayen' eva pucchitvā samviggahadayo nivattitvā pāsādam abhirūhi. Rājāpi pucchitvā heṭṭhāvuttanayen' eva samvidahitvā puna vadḍhetvā samantato tigāvutappamāṇe padese ārakkham ṭhapesi. Aparam pana ekadivasam Bodhisatto tath' eva uyyānam gacchanto devatāhi nimmitam kālakataṃ disvā purimanayen' 25 eva pucchitvā samviggahadayo puna nivattitvā pāsādam abhirūhi. Rājāpi pucchitvā heṭṭhāvuttanayen' eva samvidahitvā puna vadḍhetvā samantato yojanappamāṇe padese ārakkham ṭhapesi. Aparam pana ekadivasam uyyānam gacchanto tath' eva devatāhi nimmitam sunivattham supārutam pabbajitam disvā „ko nām' eso sammā“ 'ti sārathim 30 pucchi. Sārathi kiñcāpi Buddhuppādassa abbhāvā pabbajitam vā pabbajitagūṇe vā na jānāti, devānubhāvena pana „pabbajito nām'

esa devā“ 'ti vatvā pabbajjāya guṇe vaṇṇesi. Bodhisatto pabbajjāya rucim uppādetvā taṃ divasaṃ uyyānaṃ agamāsi. Dīghabhāṇakā pa-nāhu: cattāri nimittāni ekadivaseṇ' eva disvā agamāsīti.

35. THE GREAT RETIREMENT.

5 Tasmiṃ samaye „Rāhulamātā puttaṃ vijātā“ ti sutvā Suddho-
danamahārājā „puttassa me tuṭṭhiṃ nivedethā“ 'ti sāsanaṃ paṇiṇi.
Bodhisatto taṃ sutvā „Rāhulo jāto, bandhanaṃ jātan“ ti āha. Rājā
„kiṃ me putto avacā“ 'ti pucchitvā taṃ vacanaṃ sutvā „ito paṭṭhāya
me nattu Rāhulakumāro tv-eva nāmaṃ hotū“ 'ti. Bodhisatto pi kho
10 rathavaraṃ āruya mahantena yasena atimanoramena sirisobhaggena
nagaraṃ pāvisi. Tasmiṃ samaye Kisāgotamī nāma khattiyakaññā
uparipāsāḍavaratalagatā nagaraṃ padakkhiṇaṃ kurumānassa Bodhi-
sattassa rūpasiriṃ disvā pītisomanassajātā imaṃ udānaṃ udānesi:

15 Nibbutā nūna sā mātā, nibbuto nūna so pitā,
nibbutā nūna sā nārī yassāyaṃ īdiso patīti.

Bodhisatto taṃ sutvā cintesi: „ayam evaṃ āha. evarūpaṃ attabhāvaṃ
passantiyā mātuhadayaṃ nibbāyati, pituhadayaṃ nibbāyati, pajā-
patīhadayaṃ nibbāyati, kasiniṃ nu kho nibbute hadayaṃ nibbutaṃ
nāma hotīti“. Ath' assa kilesesu virattamānasassa etad ahosi: „rā-
20 gaggimhi nibbute nibbutaṃ nāma hoti, dosaggimhi mohaggimhi nib-
bute nibbutaṃ nāma hoti, mānadiṭṭhiādisu sabbakilesadarathesu nib-
butesu nibbutaṃ nāma hoti, ayaṃ me sussavanaṃ sāvesi, ahaṃ hi
nibbānaṃ gavesanto carāmi, ajj' eva mayā gharāvāsaṃ chaḍḍetvā nik-
khamma pabbajitvā nibbānaṃ gavesitum vaṭṭati, ayaṃ imissā ācariya-
25 bhāgo hotū“ 'ti kaṇṭhato omuñcitvā Kisāgotamiyā sataṣaḥṣaḥṣaḥ-
kaṃ muttāhāraṃ pesesi. Sā „Siddhatthakumāro mayi paṭibaddhacitto
huvā paṇṇākāraṃ pesetīti“ somanassajātā ahosi. Bodhisatto pi ma-
hantena sirisobhaggena attano pāsādaṃ abhirūhitvā sirisayane nipajji.
Tāvad eva naṃ sabbālaṃkārapaṭimaṇḍitā naccagītādisu susikkhitā
30 devakaññā viya rūpappattā itthiyo nānāturīyāni gahetvā samparivāra-
yitvā abhiramāpentiyo naccagītavāditāni payojayimsu. Bodhisatto ki-
lesesu virattacittatāya naccādisu anabhirato muhuttaṃ niddaṃ okkami.

Tāpi itthiyo „yass’ atthāya mayam naccādīni payojayāma so niddam upagato, idāni kimattham kilamāmā“ ’ti gahitagahitāni turīyāni aj-
jhottharivā nipajjimsu. Gandhatelappadīpā jhāyanti. Bodhisatto pa-
bujjhitvā sayanapitthe pallamkena nisinno addasa tā itthiyo turīya-
bhaṇḍāni avattharivā niddāyantiyo ekaccā paggharitakheḷā lālākilinna- 5
gattā ekaccā dante khādantiyo ekaccā kākacchantiyo ekaccā vippala-
pantiyo ekaccā vivaṭamukhā ekaccā apagatavattā pākāṭabībhaccha-
sambādhatthānā. So tāsam tam vippakāram disvā bhiyyosomattāya
kāmesu viratto ahosi. Tassa alamkatapaṭiyattam Sakkabhavana-sadisam
pi tam mahātalam vippavidghanānākuṇapabharitam āmakasusānam viya 10
upaṭṭhāsi, tayo bhavā ādittagehasadisā viya khāyimsu, „upaddutam
vata bho, upassattham vata bho“ ti udānam pavatti, ativiya pabbajjāya
cittam nami. So „ajj’ eva mayā mahābhinnikkhamanam nikkhamitum
vaṭṭatīti“ sayanā vuṭṭhāya dvārasamīpam gantvā „ko etthā“ ’ti āha.
Ummāre sīsam katvā nipanno Channo „aham ayyaputta Channo“ ti 15
āha. „Aham ajja mahābhinnikkhamanam nikkhamitukāmo, ekam me
assam kappehīti“. So „sādhu devā“ ’ti assabhaṇḍakam gahetvā assa-
sālam gantvā gandhatelappadīpesu jalantesu sumanapaṭṭavitānassa hetthā
ramaṇīye bhūmibhāge ṭhitam Kanthakam assarājānam disvā „ajja
mayā imam eva kappetum vaṭṭatīti“ Kanthakam kappesi. So kappi- 20
yamāno va aññāsi: „ayam kappanā atigāḷhā, aññesu divasesu uyyāna-
kīḷādigamane kappanā viya na hoti, mayham ayyaputto ajja mahābhi-
nikkhamanam nikkhamitukāmo bhavissatīti“, tato tuṭṭhamānaso mahā-
hasitam hasi. So saddo sakalanagaram pattharivā gaccheyya, devatā
pana tam saddam nirumbhitvā na kassaci sotum adamsu. Bodhisatto 25
pi kho Channam pesetvā va „puttam tāva passissāmīti“ cintetvā ni-
sinnapallanīkato vuṭṭhāya Rāhulamātāya vasanatthānam gantvā gabbha-
dvāram vivari. Tasmim khane antogabbhe gandhatelappadīpo jhāyati.
Rāhulamātā sumanamallikādīnam pupphānam ammaṇamattena abhip-
pakinnasayane puttassa matthake hattham ṭhapetvā niddāyati. Bodhi- 30
satto ummāre pādam ṭhapetvā ṭhitako va oloketvā „sac’ āham deviyā
hattham apanetvā mama puttam gaṇhissāmi devī pabujjhissati, evam
me gamanantarāyo bhavissati, Buddho hutvā va āgantvā passissāmīti“
pāsādataalato otari.

36. PAṬICCASAMUPPĀDO.

Tena samayena Buddho bhagavā Uruvelāyaṃ viharati Nerañja-
 rāya tīre bodhirukkhamūle paṭhamābhisambuddho. Atha kho Bhagavā
 bodhirukkhamūle sattāhaṃ ekapallaṇkena nisīdi vimuttisukhapatisaṃ-
 5 vedī. Atha kho Bhagavā rattiyaṃ paṭhamam yāmaṃ paṭiccasamuppā-
 daṃ anulomapaṭilomaṃ manasākāsi: avijjāpaccayā saṃkhārā, saṃ-
 khārapaccayā viññāṇaṃ, viññāṇapaccayā nāmarūpaṃ, nāmarūpapaccayā
 saḷāyatanam, saḷāyatanapaccayā phasso, phassapaccayā vedanā, vedanā-
 paccayā taṇhā, taṇhāpaccayā upādānaṃ, upādānapaccayā bhavo,
 10 bhavapaccayā jāti, jātipaccayā jarāmaraṇaṃ sokaparidevadukkhadoma-
 nassupāyāsā bhavanti. Evam etassa kevalassa dukkhakkhandhassa
 samudayo hoti. Avijjāya tv-eva asesavirāgaṇirodhā saṃkhāraṇirodho,
 saṃkhāraṇirodhā viññāṇaṇirodho, viññāṇaṇirodhā nāmarūpaṇirodho,
 nāmarūpaṇirodhā saḷāyatananīrodho, saḷāyatananīrodhā phassaṇirodho,
 15 phassaṇirodhā vedanāṇirodho, vedanāṇirodhā taṇhāṇirodho, taṇhāṇi-
 rodhā upādānaṇirodho, upādānaṇirodhā bhavaṇirodho, bhavaṇirodhā
 jātinīrodho, jatinīrodhā jarāmaraṇaṃ sokaparidevadukkhadomanassu-
 pāyāsā nirujjhanti. Evam etassa kevalassa dukkhakkhandhassa ni-
 rodho hoti. Atha kho Bhagavā etam atthaṃ veditvā tāyaṃ velāyaṃ
 imaṃ udānaṃ udānesi:

20 Yadā have pātubhavanti dhammā ātāpino jhāyato brāhmaṇassa
 ath' assa kaṅkhā vapayanti sabbā yato pajānāti sahetudhamman ti.

37. DHAMMACAKKA-PAVATTANA-SUTTA.

Evam me sutam: Ekaṃ samayaṃ Bhagavā Bārāṇasiyaṃ viharati
 Isipatane migadāye. Tatra kho Bhagavā pañcavaggiye bhikkhū āman-
 25 tesī: „dve 'me bhikkhave antā pabbajitena na sevitabbā. Katame dve.
 Yo cāyaṃ kāmesu kāmasukhallikānuyogo līno gammo pothujjaniko
 anariyo anattasaṃhito, yo cāyaṃ attakilamathānuyogo dukkho anariyo
 anattasaṃhito, ete kho bhikkhave ubho ante anupagamma majjhimā
 paṭipadā Tathāgatena abhisambuddhā cakkhukaraṇī nāṇakaraṇī upa-
 30 samāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya samvattati. Katamā ca sā

bhikkhave majjhimā paṭipadā Tathāgatena abhisambuddhā cakkhukaraṇī nāṇakaraṇī upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati. Ayam eva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo, seyyath' īdam: sammādiṭṭhi sammāsaṁkappo sammāvācā sammākammanto sammāājīvo sammāvāyāmo sammāsati sammāsamādhi. Ayam kho sā bhikkhave 5 majjhimā paṭipadā Tathāgatena abhisambuddhā cakkhukaraṇī nāṇakaraṇī upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati. Idam kho pana bhikkhave dukkham ariyasaccam: jāti pi dukkhā, jarā pi dukkhā, vyādhī pi dukkhā, maraṇam pi dukkham. appiyehi sampayogo dukkho, piyehi vippayogo dukkho, yam p' iccham na labhati 10 tam pi dukkham, saṁkhittena pañc' upādānakkhandhā pi dukkhā. Idam kho pana bhikkhave dukkhasamudayam ariyasaccam: yāyam taṇhā ponobbhavikā nandirāgasahagatā tatrataṭṭhābhinandinī, seyyath' īdam: kāmataṇhā bhavataṇhā vibhavataṇhā. Idam kho pana bhikkhave dukkhanirodham ariyasaccam: yo tassā yeva taṇhāya asesavirā- 15 ganirodho cāgo paṭinissaggo mutti anālayo. Idam kho pana bhikkhave dukkhanirodhagāminī paṭipadā ariyasaccam, ayam eva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo, seyyath' īdam: sammādiṭṭhi sammāsaṁkappo sammāvācā sammākammanto sammāājīvo sammāvāyāmo sammāsati sammāsamādhi.“

20

38. YASAPABBAJĀ.

Tena kho pana samayena Bārāṇasīyam Yaso nāma kulaputto setṭhiputto sukhumālo hoti, tassa tayo pāsādā honti: eko hemantiko, eko giṁhiko, eko vassiko. So vassike pāsāde cattāro māse nippurisehi turiyehi paricāriyamāno na heṭṭhā pāsādā orohati. Atha kho Yasassa kulaputtassa pañcahi kāmagaṇehi samappitassa samaṅgibhūtassa pari- 25 cāriyamānassa paṭigacc' eva niddā okkami. pariyanassāpi pacchā niddā okkami. sabbarattiyo ca telappadīpo jhāyati. Atha kho Yaso kulaputto paṭigacc' eva paṭibujjhitvā addasa sakam pariyanam supantam aññissā kacche vīṇam aññissā kaṇṭhe mutiṅgam aññissā kacche ālambaram aññam vikesikam aññam vikkhelikam vippalapantiyo, hatthap- 30 pattam susānam maññe. Disvān' assa ādīnavo pāturahosi, nibbidāya cittam saṅṭhāsi. Atha kho Yaso kulaputto udānam udānesi: „upaddu-

tam vata bho, upassattham vata bho" ti. Atha kho Yaso kulaputto
 suvaṇṇapādukāyo ārohitvā yena nivesanadvāram ten' upasāṃkami,
 amanussā dvāram vivariṃsu 'mā Yasassa kulaputtassa koci antarāyam
 akāsi agārasmā anagāriyam pabbajjāyā' 'ti. Atha kho Yaso kulaputto
 5 yena nagaradvāram ten' upasāṃkami, amanussā dvāram vivariṃsu 'mā
 Yasassa kulaputtassa koci antarāyam akāsi agārasmā anagāriyam pab-
 bajjāyā' 'ti. Atha kho Yaso kulaputto yena Isipatanam migadāyo
 ten' upasāṃkami. Tena kho pana samayena Bhagavā rattiya paccū-
 sasamayam paccutthāya ajjhokāse caṅkamati. Addasa kho Bhagavā
 10 Yasam kulaputtam dūrato va āgacchantam, disvāna caṅkamā orohitvā
 paññatte āsane nisīdi. Atha kho Yaso kulaputto Bhagavato avidūre
 udānam udānesi: „upaddutam vata bho, upassattham vata bho" ti.
 Atha kho Bhagavā Yasam kulaputtam etad avoca: „idam kho Yasa
 anupaddutam, idam anupassattham, ehi Yasa nisīda, dhammam te
 15 desessāmīti". Atha kho Yaso kulaputto idam kira anupaddutam, idam
 anupassatthan' ti haṭṭho udaggo suvaṇṇapādukāhi orohitvā yena Bha-
 gavā ten' upasāṃkami, upasāṃkamtivā Bhagavantam abhivādetvā ekam-
 antam nisīdi. Ekamantam nisinnassa kho Yasassa kulaputtassa Bha-
 gavā anupubbikatham kathesi, seyyath' idam: dānakatham sīlakatham
 20 suggakatham kāmānam ādīnavam okāram saṃkilesam nekkhamme āni-
 samsam pakāsesi. Yadā Bhagavā aññāsi Yasam kulaputtam kallacittam
 muducittam vinīvarapacittam udaggacittam pasannacittam atha yā bud-
 dhānam sāmukkaṃsika dhammadesanā tam pakāsesi: dukkham samuda-
 yam nirodham maggam. Seyyathā pi nāma suddham vattham apagata-
 25 kālakaṃ samma-d-eva rajanam paṭigaṇheyya evam eva Yasassa kula-
 puttassa tasmim yeva āsane virajam vītamalam dhammacakkhum udapādi
 'yam kiñci samudayadhammam sabbam tam nirodhadhamman' ti. Atha
 kho Yasassa kulaputtassa mātā pāsādam abhirūhitvā Yasam kulaputtam
 apassantī yena setthi gahapati ten' upasāṃkami, upasāṃkamtivā set-
 30 thim gahapatim etad avoca: „putto te gahapati Yaso na dissatīti".
 Atha kho setthi gahapati catuddisā assadūte uyyojetvā sāmam yeva
 yena Isipatanam migadāyo ten' upasāṃkami. Addasa kho setthi gaha-
 pati suvaṇṇapādukānam nikkhepam, disvāna tam yeva anugamāsi.
 Addasa kho Bhagavā setthim gahapatim dūrato va āgacchantam.
 35 disvāna Bhagavato etad ahosi: „yam nūnāham tathārūpam iddhābhi-
 saṃkhāram abhisamkhāreyyam yathā setthi gahapati idha nisinno idha

nisinnam Yasam kulaputtam na passeyyā" 'ti. Atha kho Bhagavā tathārūpam iddhābhisamkhāram abhisamklāresi. Atha kho setṭhi gahapati yena Bhagavā ten' upasamkami, upasamkamitvā Bhagavantam etad avoca: „api bhante Bhagavā Yasam kulaputtam passeyyā" 'ti. „Tena hi gahapati nisīda, app-eva nāma idha nisinno idha nisinnam 5 Yasam kulaputtam passeyyāsīti". Atha kho setṭhi gahapati „idh' eva kirāham nisinno idha nisinnam Yasam kulaputtam passissāmiti" hatṭho udaggo Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinnassa kho setṭhissa gahapatissa Bhagavā anupubbikatham kuthesi, seyyath' idam: dānakatham silakatham saggakatham kāmānam 10 ādinavam okāram samkilesam nekkhamme ānisaṃsam pakāsesi. Atha kho setṭhi gahapati diṭṭhadhammo pattadhammo veditadhammo pari-yogāḷhadhammo tinṇavicikiccho vigatakathamkatho vesārajjappatto aparappaccayo Satthu sāsane Bhagavantam etad avoca: „abhikkantam bhante, abhikkantam bhante, seyyathā pi bhante nikkujjitam vā 15 ukkujjeyya, paṭicchannam vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam dhāreyya 'cakkhumanto rūpāni dakkhintīti', evam eva Bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito, es' āham bhante Bhagavantam saraṇam gacchāmi dhammaṃ ca bhikkhusaṃghaṃ ca, upāsakam maṃ Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṃ 20 saraṇam gatan" ti. So va loke paṭhamam upāsako ahosi tevāciko. Atha kho Yasassa kulaputtassa pituno dhamme desiyamāne yathādiṭṭham yathāviditam bhūmim paccavekkhantassa anupādāya āsavehi cittam vimucci. Atha kho Bhagavato etad ahosi: „Yasassa kulaputtassa pituno dhamme desiyamāne yathādiṭṭham yathāviditam bhū- 25 mim paccavekkhantassa anupādāya āsavehi cittam vimuttam, abhabbo kho Yaso kulaputto hīnāyāvattitvā kāme paribhuñjitum seyyathā pi pubbe agārikabhūto, yaṃ nūnāham taṃ iddhābhisamkhāram paṭippas-sambheyyan" ti. Atha kho Bhagavā iddhābhisamkhāram paṭippas-sambhesi. Addasa kho setṭhi gahapati Yasam kulaputtam nisinnam. 26 disvāna Yasam kulaputtam etad avoca: „mātā te tāta Yasa paridevasokasampannā, dehi mātu jīvitam" ti. Atha kho Yaso kulaputto Bhagavantam ullokesi. Atha kho Bhagavā setṭhim gahapatim etad avoca: „taṃ kim maññasi gahapati, Yasassa sekhena nāṇena sekhena dassanena dhammo diṭṭho seyyathā pi tayā, tassa yathādiṭṭham yathā- 30 viditam bhūmim paccavekkhantassa anupādāya āsavehi cittam vimuttam.

bhabbo nu kho Yaso gahapati hīnāyāvattitvā kāme paribhuñjitum seyyathā pi pubbe agārikabhūto“ ti. „No h' etam bhante“. „Yasassa kho gahapati kulaputtassa sekkena nāṇena sekkena dassanena dhammo diṭṭho seyyathā pi tayā. tassa yathādiṭṭham yathāviditaṃ bhūmiṃ pacca-
 5 vekkantassa anupādāya āsavehi cittaṃ vimuttaṃ, abhabbo kho gahapati Yaso kulaputto hīnāyāvattitvā kāme paribhuñjitum seyyathā pi pubbe agārikabhūto“ ti. „Lābhā bhante Yasassa kulaputtassa, suladdham bhante Yasassa kulaputtassa yathā Yasassa kulaputtassa anupādāya āsavehi cittaṃ vimuttaṃ, adhvāsetu me bhante Bhagavā ajja-
 10 tanāya bhattam Yasena kulaputtena pacchāsamaṇenā“ 'ti. Adhvāsesi Bhagavā tuṇhībhaveṇa. Atha kho seṭṭhi gahapati Bhagavato adhvāsanam veditvā utthāyāsanaṃ Bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi. Atha kho Yaso kulaputto acirappakkante seṭṭhimhi gahapatimhi Bhagavantam etad avoca: „labheyyāham bhante Bhaga-
 15 vato santike pabbajjam, labheyyam upasampadam“ ti. „Ehi bhikkhū“ 'ti Bhagavā avoca, „svākkhāto dhammo, cara brahmacariyam sammā dukkhasa antakiriyāyā“ 'ti. Sā va tassa āyasmato upasampadā ahosi. Tena kho pana samayena satta loke arahanto honti.

39. THE FIRE-SERMON.

20 Atha kho Bhagavā Uruvelāyam yathābhirantam viharitvā yena Gayāsisaṃ tena cārikaṃ pakkāmi mahatā bhikkhusamghena saddhim bhikkhusahassena sabbehi' eva purāṇajāṭilehi. Tatra sudam Bhagavā Gayāyam viharati Gayāsise saddhim bhikkhusahassena. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: „Sabbam bhikkhave ādittam. Kiṃ ca
 25 bhikkhave sabbam ādittam. Cakkhum bhikkhave ādittam, rūpā ādittā, cakkhuviññāṇam ādittam, cakkhusamphasso āditto, yad idam cakkhusamphassapaccayā uppajjati vedayitam sukham vā dukkham vā adukkhamasukham vā tam pi ādittam. Kena ādittam: rāgagginā dosagginā mohagginā ādittam, jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi
 30 dukkhehi domanassehi upāyāsehi ādittam ti vadāmi. Sotam ādittam, saddā ādittā, . . . la . . . ghānam ādittam, gandhā ādittā, jivhā ādittā, rasā ādittā, kāyo āditto, phoṭṭhabbā ādittā, mano āditto, dhammā ādittā, manoviññāṇam ādittam, manosamphasso āditto. yad idam mano-

samphassapaccayā uppajjati vedayitaṃ sukhaṃ vā dukkhaṃ vā adukkhamasukhaṃ vā taṃ pi ādittaṃ. Kena ādittaṃ: rāgagginā dosagginā mohagginā ādittaṃ, jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi ādittān ti vadāmi. Evaṃ passaṃ bhikkhave sutavā ariyasāvako cakkhusmim pi nibbindati, rūpesu pi nibbindati, 5 cakkhuviññāṇe pi nibbindati, yad idaṃ cakkhusamphassapaccayā uppajjati vedayitaṃ sukhaṃ vā dukkhaṃ vā adukkhamasukhaṃ vā tasmim pi nibbindati. Sotasmim pi nibbindati, saddesu pi nibbindati, ghānas-
mim pi nibbindati, gandhesu pi nibbindati, jivhāya pi nibbindati, rasesu pi nibbindati, kāyasmim pi nibbindati, phoṭṭhabbesu pi nibbindati, ma- 10 nasmim pi nibbindati, dhammesu pi nibbindati. manoviññāṇe pi nibbindati, manosamphasse pi nibbindati, yad idaṃ manosamphassapaccayā uppajjati vedayitaṃ sukhaṃ vā dukkhaṃ vā adukkhamasukhaṃ vā tasmim pi nibbindati, nibbindaṃ virajjati. virāgā vimuccati, vimuttas-
mim 'vimutt' ambhīti' nāṇaṃ hoti, khīṇā jāti, vusitaṃ brahmacariyaṃ, 15 kataṃ karaṇīyaṃ, nāparaṃ itthattāyā 'ti pajānātīti". Imasmim ca pana veyyākaraṇasmim bhañṇamāne tassa bhikkhusahassassa anupādāya āsavehi cittāni vimuccimsu. Ādittapariyāyaṃ niṭṭhitaṃ.

40. MĀRA AS PLOWMAN.

Ekam samayaṃ Bhagavā Sāvattiyaṃ viharati Jetavane Anātha- 20 piṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Bhagavā bhikkhū nibbāna-
paṭisaṃyuttāya dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejetti
sappahamseti. Te ca bhikkhū aṭṭhikātvā manasikātvā sabbacetaso sam-
annāharitvā ohitasotā dhammaṃ suṇanti. Atha kho Mārassa pāpimato
etaḍ ahosi: „ayaṃ kho samaṇo Gotamo bhikkhū nibbāna-paṭisaṃyuttāya 25
dhammiyā kathāya ... pa ..., yaṃ nūnāhaṃ yena samaṇo Gotamo ten' upa-
saṃkameyyaṃ vicakkhukammāyā" 'ti. Atha kho Māro pāpimā kassaka-
vaṇṇaṃ abhinimminivā mahantaṃ naṅgalaṃ khandhe karitvā dīghaṃ
pācanayaṭṭhiṃ gahetvā haṭaḥaṭakeso sāṇasāṭṭhinivattho kaddamamakkhite-
hi pādehi yena Bhagavā ten' upasaṃkami, upasaṃkamitvā Bhagavantaṃ 30
etaḍ avoca: „api samaṇa balivadde addasā" 'ti. „Kiṃ pana pāpima
te balivaddehīti". „Mam' eva samaṇa cakkhuṃ mama rūpā mama

cakkhusamphassaviññāṇāyatanaṃ, kuhiṃ me samaṇa gantvā mokkhasi. Mam' eva samaṇa sotam mama saddā . . . pa . . ., mam' eva samaṇa ghānaṃ mama gandhā, mam' eva samaṇa jivhā mama rasā, mam' eva samaṇa kāyo mama phoṭṭhabbā, mam' eva samaṇa mano mama dhammā
 5 mama manosamphassaviññāṇāyatanaṃ, kuhiṃ me samaṇa gantvā mokkhasi. „Tav' eva pāpima cakkhum tava rūpā tava cakkhusamphassaviññāṇāyatanaṃ, yattha ca kho pāpima n' atthi cakkhum n' atthi rūpā n' atthi cakkhusamphassaviññāṇāyatanaṃ agati tava tattha pāpima. Tav' eva pāpima sotam tava saddā tava sotasamphassaviññāṇāyatanaṃ,
 10 yattha ca kho pāpima n' atthi sotam n' atthi saddā n' atthi sotasamphassaviññāṇāyatanaṃ agati tava tattha pāpima. Tav' eva pāpima ghānaṃ tava gandhā tava ghānasamphassaviññāṇāyatanaṃ, yattha ca kho pāpima n' atthi ghānaṃ n' atthi gandhā n' atthi ghānasamphassaviññāṇāyatanaṃ agati tava tattha pāpima. Tav' eva pāpima jivhā tava
 15 rasā tava jivhāsamphassaviññāṇāyatanaṃ . . . pa . . ., tav' eva pāpima kāyo tava phoṭṭhabbā tava kāyasamphassaviññāṇāyatanaṃ . . . pa . . ., tav' eva pāpima mano tava dhammā tava manosamphassaviññāṇāyatanaṃ, yattha ca kho pāpima n' atthi mano n' atthi dhammā n' atthi manosamphassaviññāṇāyatanaṃ agati tava tattha pāpimā“ 'ti.

- 20 „Yaṃ vadanti mama-y-idan ti ye vadanti maman ti ca, ettha ce te mano atthi na me samaṇa mokkhasi.“
 „Yaṃ vadanti na taṃ mayhaṃ ye vadanti na te ahaṃ, evaṃ pāpima jānāhi, na me maggam pi dakkhasi“.

Atha kho Māro pāpimā „jānāti maṃ Bhagavā, jānāti maṃ Sugato“
 25 ti dukkhī dummano tatth' ev' antaradhāyīti.

41. THE MURDER OF SUNDARĪ.

Bhagavato kira bhikkhusaṃghassa pañcannaṃ mahānadīnaṃ mahoghasadise lābhasakkāre uppanne hatalābhasakkārā aññatitthiyā suriyuggamanakāle khajjopanakasadisā nippabhā hutvā ekato sannipatitvā
 30 mantayimsu: „mayhaṃ samaṇassa Gotamassa uppannakūlato paṭṭhāya hatalābhasakkārā, na no koci atthibhāvaṃ pi jānāti, kena nu kho saddhiṃ ekato hutvā samaṇassa Gotamassa avaṇṇaṃ uppādetvā

lābhasakkāram assa antaradhāpeyyāmā" 'ti. Atha nesam etad ahosi:
 „Sundariyā saddhim ekato hutvā sakkunissāmā" 'ti te ekadivasam
 Sundarim titthiyārāmam pavisitvā vanditvā t̥hitam nālapimsu. Sā
 punappuna sallapantī pi paṭivacanam alabhitvā „api nu ayyā kenaci
 viheṭṭhit' atthā" 'ti pucchi. „Bhagini, samanāṃ Gotamam amhe 5
 viheṭṭhetvā hatalābhasakkāre karitvā vicarantaṃ na passasīti". Sā
 evam āha: „mayā ettha kim kātum vaṭṭatīti". „Tvam kho si bha-
 gini abhirūpā sobhaggappattā, samaṇassa Gotamassa ayasam āro-
 petvā mahājanam tava katham gāhāpetvā hatalābhasakkāram ka-
 rohīti". Sā „sādhū" 'ti sampaticchitvā vanditvā pakkantā. Tato 10
 paṭṭhāya mālāgandhavilepanakappūrakaṭukapphalādīni gahetvā sāyam
 mahājanassa Satthu dhammadesanam sutvā nagaram pavisanakāle
 Jetavanābhimukhī gacchati, „kham gacchasīti" ca puṭṭhā „samaṇassa
 Gotamassa santikam, aham hi tena saddhim ekagandhakūṭiyam vasā-
 mīti" vatvā aññatarasmim titthiyārāme vasitvā pāto va Jetavanamaggaṃ 15
 otaritvā nagarābhimukhī gacchati, „kim Sundari, kham gatāsīti" ca
 puṭṭhā „samaṇena Gotamena saddhim ekagandhakūṭiyam vasitvā tam
 kilesaratiyā ramāpetvā āgat' amhīti" vadati. Atha nam katipāhacca-
 yena dhuttānam kahāpane datvā „gacchatha, Sundarim māretvā sa-
 maṇassa Gotamassa gandhakūṭisamipe mālākacavarantare nikkhipitvā 20
 ethā" 'ti vadimsu. Te tathā akamsu. Tato titthiyā „Sundarim na
 passāmā" 'ti kolāhalaṃ katvā rañño ārocetvā „kham vo āsamkā" ti
 vuttā „ime divase Jetavanam gatā ti, tatr' assa pavattim na jānāmā"
 'ti vatvā „tena hi gacchatha nam vicinathā" 'ti raññā anuññātā attano
 upaṭṭhāke gahetvā Jetavanam gantvā vicinantā mālākacavarantare disvā 25
 mañcakam āropetvā nagaram pavesetvā „samaṇassa Gotamassa sāvaka
 'Satthārā katapāpakammaṃ paṭicchādessāmā' 'ti Sundarim māretvā
 mālākacavarantare nikkhipimsu" 'ti rañño ārocayimsu. Rājā „tena hi
 gacchatha, nagaram āhiṇḍathā" 'ti āha. Te nagaravithisu „passatha
 samaṇānam Sakyaputtiyanam kamman" ti ādīni viravitvā puna rañño 30
 nivesanadvāram āgamimsu. Rājā Sundariyā sarīram āmakasusāne
 aṭṭakam āropetvā rakkhāpesi. Sāvattvivāsino t̥hapetvā ariyasāvake sesā
 yebhuyyena „passatha samaṇānam Sakyaputtiyanam kamman" ti ādīni
 vatvā antonagare bahinagare upavana-araññesu bhikkhū akkosantā vi-
 caranti. Bhikkhū tam pavattim Tathāgatassa ārocesum. Satthā „tena 35
 hi tumhe te manusse evam paṭicodethā" 'ti:

Abhūtavādī nirayaṃ upeti yo vāpi katvā 'na karomi' c' āha,
 ubho pi te pecca samā bhavanti nibhīnakammā manujā paratthā 'ti
 imaṃ gātham āha. Rājā „Sundariyā aññehi mārītabhāvaṃ jānāthā“
 'ti purise payojesi. Te pi kho dhuttā tehi kahāpaṇehi suraṃ pivantā
 5 aññamaññaṃ kalahaṃ karonti, tatth' eko evaṃ āha: „tvam Sundariṃ
 ekappahāren' eva māretvā mālākacavarantare nikkhipitvā tato laddha-
 kahāpaṇehi suraṃ pivasi“. „Hotu hotū“ 'ti rājapurisā te dhutte ga-
 hetvā rañño dassetuṃ. Atha ne rājā „tumhehi sā mārītā“ ti pucchi.
 „Āma devā“ 'ti. „Kehi mārāpitā“ ti. „Aññatitthiyehi devā“ ti. Rājā
 10 titthiye pakkosāpetvā „Sundariṃ ukkhipāpetvā gacchatha tumhe evaṃ
 vadantā nagaraṃ āhiṇḍatha: ayaṃ Sundarī samaṇassa Gotamassa
 ·avaṇṇaṃ āropetukāmehi amhehi mārāpitā, n' eva Gotamassa na Gota-
 masāvakānaṃ doso atthi, ambākaṃ doso“ ti. Te tathā akāṃsu.
 Bālamahājano tadā saddahi, titthiyā pi purisavadhaddena palibuddhā.
 15 Tato paṭṭhāya Buddhānaṃ sakkāro mahantataro ahosi.

42. DEVADATTA'S MALICE AGAINST BUDDHA.

Tena kho pana samayena Bhagavā mahatīyā parisāya parivuto
 dhammaṃ desento nisinno hoti sarājikāya parisāya. Atha kho De-
 vadatto utṭhāyāsanaṃ ekaṃsaṃ uttarāsaṅgaṃ karitvā yena Bhagavā
 20 ten' añjaliṃ paṇāmetvā Bhagavantaṃ etad avoca: „jīṇṇo dāni bhante
 Bhagavā vuḍḍho mahallako addhagato vayo anuppatto, appossukko
 dāni bhante Bhagavā diṭṭhadhammasukhavihāraṃ anuyutto viharatu,
 mama bhikkhusaṃghaṃ nissajjatu. ahaṃ bhikkhusaṃghaṃ pariharissā-
 mīti“. „Alaṃ Devadatta, mā te rucci bhikkhusaṃghaṃ pariharitun“
 25 ti. Dutiyam pi kho Devadatto . . . tatiyam pi kho Devadatto Bhaga-
 vantaṃ etad avoca: „jīṇṇo dāni . . . pariharissāmi“. „Sāriputta-
 Moggallānānaṃ pi kho ahaṃ Devadatta bhikkhusaṃghaṃ na nissajjey-
 yaṃ, kim pana tuyhaṃ chavassa khelāpakassā“ 'ti. Atha kho
 Devadatto „sarājikāya maṃ Bhagavā parisāya khelāpakavādena apa-
 30 sādeti, Sāriputta-Moggallānēva ukkaṃsatīti“ kupito anattamaṇo Bhaga-
 vantaṃ abhivādetvā padakkhiṇaṃ katvā pakkāmi. Ayaṃ ca tarahi
 Devadattassa Bhagavati paṭhamo āghāto ahosi. —

Atha kho Devadatto yena Ajātasattukumāro ten' upasaṅkhami, upasaṅkhamitvā Ajātasattukumāraṃ etad avoca: „purise mahārāja āṇāpehi ye samaṇaṃ Gotamaṃ jīvitaṃ voropessantīti“. Atha kho Ajātasattukumāro manusse āṇāpesi: „yathā bhāṇe ayyo Devadatto āha tathā karoṭhā“ 'ti. Atha kho Devadatto ekaṃ purisaṃ āṇāpesi: 5 „gacchāvuso, amukasmim okāse samaṇo Gotamo viharati, taṃ jīvitaṃ voropetvā iminā maggena āgacchā“ 'ti, tasmim magge dve purise ṭhapesi „yo iminā maggena eko puriso āgacchati taṃ jīvitaṃ voropetvā iminā maggena āgacchathā“ 'ti, tasmim magge cattāro purise ṭhapesi „ye iminā maggena dve purisā āgacchanti te jīvitaṃ voropetvā iminā 10 maggena āgacchathā“ 'ti, tasmim magge aṭṭha purise ṭhapesi „ye iminā maggena cattāro purisā āgacchanti te jīvitaṃ voropetvā iminā maggena āgacchathā“ 'ti, tasmim magge solasa purise ṭhapesi „ye iminā maggena aṭṭha purisā āgacchanti te jīvitaṃ voropetvā āgacchathā“ 'ti. Atha kho so eko puriso asicammaṃ gahetvā dhanukalāpaṃ 15 sannayhitvā yena Bhagavā ten' upasaṅkhami, upasaṅkhamitvā Bhagavato avidūre bhīto ubbiggo ussaṅkī utrasto patthaddhena kāyena aṭṭhāsi. Addasā kho Bhagavā taṃ purisaṃ bhītaṃ ubbiggaṃ ussaṅkīṃ utrastaṃ patthaddhena kāyena ṭhitaṃ, disvāna taṃ purisaṃ etad avoca: „ehi āvuso, mā bhāyīti“. Atha kho so puriso asicammaṃ eka- 20 mantam karitvā dhanukalāpaṃ nikkhipitvā yena Bhagavā ten' upasaṅkhami, upasaṅkhamitvā Bhagavato pādesu sirasā nipatitvā Bhagavantam etad avoca: „accayo maṃ bhante accagamā yathā bālaṃ yathā mūḷhaṃ yathā akusalaṃ yo 'haṃ duṭṭhacitto vadhakacitto idh' upasaṅkanto, tassa me bhante Bhagavā accayaṃ accayato paṭigaṇhātu 25 āyatim saṃvarāyā“ 'ti. — Atha kho Bhagavā tassa purisassa anupubbikathaṃ kathesi, seyyath' idaṃ: dānakathaṃ — pe —.

Atha kho so eko puriso yena Devadatto ten' upasaṅkhami, upasaṅkhamitvā Devadattaṃ etad avoca: „nāhaṃ bhante sakkomi taṃ Bhagavantam jīvitaṃ voropetuṃ, mahiddhiko so Bhagavā mahānubbhāvo“ 30 ti. „Alaṃ āvuso, mā kho tvaṃ samaṇaṃ Gotamaṃ jīvitaṃ voropesi, aham eva samaṇaṃ Gotamaṃ jīvitaṃ voropessāmi“. Tena kho pana samayena Bhagavā Gijjhakūṭassa pabbatassa pacchāyāyaṃ caṇkhamati. Atha kho Devadatto Gijjhakūṭam pabbataṃ abhirūhitvā mahantaṃ silaṃ pavijjhi „imāya samaṇaṃ Gotamaṃ jīvitaṃ voro- 35 pessāmi“. Dve pabbatakūṭā samāgantvā taṃ silaṃ sampatic-

chinisu, tato papaṭikā uppatitvā Bhagavato pāde ruhiraṃ uppādesi. Atha kho Bhagavā uddhaṃ ulloketvā Devadattaṃ etad avoca: „bahuṃ tayā moghapurisa apuññaṃ pasūtaṃ yaṃ tvaṃ duṭṭhacitto vadhakacitto Tathāgatassa ruhiraṃ uppādesīti“. Atha kho Bhagavā
 5 bhikkhū āmantesi: idaṃ bhikkhave Devadattena paṭhamam ānantari-
 kakammam upacitaṃ yaṃ duṭṭhacittena vadhiakacittena Tathāgatassa
 ruhiraṃ uppāditaṃ“ ti. —

Tena kho pana samayena Rājagahe Nālāgiri nāma hatthī caṇḍo
 hoti manussaghātaḥ. Atha kho Devadatto Rājagahaṃ pavisitvā
 10 hatthisālaṃ gantvā hatthibhaṇḍe etad avoca: „mayam kho bhāṇe rā-
 jañātakā nāma paṭibalā nīcaṭṭhāniyaṃ uce ṭhāṇe ṭhapetuṃ bhattam
 pi vetanam pi vadḍhāpetuṃ, tena hi bhāṇe yadā samaṇo Gotamo
 imaṃ racchaṃ paṭipanno hoti tadā imaṃ Nālāgiriṃ hatthiṃ muñcitvā
 imaṃ racchaṃ paṭipādeṭhā“ ti. „Evaṃ bhante“ ti kho te hatthi-
 15 bhaṇḍā Devadattassa paccassosun. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasa-
 mayam nivāsetvā pattacīvaraṃ ādāya sambahulehi bhikkhūhi saddhim
 Rājagahaṃ piṇḍāya pāvisi. Atha kho Bhagavā taṃ racchaṃ paṭipajji,
 addasāsuṃ kho te hatthibhaṇḍā Bhagavantaṃ taṃ racchaṃ paṭipan-
 nam, disvāna Nālāgiriṃ hatthiṃ muñcitvā taṃ racchaṃ paṭipādesun.
 20 Addasā kho Nālāgiri hatthī Bhagavantaṃ dūrato va āgacchantam,
 disvāna soṇḍam ussāpetvā pahaṭṭhakaṇṇavālo yena Bhagavā tena
 abhidhāvi, Addasāsuṃ kho te bhikkhū Nālāgiriṃ hatthiṃ dūrato va
 āgacchantam, disvāna Bhagavantaṃ etad avocun: „ayam bhante Nālā-
 giri hatthī caṇḍo manussaghātaḥ imaṃ racchaṃ paṭipanno, paṭikka-
 25 matu bhante Bhagavā, paṭikkamatu Sugato“ ti. „Āgacchatha bhik-
 khave, mā bhāyittha, aṭṭhānam etaṃ bhikkhave anavakāso yo parū-
 pakkamena Tathāgataṃ jīvitaṃ voropeyya, anupakkamena bhikkhave
 Tathāgatā parinibbāyantīti“. — Tena kho pana samayena manussā
 pāsādesu pi hammiyesu pi chadanesu pi ārūḷhā acchanti. Tattha ye
 30 te manussā assaddhā appasannā dubbuddhino te evam āhaṃsu: „abhi-
 rūpo vata bho mahāsamaṇo nāgena vibheṭhiyissatīti“. Ye pana te
 manussā saddhā pasannā paṇḍitā buddhimanto te evam āhaṃsu: „ci-
 rassam vata bho nāgo nāgena saṃgāmessatīti“. Atha kho Bhagavā
 Nālāgiriṃ hatthiṃ mettena cittena phari. Atha kho Nālāgiri hatthī
 35 Bhagavato mettena cittena phuṭṭho soṇḍam oropetvā yena Bhagavā
 ten' upasaṃkami, upasaṃkamitvā Bhagavato purato aṭṭhāsi. Atha kho

Bhagavā dakkhiṇena hatthena Nālāgirissa hatthissa kumbham parāma-
santo Nālāgiriṃ hatthiṃ gāthāhi ajjhabhāsi:

Mā kuñjara nāgam āsado, dukkham hi kuñjara nāga-m-āsado,
na hi nāgahatassa kuñjara sugati hoti ito param yato,
Mā ca mado mā ca pāmado, na hi pamattā sugatiṃ vajanti te, 5
tvam űeva tathā karissasi yena tvam sugatiṃ gamissasīti.

Atha kho Nālāgiri hatthī soṇḍāya Bhagavato pādapaṃsūni gahetvā
upari muddhani ākiritvā paṭikuṭito paṭisakki yāva Bhagavantam ad-
dakkhi. Atha kho Nālāgiri hatthī hatthisālam gantvā sake ṭhāne
atṭhāsi, tathā danto ca pana Nālāgiri hatthī ahosi. Tena kho pana 10
samayena manussā imam gātham gāyanti:

Daṇḍen' eke damayanti aṅkusehi kasāhi ca
adaṇḍena asatthena nāgo danto mahesinā ti.

43. BUDDHA'S VISIT TO CUNDA.

Atha kho Bhagavā Bhoganagare yathābhirantaṃ viharitvā āyas- 15
mantaṃ Ānandaṃ āmantesi: „āyāma' Ānanda yena Pāvā ten' upa-
saṃkamissāmā“ 'ti. „Evam bhante“ ti kho āyasmā Ānando Bhaga-
vato paccassosi. Atha kho Bhagavā mahatā bhikkhusaṃghena saddhiṃ
yena Pāvā tad avasari. Tatra sudam Bhagavā Pāvāyaṃ viharati
Cundassa kammāraputtassa ambavane. Assosi kho Cundo kammāra- 20
putto: „Bhagavā kira Pāvam anuppatto, Pāvāyaṃ viharati mayham
ambavane“ ti. Atha kho Cundo kammāraputto yena Bhagavā ten'
upasaṃkami, upasaṃkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantaṃ
nisīdi, ekamantaṃ nisinnam kho Cundaṃ kammāraputtaṃ Bhagavā
dhammiyā kathāya sandassesī samādapesi samuttejesī sampahaṃsesī. 25
Atha kho Cundo kammāraputto Bhagavatā dhammiyā kathāya san-
dassito samādapito samuttejito sampahaṃsito Bhagavantam etad avoca:
„Adhivāsetu me bhante Bhagavā svātanāya bhattam saddhiṃ bhikkhu-
saṃghenā“ 'ti. Adhivāsesī Bhagavā tuṇhībhāvena. Atha Cundo
kammāraputto Bhagavato adhivāsanaṃ viditvā utṭhāyāsanā Bhaga- 30
vantaṃ abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi. Atha kho Cundo

kammāraputto tassā rattiyā accayena sake nivesane paṇītaṃ khādaniyaṃ
 bhojaniyaṃ paṭiyādāpetvā pahūtaṃ ca sūkaramaddavaṃ Bhagavato
 kālaṃ ārocāpesi: „kālo bhante, niṭṭhitaṃ bhattaṃ“ ti. Atha kho Bha-
 gavā pubbaṇhasamayāṃ nivāsetvā pattacīvaraṃ ādāya saddhiṃ bhik-
 5 khusaṃghena yena Cundassa kammāraputtassa nivesanaṃ ten' upa-
 saṃkami, upasaṃkamitvā paññatte āsane nisīdi, nisajja kho Bhagavā
 Cundaṃ kammāraputtaṃ āmantesi: „yan te Cunda sūkaramaddavaṃ
 paṭiyattaṃ tena maṃ parivisa, yaṃ paṇ' aññaṃ khādaniyaṃ bhojani-
 yaṃ paṭiyattaṃ tena bhikkhusaṃghaṃ parivisā“ 'ti. „Evaṃ bhante“
 10 ti kho Cundo kammāraputto Bhagavato paṭissutvā yaṃ ahosi sūkara-
 maddavaṃ paṭiyattaṃ tena Bhagavantaṃ parivisi, yaṃ paṇ' aññaṃ
 khādaniyaṃ bhojaniyaṃ paṭiyattaṃ tena bhikkhusaṃghaṃ parivisi.
 Atha kho Bhagavā Cundaṃ kammāraputtaṃ āmantesi: „yan te Cunda
 sūkaramaddavaṃ avasiṭṭhaṃ taṃ sobbhe nikhaṇāhi, nāhaṃ taṃ Cunda
 15 passāmi sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇiyā
 pajāya sadevamanussāya yassa taṃ paribhuttaṃ sammapariṇāmaṃ
 gaccheyya aññatra Tathāgatassā“ 'ti. „Evaṃ bhante“ ti kho Cundo
 kammāraputto Bhagavato paṭissutvā yaṃ ahosi sūkaramaddavaṃ ava-
 siṭṭhaṃ taṃ sobbhe nikhaṇitvā yena Bhagavā ten' upasaṃkami, upa-
 20 saṃkamitvā Bhagavantaṃ abhivādetvā ekamantaṃ nisīdi, ekamantaṃ
 nisinnaṃ kho Cundaṃ kammāraputtaṃ Bhagavā dhammiyā katbāya
 sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampahaṃsetvā utṭhāyāsanaṃ
 pakkāmi. Atha kho Bhagavato Cundassa kammāraputtassa bhattaṃ
 bhuttāvissa kharo ābādho uppajji lohita-pakkhandikā, pabālḥā vedanā
 25 vattanti māraṇantikā. Tā sudantaṃ Bhagavā sato sampajāno adhi-vāsesi
 avihaṇṇamāno. Atha kho Bhagavā āyasmantaṃ Ānandaṃ āmantesi:
 „āyāma' Ānanda, yena Kusinārā ten' upasaṃkamissāma“ 'ti. „Evaṃ
 bhante“ ti kho āyasmā Ānando Bhagavato paccassosi:

Cundassa bhattaṃ bhuñjitvā kammārassā 'ti me sutanti,
 30 ābādhaṃ samphusi dhiro pabālḥā māraṇantikaṃ.

Bhuttassa ca sūkaramaddavena vyādhi ppabālḥā udapādi Satthuno,
 viriccamāno Bhagavā avoca: gacchāma' ahaṃ Kusināraṃ nagaraṃ ti.

44. BUDDHA'S DEATH.

Atha kho Bhagavā āyasmantaṃ Ānandaṃ āmantesi: „Siyā kho pan' Ānanda tumhākaṃ evaṃ assa: 'atītasatthukaṃ pāvacaṇaṃ, n' atthi no satthā' ti, na kho pan' etaṃ Ananda evaṃ daṭṭhabbaṃ, yo vo Ānanda mayā dhammo ca vinayo ca desito paññatto so vo mam' acca- 5
yena satthā. Yathā kho pan' Ānanda etarahi bhikkhū aññamaññaṃ āvusovādena samudācaranti na vo mam' accayena evaṃ samudācaritabbam, theratarena Ānanda bhikkhunā navakataro bhikkhu nāmena vā gottena vā āvusovādena vā samudācaritabbo, navakatarena bhikkhunā therataro bhikkhu bhante ti vā āyasmā ti vā samudācari- 10
tabbo. Ākaṃkhamāno Ānanda saṃgho mam' accayena khuddānukbuddakāni sikkhāpadāni samūhantu. Channassa Ananda bhikkhuno mam' accayena brahmadāṇo kātabbo“ ti. „Katamo pana bhante brahmadāṇo“ ti. „Channo Ānanda bhikkhu yaṃ iccheyya taṃ vadeyya, so bhikkhūhi n' eva vattabbo na ovaditabbo na anusāsitabbo“ 15
ti. Atha kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: „siyā kho pana bhikkhave ekabhikkhusa pi kaṃkhā vā vimati vā Buddhhe vā dhamme vā saṃghe vā magge vā paṭipadāya vā, pucchatha bhikkhave, mā pacchāvippaṭi-
sārino ahuvattha: sammukhābhūto no Satthā ahosi, na mayā sak-
khimha Bhagavantaṃ sammukhā paṭipucchitun“ ti. Evaṃ vutte te 20
bhikkhū tuṇhī ahesuṃ. Dutiyam pi . . . tatiyam pi kho Bhagavā bhikkhū āmantesi . . . Tatiyam pi kho te bhikkhū tuṇhī ahesuṃ. Atha kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: „siyā kho pana bhikkhave Satthu-gāravenāpi na puccheyyātha, sahāyako pi bhikkhave sahāya-
kassa ārocetū“ 'ti. Evaṃ vutte te bhikkhū tuṇhī ahesuṃ. 'Atha kho 25
āyasmā Ānando Bhagavantaṃ etad avoca: „acchariyaṃ bhante, ab-
bhutaṃ bhante, evaṃ pasanno ahaṃ bhante: imasmiṃ bhikkhusaṃghe
n' atthi ekabhikkhusa pi kaṃkhā vā vimati vā Buddhhe vā dhamme vā
saṃghe vā magge vā paṭipadāya vā“ ti. „Pasādā kho tvaṃ Ānanda
vadesi, nāṇaṃ eva h' ettha Ānanda Tathāgatassa, n' atthi imasmiṃ 30
bhikkhusaṃghe ekabhikkhusa pi kaṃkhā vā vimati vā Buddhhe vā
dhamme vā saṃghe vā magge vā paṭipadāya vā, imesaṃ hi Ānanda
pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ yo pacchimako bhikkhu so sotāpanno avini-
pātadhammo niyato sambodhiparāyano“ ti. Atha kho Bhagavā

bhikkhū āmantesi: „handa dāni bhikkhave āmantayāmi vo: vaya-
 dhammā saṁkhārā, appamādena sampādetthā“ 'ti, ayaṁ Tathāgatassa
 pacchimā vācā. Atha kho Bhagavā paṭhamajjhānaṁ samāpajji, paṭha-
 majjhānā vuṭṭhahitvā dutiyajjhānaṁ . . . tatiyajjhānaṁ . . . catutthajjhā-
 5 nam samāpajji, catutthajjhānā vuṭṭhahitvā ākāśānañcāyatanaṁ samā-
 pajji, ākāśānañcāyatanaṁ samāpattiyā vuṭṭhahitvā viññāṇaṁcāyatanaṁ
 samāpajji, viññāṇaṁcāyatanaṁ samāpattiyā vuṭṭhahitvā ākiñcaṇṇāyatanaṁ
 samāpajji, ākiñcaṇṇāyatanaṁ samāpattiyā vuṭṭhahitvā nevasaññānāsaññā-
 yatanaṁ samāpajji, nevasaññānāsaññāyatanaṁ samāpattiyā vuṭṭhahitvā
 10 saññāvedayitanirodhaṁ samāpajji. Atha kho āyasmā Ānando āyas-
 mantam Anuruddham etad avoca: „parinibbuto bhante Anuruddha Bha-
 gavā“ ti. „Na āvuso Ānanda Bhagavā parinibbuto, saññāvedayitani-
 rodhaṁ samāpanno“ ti. Atha kho Bhagavā saññāvedayitanirodha-
 samāpattiyā vuṭṭhahitvā nevasaññānāsaññāyatanaṁ . . . ākiñcaṇṇāyatanaṁ
 15 . . . viññāṇaṁcāyatanaṁ . . . ākāśānañcāyatanaṁ . . . catutthajjhānaṁ
 . . . tatiyajjhānaṁ . . . dutiyajjhānaṁ . . . paṭhamajjhānaṁ samāpajji,
 paṭhamajjhānā vuṭṭhahitvā dutiyajjhānaṁ . . . tatiyajjhānaṁ . . . ca-
 tutthajjhānaṁ samāpajji, catutthajjhānā vuṭṭhahitvā samanantarā Bha-
 gavā parinibbāyi. Parinibbute Bhagavati saha parinibbānā mahābhū-
 20 micālo ahosi bhīṁsanako lomahaṁso, devadundubhiyo ca phalīṁsu.
 Parinibbute Bhagavati saha parinibbānā Brahmā Sahampati imaṁ
 gātham abhāsi:

Sābbe va nikkhipissanti bhūtā loke samussayaṁ,
 yathā etādiso satthā loke appaṭipuggalo
 25 Tathāgato balappatto sambuddho parinibbuto ti.

Parinibbute Bhagavati saha parinibbānā Sakko devānam indo imaṁ
 gātham abhāsi:

Aniccā vata saṁkhārā uppādavayadhammino,
 uppajjitvā nirujjhanti, tesam vūpasamo sukho ti.
 30 Parinibbute Bhagavati saha parinibbānā āyasmā Anuruddho imā gā-
 thāyo abhāsi:

Nāhu assāsapassāso ṭhitacittassa tādino
 anejo santim ārabba yaṁ kālam akarī munī.
 Asallinena cittena vedanaṁ ajjhavāsayaṁ,
 35 pajjotassēva nibbānaṁ vimokho cetaso ahū 'ti.

Parinibbute Bhagavati saha parinibbānā āyasmā Ānando imaṃ gā-
tham abhāsi:

Tadāsi yaṃ bhimsanakam tadāsi lomahaṃsanam
sabbākāravārūpete Sambuddhe parinibbute ti.

NAMO TASSA BHAGAVATO ARAHATO SAMMĀSAMBUDDHASSA.

45. THE TEN PRECEPTS.

Atha kho Bhagavā Kapilavatthusmiṃ yathābhirantaṃ viharitvā
yena Sāvatti tena cārikam pakkāmi. Anupubbena cārikam caramāno
yena Sāvatti tad avasari. Tatra sudam Bhagavā Sāvattiyam viharati
Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samaye āyas- 10
mato Sāriputtassa upaṭṭhākakulam āyasmato Sāriputtassa santike dāra-
kam pāhesi „imaṃ dārakam thero pabbājetū“ 'ti. Atha kho āyas-
mato Sāriputtassa etad ahosi: „Bhagavatā sikkhāpadam paññattaṃ
'na ekena dve sāmaṇerā upaṭṭhāpetabbā' ti, ayaṃ ca me Rāhulo sā-
maṇero, katham nu kho mayā paṭipajjitabban“ ti. Bhagavato etam 15
attham ārocesi. „Anujānāmi bhikkhave vyattena bhikkhunā paṭibalena
ekena dve sāmaṇere upaṭṭhāpetum, yāvatake vā pana ussahati ova-
ditum anusāsītum tāvatake upaṭṭhāpetun“ ti. Atha kho sāmaṇerānam
etad ahosi: „Kati nu kho ambākam sikkhāpadāni, kattha ca amhehi
sikkhitabban“ ti. Bhagavato etam attham ārocesum. „Anujānāmi 20
bhikkhave sāmaṇerānam dasa sikkhāpadāni tesu ca sāmaṇerehi sik-
khitum: paṇātipātā veramaṇī, adinnādānā veramaṇī, abrahmacariyā
veramaṇī, musāvādā veramaṇī, surāmerayamajjapamādaṭṭhānā vera-
maṇī, vikālabhojanā veramaṇī, naccagītavāditavisūkadassanā veramaṇī,
mālāgandhavilepanadhāraṇamaṇḍanavibhūsanatṭhānā veramaṇī, uccā- 25
sayanamahāsayanā veramaṇī, jātarūparajatapaṭiggahaṇā veramaṇī.
Anujānāmi bhikkhave sāmaṇerānam imāni dasa sikkhāpadāni, imesu
ca sāmaṇerehi sikkhitun“ ti.

46. THE 32 PARTS OF THE BODY.

Atthi imasmim̐ kāye kesā lomā nakhā dantā taco maṁsam̐ na-
hāru atthi atthimiñjā vakkaṁ hadayaṁ yakanam̐ kilomakam̐ pihakam̐
papphāsam̐ antam̐ antagunam̐ udariyam̐ karisaṁ pittaṁ semham̐ pubbo
5 lohitaṁ sedo medo assu vasā kheḷo siṅghāṇikā lasikā muttam̐ matthake
matthaluṅgam̐. Dvattimsākāram̐.

47. THE NOVICE'S QUESTIONS.

Ekan nāma kim̐. Sabbe sattā āhāratthitikā. — Dve nāma kim̐.
Nāmañ ca rūpañ ca. — Tīṇi nāma kim̐. Tisso vedanā. — Cattāri
10 nāma kim̐. Cattāri ariyasaccāni. — Pañca nāma kim̐. Pañc' upādā-
nakkhandhā. — Cha nāma kim̐. Cha ajjhattikāni āyatanāni. — Satta
nāma kim̐. Satta bojjhaṅgā. — Atthā nāma kim̐. Ariyo atthaṅgiko
maggo. — Nava nāma kim̐. Nava sattāvāsā. — Dasa nāma kim̐.
Dasah' aṅgehi samannāgato arahā ti vuccati. Kumārapañham̐.

15

48. THE DUTIES OF A PUPIL.

Saddhivihārikena bhikkhave upajjhāyamhi sammāvattitabbam̐, ta-
trāyam̐ sammāvattanā: kālass' eva utthāya upāhanā omuñcitvā ekam̐-
sam̐ uttarāsaṅgam̐ karitvā dantakattham̐ dātabbam̐, mukhodakam̐ dā-
tabbam̐, āsanam̐ paññāpetabbam̐. Sace yāgu hoti bhājanam̐ dhovitvā
20 yāgu upanāmetabbā. Yāguṁ pītassa udakam̐ datvā bhājanam̐ pa-
ṭiggahetvā nīcam̐ katvā sādhuṁ aparighaṁsantena dhovitvā paṭi-
sāmetabbam̐. Upajjhāyamhi vuṭṭhite āsanam̐ uddharitabbam̐. Sace so
deso uklāpo hoti so deso sammajjitabbo. Sace upajjhāyo gāmaṁ pa-
visitukāmo hoti nivāsanam̐ dātabbam̐, paṭinivāsauam̐ paṭiggahetabbam̐,
25 kāyabandhanam̐ dātabbam̐, saṅgam̐ katvā saṁghāṭiyo dātabbā, dho-
vitvā patto saudako dātabbo. Sace upajjhāyo pacchāsamanam̐ ākam̐-
khati timaṇḍalam̐ paṭicchādentena parimaṇḍalam̐ nivāsetvā kāyaban-
dhanam̐ bandhitvā saṅgam̐ katvā saṁghāṭiyo pārupitvā gaṇṭhikam̐

paṭimuñcitvā dhovitvā pattam gahetvā upajjhāyassa pacchāsamaṇena
 hotabbam. Nātidūre gantabbam, na accāsanne gantabbam, pattapariyā-
 pannam paṭiggahetabbam. Na upajjhāyassa bhaṇamānassa antarantarā
 kathā opātetabbā, upajjhāyo āpattisāmantā bhaṇamāno nivāretabbo.
 Nivattantena paṭhamataram āgantvā āsanam paññāpetabbam, pādo- 5
 dakam pādapiṭham pādakathalikam upanikkhipitabbam, paccuggantvā
 pattacīvaram paṭiggahetabbam, paṭinivāsanam dātabbam, nivāsanam
 paṭiggahetabbam. Sace cīvaram sinnam hoti muhuttam unhe otāpe-
 tabbam, na ca unhe cīvaram nidahitabbam. Cīvaram samharitabbam,
 cīvaram samharantena caturaṅgulam kaṇṇam ussāretvā cīvaram sam- 10
 haritabbam, mā majjhe bhaṅgo ahoṣīti, obhoge kāyabandhanam kā-
 tabbam. Sace piṇḍapāto hoti upajjhāyo ca bhuñjitukāmo hoti udakam
 datvā piṇḍapāto upanāmetabbo. Upajjhāyo pāniyena pucchitabbo,
 Bhuttāvissa udakam datvā pattam paṭiggahetvā nīcam katvā sādhu-
 kam aparighamsantena dhovitvā vodakam katvā muhuttam unhe otāpe- 15
 tabbo, na ca unhe patto nidahitabbo. Pattacīvaram nikkhipitabbam,
 pattam nikkhipantena ekena hatthena pattam gahetvā ekena hatthena
 heṭṭhāmaṇcam vā heṭṭhāpīṭham vā parāmasitvā patto nikkhipitabbo,
 na ca anantarahitāya bhūmiyā patto nikkhipitabbo. Cīvaram nikkhi-
 pantena ekena hatthena cīvaram gahetvā ekena hatthena cīvaravam- 20
 sam vā cīvararajjum vā pamajjitvā pārato antam orato bhogam katvā
 cīvaram nikkhipitabbam. Upajjhāyamhi vuṭṭhite āsanam uddharitabbam,
 pādodakam pādapiṭham pādakathalikam paṭisāmetabbam, sace so deso
 uklāpo hoti so deso sammajjitabbo. Sace upajjhāyo nahāyitukāmo
 hoti nahānam paṭiyādetabbam, sace sītena attho hoti sītam paṭi- 25
 yādetabbam, sace unhe attho hoti unham paṭiyādetabbam. Sace
 upajjhāyo jantāgharam pavisitukāmo hoti cuṇṇam sannetabbam,
 mattikā temetabbā, jantāgharapiṭham ādāya upajjhāyassa piṭṭhito
 piṭṭhito gantvā jantāgharapiṭham datva cīvaram paṭiggahetvā ekam-
 antam nikkhipitabbam, cuṇṇam dātabbam, mattikā dātabbā. Sace 30
 ussahati jantāgharam pavisitabbam, jantāgharam pavisantena mattikāya
 mukham makkhetvā purato ca pacchato ca paṭicchādetvā jantāgharam
 pavisitabbam. Na there bhikkhū anupakhajja nisīditabbam, na navā
 bhikkhū āsanena paṭibāhetabbā. Jantāghare upajjhāyassa parikam-
 mam kātabbam, jantāgharā nikkhamantena jantāgharapiṭham ādāya 35
 purato ca pacchato ca paṭicchādetvā jantāgharā nikkhamitabbam.

Udake pi upajjhāyassa parikammaṃ kātabbam, nahātena paṭhamataram uttaritvā attano gattam vodakam katvā nivāsetvā upajjhāyassa gattato udakam pamajjitabbam. nivāsanaṃ dātabbam, saṃghāṭi dātabbā, jantāgharapīṭham ādāya paṭhamataram āgantvā āsanaṃ paññā-
 5 petabbam, pādodakam pādapīṭham pādakathalikam upanikkhipitabbam, upajjhāyo pāniyena pucchitabbo. Sace uddisāpetukāmo hoti uddisāpetabbo, sace paripucchitukāmo hoti paripucchitabbo. Yasmiṃ vihāre upajjhāyo viharati sace so vihāro uklāpo hoti sace ussahati sodhetabbo, vihāram sodhentena paṭhamam pattacīvaram nīharitvā ekam-
 10 antam nikkhipitabbam, nisīdanapaccattharaṇam nīharitvā ekamantam nikkhipitabbam. Mañco nīcam katvā sādhuḥkam aparighamsantena asaṃghaṭṭantena kavāṭapīṭham nīharitvā ekamantam nikkhipitabbo. Pīṭham nīcam katvā sādhuḥkam aparighamsantena asaṃghaṭṭantena kavāṭapīṭham nīharitvā ekamantam nikkhipitabbam. Mañcapaṭipādakā
 15 nīharitvā ekamantam nikkhipitabbā, khelamallako nīharitvā ekamantam nikkhipitabbo, apassenaphalakam nīharitvā ekamantam nikkhipitabbam, bhummattharaṇam yathāpaññattam sallakkhetvā nīharitvā ekamantam nikkhipitabbam. Sace vihāre santānakam hoti ullokā paṭhamam ohāretabbam, ālokasandhikaṇṇābhāgā pamajjitabbā. Sace gerukapari-
 20 kammakatā bhitti kaṇṇakitā hoti colakam temetvā pīletvā pamajjitabbā, sace kālavapaṇakatā bhūmi kaṇṇakitā hoti colakam temetvā pīletvā pamajjitabbā, sace akatā hoti bhūmi udakena parippositvā sammajjitabbā, mā vihāro rajena ūhaññīti. Saṃkāram vicinitvā ekamantam chaddetabbam.

25

49. A TALE OF A PETA.

'Kāyo te sabbasovaṇṇo' ti. Idam Satthari Rājagaham upanissāya Veluvane Kalandakanivāpe viharante aññataram sūkaramukhapetaṃ ārabha vuttam. Atīte kira Kassapassa Bhagavato sāsane eko bhikkhu kāyena saññato ahosi, vācāya asaññato bhikkhū akkosati paribhāsati.
 80 So kālam katvā niraye nibbatto. Ekam buddhantaram tattha pacitvā tato cavitvā imasmim buddhuppāde Rājagahasamīpe Gijjhakūṭe pabbatapāde tass' eva kammassa vipākavasena khuppiṇāpāsābhūto peto hutvā nibbatti. Tassa kāyo suvaṇṇavaṇṇo ahosi, mukham sūkaramukhasadisam. Ath' āyasmā Nārado Gijjhakūṭapabbate vasanto pāto va

sarirapaṭijaggaṇaṃ katvā pattacivaraṃ c' ādāya Rājagahaṃ piṇḍa-
cārattāya gacchanto antaramagge taṃ petaṃ disvā tena katakammaṃ
pucchanto gātham āha:

Kāyo te sabbasovanno sabba obhāsate disa,

mukhaṇ te sūkarassa' eva, kiṃ kammaṃ akari pure ti.

5

[Tattha „kāyo te sabbasovanno“ ti tava kāyo deho sabbo suvaṇṇa-
vanno uttattakanakasannibho, „sabba obhāsate disā“ ti tassa pabbhāya
sabba pi disā samantato pabbhāsati vijjotati, obhāsate ti vā antogadha-
hetu-attham idaṃ padan ti te kāyo sabbasovanno sabba disā obbāseti
vijjotetiti attho datthabho, „mukhaṇ te sūkarassa' eva“ ti mukhaṇ 10
pana te sūkarassa viya sūkaramukhasadisam tava mukhaṇ ti attho,
„kiṃ kammaṃ akari pure“ ti tvaṃ pubbe atitaṭṭhiyaṃ kidaṃ kammaṃ
akasiti pucchati]. Evam so therena pana peto katakammaṃ
puttho gāthāya viṣajento:

Kāyena saññato asmi, vacāyāsmi asaññato,

15

tena me tādiso vanno yathā passasi Nārada' ti

aha „Tattha „kāyena saññato asmi“ ti kāyikena saññamena saññato
kāyikena saṃvarena saṃvuto ahoṃ, „vacāyāsmi asaññato“ ti vā-
cāyikena saṃvarena samannāgato ahoṃ, „tena“ ti tena ubbhayena
saññamena ca, „me“ ti mayham, „tādiso vanno“ ti etādiso yathā tvaṃ 20
Nārada pucchakkhato passasi evarūpo kāyena manussasanthāno su-
vaṇṇavanno mukhena sūkarasandiso asmi ti yojanā, vappasaddo hi idha
chavissanthāno va datthabho]. Evam peto therena pucchito tam attham
viṣajetvā tam eva kāranaṃ katva therassa ovādaṃ dento gātham āha:

Tan t' ahaṃ Nārada brūmi: sāmaṃ dittham idan tava,

25

māhāsi mukhasā pāpaṃ, mā [kho] sūkaramukho ahū' ti.

[Tattha „tan“ ti tasma, „t' ahan“ ti te ahaṃ, „Nārada“ ti theram
alapati, „brūmi“ kathemi, „sāmaṃ“ ti sayam eva, „idan“ ti attano
sariraṃ sandhāya vadati, ayam h' ettha attho yasma bhante Nārada
idaṃ mama sariraṃ galato patthāya hetthā manussasanthānaṃ upari 30
sūkarasanthānaṃ taya pucchakkhato tava dittham tasma te ahaṃ ovā-
dasena vadami, kiṃ idan ti te ti ahaṃ „māhāsi mukhasā pāpaṃ,
mā kho sūkaramukho ahū“ ti, tattha „mā“ ti paṭisedhe upāto „mu-
khasā“ ti mukhena, „kho“ ti avadhānaṃ, vacaya papakammaṃ mā

akāsi mā karohi mā kho sūkaramukho ahū 'ti. ahaṃ viya sūkara-
 mukho ahosi yeva. sace pana tvaṃ mukharo hutvā vācāya pāpaṃ
 kareyyāsi' ekaṃsena sūkaramukho bhaveyyāsi, tasmā mākāsi mukhasā
 pāpan ti phalapaṭisedhanamukhena pi hetum eva paṭisedheti]. Ath'
 5 āyasmā Nārado Rājagahe piṇḍāya caritvā pacchābhattaṃ piṇḍapāta-
 paṭikkanto catuparisamajjhe nisinnassa Satthuno tam atthaṃ ārocesi.
 Satthā „Nārada, pubbe va mayā so satto diṭṭho“ ti vatvā anekā-
 kāravokāraṃ vacīduccaritasannissitaṃ ādīnavāṃ vacīsucaritapaṭisaṃ-
 yuttaṃ ānisaṃsaṃ pakāsentō dhammaṃ desesi. Sā desanā sampatta-
 10 parisāya sātthikā ahosi. Sūkarapetavatthuvaṇṇanā.

50. THE LEGEND OF THE WEAVER'S DAUGHTER.

‘Andhabhūto’ ti imaṃ dhammadesanaṃ Satthā Aggālave cetiye
 viharanto ekaṃ pesakāradhītaraṃ ārabha kathesi. Ekadivasam hi
 Ālavivāsino Satthari Ālavim anuppatte nimantetvā dānaṃ adaṃsu.
 15 Satthā bhattakiccāvasāne anumodanaṃ karonto „addhuvāṃ jīvitāṃ,
 dhuvaṃ maraṇaṃ, avassaṃ mayā maritabbāṃ, maraṇapariyosānaṃ me
 jīvitāṃ, jīvitam eva aniyataṃ, maraṇaṃ niyatan ti evaṃ maraṇasatiṃ
 bhāvettha, yesaṃ hi maraṇasati abhāvitā te pacchime kāle āsīvisaṃ
 disvā bhītapuriso viya santāsappattā bheravaravaṃ ravantā kālaṃ ka-
 20 ronti, yesaṃ pana maraṇasati bhāvitā te dūrato va āsīvisaṃ disvā
 daṇḍakena gahetvā chaddetvā thitapuriso viya pacchime kāle na san-
 tāsanti, tasmā maraṇasati bhāvetabbā“ ti āha. Tam dhammadesanaṃ
 sutvā avasesā janā sakiccappasutā va ahesuṃ, ekā pana soḷasavassud-
 desikā pesakāradhītā „aho Buddhānaṃ kathā nāma acchariyā, mayā
 25 maraṇasatiṃ bhāvetuṃ vaṭṭatiti“ rattindivaṃ maraṇasatiṃ eva bhāvesi.
 Satthā pi tato nikkhamitvā Jetavanaṃ agamāsi. Sā pi kumārikā tīṇi
 vassāni maraṇasatiṃ bhāvesi yeva. Ath' ekadivasam Satthā paccūsa-
 samaye lokaṃ olokento taṃ kumārikaṃ attano nāṇajālassa anto pa-
 viṭṭhaṃ disvā „kin nu kho bhavissatīti“ upadhārento „imāya kumā-
 30 rikāya mama dhammadesanaṃ sutadivasato paṭṭhāya tīṇi vassāni
 maraṇasati bhāvitā, idān' āhaṃ tattha gantvā imaṃ kumārikaṃ
 cattāro paṇhe pucchitvā tāya vissajjentiya va catūsu thānesu sādhu-

kāram datvā imam gātham bhāsisāmi, sā gāthāvasāne sotāpatti-
phale patitṭhahissati, tam nissāya mahājanassa pi sātthikā desanā
bhavissatīti“ nātvā pañcasatabhikkhuparivāro Jetavanā nikkha-
mitvā anupubbenā Aggālavavihāram agamāsi. Ālavivāsino „Satthā
āgato“ ti sutvā vihāram gantvā nimantayimsu. Sā pi kumārikā Satthu 5
āgamanam sutvā „āgato kira mayham pitā sāmī ācariyo puṇṇacanda-
mukho mahā-Gotamabuddho“ ti tuṭṭhamānasā „ito me tiṇṇam sam-
vaccharānam matthake suvaṇṇavaṇṇo Satthā ditṭhapubbo, idāni 'ssa
suvaṇṇavaṇṇam sarīram datṭhum madhuraṇ ca varadhammam sotum
labhissāmīti“ cintesi. Pitā pan' assā sālam gacchanto āha: „amma, 10
parasantako me sāṭako āropito, tassa vidatthimattam anitṭhitam, tam ajja
nitṭhāpessāmi, siḡham eva tasaram vaddhetvā āhareyyāsīti“. Sā cintesi:
„aham Satthu dhammam sotukāmā, pitā mam evam āha, kin nu kho
Satthu dhammam suṇāmi, pitu tasaram vaddhetvā harāmīti“. Ath' assā
etad ahosi: „pitā mam tasare anāhariyamāne potheyyāpi pamāreyyāpi, 15
tasmā tasaram vaddhetvā tassa datvā pacchā dhammam sossāmīti“ pi-
ṭhake nisīditvā tasaram vaddhesi. Ālavivāsino pi Satthāram parivisitvā
pattam gahetvā anumodanattāya atṭham su. Satthā „yam aham kuladhī-
taram nissāya tiṃsayojanamaggaṃ āgato sā ajja pi okāsam na labhati,
tāya okāse laddhe anumodanam karissāmīti“ tuṇhībhūto nisīdi. Evam 20
tuṇhībhūtam pana Satthāram sadevake loke koci kiñci vattum na vi-
sahati. Sā pi kho kumārikā tasaram vaddhetvā pacchiyam ṭhapetvā
pitu santikam gacchamānā parisapariyantam patvā Satthāram oloka-
yamānā va agamāsi. Satthā pi gīvam ukkhipitvā tam olokesi. Sā
olokitākārenēva aññāsi: „Satthā evarūpāyam parisāyam nisīditvā mam 25
olokento mamāgamanam paccāsimati, attano santikam āgamanam eva
paccāsimatīti“. Sā tasarapacchim ṭhapetvā Satthu santikam agamāsi.
Kasmā pana tam Satthā olokesīti. Evam kir' assa ahosi: „esā etto
gacchamānā puthujjanakālakiriyaṃ katvā aniyatagatikā bhavissati,
mama santikam āgantvā gacchamānā pana sotāpattiphalam patvā ni- 30
yatagatikā hutvā Tusitavimāne nibbattissatīti“. Tassā kira tam diva-
sam maraṇato mutti nāma n' atthi. Sā olokitasaññānenēva Satthāram
upasaṃkamitvā chabbaṇṇānam raṃsīnam antaram pavisitvā vanditvā
ekamantam atṭhāsi, tathārūpāya parisāya majjhe nisīditvā tuṇhībhūtam
Satthāram vanditvā ṭhitakkaṇe yeva tam āha: „kumārike, kuto āgaccha- 35
sīti“. „Na jānāmi bhante“ ti. „Kattha gamissasīti“. „Na jānāmi bhante“

ti. „Na jñāṣīti“. „Jānāmi bhante“ ti. „Jānāṣīti“. „Na jñāmi
 bhante“ ti. Iti nam Satthā cattāro pañhe pucchi, mahājano ujjhāyi:
 „hambho passatha, ayaṃ pesakāradhītā Sammāsambuddhena saddhiṃ
 icchiticchitaṃ katheti, kiṃ nāma na imāya ‘kuto āgatāṣīti’ vutte ‘pesa-
 5 kāragehato’ ti vattabbaṃ, ‘kahaṃ gacchāṣīti’ vutte ‘pesakārasālan’ ti
 vattabbaṃ siyā“ ti. Satthā mahājanaṃ nissaddaṃ katvā „kumārike,
 tvaṃ ‘kuto āgacchāṣīti’ puṭṭhā kasmā ‘na jñāmi’ vadaṣīti“ pucchi.
 „Bhante, tumhe mama pesakāragehato āgatabhāvaṃ jñātha, ‘kuto
 āgatāṣīti’ pucchantā pana ‘kuto āgantvā idha nibbattāṣīti’ pucchatha,
 10 ahaṃ pana na jñāmi kuto āgantvā idha nibbatt’ amhīti“. Ath’
 assā Satthā: „sādhū sādhū kumārike mayā pucchitapaṇho va tayā
 vissajjito“ ti sādhu-kāraṃ datvā uttarim pi pucchi: „kattha gamissa-
 ṣīti’ puṭṭhā kasmā ‘na jñāmi’ vadaṣīti“. „Bhante, tumhe maṃ
 ‘tasarapacchiṃ gahetvā pesakārasālaṃ gacchāṣīti’ jñātha, ‘ito pana
 15 gantvā kattha nibbattissāṣīti’ pucchatha, ahaṃ ca ito cutā na jñāmi
 kattha gantvā nibbattissāmi“ ti. Ath’ assā Satthā: „mayā pucchita-
 paṇho yeva tayā vissajjito“ ti dutiyam pi sādhu-kāraṃ datvā uttarim
 pucchi: „atha kasmā ‘na jñāṣīti’ puṭṭhā ‘jñāmi’ vadaṣīti“. „Bhante,
 mama maraṇabhāvaṃ jñāmi, tasmā evaṃ vadamīti“. Ath’ assā
 20 Satthā: „pucchitapaṇho yeva tayā vissajjito“ ti sādhu-kāraṃ datvā
 uttarim pi pucchi: „atha kasmā ‘jñāṣīti’ vutte ‘na jñāmi’ vadaṣīti“.
 „Maraṇabhāvaṃ eva ahaṃ jñāmi bhante, mama rattindivampubbaṇ-
 hādisu paṇa ‘asukakāle nāma marissāmi’ na jñāmi, tasmā evaṃ
 vadesin“ ti. Ath’ assā Satthā: „mayā pucchitapaṇho yeva tayā ka-
 25 thito“ ti catuttham sādhu-kāraṃ datvā parisam āmantesi: „ettakā
 nāma tumhe imāya kathitaṃ na jñātha, kevalaṃ ujjhāyath’ eva, yesaṃ
 hi paññācakkhū n’ atthi te andhā eva, yesaṃ paññācakkhū atthi
 te eva cakkhumanto“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

Andhabhūto ayaṃ loko, tanuk’ ettha vipassati,
 80 sakunto jālamutto va appo saggāya gacchatiti.

[Tattva „ayaṃ loko“ ti ayaṃ lokamahājano paññācakkhuno abhāvena
 andhabhūto, „tanuk’ ettha“ ’ti tanuko ettha na bahujano aniccādiva-
 sena vipassati, „sakunto jālamutto vā“ ’ti yathā chekena sākuṇikena
 jālena ottharivā gayhamānakesu vaṭṭakesu kocid eva jālato muccati sesā
 85 antojālam eva pavisanti tathā Māra-jālena otthaṭṭesu satteṣu bahū apāya-

gāmīno honti, „appo“ kocid eva satto „saggāya gacchati“ sugatīm vā nibbānaṃ vā pāpuṇātīti attho]. Desanāvasāne sā kumārikā sotāpatti-phale paṭiṭṭhaḥi, mahājanassāpi sātthikā desanā ahoṣīti. Sā pi tasarapacchīm gahetvā pitu santikaṃ agamāsi. So pi nisinnako va niddāyi, tassā asallakkhetvā va tasarapacchīm upanāmentiyā tasarapacchi ve- 5 makotiyaṃ paṭihaññitvā saddaṃ kurumānā pati. So pabujjhitvā gahitanimitten' eva vemaṃ kaḍḍhi, vemakoti gantvā taṃ kumārikaṃ ure pahari, sā tatth' eva kālaṃ katvā papatā. Ath' assā pitā naṃ olokento sakalasarīrena lohitamakkhitaṇa patitvā mataṃ addasa. Ath' assa mahāsoko uppajji, so „na me sokaṃ añño nibbāpetuṃ sakkhissatīti“ 10 rodanto Satthu santikaṃ gantvā taṃ atthaṃ ārocetvā „bhante, sokaṃ me nibbāpethā“ 'ti āha. Satthā taṃ samassāsetvā „mā soci, anamataggasmiṃ hi saṃsāre tava eva eva dhītu maraṇakāle paggharitaṃ assuṃ catunnaṃ samuddānaṃ udakato adhikataran“ ti vatvā anamataggakathaṃ kathesi. So tanubhūtasoko Satthāraṃ pabbajjaṃ 15 yācitvā laddhapabbajjūpasampado na cirass' eva arahattaṃ pāpuṇīti. Pesakāradhītāya vatthum.

51. THE QUESTIONS OF UTTIYA.

Atha kho Uttiyo paribbājako yena Bhagavā ten' upasaṃkami, upasaṃkamitvā Bhagavatā saddhiṃ sammodi, sammodaniyaṃ kathaṃ 20 sārāṇiyaṃ vītisāretvā ekamantaṃ nisīdi. Ekamantaṃ nisinno kho Uttiyo paribbājako Bhagavantam etad avoca: „kin nu kho bho Gotama sassato loko, idam eva saccaṃ, moghaṃ aññaṃ“ ti. „Avyākataṃ kho etaṃ Uttiya mayā: sassato loko, idam eva saccaṃ, moghaṃ aññaṃ“ ti. „Kiṃ pana bho Gotama asassato loko, idam eva saccaṃ, moghaṃ 25 aññaṃ“ ti. „Etaṃ pi kho Uttiya avyākataṃ mayā: asassato loko, idam eva saccaṃ, moghaṃ aññaṃ“ ti. „Kin nu kho bho Gotama antavā loko . . . anantavā loko . . . taṃ jīvaṃ taṃ sarīraṃ . . . aññaṃ jīvaṃ aññaṃ sarīraṃ . . . hoti Tathāgato parammaraṇā . . . na hoti Tathāgato parammaraṇā . . . hoti ca na ca hoti . . . n' eva hoti 30 na na hoti Tathāgato parammaraṇā, idam eva saccaṃ, moghaṃ aññaṃ“

ti. „Etam pi kho Uttiya avyākataṃ mayā: n' eva hoti na na hoti Tathāgato parammaraṇā, idam eva saccam, mogham aññan“ ti. „Kin nu kho bho Gotama sassato loko, idam eva saccam, mogham aññan' ti iti puṭṭho samāno 'avyākataṃ kho etaṃ Uttiya mayā: sassato 5 loko, idam eva saccam, mogham aññan' ti vadesi. 'Kiṃ pana bho Gotama asassato loko, idam eva saccam, mogham aññan' ti iti puṭṭho samāno 'etam pi kho Uttiya avyākataṃ mayā: asassato loko, idam eva saccam, mogham aññan' ti vadesi. 'Kin nu kho bho Gotama antavā loko . . . anantavā loko . . . taṃ jīvaṃ taṃ sarīraṃ . . . aññaṃ 10 jīvaṃ aññaṃ sarīraṃ . . . hoti Tathāgato parammaraṇā . . . na hoti 'Tathāgato parammaraṇā . . . hoti ca na ca hoti Tathāgato parammaraṇā . . . n' eva hoti na na hoti Tathāgato parammaraṇā, idam eva saccam, mogham aññan' ti iti puṭṭho samāno 'etam pi kho Uttiya avyākataṃ mayā: n' eva hoti na na hoti Tathāgato parammaraṇā, 15 idam eva saccam, mogham aññan' ti vadesi. Atha kiṃ carahi bhotā Gotamena vyākatan“ ti. „Abhiññāya kho ahaṃ Uttiya sāvakaṇaṃ dhammaṃ desemi sattānaṃ visuddhiyā sokaparidevānaṃ samatikkamāya dukkhadomanassānaṃ atthaṅgamāya nāyassa adhigamāya nibbānassa sacchikiriyāyā“ 'ti. „Yaṃ pan' etaṃ bhavaṃ Gotamo abhiññāya 20 dhammaṃ desesi sattānaṃ visuddhiyā sokaparidevānaṃ samatikkamāya dukkhadomanassānaṃ atthaṅgamāya nāyassa adhigamāya nibbānassa sacchikiriyāya, sabbo ca tena loko niyyissati upaddho vā tibbāgo vā“ ti. Evaṃ 'vutte Bhagavā tuṇhī ahosi. Atha kho āyasmato Ānandassa etad ahosi: „mā h' evaṃ kho Uttiyo paribbājako pāpakam diṭṭhi- 25 gatam paṭilabhati: 'sabbasāmukkaṃsikaṃ vata me samaṇo Gotamo paṇham puṭṭho saṃsādeti no vissajjeti, na nūna visahatiti', tad assa Uttiyassa paribbājakassa dīgharattam abhīyā dukkhāyā“ 'ti. Atha kho āyasmā Ānando Uttiyaṃ paribbājakaṃ etad avoca: „Tena h' āvuso Uttiya upaman te karissāmi, upamāyaṃ idh' ekacce viññū pu- 30 risā bhāsitaṃ atthaṃ ajānanti. Seyyathā pi āvuso Uttiya rañño paccantimaṃ nagaraṃ dalhuddāpaṃ dalhapākāratoraṇaṃ ekadvāraṃ. Tatr' assa dovāriko paṇḍito vyatto medhāvī aññātānaṃ nivāretā nātānaṃ pavesetā, so tassa nagarassa samantā anupariyāyapathaṃ anuk- kamamāno na passeyya pākārasandhim vā pākāravivaraṃ vā antamaso 35 bilāranissakkanamattam pi, no ca khv' āssa evaṃ nāṇaṃ hoti: 'ettakā pāṇā imaṃ nagaraṃ pavisanti vā nikkhamanti vā' ti, atha khv' āssa

evam ettha hoti: 'ye kho keci oḷārikā pāṇā imaṃ nagaraṃ pavisanti
vā nikkhamanti vā sabbe te iminā dvārena pavisanti vā nikkhamanti
vā' ti. Evam eva kho āvuso Uttiya na Tathāgatassa evaṃ ussukaṃ
hoti: 'sabbo vā tena loko niyyissati upadḍho vā tibhāgo vā' ti, atha
kho evam ettha Tathāgatassa hoti: 'ye kho keci lokambā niyyimsu 5
vā niyyanti vā niyyissanti vā sabbe te pañca nīvaraṇe pahāya cetaso
upakkilese paññāya dubbalīkarāṇe catūsu satipaṭṭhānesu supatitṭhita-
cittā satta bojjhaṅge yathābhūtaṃ bhāvetvā evam ete lokambā niy-
yimsu vā niyyanti vā niyyissanti vā' ti. Yad eva kho tvaṃ āvuso
Uttiya Bhagavantaṃ pañhaṃ apucchi tad eva taṃ pañhaṃ Bhaga- 10
vantaṃ aññena pariyāyena apucchi. Tasmā te taṃ Bhagavā na
vyākāśi".

[Pañcame: „tuṇhī ahoṣīti“ sattūpaladdhiyaṃ tathavā apuccham
pucchatīti tuṇhī ahoṣi, 'sabbasāmaṃkamaṃ vata mayā sabbapucchā-
naṃ uttamaṃ puccham pucchito samaṇo Gotamo saṃsādeti no vis- 15
sajjeti, nanu na sakkā vissajjetun' ti evaṃ pāpikaṃ diṭṭhiṃ mā paṭi-
labhatīti, „tad assā“ 'ti taṃ evaṃ uppannadiṭṭhigataṃ bhaveyya, „pac-
cantiman“ ti yasmā majjhimadesa nagarassa uddāpādīni thirāni vā
honti dubbalāni vā sabbaso vā pana tesam pākāro na hoti tasmā taṃ
agahetvā paccantimaṃ nagaraṃ ti āha, „dalhuddāpan“ ti thirapākāra- 20
pādaṃ, „dalhapākāraṇaṇaṃ“ ti thirapākāraṇaṃ c' eva thirapiṭṭhasaṃ-
ghāṭakaṇaṃ ca, „ekadvāraṇaṃ“ ti kasmā āha, bahudvārasmim hi nagare bahūhi
paṇḍitadovārikehi bhavitabbaṃ, ekadvāre eko va vaṭṭati, Tathāgatassa
ca paññāya añño sadiso n' atthi, tasmā suṭṭhu paṇḍitabhāvaṃ opam-
matthaṃ ekaṃ yeva dovārikaṃ dassetuṃ ekadvāraṇaṃ ti āha, „paṇḍito“ 25
ti paṇḍiccena samannāgato, „vyatto“ ti veyyattiyena samannāgato,
„medhāvīti“ tṭhānuppattiyā paññāsaṃkhātāya medhāya samannāgato,
„anupariyāyapathaṃ“ ti anupariyāyanāmaṃ maggaṃ, „pākārasaṃ-
dhiṇaṃ“ ti dvinnam itṭhakānaṃ apagataṭṭhānaṃ, „pākāravivaraṇaṃ“ ti pā-
kāraṇassa chinnaṭṭhānaṃ, „tad eva taṃ pañhaṃ“ ti taṃ yeva sassato 30
loko ti ādinā nayena puṭṭhaṃ tṭhapanīyaṃ pañhaṃ puna pi pucchi,
„sabbo ca tena loko“ ti sattūpaladdhiyaṃ yeva tathavā aññenākārena
pucchatīti dasseti].

52. BUDDHA'S INSTRUCTION TO MĀLUŦKYĀPUTTA.

„Yo kho Māluṅkyāputta evaṃ vadeyya: ‘na tāvāhaṃ Bhagavati brahmacariyaṃ carissāmi yāva me Bhagavā na vyākarissati: sassato loko ti vā asassato loko ti vā ... pe ... n’ eva hoti na na hoti Tathā-
 5 gato parammaraṇā ti vā’ ti, avyākatam eva taṃ Māluṅkyāputta Ta-
 thāgatenā assa, atha so puggalo kālaṃ kareyya. Seyyathā pi Māluṅ-
 kyāputta puriso sallena viddho assa savisena gāḷhapalepanena, tassa
 mittāmaccā nāṭisālohitā bhisakkaṃ sallakattam upatṭhapeyyum, so
 evaṃ vadeyya: ‘na tāvāhaṃ imaṃ sallam āharissāmi yāva na taṃ
 10 purisaṃ jānāmi yen’ amhi viddho: khattiyo vā brāhmaṇo vā vesso vā
 suddo vā’ ti, so evaṃ vadeyya: ‘na tāvāhaṃ imaṃ sallam āharissāmi
 yāva na taṃ purisaṃ jānāmi yen’ amhi viddho: evaṃnāmo evaṃgotto
 iti vā ... dīgho vā rasso vā majjhimo vā ... kāḷo vā sāmo vā maṅgu-
 racchavi vā ... asukasmim gāme vā nigame vā nagare vā ... yāva na
 15 taṃ dhanuṃ jānāmi yen’ amhi viddho yadi vā cāpo yadi vā kodaṇḍo ... ,
 yāva na taṃ jiyam jānāmi yāy’ amhi viddho yadi vā akkassa yadi
 vā saṇṭhassa yadi vā nahārussa yadi vā maruvāya yadi vā khīrapaṇ-
 nino ... , yāva na taṃ kaṇḍam jānāmi yen’ amhi viddho yadi vā kac-
 chaṃ yadi vā ropimaṃ ... yassa pattehi vājitam yadi vā gijjhassa yadi
 20 vā kaṅkassa yadi vā kulalassa yadi vā morassa yadi vā sithilahanuno
 ... yassa nahārunā parikkhittam yadi vā gavassa yadi vā mahisassa yadi
 vā roruvassa yadi vā semhārassa ... , yāva na taṃ sallam jānāmi yen’
 amhi viddho yadi vā sallam yadi vā khurappaṃ yadi vā vekandaṃ
 yadi vā nārācam yadi vā vacchadantaṃ yadi vā karavīrapattan’ ti,
 25 aññātam eva taṃ Māluṅkyāputta tena purisena assa, atha so puriso
 kālaṃ kareyya.” —

„Sassato loko ti Māluṅkyāputta diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso
 abhavissā ’ti evaṃ no, asassato loko ti Māluṅkyāputta diṭṭhiyā sati
 brahmacariyavāso abhavissā ’ti evaṃ pi no, sassato loko ti Māluṅkyā-
 30 putta diṭṭhiyā sati asassato loko ti vā diṭṭhiyā sati atth’ eva jāti atthi
 jarā atthi maraṇam santi sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā yes’
 āhaṃ diṭṭhe va dhamme nighātaṃ paññapemi. Antavā loko ti ... pe ...
 Taṃ jīvaṃ taṃ sarīraṃ ti ... pe ... Hoti Tathāgato parammaraṇā ti

... pe ... Hoti ca na ca hoti Tathāgato parammarañā ti ... pe ...
 Tasmā ti ha Māluṅkyāputta avyākataṇ ca me avyākatato dhāretha,
 vyākataṇ ca me vyākatato dhāretha. Kiṇ ca Māluṅkyāputta mayā
 avyākataṃ: sassato loko ti Māluṅkyāputta mayā avyākataṃ, asassato
 loko ti ... pe ... n' eva hoti na na hoti Tathāgato parammarañā ti mayā 5
 avyākataṃ. Kasmā c' etaṃ Māluṅkyāputta mayā avyākataṃ: na h'
 etaṃ Māluṅkyāputta atthasamhitam n' ādibrahmacariyam, na nibbi-
 dāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sam-
 bodhāya na nibbānāya samvattati, tasmā taṃ mayā avyākataṃ. Kiṇ
 ca Māluṅkyāputta mayā vyākataṃ: idaṃ dukkhan ti Māluṅkyāputta 10
 mayā vyākataṃ, ayaṃ dukkhasamudayo ti ... ayaṃ dukkhanirodho ti
 ... ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā ti mayā vyākataṃ. Kasmā
 c' etaṃ Māluṅkyāputta mayā vyākataṃ: etaṃ hi Māluṅkyāputta attha-
 samhitam etaṃ ādibrahmacariyam, etaṃ nibbidāya virāgāya nirodhāya
 upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya samvattati, tasmā taṃ 15
 mayā vyākataṃ. Tasmā ti ha Māluṅkyāputta avyākataṇ ca me avyā-
 katato dhāretha, vyākataṇ ca me vyākatato dhārethā" 'ti. Idam
 avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Māluṅkyāputto Bhagavato bhāsitaṃ
 abhinandīti.

53. BUDDHA'S DISCOURSE WITH VACCHAGOTTA.

20

Evam me sutam: Ekaṃ samayaṃ Bhagavā Sāvattihīyaṃ viharati
 Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Vacchagotto paribbājako
 yena Bhagavā ten' upasāṃkami, upasāṃkamitvā Bhagavatā saddhim
 sammodi, sammodaniyam katham sārāṇiyam vītisāretva ekamantaṃ
 nisīdi. Ekamantaṃ nisinno kho Vacchagotto paribbājako Bhagavantaṃ 25
 etad avoca: „Kin nu kho bho Gotamo 'sassato loko, idaṃ eva sac-
 caṃ, moghaṃ aññan' ti evaṃdiṭṭhi bhavaṃ Gotamo" ti. „Na kho
 ahaṃ Vaccha evaṃdiṭṭhi: sassato loko, idaṃ eva saccaṃ, moghaṃ añ-
 ñan" ti. „Kiṃ pana ... asassato loko" ... pe ... „Kin nu kho bho
 Gotamo 'sassato loko ... ti evaṃdiṭṭhi samaṇo Gotamo ti' iti puṭṭho 30
 samāno: na kho ahaṃ Vaccha evaṃdiṭṭhi ... ti vadesi" ... pe ... „Kiṃ
 pana bhavaṃ Gotamo ādinavaṃ sampassamāno evaṃ imāni sabbaso
 diṭṭhigatāni anupagato" ti. „Sassato loko ti kho Vaccha diṭṭhigatam

etam diṭṭhigahanam diṭṭhikantāram diṭṭhivisūkam diṭṭhivipphanditam
 diṭṭhisamyojanam, sadukkham savighātam saupāyāsam saparilāham, na
 nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na
 sambodhāya na nibbānāya samvattati. Asassato loko ti . . . pe . . .
 5 Imam kho aham Vaccha ādīnavam sampassamāno evam imāni sabbaso
 diṭṭhigatāni anupagato“ ti. „Atthi pana bho Gotamassa kiñci diṭṭhi-
 gatan“ ti. „Diṭṭhigatan ti kho Vaccha, apanītam etam Tathāgatassa.
 Diṭṭham h' etam Vaccha Tathāgatena: iti rūpam, iti rūpassa samudayo,
 iti rūpassa atthagamo, iti vedanā, iti vedanāya samudayo . . . atthagamo,
 10 iti saññā . . ., iti saṁkhārā . . ., iti viññāṇam . . . Tasmā Tathāgato sab-
 bamaññitānam sabbamathitānam sabba-abhiṁkāra-mamiṁkāra-mānānu-
 sayānam khayā virāgā nirodhā cāgā paṭinissaggā anupādā vimutto
 ti vadāmi“ti. „Evam vimuttacitto pana bho Gotama bhikkhu kuhiṁ
 upapajjatī“ti. „Upapajjatīti kho Vaccha na upeti“. „Tena hi bho
 15 Gotama na upapajjatīti“. „Na upapajjatīti kho Vaccha na upeti“.
 „Tena hi bho Gotama upapajjati ca na ca upapajjatīti“. „Upapajjati
 ca na ca upapajjatīti kho Vaccha na upeti“. „Tena hi bho Gotama
 n' eva upapajjati na na upapajjatīti“. „N' eva upapajjati na na upa-
 pajjatīti kho Vaccha na upeti“. „Evam vimuttacitto pana bho Gotama
 20 bhikkhu kuhiṁ upapajjatīti iti puṭṭho samāno: upapajjatīti kho Vaccha
 na upetīti vadesi . . . Etthāham bho Gotama aññāṇam āpādim, ettha
 sammoham āpādim, yā pi me esā bho Gotamassa purimena kathā-
 sallāpena' ahu pasādamattā sā pi me etarahi antarahitā“ ti. „Alam
 hi te Vaccha aññāṇāya, alam sammohāya. Gambhīro h' ayam Vaccha
 25 dhammo duddaso duranubodho santo paṇīto atakkāvacaro nipuṇo paṇ-
 dīta vedaniyo, so tayā dujjāno aññadiṭṭhikena aññakhantikena añña-
 rucikena aññatrayogena aññathācariyakena. Tena hi Vaccha taṁ yev'
 ettha paṭipucchissāmi, yathā te kameyya tathā naṁ vyākareyyāsi.
 Taṁ kim maññasi Vaccha, sace te purato aggi jaleyya jāneyyāsi
 30 tvam: ayam me purato aggi jalatīti“. „Sace me bho Gotama purato
 aggi jaleyya jāneyyāham: ayam me purato aggi jalatīti“. „Sace
 pana taṁ Vaccha evam puccheyya: „yo te ayam purato aggi jalati
 ayam aggi kiṁ paṭicca jalatīti, evam puṭṭho tvam Vaccha kin ti
 vyākareyyāsi“. „Sace maṁ bho Gotama evam puccheyya . . . evam
 35 puṭṭho aham bho Gotama evam vyākareyyam: yo me ayam purato
 aggi jalati ayam aggi tiṇakatṭhupādānam paṭicca jalatīti“. „Sace te

Vaccha purato so aggi nibbāyeyya jāneyyāsi tvam: ayam me purato aggi nibbuto“ ti. „Sace me bho Gotama purato so aggi nibbāyeyya jāneyyāham: ayam me purato aggi nibbuto“ ti. „Sace pana tam Vaccha evam puccheyya: yo te ayam purato aggi nibbuto so aggi ito katamam disam gato, puratthimam vā pacchimam vā uttaram vā dakkhiṇam vā 5 ti, evam puttḥo tvam Vaccha kin ti vyākareyyāsiti“. „Na upeti bho Gotama, yam hi so bho Gotama aggi tiṇakatṭhupādānam paṭicca ajali, tassa ca pariyādānā aññassa ca anupahārā anāhāro nibbuto t’ eva samkham gacchatiti“. „Evam eva kho Vaccha yena rūpena Tathāgataṁ paññāpayamāno paññāpeyya tam rūpaṁ Tathāgatassa pahīnam 10 ucchinnamūlam tālavatthukataṁ anabhāvakataṁ āyatim anuppāda-dhammaṁ, rūpasamkhāvimutto kho Vaccha Tathāgato gambhīro ap-pameyyo duppariyogāho seyyathā pi mahāsamuddo, upapajjatīti na upeti, na upapajjatīti na upeti, upapajjati ca na ca upapajjatīti na upeti, n’ eva upapajjati na na upapajjatīti na upeti. Yāya vedanāya 15 Tathāgataṁ paññāpayamāno paññāpeyya sā vedanā Tathāgatassa pahīnā... vedanāsamkhāvimutto kho Vaccha Tathāgato gambhīro... seyyathā pi mahāsamuddo, upapajjatīti na upeti... Yāya saññāya... Yehi samkhārehi... Yena viññāṇena... na upetīti“. Evam vutte Vacchagotto paribbājako Bhagavantaṁ etad avoca: „Seyyathā pi bho 20 Gotama gāmassa vā nigamassa vā avidūre mahā sālārukkho, tassa aniccatā sākāpalāsaṁ palujjeyya, tacapapaṭikā palujjeyyūṁ, pheggu palujjeyya, so aparena samayena apagatasākāpalāso apagatatacapaṭiko apagataphegguko suddho assa sāre paṭiṭṭhito, evam ev’ idaṁ bhoto Gotamassa pāvacaṇaṁ apagatasākāpalāsaṁ... suddham 25 sāre paṭiṭṭhitaṁ. Abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama, seyyathā pi bho Gotama nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūlhasa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya ‘cakkhumanto rūpāni dakkhintīti’, evam eva bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Es’ āham bhavantaṁ 30 Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammaṁ ca bhikkhusaṁghaṁ ca, upāsakam maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇagatan“ ti. Aggi-Vacchagotta-suttantaṁ.

54. THE RIGHT VIEWS.

Sāvatthiyaṃ viharati. Atha kho āyasmā Kaccāyanagotto yena Bhagavā ten' upasaṃkami, upasaṃkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantaṃ nisīdi. Ekamantaṃ nisīno kho āyasmā Kaccāyanagotto Bhagavantaṃ etad avoca: „Sammādiṭṭhi sammādiṭṭhīti bhante vuccati, kittāvatā nu kho bhante sammādiṭṭhi hotīti“. „Dvayaṃ nissito kho 'yaṃ Kaccāyana loko yebhuyyena: atthitaṃ c' eva natthitaṃ ca. Lokasamudayaṃ kho Kaccāyana yathābhūtaṃ sammappaññāya passato yā loke natthitā sā na hoti, lokanirodhaṃ kho Kaccāyana yathābhūtaṃ sammappaññāya 10 passato yā loke atthitā sā na hoti. Upāyupādānābhinivesanibandho kho 'yaṃ Kaccāyana loko yebhuyyena: taṃ c' āyaṃ 'upāyupādānaṃ cetaso adhiṭṭhānābhinivesānusayaṃ na upeti na upādiyati nādhīṭṭhāti 'attā me' ti, dukkhaṃ eva uppajjamānaṃ uppajjati, dukkhaṃ nirujjhamānaṃ nirujjhatīti' na kaṃkhati na vicikicchati, aparappaccayā ñāṇaṃ 15 eva 'ssa ettha hoti, ettāvatā kho Kaccāyana sammādiṭṭhi hoti. 'Sabbam atthīti' kho Kaccāyana ayaṃ eko anto, 'sabbam n' atthīti' ayaṃ dutiyo anto, ete te Kaccāyana ubho ante anupagamma majjhena Tathāgato dhammaṃ deseti: avijjāpaccayā saṃkhārā, saṃkhārappaccayā viññāṇaṃ — pe — evaṃ etassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hoti, 20 avijjāya tv-eva asesavirāganirodhā saṃkhāranirodho, saṃkhāranirodhā viññāṇanirodho — pe — evaṃ etassa kevalassa dukkhakkhandhassa nirodho hotīti“.

55. THERE IS NO EGO.

Atha kho Milindo rājā yen' āyasmā Nāgaseno ten' upasaṃkami, 25 upasaṃkamitvā āyasmatā Nāgasenena saddhiṃ sammodi, sammodaniyaṃ kathaṃ sārāṇiyaṃ vītisāretvā ekamantaṃ nisīdi. Āyasmā pi kho Nāgaseno paṭisammodi, yen' eva raṇṇo Milindassa cittaṃ ārādhesi. Atha kho Milindo rājā āyasmantaṃ Nāgasenaṃ etad avoca: „kathaṃ bhadanto ñāyati, kinnāmo si bhante“ ti. „Nāgaseno ti kho ahaṃ 30 mahārāja ñāyāmi, Nāgaseno ti maṃ mahārāja sabrahmacārī samudācaranti, api ca mātāpitāro nāmaṃ karonti Nāgaseno ti vā Sūraseno ti

vā Viraseno ti vā Sīhaseno ti vā, api ca kho mahārāja saṁkhā samaññā paññatti vohāro nāmamattam yad idam Nāgaseno ti, na h' ettha puggalo upalabbhatīti". Atha kho Milindo rājā evam āha: „suṇantu me bhonto pañcasatā Yonakā asītisahassā ca bhikkhū, ayaṁ Nāgaseno evam āha: 'na h' ettha puggalo upalabbhatīti', kallaṇ nu kho tad abhinan- 5 ditun" ti. Atha kho Milindo rājā āyasmantaṁ Nāgasenaṁ etad avoca: „sace bhante Nāgasena puggalo n' ūpalabbhati, ko carahi tumhākaṁ cīvara-piṇḍapāta-senāsana-gilānapaccayabhesajja-parikkhāraṁ deti, ko taṁ paribhuñjati, ko sīlaṁ rakkhati, ko bhāvanāṁ anuyuñjati, ko magga-phala-nibbānāni sacchikaroti, ko paṇaṁ hanati, ko adinnaṁ 10 ādiyati, ko kāmesu micchā carati, ko musā bhaṇati, ko majjaṁ pivati, ko pañcānantariyakammaṁ karoti. Tasmā n' atthi kusalaṁ, n' atthi akusalaṁ, n' atthi kusalākusalaṇaṁ kammānaṁ kattā vā kāretā vā. n' atthi sukaṭadukkaṭāṇaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko. Sace bhante Nāgasena yo tumhe māreti n' atthi tassāpi paṇātipāto, tumhākaṁ pi 15 bhante Nāgasena n' atthi ācariyo n' atthi upajjhāyo n' atthi upasam- padā. 'Nāgaseno ti maṁ mahārāja sabrahmacārī samudācarantīti' yaṁ vadesi, katamo ettha Nāgaseno, kin nu kho bhante kesā Nāga- seno" ti. „Na hi mahārājā" 'ti. „Lomaṁ Nāgaseno" ti. „Na hi ma- hārājā" 'ti. „Nakhā...pe...dantā taco maṁsaṁ nahāru atthi atthi- 20 miñjā vakkāṁ hadayaṁ yakaṇaṁ kilomakaṁ pihakaṁ papphāsaṁ antaṁ antaguṇaṁ udariyaṁ karisaṁ pittaṁ semhaṁ pubbo lohitaṁ sedo medo assu vasā kheḷo siṅghāṇikā lasikā muttaṁ matthake matthaluṇ- gaṁ Nāgaseno" ti. „Na hi mahārājā" 'ti. „Kin nu kho bhante rū- paṁ Nāgaseno" ti. „Na hi mahārājā" 'ti. „Vedanā...saññā... 25 saṁkhārā...viññāṇaṁ Nāgasena" ti. „Na hi mahārājā" 'ti. „Kim pana bhante rūpa-vedanā-saññā-saṁkhāra-viññāṇaṁ Nāgaseno" ti. „Na hi mahārājā" 'ti. „Kim pana bhante aññatra rūpa-vedanā-saññā- saṁkhāra-viññāṇaṁ Nāgaseno" ti. „Na hi mahārājā" 'ti. „Tam ahaṁ bhante pucchanto pucchanto na passāmi Nāgasenaṁ, saddo yeva nu 30 kho bhante Nāgaseno, ko pan' ettha Nāgaseno, alikaṁ tvaṁ bhāsasi musāvādaṁ, n' atthi Nāgaseno" ti. Atha kho āyasmā Nāgaseno Milin- daṁ rājānaṁ etad avoca: „tvaṁ kho si mahārāja khattiyasukhumālo accantasukhumālo, tassa te mahārāja majjhantikasamayaṁ tattāya bhū- miyā uṇhāya vālikāya kharā sakkhara-kāṭhala-vālikā madditvā pādena 35 gacchantassa pādā rujanti, kāyo kilamati, cittaṁ upahaññati dukkhasa-

hagataṃ kāyaviññāṇaṃ uppajjati, kin nu tvaṃ pāden' āgato si udāhu
vāhanenā" 'ti. „Nāhaṃ bhante pāden' āgacchāmi rathenāhaṃ āgato
'smīti". „Sace tvaṃ mahārāja rathen' āgato si rathaṃ me ārocehi, kin nu
kho mahārāja īsā ratho" ti. „Na hi bhante" ti. „Akkho ratho" ti. „Na
5 hi bhante" ti. „Cakkāni ... rathapañjaraṃ ... rathadaṇḍako ... yugaṃ
... rasmiyo ... patodalaṭṭhi ratho" ti. „Na hi bhante" ti. „Kin nu kho
mahārāja īsā-akkha-cakka-rathapañjara-rathadaṇḍa-yuga-rasmi-patodaṃ
ratho" ti. „Na hi bhante" ti. Kin pana mahārāja aññatra īsā-
akkha-cakka-rathapañjara-rathadaṇḍa-yuga-rasmi-patodaṃ ratho" ti.
10 „Na hi bhante" ti. „Tam ahaṃ mahārāja pucchanto pucchanto na
passāmi rathaṃ, saddo yeva nu kho mahārāja ratho, ko pan' ettha
ratho, alikaṃ tvaṃ mahārāja bhāsasi musāvādaṃ, n' atthi ratho, tvaṃ
si mahārāja sakala-Jambudīpe aggarājā, kassa pana tvaṃ bhāyitvā
musā bhāsasi, suṇantu me bhonto pañcasatā Yonakā asītisahassā ca
15 bhikkhū, ayaṃ Milindo rājā evaṃ āha: 'rathenāhaṃ āgato 'smīti,
'sace tvaṃ mahārāja rathen' āgato si rathaṃ me ārocehi' vutto sa-
māno rathaṃ na sampādeti, kallaṇ nu kho tad abhinanditun" ti.
Evaṃ vutte pañcasatā Yonakā āyasmato Nāgasenassa sādhu-kāraṃ
datvā Milindaṃ rājānaṃ etad avocuṃ: „idāni kho tvaṃ mahārāja
20 sakkonto bhāsassū" 'ti. Atha kho Milindo rājā āyasmantaṃ Nāga-
senaṃ etad avoca: „nāhaṃ bhante Nāgasena musā bhaṇāmi, īsaṃ ca
paṭicca akkhaṇ ca paṭicca cakkāni ca paṭicca rathapañjaraṇ ca paṭicca
rathadaṇḍakaṇ ca paṭicca ratho ti saṃkhā samaññā paññatti volhāro nā-
maṃ pavattatiti". „Sādhu kho tvaṃ mahārāja rathaṃ jānāsi, evaṃ eva
25 kho mahārāja mayham pi kese ca paṭicca lome paṭicca ... pe ... mat-
thaluṅgaṇ ca paṭicca rūpaṇ ca ... , viññāṇaṇ ca paṭicca Nāgaseno ti saṃ-
khā ... nāmamattaṃ pavattati, paramatthato pan' ettha puggalo n'
ūpalabbhati. Bhāsitaṃ p' etaṃ mahārāja Vajirāya bhikkhuniyā Bhaga-
vato sammukhā:

80 Yathā hi aṅgasambhārā hoti saddo ratho iti,
evaṃ khandhesu santesu hoti satto ti sammutti".

„Acchariyaṃ bhante Nāgasena, abbhutaṃ bhante Nāgasena, atici-
trāni pañhapaṭibhānāni vissajjitāni, yadi Buddho tiṭṭheyya sādhu-kā-
raṃ dadeyya, sādhu sādhu Nāgasena, aticitrāni pañhapaṭibhānāni
85 vissajjitāni".

56. NO CONTINUOUS PERSONAL IDENTITY.

Rājā āha: „Bhante Nāgasena, yo uppajjati so eva so udāhu añño“ ti. Thero āha: „na ca so na ca añño“ ti. „Opammaṃ karohīti“. „Taṃ kiṃ maññasi mahārāja, yadā tvaṃ daharo taruṇo mando uttānaseyyako ahosi so yeva tvaṃ etarahi mahanto“ ti. „Na hi bhante, 5 añño so daharo taruṇo mando uttānaseyyako ahosi, añño ahaṃ etarahi mahanto“ ti. „Evam sante kho mahārāja mātā ti pi na bhavissati, pitā ti pi na bhavissati, ācariyo ti pi na bhavissati, sippavā ti pi na bhavissati, sīlavā ti pi na bhavissati, paññavā ti pi na bhavissati, kin nu kho mahārāja aññā eva kalalassa mātā, aññā abbudassa mātā, 10 aññā pesiyā mātā, aññā ghanassa mātā, aññā khuddakassa mātā, aññā mahantassa mātā, añño sippaṃ sikkhati, añño sikkhito bhavati, añño pāpakammaṃ karoti, aññassa hatthapādā chijjantīti“. „Na hi bhante, tvaṃ pana bhante evaṃ vutte kiṃ vadeyyāsīti“. Thero āha: „ahañ ñeva kho mahārāja daharo ahosiṃ taruṇo mando uttānaseyyako, ahañ 15 ñeva etarahi mahanto, imaṃ ñeva kāyaṃ nissāya sabbe te ekasaṃgabhitā“ ti. „Opammaṃ karohīti“ „Yathā mahārāja kocid eva puriso padīpaṃ padīpeyya, kiṃ so sabbarattim dīpeyyā“ 'ti. „Āma bhante, sabbarattim dīpeyyā“ 'ti. „Kin nu kho mahārāja yā purime yāme acci sā majjhime yāme accīti“. „Na hi bhante“ ti. „Yā majjhime 20 yāme acci sā pacchime yāme accīti“. „Na hi bhante“ ti. „Kin nu kho mahārāja añño so ahosi purime yāme padīpo, añño majjhime yāme padīpo, añño pacchime yāme padīpo“ ti. „Na hi bhante, taṃ yeva nissāya sabbarattim padīpito“ ti. „Evam eva kho mahārāja dhammasantati sandahati, añño uppajjati, añño nirujjhati, apubbaṃ 25 acarimaṃ viya sandahati, tena na ca so na ca añño pacchimaviññāṇasaṃgahaṃ gacchatīti“. „Bhiyyo opammaṃ karohīti“. „Yathā mahārāja khīraṃ duyhamāṇaṃ kālantarena dadhi parivatteyya, dadhito navanītaṃ, navanītato ghataṃ parivatteyya, yo nu kho mahārāja evaṃ vadeyya: yaṃ yeva khīraṃ taṃ yeva dadhi, taṃ yeva navanītaṃ, taṃ 30 yeva ghataṃ ti, sammā nu kho so mahārāja vadamāno vadeyyā“ 'ti. „Na hi bhante, taṃ yeva nissāya sambhūtaṃ“ ti. „Evam eva kho mahārāja dhammasantati sandahati, añño uppajjati, añño nirujjhati, apubbaṃ acarimaṃ viya sandahati, tena na ca so na ca añño pacchima-
viññāṇasaṃgahaṃ gacchatīti“. „Kallo si bhante Nāgasenā“ 'ti. 85

57. REBIRTH IS NOT TRANSMIGRATION.

Rājā āha: „Bhante Nāgasena, ko paṭisandabatīti“. Thero āha: „nāmarūpaṃ kho mahārāja paṭisandabatīti“. „Kiṃ imaṃ yeva nāmarūpaṃ paṭisandabatīti“. „Na kho mahārāja imaṃ yeva nāmarūpaṃ
5 paṭisandabati, iminā pana mahārāja nāmarūpena kammaṃ karoti sobhanaṃ vā pāpakaṃ vā, tena kammaṇa aññaṃ nāmarūpaṃ paṭisandabatīti“. „Yadi bhante na imaṃ yeva nāmarūpaṃ paṭisandabati nanu so mutto bhavissati pāpakehi kammehīti“. Thero āha: „yadi na paṭisandabheyya mutto bhaveyya pāpakehi kammehi, yasmā ca kho mahārāja
10 paṭisandabati tasmā na mutto pāpakehi kammehīti“. „Opammaṃ karohīti“. „Yathā mahārāja koci eva puriso aññatarassa purisassa ambaṃ avahareyya, tam evaṃ ambaśāṃmiko gahetvā rañño dasseyya: ‘iminā deva purisena mayhaṃ ambā avahaṭā’ ti, so evaṃ vadeyya: ‘nāhaṃ deva imassa ambe avaharāmi, aññe te ambā ye iminā ropitā,
15 aññe te ambā ye mayā avahaṭā, nāhaṃ daṇḍappatto’ ti, kin nu kho so mahārāja puriso daṇḍappatto bhaveyyā“ ’ti. „Āma bhante, daṇḍappatto bhaveyyā“ ’ti. „Kena kāraṇenā“ ’ti. „Kiñcāpi so evaṃ vadeyya, purimaṃ bhante ambaṃ apaccakkhāya pacchimena ambena so puriso daṇḍappatto bhaveyyā“ ’ti. „Evam eva kho mahārāja iminā
20 nāmarūpena kammaṃ karoti sobhanaṃ vā pāpakaṃ vā, tena kammaṇa aññaṃ nāmarūpaṃ paṭisandabati, tasmā na mutto pāpakehi kammehīti“. „Bhiyyo opammaṃ karohīti“. „Yathā mahārāja koci puriso aññatarassa purisassa sāliṃ avahareyya — pe — ucchuṃ avahareyya — pe —, yathā mahārāja koci puriso hemantike kāle aggim jaletvā
25 visīvetvā avijjhāpetvā pakkameyya, atha kho so aggī aññatarassa purisassa khettaṃ daheyya, tam eṇaṃ khettaśāṃmiko gahetvā rañño dasseyya: ‘iminā deva purisena mayhaṃ khettaṃ daḍḍhaṇ’ ti, so evaṃ vadeyya: ‘nāhaṃ deva imassa khettaṃ jhāpemi, añño so aggī yo mayā avijjhāpito, añño so aggī yen’ imassa khettaṃ daḍḍhaṃ, nāhaṃ daṇḍappatto’
30 ti, kin nu kho so mahārāja puriso daṇḍappatto bhaveyyā“ ’ti. „Āma bhante, daṇḍappatto bhaveyyā“ ’ti. „Kena kāraṇenā“ ’ti. „Kiñcāpi so evaṃ vadeyya, purimaṃ bhante aggim apaccakkhāya pacchimena agginā so puriso daṇḍappatto bhaveyyā“ ’ti. „Evam eva kho mahārāja iminā nāmarūpena kammaṃ karoti sobhanaṃ vā pāpakaṃ vā,

tena kammena aññaṃ nāmarūpaṃ paṭisandahati, tasmā na mutto pāpakehi kammehīti“. „Bhiyyo opammaṃ karohīti“. „Yathā mahārāja kocid eva puriso padīpaṃ ādāya mālaṃ abhirūhitvā bhuñjeyya, padīpo jhāyamāno tiṇaṃ jhāpeyya, tiṇaṃ jhāyamānaṃ gharaṃ jhāpeyya, gharaṃ jhāyamānaṃ gāmaṃ jhāpeyya, gāmajano taṃ purisaṃ gahetvā 5 evaṃ vadeyya: ‘kissa tvaṃ bho purisa gāmaṃ jhāpesīti’, so evaṃ vadeyya: ‘nāhaṃ bho gāmaṃ jhāpemi, añño so padīpaggi yassāhaṃ ālokena bhuñjīm, añño so aggi yena gāmo jhāpito’ ti. te vivadamānā tava santike āgaccheyyūṃ, kassa tvaṃ mahārāja atthaṃ dhāreyyāsīti“. „Gāmajanassa bhante“ ti. „Kimkāraṇā“ ti. „Kiñcāpi so evaṃ va- 10 deyya, api ca tato eva so aggi nibbatto“ ti. „Evam eva kho mahārāja kiñcāpi aññaṃ māraṇantikaṃ nāmarūpaṃ aññaṃ paṭisandhismim nāmarūpaṃ, api ca tato yeva taṃ nibbattaṃ, tasmā na mutto pāpakehi kammehīti“. „Bhiyyo opammaṃ karohīti“. „Yathā mahārāja kocid eva puriso daharim dārikaṃ vāretvā suṅkaṃ datvā pakka- 15 meyya, sā aparena samayena mahatī assa vayappattā, tato añño puriso suṅkaṃ datvā vivāhaṃ kareyya. itaro āgantvā evaṃ vadeyya: ‘kissa pana me tvaṃ ambho purisa bhariyaṃ nesīti’, so evaṃ vadeyya: ‘nāhaṃ tava bhariyaṃ nemi, aññā sā dārikā daharī taruṇī yā tayā vāritā ca dinnasuṅkā ca, aññā ‘yaṃ dārikā mahatī vayappattā mayā 20 vāritā ca dinnasuṅkā cā’ ti, te vivadamānā tava santike āgaccheyyūṃ, kassa tvaṃ mahārāja atthaṃ dhāreyyāsīti“. „Purimassa bhante“ ti. „Kimkāraṇā“ ti. „Kiñcāpi so evaṃ vadeyya, api ca tato yeva sā mahatī nibbattā“ ti. „Evam eva . . . kammehīti“. „Bhiyyo opammaṃ karohīti“. „Yathā mahārāja kocid eva puriso gopālakassa hatthato 25 khīraghaṭaṃ kiṇṭvā tass’ eva hatthe nikkhipitvā pakkameyya: ‘sve gahetvā gamissāmīti’, taṃ aparajju dadhi sampajjeyya, so āgantvā evaṃ vadeyya: ‘dehi me khīraghaṭaṃ’ ti, so dadhim dasseyya, itaro evaṃ vadeyya: ‘nāhaṃ tava hatthato dadhim kiṇāmi, dehi me khīraghaṭaṃ’ ti, so evaṃ vadeyya: ‘ajānato te khīraṃ dadhi bhūtaṃ’ ti, te 30 vivadamānā . . . dhāreyyāsīti“. „Gopālakassa bhante“ ti. „Kimkāraṇā“ ti. „Kiñcāpi . . . taṃ nibbattaṃ“ ti. „Evam eva . . . kammehīti“. „Kallo si bhante Nāgasenā“ ti.

58. THE DISAPPEARANCE OF LEARNING.

- Pariyatti-antaradhānam nāma. Tepiṭake Buddhavacane sātṭha-kathā pāli yāva tiṭṭhati tāva pariyatti-antaradhānam nāma na bhavissati. Gacchante gacchante kāle akulino rājāno adhammikā bhavissanti, 5 amaccādayo adhammikā bhavissanti, tato raṭṭhajanapadavāsino ca adhammikā bhavissanti. Etesaṃ adhammikatāya devo sammā na vassati, tato sassāni na sammā sampajjissanti. Tesu asampajjantesu paccayadāyakā bhikkhusaṃghassa paccaye dātuṃ na sakkhissanti bhikkhū paccaye alabhantā antevāsikānam saṃgahaṃ na karissanti.
- 10 Gacchante gacchante kāle pariyatti parihāyissati. Tasmiṃ parihīne paṭhamam eva Mahāpakaraṇaṃ parihāyissati, tasmiṃ parihīne Yamakaṃ Kathāvatthu Puggalapaññatti Dhātukathā Vibhaṅgo Dhammasaṅgaṇi pi. Abhidhamma-piṭake parihīne Suttanta-piṭakaṃ parihāyissati. Suttante parihīne paṭhamam Aṅguttara-nikāyo parihāyissati, Aṅguttara-
- 15 nikāye parihīne Saṃyutta-nikāyo Majjhima-nikāyo Dīgha-nikāyo Khudda-nikāyo parihāyissati, Vinaya-piṭakena saddhiṃ Jātakam eva dhārayissanti. Vinaya-piṭakaṃ pana lajjino va dhārayissanti, gacchante gacchante kāle Jātakam pi dhārayitum asakkontā paṭhamam Vessantara-jātakam parihāyissati, Vessantara-jātake parihīne — pa —
- 20 Apaṇṇaka-jātakam parihāyissati. Jātake parihīne Vinaya-piṭakaṃ eva dhārayissanti, gacchante gacchante kāle Vinaya-piṭakaṃ parihāyissati. Yāva manussesu catuppādikā gāthā pavattissati tāva pariyatti-antaradhānam na bhavissati. Yadā pasanno rājā hatthikkhandhe suvaṇṇa-caṃgoṭake saḥassathavikaṃ ṭhapāpetvā 'Buddhehi kathitaṃ gāthaṃ yo
- 25 jānāti so imaṃ saḥassakahāpaṇaṃ hatthināgena saddhiṃ gaṇhatū' 'ti nagare yāva dutiyam pi tatiyam pi bheriṃ carāpetvā catuppādika-gāthajānanakam alabhitvā saḥassathavikaṃ puna rājakulam pavesessati tadā pariyatti-antaradhānam nāma bhavissati.

59. PADHĀNA - SUTTA.

Tam [mam] padhānapahitattam nadiṃ Nerañjaram pati viparakkamma jhāyantam yogakkhemassa pattiya 1.	
Namuci karuṇam vācam bhāsamāno upāgami:	
„kiso tvam asi dubbaṇṇo, santike maraṇan tava, 2.	5
Sahassabhāge maraṇam, ekaṃse tava jīvitam, jīva bho, jīvitam seyyo, jīvam puñṇāni kāhasi. 3.	
Carato ca te brahmacariyam aggihuttaṃ ca jūhato pahūtam ciyate puñṇam, kiṃ padhānena kāhasi. 4.	
Duggo maggo padhānāya dukkaro durabhisambhavo“, 10	
imā gāthā bhaṇam Māro aṭṭhā Buddhassa santike. 5.	
Tam tathāvādinam Māram Bhagavā etad abravi:	
„pamattabandhu pāpima sen' atthena idhāgato. 6.	
Aṇumatto pi puñṇena attho mayham na vijjati, yesaṃ ca attho puñṇānam te Māro vattum arahati. 7.	15
Atthi saddhā tato viriyam pañṇā ca mama vijjati, evam mam pahitattam pi kiṃ jīvam anupucchasi. 8.	
Nadīnam api sotāni ayaṃ vāto visosaye, kiṃ ca me pahitattassa lohitaṃ n' ūpasussaye. 9.	
Lohite sussamānamhi pittaṃ semhaṃ ca sussati, 20	
maṃsesu khīyamānesu bhiyyo cittaṃ paṣīdati, bhiyyo sati ca pañṇā ca samādhī mama tiṭṭhati. 10.	
Tassa mēvaṃ viharato pattass' uttamavedanam kāme nāpekkhate cittaṃ, passa sattassa suddhataṃ. 11.	
Kāmā te paṭhamā senā, dutiyā arati vuccati, 25	
tatiyā khuppipāsā te, catutthī taṇhā pavuccati. 12.	
Pañcamī thīnamiddhan te, chaṭṭhā bhīrū pavuccati, sattamī vicikicchā te, makkho thambho te aṭṭhamo. 13.	
Lābho siloko sakkāro micchāladdho ca yo yaso yo c' attānam samukkaṃse pare ca avajānati 14.	30
Esā Namuci te senā Kaṇhassābhīppahāriṇī, na naṃ asūro jināti, jetvā ca labhate sukham. 15.	
Esa muñjam parihare, dhi-r-atthu idha jīvitam, saṅgāme me mataṃ seyyo yaṃ ce jīve parājito. 16.	

- Pagāḷhā ettha [na] dissanti eke samaṇabrāhmaṇā,
 tañ ca maggaṃ na jānanti yena gacchanti subbatā. 17.
 Samantā dhajiniṃ disvā yuttaṃ Māraṃ savāhanam
 yuddhāya paccuggacchāmi mā maṃ ṭhānā acāvayi. 18.
- 5 Yam te taṃ na-ppasahati senaṃ loko sadevako
 taṃ te paññaya bhañjāmi āmaṃ pattam va ambanā. 19.
 Vasiṃ karitvā saṃkappaṃ satiṃ ca suppatiṭṭhitam
 ratṭhā ratṭham vicarissam sāvake vinayaṃ puthu. 20.
 Te appamattā pahitattā mama sāsana-kārakā
 10 akāmassa te gamissanti yattha gantvā na socare“. 21.
 „Satta vassāni Bhagavantam anubandhiṃ padā padam,
 otāram nādhigacchissam Sambuddhassa satimato. 22.
 Medavaṇṇam va pāsānam vāyaso anupariyagā:
 ‘ap’ ettha mudum vindema. api assādanā siyā’. 23.
- 15 Aladdhā tattha assādam vāyas’ etto apakkami,
 kāko va selam āsajja nibbijjāpema Gotamaṃ“. 24.
 Tassa sokaparetassa viṇā kacchā abhassatha,
 tato so dummano yakkho tatth’ ev’ antaradhāyathā ’ti. 25.

60. DHANIYA-SUTTA.

- 20 (Dhaniyo gopo:)
 „Pakkodaṇo duddhakhīro ’ham asmi | anutīre Mahiyā samānavāso,
 channā kuṭi, āhito gini, | atha ce patthayasī pavassa deva“. 1.
 (Bhagavā:)
 „Akkodhano vigatakhilo ’ham asmi | anutīre Mahiy’ ekarattivāso,
 25 vivaṭā kuṭi, nibbuto gini, | atha ce patthayasī pavassa deva“. 2.
 (Dhaniyo gopo:)
 „Andhakamakasā na vijjare, | kacche rūḷhatipe caranti gāvo,
 vuṭṭhim pi saheyyum āgataṃ, | atha ce patthayasī pavassa deva“. 3.
 (Bhagavā:)
 30 „Baddhā hi bhisī susaṃkhatā, | tiṇṇo pāragato vineyya ogham,
 attho bhisiyā na vijjati, | atha ce patthayasī pavassa deva“. 4.
 (Dhaniyo gopo:)
 „Gopī mama assavā alolā | dīgharattam saṃvāsiyā manāpā,
 tassā na suṇāmi kiñci pāpam, | atha ce patthayasī pavassa deva“. 5.

(Bhagavā:)

„Cittam mama assavam¹ vimuttam | dīgharattam paribhāvitam sudantam,
pāpam pana me na vijjati, | atha ce patthayasī pavassa deva“. 6.

(Dhaniyo gopo:)

„Attavetanabhato 'ham asmi, | puttā ca me samāniyā arogā, 5
tesam na suṇāmi kiñci pāpam, | atha ce patthayasī pavassa deva“. 7.

(Bhagavā:)

„Nāham bhatako 'smi kassaci, | nibbiṭṭhena carāmi sabbaloke,
attho bhatiyā na vijjati, | atha ce patthayasī pavassa deva“. 8.

(Dhaniyo gopo:)

10

„Atthi vasā, atthi dhenupā, | godharaniyo paveniyo pi atthi,
usabho pi gavampatī ca atthi, | atha ce patthayasī pavassa deva“. 9.

(Bhagavā:)

„N' atthi vasā, n' atthi dhenupā, | godharaniyo paveniyo pi n' atthi,
usabho pi gavampatīdha n' atthi, | atha ce patthayasī pavassa deva“. 10. 15

(Dhaniyo gopo:)

„Khilā nikhātā asampavedhī, | dāmā muñjamayā navā susaṇṭhānā,
na hi sakkhinti dhenupāpi chettum, | atha ce patthayasī pavassa deva“. 11.

(Bhagavā:)

„Usabho-r-iva chetva bandhanāni | nāgo pūtilatam va dālayitvā
nāham puna upessam gabbhaseyyam, | atha ce patthayasī pavassa deva“. 12. 20

Ninnañ ca thalañ ca pūrayanto | mahāmegho pāvassi tāvad eva,
sutvā devassa vassato | imam attham Dhaniyo abhāsatha: 13.

„Lābhā vata no anappakā | ye mayam Bhagavantam addasāma,
saraṇam tam upema cakkhuma, | satthā no hohi tuvam mahāmuni. 14.

Gopī ca ahañ ca assavā, | brahmacariyam Sugate carāmase, 25
jātimaraṇassa pāragā | dukkhass' antakarā bhavāmase“. 15.

(Māro pāpimā:)

„Nandati puttehi puttimā, | gomiko gohi tath' eva nandati,
upadhī hi narassa nandanā, | na hi so nandati yo nirūpadhi“. 16.

(Bhagavā:)

30

„Socati puttehi puttimā, | gomiko gohi tath' eva socati,
upadhī hi narassa socanā, | na hi so socati yo nirūpadhīti“. 17.

61. SELECTIONS FROM THE DHAMMAPADA.

- Yathâpi bhamaro puppham vaṇṇagandham aheṭṭhayaṃ
paleti rasam ādāya evaṃ gāme munī care. (49).
- Na tena bhikkhu bhavati yāvatā bhikkhate pare
5 vissaṃ dhammaṃ samādāya bhikkhu hoti na tāvatā. (266).
- Yo 'dha puññaṃ ca pāpaṃ ca bāhetvā brahmacariyavā
saṃkhāya loke carati sa ve bhikkhū 'ti vuccati. (267).
- Na jaṭāhi na gottena na jaccā hoti brāhmaṇo,
yamhi saccaṃ ca dhammo ca so sucī so ca brāhmaṇo. (393).
- 10 Kin te jaṭāhi dummedha, kin te ajinasāṭiyā,
abbhantaran te gahanam, bāhiraṃ parimajjasi. (394).
- Paṃsukūladharam jantum kisaṃ dhamanisanthataṃ
ekaṃ vanasmiṃ jhāyantaṃ tam ahaṃ brūmi brāhmaṇam. (395).
- Ekam dhammaṃ atitassa musāvādissa jantuno
15 vitinṇaparalokassa n' atthi pāpaṃ akāriyam. (176).
- Sudassam vajjam aññesaṃ attano pana duddasaṃ,
paresaṃ hi so vajjāni opunāti yathā bhusaṃ,
attano pana ohādeti kaḷiṃ va kitavā saṭho. (252).
- Ayasā va malaṃ samuṭṭhitaṃ | tadutṭhāya tam eva khādati
20 evaṃ atidhonacāriṇaṃ | sakakammāni nayanti duggatiṃ. (240).
- Na hi pāpaṃ kataṃ kammaṃ sajju khīraṃ va muccati,
ḍahantaṃ bālaṃ anveti bhasmāchanno va pāvako. (71).
- Na hi verena verāni sammant' idha kudācanaṃ,
averena ca sammanti, esa dhammo sanantano. (5).
- 25 Mā piyehi samāgañchi appiyehi kudācanaṃ,
piyān' adassanaṃ dukkhaṃ appiyānaṃ ca dassanaṃ. (210).
- Udakaṃ hi nayanti nettikā, | usukārā namayanti tejanaṃ.
dāruṃ namayanti tacchakā, | attānaṃ damayanti paṇḍitā. (80).
- Selo yathā ekaghano vātena na samīrati
evaṃ nindāpasamsāsu na samiñjanti paṇḍitā. (81).
- 30 Yathā agāraṃ succhannaṃ vuṭṭhi na samativijjhati
evaṃ subhāvitaṃ cittaṃ rāgo na samativijjhati. (14).
- Yo ve uppatitaṃ kodhaṃ rathaṃ bhantaṃ va dbāraye
tam ahaṃ sārathiṃ brūmi, rasmiggāho 'taro jano. (222).

Seyyo ayogulo bhutto tatto aggisikhūpamo
 yañ ce bhuñjeyya dussīlo ratthapiṇḍaṃ asaṇṇato. (308).
 Yo sahasaṃ sahasena saṅgāme mānuse jine
 ekaṃ ca jeyya-m-attānaṃ sa ve saṅgāmajuttamo. (103).
 Aciraṃ vat' ayaṃ kāyo paṭhavim adhisessati 5
 chuddo apetaṃnāṇo niratthaṃ va kaliṅgaraṃ. (41).
 Parijñānaṃ idaṃ rūpaṃ rogaṇidḍaṃ pabhaṅgaṇaṃ,
 bhijjati pūṭisandeho, maraṇantaṃ hi jīvitaṃ. (148).
 Dīghā jāgarato ratti, dīghaṃ santassa yojanaṃ,
 dīgho bālānaṃ saṃsāro saddhammaṃ avijānataṃ. (60). 10
 'Sabbe saṃkhārā aniccā' ti yadā paññāya passati
 atha nibbindati dukkhe, esa maggo visuddhiyā. (277).
 'Sabbe saṃkhārā dukkhā' ti yadā paññāya passati
 atha nibbindati dukkhe, esa maggo visuddhiyā. (278).
 'Sabbe dhammā anattā' ti yadā paññāya passati 15
 atha nibbindati dukkhe, esa maggo visuddhiyā. (279).
 Yo ca Buddhaṃ ca Dhammaṃ ca Saṃghaṃ ca saraṇaṃ gato
 cattāri ariyasaccāni sammappaññāya passati: (190).
 Dukkhaṃ dukkhasamuppādaṃ dukkhassa ca atikkamaṃ
 ariyaṃ c' atthaṅgikaṃ maggaṃ dukkhūpasamagāmiṇaṃ. (191). 20
 Etaṃ kho saraṇaṃ khemaṃ etaṃ saraṇaṃ uttamaṃ,
 etaṃ saraṇaṃ āgama sabbadukkhā pamuccati. (192).
 Divā tapati ādicco, rattiṃ ābhāti candimā,
 sannaddho khattiyo tapati, jhāyī tapati brāhmaṇo,
 atha sabbam ahorattiṃ Buddhho tapati tejasā. (387). 25
 Idha nandati pecca nandati | katapuñño, ubhayattha nandati,
 'puññaṃ me katan' ti nandati, | bhiyyo nandati suggaṭṭi gato. (18).

62. THE GĀTHĀ'S OF MĀLUNKYĀPUTTA.

Manujassa pamattacārino | taṇhā vaddhati māluvā viya,
 so palavatī hurāhuraṃ | phalam icchaṃ va vanasmi vānaro. 1. 30
 Yaṃ esā sahatī jammī taṇhā loke visattikā
 sokā tassa pavaddhanti abhivaddhaṃ va biraṇaṃ. 2.

- Yo c' etaṃ sahaṭi jammim taṇhaṃ loke duraccayaṃ
 sokā tamhā papatanti udabindu va pokkharā. 3.
 Taṃ vo vadāmi bhaddaṃ vo yāvant' ettha samāgatā:
 taṇhāya mūlaṃ khaṇatha usīrattho va bīraṇaṃ,
 5 mā vo naḷaṃ va soto va Māro bhañji punappunaṃ. 4.
 Karotha Buddhavacanaṃ, khaṇo ve mā upaccagā,
 khaṇātītā hi socanti nirayamhi samappitā. 5.
 Pamādo rajo sabbadā, pamādānupatito rajo,
 appamādena vijjāya abbahe sallam attano ti. 6.

10 63. THE GĀTHĀ'S OF MAHĀPAJĀPATĪ GOTAMĪ.

- Buddhavīra namo ty-atthu sabbasattānaṃ uttama
 yo maṃ dukkhā pamocesi aññaṃ ca bahukaṃ janam. 1.
 Sabbadukkhāṃ pariññātaṃ, hetutaṇhā visositā,
 ariyaṭṭhaṅgiko maggo nirodho phusito mayā. 2.
 15 Mātā putto pitā bhātā ayyikā ca pure ahuṃ,
 yathābhuccaṃ ajānantī saṃsari 'haṃ anibbisaṃ. 3.
 Diṭṭho hi me so Bhagavā, antimo 'yaṃ samussayo,
 vikkhīṇo jātisaṃsāro, n' atthi dāni punabbhavo. 4.
 Āraddhaviriye pahitatte niccaṃ daḷhaparakkame
 20 samagge sāvake passa, esā Buddhāna vandanā. 5.
 Bahūnaṃ vata atthāya Māyā janayi Gotamaṃ,
 vyādhimaranatunnānaṃ dukkhakkhandhaṃ vyapānudi. 6.

64. KAPIRĀJA-CARIYA.

- Yadā ahaṃ kapi āsīm nadikūle darisaye
 25 pīlito suṃsumārena gamanaṃ na labhāmi 'haṃ. 1.
 Yamh' okāse ahaṃ ṭhatvā orapāraṃ patāmaṃ ahaṃ
 tatth' acchi Satthu-vadhako kumbhilo ruddadassano. 2.
 So maṃ asaṃsi: „ehīti“, ahaṃ „emīti“ taṃ vadi,
 tassa matthakam akkamma parakūle patitṭhahim. 3.
 30 Na tassa alikaṃ bhaṇitaṃ yathāvācaṃ akāsaṃ ahaṃ,
 saccena me samo n' atthi, esā me saccapāramīti. 4.

65. THE COUNCIL OF MAHĀKASSAPA.

- Satt' eva satasahassāni bhikkhusaṅghā samāgatā
 arahā khīṇāsavā suddhā sabbe guṇaggatam gatā. 1.
- Te sabbe vicinitvāna uccinitvā varam varam
 pañcasatānam therānam akaṃsu saṅghasammataṃ. 2. 5
- Dhutavādānam aggo so Kassapo Jinasāsane,
 bahussutānam Ānando, vinaye Upālipaṇḍito, 3.
- Dibbacakkhumhi Anuruddho, Vaṅgiso paṭibhānavā,
 [Puṇṇo ca dhammakathikānam, vicitrakathī Kumārakassapo]. 4.
- Vibhajjanamhi Kaccāno, Koṭṭhito paṭisambhidā, 10
 aññe p' atthi mahātherā agganikkhattakā bahū. 5.
- Tehi c' aññehi therehi katakiccehi sādhuhi
 pañcasatehi therehi dhammavinayasamgaho
 therehi katasamgaho theravādo ti vuccati. 6.
- Upālīm vinayaṃ pucchitvā dhammam Ānandasavhayaṃ 15
 akaṃsu dhammasamgaham vinayaṃ cāpi bhikkhavo. 7.
- Mahākassapathero ca Anuruddho mahāgaṇī
 Upālithero satimā Ānando ca bahussuto 8.
- Aññe bahu-abhiññātā sāvaka Satthuvaṇṇitā
 pattapaṭisambhidā dhīrā chaḷabhiññā mahiddhikā 20
 samādhijhānam anuciṇṇā saddhamme pāramigatā 9.
- Sabbe pañcasatā therā navaṅgam Jinasāsanaṃ
 uggahetvāna dhāresuṃ Buddhasetṭhassa santike. 10.
- Bhagavato sammukhā sutvā paṭiggahetvā ca sammukhā
 dhammaṃ ca vinayaṃ cāpi kevalam Buddhadesitam 11. 25
- Dhammadharā vinayadharā sabbe pi āgatāgamā
 asaṃhīrā asaṃkuppā Satthukappā sadā garū 12.
- [Aggasantike gahetvā — aggadhammā tathāgatā —]
 agganikkhattakā therā aggaṃ akaṃsu saṅgaham,
 sabbo pi so theravādo aggavādo ti vuccati. 13. 30
- Sattapaṇṇa-guhe ramme therā pañcasatā gaṇī
 nisinnā pavibhajjimsu navaṅgam Satthusāsanam. 14.
- [Suttam geyyam veyyākaranam gāthudānitivuttakam
 jātakabbhutavedallam navaṅgam Satthusāsanam]. 15.

- Pavibhajja imaṃ therā saddhammaṃ avināsaṇaṃ
 vaggapaññāsakaṃ nāma saṃyuttaṃ ca nipātaṃ
 āgamapiṭakaṃ nāma akaṃsu suttasammataṃ. 16.
 Yāva tiṭṭhanti saddhammā saṃgahaṃ na vinassati
 5 tāvatā sāsanaṃ addhānaṃ ciraṃ tiṭṭhati Satthuno. 17.
 [Katvā dhammaṃ ca vinayaṃ saṃgahaṃ sāsanaṃ
 saṃkampi acalā bhūmi daḥhā appaṭivattiyā]. 18.
 Yo koci samaṇo cāpi brāhmaṇo ca bahussuto
 parappavādaṃ kusalo vālavaddhī saṃgato
 10 na sakkā paṭivattetuṃ, Sineru va suppatiṭṭhito. 19.
 Devo Māro vā Brahmā ca ye keci paṭhaviṭṭhitā
 na passanti aṇumattaṃ kiñci dubbhāsitaṃ paḍaṃ. 20.
 Evaṃ sabbaṅgasampannaṃ dhammavinayaṃ saṃgahaṃ
 suvivhattaṃ supaṭicchannaṃ Satthu sabbaññutāya ca. 21.
 15 Mahākassapaṃ mokkhā therā pañcasatā ca te
 ṇatvā janassa sandehaṃ akaṃsu dhammasaṃgahaṃ. 22.

66. THE CONQUEST OF CEYLON.

- Sabbalokaḥitaṃ katvā patvā santiṃ khaṇaṃ paraṃ
 parinibbāna-mañcamhi nipanno lokanāyako 1.
 20 Devatāsannipātamhi mahantaṃ mahāmuni
 Sakkaṃ tatra samipatṭhaṃ avoca vadaṇaṃ varaṃ: 2.
 „Vijayo Lālavisaṇo Sihabāhunarindajo
 eko Laṅkaṃ anuppatto sattāmaccaṇṇaṇṇo, 3.
 Patiṭṭhissati devinda Laṅkāyaṃ mama sāsanaṃ,
 25 tasmā saparivāraṃ taṃ rakkaḥ Laṅkaṃ ca sādhuṇṇaṃ“. 4.
 Tathāgatassa devinda vaco sutvā visārado
 devass' Uppalavaṇṇassa Laṅkāraṇṇaṃ samappayi. 5.
 Sakkena vuttamatto so Laṅkaṃ āgamaṃ sajjukaṃ
 paribbājakaṃ vasaṇaṃ rukkaṃ upāvisi. 6.
 30 Vijayappamukhā sabbe taṃ upecca apucchisū:
 „ayaṃ bho ko nu dīpo“ ti, „Laṅkā dīpo“ ti abruvi, 7.
 „Na santi manujā ettha, na ca heṇṇaṃ vo bhayaṃ“
 iti vatvā kuṇḍikāyaṃ te jalena nisiñciya 8.

- Suttañ ca tesam hatthesu laggetvā nabhasūgamā,
dassesī soṇirūpena paricārika-yakkhinī. 9.
- Eko taṃ vāriyāto pi rājaputtena anvagā
„gāmaṃhi vijjamānaṃhi bhavanti sunakhā“ iti. 10.
- Tassā ca sāmīnī tattha Kuveṇī nāma yakkhinī 5
nisīdi rukkhamūlaṃhi kantantī tāpasī viya. 11.
- Disvāna so pokkharāṇiṃ nisinnaṃ taṃ ca tāpasīṃ
tattha nahātvā pivitvā c' ādāya ca muḍālayo 12.
- Vāriṇ ca pokkhare heva sā vuṭṭhāsī taṃ abruvi:
„bhakkho si mama, tiṭṭhā“ 'ti, āḷhābaddho va so naro. 13. 10
- Parittasuttatejena bhakkhetuṃ sā na sakkuṇi
yāciyāto pi taṃ suttaṃ nādā yakkhiniyā naro. 14.
- Taṃ gahetvā suruṅgāyaṃ rudantaṃ yakkhinī khipi,
evaṃ ekekaso tattha khipi sattasatāni pi. 15.
- Anāyantesu sabbesu Vijayo bhayaśaṅkito 15
naddhapañcāyudho gantvā disvā pokkharāṇiṃ subhaṃ 16.
- Apassi-m-uttiṇṇapadaṃ hasantiṃ c' eva tāpasīṃ,
„ināya khalu bhaccā me gahītā nū“ 'ti cintiya: 17.
- „Kiṃ na passasi bhacce me bhoti tvaṃ“ iti āha taṃ,
„kiṃ rājaputta bhaccehi, piva nahāyā“ 'ty-āha sā. 18. 20
- „Yakkhinī tāva jānāti mama jātin“ ti nicchito
sīghaṃ sanāmaṃ sāvetvā dhanuṃ sandhāy' upāgato. 19.
- Yakkehi ādāya gīvāya nārāca-valayena so
vāmahatthena kesesu gahetvā dakkhiṇena tu. 20.
- Ukkhipitvā asīṃ āha: „bhacce me dehi dāsi, taṃ 25
māremīti“, bhayaṭṭhā sā jīvitaṃ yāci yakkhinī: 21.
- „Jīvitaṃ dehi me sāmī, rājāṃ dassāmi te ahaṃ.
karissāmi' itthikiccaṃ ca aññaṃ kiñca yathicchitaṃ“. 22.
- Adūbhatthāya sapathaṃ so taṃ yakkehi akārayi,
„ānehi bhacce sīghaṃ“ ti vuttamattā va sā nayi. 23. 30
- „Ime chātā“ ti vuttā sā taṇḍulādi viniddisi
bhakkhitānaṃ vāṇijānaṃ nāvattānaṃ vividhaṃ bahuṃ. 24.
- Bhaccā te sādhayitvāna bhattāni vyañjanāni ca
rājaputtaṃ bhojayitvā sabbe cāpi abhuñjisū. 25.
- Dāpitaṃ Vijayen' aggaṃ yakkehi bhuñjiya pīṇitā, 35
soḷasavassikaṃ rūpaṃ māpayitvā manoharaṃ 26.

- Rājaputtam upāgañchi sabbābharanabhūsitā,
 māpesi rukkhamūlasminṃ sayanañ ca mahārahaṃ 27.
 Sāṇiyā suparikkhittam vitānasamalamkataṃ,
 taṃ disvā rājatanayo pekkhaṃ attham anāgataṃ 28.
- 5 Katvāna tāya samvāsaṃ nipajji sayane sukhaṃ,
 sāṇim parikkhipitvāna sabbe bhaccā nipajjisum. 29.
 Rattim turiyasaddaṃ ca sutvā gītaravaṃ ca so
 apucchi sahasemānaṃ „kimsaddo“ iti yakkhinim. 30.
 „Rajjaṃ ca sāmīno deyyaṃ sabbe yakkhā ca ghātiyā,
 10 manussāvāsakāraṇā yakkhā maṃ ghāteṣṣanti hi“ 31.
 Iti cintiya yakkhī sā abruvi rājanandanaṃ:
 „Sirīsavatthu nāmena sāmī yakkhapuraṃ idaṃ, 32.
 Tattha jeṭṭhassa yakkhassa Laṅkānagaravāsini
 kumārikā idh' ānītā, tassā mātā ca āgatā, 33.
- 15 Āvāhamāṅgale tattha idhāpi ussavo mahā
 vattate, tattha saddo 'yaṃ, mahā h' esa samāgamo, 34.
 Ajj' eva yakkhe ghātehi, na hi sakkā itoparaṃ“,
 so āhā: „dissamāne te ghāteṣṣāmi kathaṃ ahaṃ“. 35.
 „Tattha saddaṃ karissāmi, tena saddena ghātaya,
 20 āvudhaṃ m' ānubhāvena tesam kāye patissati“. 36.
 Tassā sutvā tathā katvā sabbayakkhe aghātayi.
 sayam pi Vijayo laddhā yakkharāja-pasādhanam 37.
 Pasādhanehi sesehi taṃ taṃ bhaccaṃ pasādhayi,
 katipāham vasitv' ettha Tambapaṇṇim upāgami. 38.
- 25 Māpayitvā Tambapaṇṇinagaraṃ Vijayo tahiṃ
 vasi yakkhiniyā saddhim amaccaparivārito. 39.
 Nāvāya bhūmim otiṇṇā Vijayappamukhā tadā
 kilantā paṇinā bhūmim ālambiya nisīdisum, 40.
 Tambabhūmirajophuṭṭhā tambapaṇṇī yato ahū
 30 so deso c' eva dīpo ca Tambapaṇṇī tato ahu, 41.
 Sīhabāhu narindo so sīham ādiṇṇavā iti
 Sīhalo, tena sambandhā ete sabbe pi Sīhalā. 42.

67. BUDDHAGHOSA.

Bodhimāṇḍasamīpamhi jāto brāhmaṇamāṇavo vijjāsippakalāvedī tīsu vedesu pārāgo 1.	
Sammāviññātasamayo sabbavāḍavisārado vāḍatthī sabbadīpamhi ābhiṇḍanto pavāḍino 2.	5
Vihāram ekam āgama rattim Pātāñjalī-matam parivatteti sampuṇṇapadam suparimaṇḍalam. 3.	
Tatth' eko Revato nāma mahāthero vijāniya „mahāpañño ayaṁ satto, dametuṁ vaṭṭatīti“ so 4.	
„Ko nu gadrabharāvena viravanto“ ti abruvi, „gadrabhānam rave attham kim jānāsīti“ āha tam. 5.	10
„Ahaṁ jāne“ ti vutto so otāresi sakam matam, vuttam vuttam viyākāsi, virodham pi ca dassayi, 6.	
„Tena hi tvaṁ sakaṁ vādam otārehi“ ca codito pālim āhābhidhammassa, attham assa na so 'dhigā. 7.	15
Āha: „kass' eso manto“ ti, „Buddhamanto“ ti so 'bruvi, „dehi me tan“ ti vutte hi „gaṇha pabbajja tam“ iti. 8.	
Mantatthī pabbajitvā so uggaṇhi Piṭakattayam, „ekāyano ayaṁ maggo“ iti pacchā tam aggahi. 9.	
Buddhassa viya gambhīraghosattā nam viyākaruṁ 'Buddhaghoso' ti, so sobhi Buddho viya mahītale. 10.	20
Tattha Nāṇodayam nāma katvā pakaraṇam tadā Dhammasaṅgaṇiyākāsi kaṇḍam so Atthasālinim. 11.	
Parittatṭhakathaṁ c' eva kātuṁ ārabhi buddhimā, tam disvā Revato thero idam vacanam abruvi: 12.	25
„Pālimattam idhānītam, n' atthi Atṭhakathā idha, tathācariyavādā ca bhinnarūpā na vijjare, 13.	
Sīhalatṭhakathā suddhā Mahindena matimatā saṅgītittayam ārūḷham Sammāsambuddhadesitam 14.	
Sāriputtādigītaṁ ca kathāmaggaṁ samekkhiya katā Sīhalabhāsāya Sīhalesu pavattati. 15.	30
Tam tattha gantvā sutvā tvaṁ Māgadhānam niruttiyā parivattehi, sā hoti sabbalokahitāvahā“. 16.	

- Evam vutto pasanno so nikkhamitvā tato imam
dīpam āgā imass' eva rañño kāle mahāmati. 17.
Mahāvihāram sampatto vihāram sabbasādhunam
Mahāpadhānagharam gantvā Saṅghapālassa santikā 18.
- 5 Sīhalatṭhakatham sutvā theravādañ ca „sabbaso
Dhammassāmissa eso va adhippāyo“ ti nicchiya 19.
Tattha saṅgham samānetvā „kātum atṭhakatham mama
potthake detha sabbe“ ti āha. Vīmaṁsitum sa tam 20.
Saṅgho gāthādvayam tassa dāsi: „sāmatthiyam tava
10 ettha dassehi, tam disvā sabbe demā 'ti potthake“. 21.
Piṭakattayam etth' eva saddhim Atṭhakathāya so
Visuddhimaggam nāmākā saṅgahetvā samāsato. 22.
Tato saṅgham samūhetvā Sambuddhamatakovidam
Mahābodhisamīpamhi so tam vācetum ārabhi. 23.
- 15 Devatā tassa nepuññam pakāsetum mahājane
chādesum potthakam, so pi dvattikkhattum pi tam akā. 24.
Vācetum tatiye vāre potthake samudāhaṭe
potthakadvayam aññam pi saṅghapesum tahiṁ marū. 25.
Vācayimsu tadā bhikkhū potthakattayam ekato,
20 ganthato atthato vāpi pubbāparavasena vā 26.
Theravādehi pālīhi pādehi vyañjanehi ca
aññathattam ahu n' eva potthakesu pi tisu pi. 27.
Atha ugghosayi saṅgho tuṭṭhabatṭho visesato:
„nissamsayam sa Metteyyo“ iti vatvā punappunam 28.
- 25 Saddhim Atṭhakathāyādā potthake Piṭakattaye,
Ganthākare vasanto so vihāre dūrasamkare 29.
Parivattesi sabbā pi Sīhalatṭhakathā tadā
sabbesam mūlabhāsāya Māgadhāya niruttiyā. 30.
Sattānam sabbabhāsānam sā ahosi hitāvalā,
30 theriyācariyā sabbe Pāliṁ viya tam aggahum. 31.
Atha kattabbakiccesu gatesu pariniṭṭhitim
vanditum so Mahābodhiṁ Jambudīpam upāgami. 32.

Siddhir astu, subham astu.

NOTES.

1. — SUMSUMĀRA-JĀTAKA p. 1—2,16 = Jāt. (208) II 158,23—160,19 (The Jātaka together with its commentary, edited by V. Fausbøll. Vol. I—VII. London 1877—97). Translations: 1) Jāt. II, transl. by W. H. D. Rouse p. 111. (The Jātaka or Stories of the Buddha's former births. Translated by various hands. Vol. I—VI. Cambridge. 1895—1907); 2) Jātaka Tales from the Pāli by R. Morris [reprinted from the Folk-Lore Journal II—IV.] (1887) p. 52; 3) K. F. Johansson, Indiska sagor. I (Stockholm 1907) p. 39. — This tale is to be found in the Northern Buddhist Literature in Mahāvastu (ed. by E. Sénart), vol. II 246—50 (Markaṭa-Jātaka) and a Chinese version in Beal's Romantic Legend of Sākya-Buddha from Chinese-Sanskrit (London 1875) p. 231, cp. the Vānara-Jātaka (342) III 133 and the following tale (Jāt. Nr. 57). Other parallels: Pañcatantra IV, 1; Ćukasaptati Nr. 67; Kathā-Sarit-Sāgara (transl. by C. H. Tawney) vol. II p. 84. Literature: R. Morris: Contemporary Review vol. 39, Academy XX 161 (1881), JPTS 1884 p. 108). R. Otto Franke: Eine indische Fabel bei den Suahelis. Wiener Zeitschr. f. d. Kunde des Morgenlandes VII 215 & 384, cp. that interesting parallel Russian folk-tale communicated by Rouse in his translation p. 110 and the literature quoted there. — P. 1,21 dhamme sudhammatāya (Ed. dhammesu dhammatāya) cp. Jāt. VI 527,8. P. 2,13 Ed. vañcito me si, but [me] must be omitted metri causa. The metre is here (and in the following verses, if not otherwise noticed) Anuṣṭubh (or the common Ćloka). For this metre see the very useful treatise on Pāli-metres by V. Fausbøll in the edition of Dhammapada (1855) p. 439—41 (cp. Lanman: Sanskrit Reader p. [300]). P. 2,10—11 = Jāt. III 133,26 (cp. V 122,20).

2. — VĀNARINDA-JĀTAKA p. 2,16—3,38 = Jāt. (57) II 278,17—280,17. Translations: 1) Jāt. I transl. by R. Chalmers p. 142; 2) Morris, Jātaka Tales p. 54; 3) P. Steinthal, Aus den Geschichten früherer

Existenzen Buddhas. Zeitschrift für vergl. Literaturgeschichte N. F. VII 306—7; 4) Johansson, Indiska sagor, p. 41. The same tale occurs once more in the Jāt. Nr. 224, Kumbhila-Jātaka II 206, but with two Gāthā's; cp. Cariyā-Piṭaka III 7 (p. 97), printed below p. 108, and the preceding tale. — P. 3,8 Ed. pāsāṇo kiṃ paṭivacanāṃ na dassati. Puna I don't believe that Mr. Steinthal is right in taking dassati as having the signification of a preteritum; see the note to his translation. The verse = Jāt. II 206,8, and with the following words in the second pāda: saddhassa gharamesino = Sn. v. 188, SN vol. I 215,3 (Mr. Feer proposes the reading damo for dhammo in the 3. pāda), and Ps. I, fol. kr. 4.

3. — BAKA-JĀTAKA p. 3,29—5,22 = Jāt. (38) I 221,22—223,27; ed. by L. H. Elwell: Nine Jātakas, Pāli Text with Vocabulary (Boston 1886) p. 28. Translations: 1) Jāt. I transl. by Chalmers p. 96; 2) T. W. Rhys Davids, Buddhist Birth Stories (London 1880) p. 317—21; 3) R. Pischel, Ausland 1876, p. 757; 4) Johansson, Indiska sagor, p. 13. Parallels: Baka-Jātaka (236) II 233; Pañcatantra I 7; Hitopadeśa IV 6; Tantrākhyāna 37; KSS by Tawney II 31. Literature: Benfey: Pantschatantra I 175; The Fables of Bidpai ed. by J. Jacobs p. LXXIV (Folk Lore VII 69); Weber: Indische Studien III 343; A. Cunningham: The Stūpa of Bharhut (London 1879) p. 49. — P. 4,8 Ed. gaṇetvā etaṃ; 4,23 Ed. pāpetvā, Cod. C^v pātetvā; 5,22 kakkatakā, abl. with euphonic m.

4. — NIGRODHAMIGA-JĀTAKA p. 5,23—8,12 = Jāt. (12) I 149,16—153,18; Jātakatṭhakathā ed. by Sīlānanda (1—2 Colombo 1892—93) p. 117. Translations: 1) Jāt. I transl. by Chalmers p. 39; 2) Rhys Davids: Buddhist Birth Stories p. 205; 3) Johansson, Indiska sagor, p. 78. Parallels: Jāt. (385) III 270; Oesterley: Gesta Romanorum (1872) Nr. 110 p. 444 (cp. p. 730). Literature: M. Gaster: The Nigrodhamiga-Jātaka and the life of St. Eusthatius Placitus. JRAS 1894 p. 335 (cp. 1893 p. 869). The sculptured scenes found amongst the remains of the Bharhut-Stūpa, Cunningham Pl. XXV, 1 (cp. XLIII, 2) dont allude to this tale, as has been pointed out by Pischel, Sitz.-Ber., Berlin 1905, 512 (cp. Huber, Bull. de l'Ecole Franç. d'Extrême Orient IV, 1093). — P. 6,25 Ed. dhammagāṇṭhika. The verse p. 7,33—34 = Jāt. IV 43,13, Dhpd. (1855) p. 329 (cp. Mahāvastu I 366).

5. — SIHACAMMA-JĀTAKA p. 8,13—9,4 = Jāt. (189) II 109,21—110,25; Five Jātakas by V. Fausbøll (Copenhagen 1861) p. 14; Elwell: Nine Jātakas p. 2; Henry, Précis de gram. palie, p. 73. Translations: Five Jātakas p. 39; Rhys Davids: Buddhist Birth Stories p. V; Jāt. II transl. by Rouse p. 76; Warren, Buddhism in translations, p. 262;

Johansson, *Indiska sagor*, p. 32. Parallels: *Pañcatantra* IV 7; *Hito-padeṣa* III, 2; KSS. by Tawney II p. 65; F. A. v. Schiefner: *Tibetan Tales*, done into English by W. R. S. Ralston (London 1882) p. 323; Aesop ed. by Halm Nr. 333. Literature: Benfey: *Pantschatantra* I 462; Weber: *Indische Studien* III 352.

6. — *RĀDHA-JĀTAKA* p. 9,5—34 = *Jāt.* (198) II 132,33—134,12. Translations: *Jāt.* II transl. by Rouse p. 93; Johansson, *Indiska sagor*, p. 34. There is another *Rādha-Jātaka* (145) I 495 (cp. *Kālabāhu-Jātaka* (329) III 97); cp. *The Early English Versions of the Gesta Romanorum* ed. by Sydney J. H. Herrtage (London 1879) Nr. 45 p. 174. An illustration to this tale has been found by A. Grünwedel: *Buddhistische Studien. Glasuren von Pagan* (Berlin 1897). — P. 9,31 Ed. *saccupasaṃhitam*; 9,32 Ed. *upakūṣito*, for the reading *upakūṣito* see *Jāt.* I 405,16 and R. Morris JPTS 1884 p. 74—75.

7. — *NACCA-JĀTAKA* p. 10,1—23 = *Jāt.* (32) I 207,1—208,2; *Jātakatṭhakathā* by *Silānanda* p. 156. Translations: 1) *Jāt.* I transl. by Chalmers p. 83; 2) Rhys Davids: *Buddhist Birth Stories* p. 292; 3) Pischel, *Ausland* 1876 p. 758; 4) Warren, *Hermes* XXIX p. 476; 5) Johansson, *Indiska sagor*, p. 7. Literature: Benfey: *Pantschatantra* I 280; Hahn: *Sagewissenschaftliche Studien* (1876) p. 69; Tawney: *Journal of Philology* XII 121 (*The Story of Hippokleides*, *Herodotus* VI 129). Illustration in Bas-relief on the *Bharhut-Stūpa* pl. XXVII, 11. — The metre of the verse is *Triṣṭubh*, see Dhpd. (1855) p. 442; in the second *pāda* we have to read *velurya-* and in the third *pāda* *viyāma-*.

8. — *ULŪKA-JĀTAKA* p. 10,24—11,21 = *Jāt.* (270) II 352,6—353,24. Translated *Jāt.* II by Rouse p. 242; Johansson, *Indiska sagor*, p. 51. Literature: Benfey, *Pantschatantra* I 334; Rhys Davids: *Buddhist Birth Stories* p. 292, note; KSS. by Tawney II. p. 64—65 & 636. — P. 11,11 *metri causa* read *bhaṇeyyam* instead of *bhaṇeyy' ahaṃ*.

9. — *KURUṄGAMIGA-JĀTAKA* p. 11,22—13,7 = *Jāt.* (206) II 153,1—155,6; V. Fausbøll: *Two Jātakas*. The original Pāli Text with an English Translation and Critical Notes (reprinted from JRAS. 1870. N. S. vol. V p. 10). Translations: 1) *Jāt.* II transl. by Rouse p. 106; 2) Cunningham: *Bharhut-Stūpa* p. 67 (figured on pl. XXVII, 9); 3) Johansson, *Indiska sagor*, p. 36. Parallel: Ralston, *Tibetan Tales*, p. 346. There is another *Kuruṅgamiga-Jātaka* (21) I 173. — P. 11,31 Ed. *rukkhaggato*, Cod. K *rukkhato*.

10. — JAVASAKUNA-JĀTAKA p. 13,8—14,5 = Jāt. (308) III 25,28—27,7; edited and translated by V. Fausbøll: Five Jātakas p. 12 & 35. Translation: Jāt. III transl. by H. T. Francis and R. A. Neil p. 17; Johansson, Indiska sagor, p. 58. Parallels: Jātakamālā ed. by H. Kern (1891) Nr. 34; Ralston: Tibetan Tales, p. 311; Aesop ed. by Halm Nr. 276, b. Figured: Boro-Boedoer CLXX. 134—36 (cp. S. F. Oldenburg: Notes on Buddhist Art, JAOS. vol. 18 (1897) p. 200). Cp. Weber: Ind. Stud. III 128. The two first gāthās = Dhpd. (1855) p. 147,1—4.

11. — SASA-JĀTAKA p. 14,6—16,20 = Jāt. (316) III 51,22—56,2; ed. by V. Fausbøll: Five Jātakas p. 51; Henry: Gram. palie, p. 86. Translations: Morris: Jātaka Tales p. 11 (Folk-Lore Journal II 336, 370); Jāt. III transl. by Francis & Neil p. 35. Warren, Buddhism in Transl. p. 274; Johansson, Ind. sagor, p. 60. Parallels: Cariyā-Piṭaka I, 10 (p. 82); Jātakamālā Nr. 6; Avadāna-Āṭaka Nr. 37 (transl. by L. Feer, Annales du Musée Guimet XVIII). Figured: Boro-Boedoer CXXXIX, 22—25. Literature: F. Harley: Moon-Lore p. 60. — P. 15,5 Ed. dātum na sakkoti; p. 15,30 Ed. nadinnapubbam, Cod. B adinnapubbam; 16,6 Ed. sakala-sarīram, Cod. C^k sakasarīram. With the 4th gāthā cp. Cariyā-Piṭaka IX v. 8.

12. — MATAKABHATTA-JĀTAKA p. 16,21—17,34 = Jāt. (18) I 166,17—168,28; Sīlānanda's Ed. p. 128. Translations: Rhys Davids, BBS. p. 226; Jāt. I transl. by Chalmers p. 51; Johansson, Indiska sagor, p. 164. — For an illustration see Grünwedel: Glasuren von Pagan. — P. 17,11 Ed. muccissāmīti; the gāthā p. 17,28—29 is found in the Commentary on Dhammapada v. 60.

13. — BĀVERU-JĀTAKA p. 18,1—19,4 = Jāt. (339) III 126,15—128,8. Translations: 1) Jāt. III transl. by Francis & Neil p. 83; 2) Morris: Jātaka Tales p. 48; 3) Johansson, Indiska sagor, p. 66. Literature: J. Minayeff: Buddhistische Fragmente (Bull. de l'Acad. de St. Pétersbourg T. XVII, 1872 p. 70); O. Franke: Beziehungen der Inder zum Westen (Zeitschr. d. deutschen Morgenl. Gesellsch. Bd. 47, 1893 p. 606); R. Morris: Notes and Queries (JPTS. 1893 p. 25); — P. 18,24 Ed. sakuṇānam nāma; the gāthās 18,32—19,4 = Ps. XI fol. chī & Ss. fol. ghe.

14. — SUSSONDĪ-JĀTAKA p. 19,5—20,30 = Jāt. (360) III 187,17—190,19. Translated: Jāt. III by Francis & Neil p. 124; Johansson, Indiska sagor, p. 207. A parallel tale is found Jāt. III 90, Kākāti-Jātaka Nr. 327; cp. Ralston, Tibetan Tales, p. 227; Pischel, Sussondī, KZ. vol. 42 p. 166; Morris, JPTS. 1891—93 p. 26; with the two first gāthās cp. Jāt. III 91,14 & 22. P. 20,16 Ed. timirānam; p. 20,22 cp. p. 25,30; p. 20,34 cp. Th. v. 460.

15. — VALĀHANSA-JĀTAKA p. 20,31—22,10 = Jāt. (196) II 127,28—129,28. Edited and translated by E. Müller: Simplified grammar of the Pāli Language p. 128; translated by D. Fergusson, Indian Antiquary XIII, 1884 p. 45 and Jāt. II transl. by Rouse p. 89; Johansson, Indiska sagor, p. 109 (cp. p. 263). Parallels: Beal: Romantic Legend p. 332; Divyāvadāna ed. by Cowell & Neil p. 524; Kāraṇḍavyūha (Ed. Calc.) p. 52. Literature: R. Morris: Indian Antiquary X, 1881 p. 292 (= Academy XX, 1881 p. 161); H. Wenzel: A Jātaka-Tale from the Tibetan (JRA8. N. S. XX, 1888 p. 503, XXI, 1889 p. 179); E. Kuhn: Barlaam und Joasaph p. 81 (Abhandl. d. K. Bayerischen Akad. d. Wiss. philol.-philos. Cl. XX. Bd. 1897); Oldenburg: JAOS. vol. 18 p. 201 (Boro-Boedoer Pl. 389,4). — P. 21,13 Ed. itthikuttabhāvavilāsehi (cp. Jāt. IV 483,2); p. 21,21 Ed. jeṭṭhakayakkhinī jeṭṭhakavāṇijam.

16. — CATUDVĀRA-JĀTAKA p. 22,11—24,7 = Jāt. (439) IV 1,9—4,3 (the last part, containing 10 gāthās, I have omitted here). Translated: Jāt. IV by Rouse p. 1; Johansson, Indiska sagor, p. 117 (cp. p. 264—65). — Three other versions of this tale are found in the Jātaka: Mittavinda-Jātaka (82) I 363; Mittavinda-Jātaka (104) I 413, Mittavinda-Jātaka (369) III 206 (cp. Losaka-Jātaka (41) I 236). Other parallels are found in Avadāna-Āṭaka Nr. 36, Avadāna-Kalpalatā Nr. 24, Divyāvadāna Nr. 38. Literature: L. Feer: Maitrakanyaka-Mittavindaka, la pitié filiale (Journal Asiatique 7. sér. T. XI p. 300, containing a french translation); S. Beal: The merchant who struck his mother (Ind. Antiquary IX, 1880, p. 224, containing a chinese Buddhistic parallel); Child: English and Scottish Popular Ballads III p. 13; A. Olrik: Danske Ridderviser I. Bd. Nr. 375—76; D. Andersen: Udsigt over phil.-hist. Samfunds Virksomhed, 28. Nvbr. 1895 (Copenhagen 1900); E. Hardy: Jona I u. Jāt. 439 (ZDMG. Bd. 50 p. 153). Illustrations: Boro-Boedoer Pl. 123—127, and Grünwedel: Glasuren von Pagan. — P. 23,17 Ed. so tāhi saddhim dibba-, Cod. C^k saddhim sattāham dibba-.

17. — SUPPĀRAKA-JĀTAKA p. 24,8—27,31 = Jāt. (463) IV 137,8—143,3 Translated: Jāt. IV by Rouse p. 86; Johansson, Indiska sagor, p. 228; cp. Sp. Hardy, Manual of Buddhism, p. 13. The Tibetan version of this tale has been published together with a German Translation by Grünwedel: Buddhistische Studien, Excurs: Das Suppāraka-Jātaka in Padmasambhavas Legendenbuch (cp. J. J. Schmidt: Der Weise u. der Thor II 227, 261) and an illustration is found ibid. Glasuren von Pagan. — P. 25,21 Ed. akālavātāṃ uppātitaṃ uppajji; p. 26,18 Ed. obhāsamānaṃ Nīlavannaṃkusamālaṃ; p. 27,6 samuddo suyyat' amānuso, I think we have to read saddo instead of samuddo, then the metre will be correct; p. 27,22 = Jāt. III 437,28 & VI 79,3, Pd. V p. 104 v. 29.

18. — *SĪLĀNISAMSA-JĀTAKA* p. 28,₁—29,₁₉ = *Jāt.* (190) II 111,₁—113,₉. Translated *Jāt.* II by Rouse p. 77 and by Feer: *Journ. As.* 1875. T. VI 260; Johansson, *Indiska sagor*, p. 106. Cp. *Jāt.* Nr. 442, *Avadāna-Āṭaka* Nr. 11 and „The shipwrecked sailor“ in Flinders Petrie: *Egyptian Tales*, vol. I (London 1895). Literature: L. Feer: *Études Bouddhiques*, 2. partie, *Journal Asiatique* 7. sér. T. VI. 1875 p. 243, H. Wenzel: *Coincidences in Buddhist literature and the Gospels* (Academy Jan. 12. 1889 p. 27). — P. 29,₄ Ed. tam hi, Cod. B. tam pi; p. 29,₈ Ed. nassissatīti, corrected by J. S. Speyer (*Vedische und Sanskrit-Syntax* p. 60 Note 2) to nassissā 'ti; p. 29,₁₁ metri causa read: va-haty-upāsakam; p. 29,₁₂ = *Jāt.* V 483,₁₂; V 494,₅; SN I p. 17 & 56; p. 29,₁₃ metri causa read: nhāpito, cp. V. Fausbøll: *Nogle Bemærkninger om enkelte vanskelige Pāli-Ord i Jātaka-Bogen* (Oversigt over kongl. danske Vid. Selsk. Forh. 1888 p. 11).

19. — *CAMMASĀTAKA-JĀTAKA* p. 29,₂₀—30,₂₅ = *Jāt.* (324) III 82,₁—84,₆. Translations: 1) *Jāt.* III transl. by Francis & Neil p. 55; 2) Morris: *Jātaka-Tales* p. 64; 3) Johansson, *Indiska sagor*, p. 147. Scenes from this tale are figured on the Bharhut-Stūpa Pl. XLI,₁—3. — P. 29,₂₇ Ed. asantapaggahaṇakāraṇam; p. 30,₈—9 Metre: Triṣṭubh; the 3. foot of the first pāda is increased by one syllable, Ed. vatāyam corrected to vat' ayaṁ metri causa; in the fourth pāda apacāyatī (Ed. apacāyati) the first foot has 5 syllables; p. 30,₁₂—13 Triṣṭubh: brāhmaṇā, vocative (Ed. brāhmaṇa) avasakkatī as apacāyatī above; p. 30,₁₇—19 Triṣṭubh, but the 3. pāda has been corrupted, cp. *Jāt.* VI 502,₆—27, Th. v. 406 & Thī v. 68; bhaggam (Ed. bhaggā), abhidhāvathū, 'imperative 2. pl. (Ed. abhidhāvatha); p. 30,₂₁ apujjam (Ed. apūjam).

20. — *UCCHANGA-JĀTAKA* p. 30,₂₆—32,₆ = *Jāt.* (67) I 306,₂₅—308,₂₂. Translations: 1) *Jāt.* I transl. by Chalmers p. 164; 2) German Translation by Pischel, *Hermes*, XXVIII, p. 465 (cp. Nöldeke, ib. XXIX, p. 155, & Zachariae, *WZKM*, XV, p. 72); by Steinthal: *Zeitschr. f. vergl. Litteraturgesch.* N. F. X. 1896 p. 88; 3) Johansson, *Indiska sagor*, p. 136. Literature: C. H. Tawney: *Folklore-parallel* (*Indian Antiquary* X 1881 p. 370, the Story of Intaphernes Herodotus III 118—20, cp. Sophocles, *Antigone* v. 909 ff.). — P. 31,₁₀ naggā (Ed. inaggā); p. 31,₁₂—13 = *Jāt.* VI 508,₁₇—18, anodakā (Ed. anodikā); p. 31,₃₆ metri causa read: sodaryam.

21. — *VEDABBHA-JĀTAKA* 32,₇—34,₂₉ = *Jāt.* (48) I 253,₄—256,₂₄. Translations: 1) *Jāt.* I transl. by Chalmers p. 121; 2) Transl. by T. B. Panebokke (*Orientalist* I (1884) p. 165); 3) H. T. Francis: *The Ve-*

dabbha-Jātaka, translated and compared with the „Pardoners Tale“ (London 1884); 4) German Translation by Steinthal: *Zeitschr. f. vergl. Litteraturgesch.* VI (1893) p. 116; 5) do. by J. J. Meyer: *Dandin's Daṣakumāracaritam*, p. 15; 6) Johansson: *Indiska sagor*, p. 175. Literature: Morris: *Contemp. Review* 1881; Francis, *Academy* 22. Dec. 1883 p. 416 (= *Orientalist* II 50); Tawney, *Journal of Philology* XII (1883) p. 203; Chaucer, *Canterbury Tales* ed. by Skeat (2. ed. Oxford 1879) p. XXVII; Romania III (1874) p. 182; *Academy* Jan. 12. 1884 p. 30; W. A. Clouston: *Popular Tales and Fictions* II 379 (1887); E. Kuhn: *Barlaam and Joasaph* p. 82 (1897); *Folk-Lore* VII p. 69; J. H. Knowles, *Orientalist* I 260 (the Kaçmiri-Version). An illustration to this tale has been found by Grünwedel, *Glasuren von Pagan*. — P. 33,28 ghāteyyan (Mss. ghātessan); p. 33,29 sannayhitvā (Ed. sannahitvā).

22. — DADHIVĀHANA-JĀTAKA p. 34,30—38,6 = Jāt. (186) II 101,21—106,18. Ed. and transl. by V. Fausbøll: *Five Jātakas* p. 1 & 20; ed. by Elwell: *Nine Jātakas* p. 15. Translations: 1) Rhys Davids: *BBS* p. XVI; 2) Jāt. II transl. by Rouse p. 70; 3) Johansson, *Indiska sagor*, p. 100. Parallels: KSS by Tawney I,14; *Bṛhatkathāmañjarī* II 48; B. Jülg: *Die Märchen des Siddhi-Kür. Kalmükischer Text mit Uebersetzung* (Lpz. 1866) Nr. 6; *Grimm's Kinder- und Hausmärchen* Nr. 36 & 54. Figured: Grünwedel: *Glasuren von Pagan*. — P. 35,28 Ed. nirūpakāro; p. 37,3 Ed. paṭṭasāṇiyā; 37,31 Ed. tam eva. The gāthās are also found in Mp.

23. — MAHĀSĪLAVA-JĀTAKA p. 38,7—42,19 = Jāt. (51) I 262,4—267,31. Translations: 1) Jāt. I transl. by Chalmers p. 128; 2) transl. by Panebokke, *Orientalist* I 267; 3) German Transl. by Steinthal, *Z. f. vergl. Litt.* VII (1894) p. 246; 4) Johansson, *Indiska sagor*, p. 179. Cp. *Seyya-Jāt.* (282) II 400, *Ekarāja-Jāt.* (303) III 13 and *Völunga-saga* ed. by S. Bugge p. 91—92 (v. der Hagen: *Nordische Heldenromane* IV p. 22). Literature: Tawney: *Journal of Philol.* XII 120. — P. 39,28 Ed. amaccagaṇaparivuto; p. 41,19 Ed. sannahitvā; p. 42,6 Ed. corūpaddavo; p. 42,15—16 = Jāt. IV 269,21 & VI 43,13, Mp. Ms. C^k p. 117.

24. — RĀJOVĀDA-JĀTAKA p. 42,30—44,17 = Jāt. (151) II 2,1—5,5; ed. and transl. by V. Fausbøll: *Ten Jātakas* (Copenhagen 1872) p. 1 & 57. Transl.: Jāt. II by Rouse p. 1 and Rhys Davids, *BBS* p. XXII; Johansson, *Indiska sagor*, p. 192. There is another Rājovāda-Jātaka (334) III 110, and a parallel is found in *Mahābh.* III ch. 194, and in *Kalevala* III. — P. 42,39 vinicchiyamānesu (all the Mss. vinicchayamānesu), cp. Jāt. III p. 106,15, *Vin.* II p. 95,25; — p. 44,9 Ed. saccena alikavādinam (this gāthā = Dbpd. v. 223, cp. *Mhbh.* III 13253 = V 1518—19).

25. — **MAKHĀDEVA-JĀTAKA** p. 44,18—45,18 = Jāt. (9) I 137,35—139,23; Jātakatṭhakathā by Sīlānanda p. 108. Transl. Jāt. I by Chalmers p. 30 and by Rhys Davids: BBS p. 186; Johansson, Indiska sagor, p. 133. Parallels: Makhādevasutta MN. 83, cf. AN. III 35; Nimi-Jāt. (541) VI 95; P. Bigandet; The Life, or Legend of Gaudama, (Rangoon 1866) p. 408. Literature: L. Féer: JA. 1876, p. 516; R. Morris: Devadūtā (Death's Messengers. An old story with modern variations) JPTS. 1885 p. 62; Rhys Davids: Album Kern, p. 14; J. Charpentier: Paccekabuddha-Geschichten (Upsala 1908) p. 116. This tale is figured on the Bharhut-Stūpa Pl. XLVIII, 2 with the inscription Maghā-deviya-jataka (cp. ZDMG. Bd. 40, p. 60). — P. 44,20 kumārakīlakam kīlī (the Sinhalese Edition); p. 45,11—12 = Jāt. VI 96,4 (cp. 129,2); p. 45,13 Ed. ossakkamānam.

26. — **SUSĪMA-JĀTAKA** p. 45,19—47,33 = Jāt. (411) III 391,18—396,33. Translated Jāt. III by Francis & Neil p. 237; Johansson, Indiska sagor, p. 215. Another Susīma-Jātaka (of different contents) is found Jāt. II 163 (Nr. 163). — P. 45,25 ānāpetvā (all the Mss. āṇāpetvā); p. 47 the metre in these gāthās is Triṣṭubh, excepting only the last, where the two first pādas are Anuṣṭubh; at l. 2 and 26 we have to read: brahmacaryassa; at several places we have foots consisting of 5 syllables: l. 9 daharo tuvaṃ & paṭhamuggato, l. 26 na gahe rame, l. 28 anapekkhino; at l. 20 the last foot is increased by one syllable (as in the Jagatī); 47,14 Ed. -sukumārānam, Cod. B -sadisasukumārānam; 47,19 Ed. sāmaṭṭhapassam (the Commentary samm-); 47,21 ena = enam (Comm.); 47,28 = Dh. 347,3—4 (cp. 346); 47,29 gāthadvayam āha wanting in the Edition by misprint.

27. — **ANḌAVHŪTA-JĀTAKA** p. 48,1—52,12 = Jāt. (62) I 289,24—295,17. Translated Jāt. I by Chalmers p. 151, by Pischel, Philol. Abhandlungen M. Hertz zum 70. Geburtstage von Schülern dargebracht (Berlin 1888) p. 74, and by Steinthal Z. f. vgl. Litt. N. F. X. p. 78; Johansson, Indiska sagor, p. 186. Figured on the Bharhut-Stūpa pl. XXVI, 8 (cp. the text p. 65—67). As to the different scenes of this tale see the notes of Pischel to his translation, A. Pfungst: Die Reservatio mentalis in der indischen Märchen-Literatur (= Aus der indischen Kulturwelt, Strassburg 1904 p. 115); cp. also the story of Abalyā, KSS XVII 137, Çukasaptati 15, and the Samugga-jātaka (436) III p. 527. For this text I have collated Prof. Fausbølls Burmese Ms. (B^d) and a Cingalese Ms. (C^u) containing this Jātaka separately (both Mss. now in the Copenhagen University Library). — P. 48,6—7 = Jāt. V 435,16 & VI 281,26, vaṃkagatī (all Mss. -gatā), labbhamāne (all Mss. labhamānā); p. 48,12 ath' assa etad C^u B^d (Ed. ath' etad); 48,28 sakkomi B^d (sakkāmi C); 48,30 gandhadhūpacuṇṇa- B^d C^u (Ed. -dhūpā); 49,28 kutheyyāsi C^u (Ed. katesi);

49,34 mayā katokāsā C^u B^d (Ed. mayā katokāsā); 50,2 chaḍḍeti C^u B^d (Ed. chaḍḍesi); 50,12 mukhaṃ C^u B^d (Ed. sumukhaṃ); 50,17—18 dhuttussa saññāṃ C^u B^d (Ed. dhuttasaññāṃ); 50,19—51,1 kapparena B^d (Ed. & C^u kappahārena); 50,20 vedanaṭṭo C^u (Ed. vedanaṇḍo, B^d vedanappatto); 51,3—4 cp. the inscription on the Bharhut-Stūpa, samukhaveṭhito (C. sammukha-, B^d sam-mukhaṃ vedhito); 51,30—31 = Jāt. V. 94,23—24, 450,30—31; 51,31 = Jāt. I 300,21; 51,32—33 = Jāt. V 448,25—26; 51,33 = Jāt. V 446,4, omasanti C (Ed. mama santi, B^d omisanti); 51,34—35 = Jāt. V 448,29—30, vālā va lapasakkharā (all Mss. vālā capalasakkharā); vañcanā C^u B^d (Ed. vācanā); the following commentary p. 52,1—7 to these gāthās is taken from Jāt. V 451,24; 449,24; 447,13—16; 449,27—29; — p. 52,11—12 thus ends C^u.

28. — KHARAPUTTA-JĀTAKA p. 52,13—55,18 = Jāt. (386) III 275,10—281,7. Translated Jāt. III by Francis & Neil p. 174; Johansson, Indiska sagor, p. 112. Cp. Grünwedel: Glasuren von Pagan, Benfey: Ein Märchen von der Thiersprache (Orient u. Occident II (1864) p. 133—171). — P. 53,13 Ed. sabbarūta-; 54,19 tuvaṃ (Ed. tvaṃ ca, Mss. tvaṃ); 54,20 ohitāmukho with the a lengthened metri causa (Ed. ohitomukho) cp. upahato mukho Jāt. VI 515,25; 54,21 the first foot increased by one syllable; 54,22 Ed. bālātaro (B^d bālataro); 54,27 as 54,21; 54,29 bhariyā = bhariyāya; 55,1—2 (Metre: Jagatī and Triṣṭubh) = Jāt. V 498,18—21, ojitattena as in C^u (Ed. ocitattthena); 55,14 pakkosāpetvā omitted in the Ed. by misprint; 55,16 Ed. gaṇhitakāmā (misprint); 54,17 puna C^k (Ed. pana).

29. — MAHOSADHA'S MARRIAGE p. 55,18—58,26, extract from the Mahāummagga-Jātaka (Nr. 546) = Jāt. VI 363,25—368,14, omitting the gāthā p. 365,20; this gāthā seems to contain metrical difficulties, perhaps it has been corrupted in old times (cp. the northern version in Tibetan Tales p. 157). The Mahāummagga-Jāt. has been translated into English from the Sinhalese text by T. B. Yatawara (London 1898), for the present extract see p. 63—71; German transl. by J. J. Meyer: Daṇḍin's Daṇḍakumāracaritam, p. 96—103; English transl. Jāt. VI by Cowell and Rouse p. 182. A scene is figured on the Bharhut-Stūpa pl. XXV, 3 (cp. Jāt. Vol. VII preface p. XV). — P. 55,29 Ed. saññāṃ datvā; 55,30 Ed. uttaradvārayavamajjhakāṃ; 56,5 siyā C^k (Ed. mayā); 56,20 essasīti B^d (Ed. essatīti); 56,21 nadīpāre B^d (Ed. nadītīre); 56,30 na laddhaṃ sāmi B^d (Ed. no laddhaṃ); 57,1 sā omitted in the Ed. by misprint; 57,10 Ed. bhuñjati (misprint); 57,14—15 Ed. nānaggarasehi bhuñji; 57,26—27 tath' eva (Ed. tatth' eva); 57,33 Ed. tambula-; 58,1 foll. cp. Mil. p. 205—6; 58,17 Ed. tamrattiyāṃ.

30. — MAHOSADHA'S JUDGEMENT p. 58,27—59,23, extract from the commentary on Mahāummagga-Jātaka = VI 336,31—337,15, translated by

Rhys Davids: Buddhist Birth Stories p. XIV (cp. Ummagga-Jātaka by Yatawara p. 19); Jat. VI by Cowell and Rouse p. 163; Johansson, Indiska sagor, p. 157. For parallels see *ibid.* note p. 265 and H. Oldenberg: *Die Literatur des alten Indien* (Stuttgart 1903) p. 114 (& note p. 391). — P. 59,12 Ed. mātu hadayam, amātu hadayam.

31. — SAKKA AND THE ASURAS p. 59,23—60,26, extract from the Kulāvaka-Jātaka (31) = I 202,9—203,11, Jātakatṭhakathā by Silānanda p. 152. Translated Jāt. I by Chalmers p. 80 and by Rhys Davids: Buddhist Birth Stories p. 284. This very old myth (cp. Weber: *Indische Studien* VIII 75) is briefly retold in SN. I 224 and Pj. (comm. on Sn. v. 681), cp. Dhpd. (1855) p. 190—194; allusions to it are made AN. IV 432. — P. 60,1 kipillikā (so Silānanda's text, Ed. pipillikā); 60,16—17 = SN. I 224 (metre: Triṣṭubh with 5 syllables in the first foot of the fourth pāda).

32. — THE DREAM OF THE QUEEN MĀYĀ p. 61 = Nidānakathā, Jāt. I 50,3—51,3 = Ps. (Comm. on MN. 123) fol. bā (with some slight deviations). Translated: Rhys Davids: BBS p. 62, Buddhism in Translations by H. C. Warren (1896) p. 42. Figured on the Bharhut-Stūpa pl. XXVIII, 2. Cp. Rgya Tch'er Rol Pa, trad. sur la version Tibétaine du Bkaggyour et revue sur l'original sanscrit (Lalitavistara) par Ph. Ed. Foucaux (Paris 1848) p. 61. — P. 61,13 mānusa- so Ps. (Ed. manussa-).

33. — THE BIRTH OF GOTAMA BUDDHA p. 62 = Nidānakathā Jāt. I 52,8—53,7. Transl. by Rhys Davids: BBS p. 65, by Warren: Buddhism in Transl. p. 45. — P. 62,7 Ed. -dhajapaṭākādīhi; 62,18 Ed. onamitvā.

34. — CATTĀRI PUBBANIMITTĀNI p. 63,1—64,3 = Nidānakathā, Jāt. I 58,31—59,32. Transl. by Rhys Davids: BBS. p. 76 and by Warren p. 56. — P. 63,13 Mahāpadāne o: DN. XIV (Mahāpadāna-Sutta); 63,17 kasmā (Ed. tasmā); 64,2—3 Dīghabhāṇakā, this seems not to agree with DN.

35. — THE GREAT RETIREMENT p. 64,4—65,34 = Nidānakathā, Jāt. I 60,20—62,20. Translated: Rhys Davids BBS. p. 79 and Warren p. 59, Cp. the story of Yasa printed below p. 67. — P. 64,9 tv' eva (Ed. yeva); 64,14—15 = Dhpd. (1855) p. 118,3—4 = As. p. 34,5 (cp. Mahāvastu II, 157); 65,1 Ed. payojayema; 65,7 Ed. pākatabhībhaccha-; 65,25 Ed. nirumbhitvā; 65,32—33 Ed. pabujjhissatīti and bhavissatīti.

36. — PATICCASAMUPPĀDO p. 66,1—21 = Vinaya-Piṭaka ed. by H. Oldenberg vol. I (1879) p. 1,1—2,8 (Cp. Udānam, ed. by P. Steinthal (London 1885) p. 1). Translations: Vinaya Texts, translated by T. W. Rhys Davids and H. Oldenberg (Part I—III. Oxford 1881—85 =

Sacred Books of the East vol. XIII, XVII. XX). Part I p. 73—78; Warren: Buddhism p. 83—84. The verse = As. p. 17, Nett. p. 145 (Buddhaghosa, in As. p. 17—18, says that this verse was „pathamam Buddha-vacanam“, but he mentions also a different tradition, according to which the verses in Dhpd. 153—4 (= Jāt. I 76) were the first words of the Buddha, cp. Dhpd. (1855) p. 320—1, JRAS. V. p. 228).

37. — DHAMMACAKKA-PAVATTANA-SUTTA p. 66,22—67,19 = SN. V 420,24—422,2 (= Vin. I 10,10—38). Translated: SBE. XI p. 146 & XIII p. 94 & by Feer JA. 1870. I p. 363. Cp. Mahāvastu III p. 331.

38. — YASAPABBAJJĀ p. 67,20—70,18 = Vin. I 15,1—18,2. Translated by Rhys Davids & Oldenberg SBE. XIII p. 102—108; cp. Lalita Vistara ed. by Rājendrālāla Mitra (Calc. 1877) p. 251; Sp. Hardy, Manual of Buddhism, p. 156 (159); P. Bigandet, The Life or Legend of Gaudama (Rangoon 1866) p. 55; H. Alabaster, The Wheel of the Law (London 1871) p. 125. — P. 67,27—32, cp. Note 2 p. 102 of the translation and the text above p. 64,32—65,12.

39. — THE FIRE-SERMON p. 70,19—71,18 = Vin. I 34,11—35,12. Transl. SBE. XIII p. 134—5, Warren p. 531, Oldenberg, Buddha p. 209.

40. — MĀRA AS PLOWMAN p. 71,19—72,25 = SN. I 114,26—116,13. Translated by Warren p. 349, and by E. Windisch, Māra und Buddha (Leipz. 1895) p. 104. — P. 71,31 & 72,6 cakkhum (so the Copenhagen-Ms. C^k, Ed. cakkhu); 72,3—14 jivhā C^k (Ed. jihvā); 72,4 phoṭṭhabbo C^k (Ed. potthabo!); 72,12—13 ghānam C^k (Ed. ghāṇam); 72,20 mama-y-idan to be read: mumēdan. The two gāthās = SN. I 116,8—11, 123,10—14.

41. — THE MURDER OF SUNDARĪ p. 72,26—74,15 = Jāt. II 415,14—417,16 (= The Commentary on Dhpd. v. 306 (Cod. C^{k1} fol. tā)). Translated Jāt. II by Rouse p. 283. This legend is also briefly told in Udāna ed. by P. Steinthal (London 1885) p. 43—45 and in Pj. XLI (Comm. on Sn. v. 780 ff.); cp. the parallel legend in Jāt. IV p. 187 (= Dhpd. 1855 p. 338), L. Feer: Ciñcā-Mānavikā Sundarī JA. sér. 9 T. IX p. 288, and H. Kern: Buddhismus I p. 194. — The following readings I have adopted from the Ms. of the Comm. on Dhpd.: p. 73,13—16 -abhimukhī (Ed. -abhimukhā); 73,14 tena saddhim (Ed. tena); 73,31 āgamimsu (Ed. agamimsu); 73,34 akkosantā (Ed. akkositvā); 74,8 tumhehi sā mārītā (Ed. omits sā). — P. 74,1—2 (metre: Triṣṭubh) = Dhpd. v. 306, Sn. v. 661, Udāna p. 45, Itivuttaka ed. by E. Windisch (London 1890) p. 42,18; for the reading karomi c' āha see Fausbøll Dhpd. (1855) p. 394.

42. — DEVADATTA'S MALICE AGAINST BUDDHA p. 74,16—77,13 = Vin. II p. 188,24—189,4, 191,26—192,16, 22—23, 193,21—38, 194,29—196,4. Translated SBE. XX p. 238—39, 243—44, 245—46, 247—50. Cp. the Commentary on Dhpd. v. 17 & 90 (Dhpd. 1855 p. 144 & 279), Jāt. V. 333—37, where the legend of Nālāgiri is given in a more detailed form. — P. 75,27—pe—as above p. 68,19—21; 76,1 Ed. papatikā ought to be corrected to papāṭikā; 77,3—7 = Jāt. V. 336,19; the metre Vaitāliya (see Fausbøll Dhpd. (1855) p. 441), kuñjara sugatī are to be read: Kuñjarā sugatī metri causa, pāmado, aor. as mado and āsado (Ed. pamādo, the same form of this aor. occurs Jāt. V 123,27; 223,29; VI 94,30, but it must, metri causa, be corrected to pāmado; even in prose this form occurs: SN. II 273,26, IV 263,20), yato is gen. præs. part; 77,12—13 = MN. II 105,7, Th. v. 878.

43. — BUDDHA'S VISIT TO CUNDA p. 77,14—78,32 = Mahāparinibbāna-Sutta (DN. XVI) ed. by R. C. Childers JRAS. vol. VIII (1878) p. 230,30—232,23 (77,17 ff = Udāna p. 81,12—82); the Dīgha Nikāya ed. by Rhys Davids and Carpenter; Vol. II (London 1903) p. 126—28. Translated by Rhys Davids: Buddhist Suttas (Oxford 1881) p. 70—75. — P. 78,29—30 = Mil. p. 174—75; 78,31—32 Triṣṭubh; in order that the metre may be correct we have to read Satthu instead of Satthuno, and instead of nagaram we want a word of the type — — —

44. — BUDDHA'S DEATH p. 79,1—81,4 = Mahāparinibbāna-Sutta, JRAS VIII p. 250,14—252 = DN. vol. II, pag. 154—57. Translated by Rhys Davids: Buddhist Suttas and by Warren p. 107—110 (excepting the end of our text from 80,19). — P. 79,16—24 = AN. II p. 79,14—80,12; 80,1—3 cp. As. p. 21; 80,1—81,4 = SN. I p. 158—59; 80,28—29 = Jāt. I. p. 392; SN. I p. 6,4—5, II p. 193,13, Th. v. 1159; 80,32—35 = Th. 905—6; 80,33 yaṁ kālam akarī munī, SN. & Th.: cakkhūmā parinibbuto; 81,3—4 = Th. v. 1046 (cp. v. 1158).

45. — THE TEN PRECEPTS p. 81,6—28 = Vin. I 83,16—84,4. Transl. SBE. XIII p. 210—12. — P. 81,22—28 cp. Khp. II (JRAS. vol. IV (1870) p. 310), Dhpd. v. 246—47, Warren p. 397.

46—47. — THE 32 PARTS OF THE BODY & THE NOVICE'S QUESTIONS p. 82,1—14 = Khuddakapāṭha ed. transl. by R. C. Childers (JRAS. N. S. vol. IV (1870) p. 310—39) ch. II—III. — P. 82,8 Ed. eka' nāma kiṁ.

48. — THE DUTIES OF A PUPIL p. 82,15—84,24 = Vin. I 46,2—48,14. Transl. SBE. XIII p. 154—59. — P. 84,22 paripphositvā (Ed. parippositvā).

49. — A TALE OF A PETA p. 84,25—86,10 = Dhammapāla's Paramattha-Dīpanī P. III, being the Commentary on the Peta-Vatthu, ed. by E. Hardy

(London 1894) I 2 (p. 9—12). — P. 84,32 khuppiṭṭāsābhībhūto peto B (Ed. khuppiṭṭāsāhi guṇūpeto, C-Mss. gūnopeto, which must be a misscript for bhūtopeto); 85,1—2 piṇḍacāratthāya (Ed. piṇḍacāratvāya); 85,8 samantato pabhāseti vijjotati (Ed. pabhāseti vijjoteti); 85,18 kāyikena (Ed. kāyañ cārikena); 85,31 diṭṭham B (Ed. diṭṭho); 85,32 kim idan ti ce ti āha (a later correction by E. Hardy; Ed. kim idan ti peti āha); 86,7—8 Ed. anekā kāravo kārām (misprint). The gāthās = Pv. ed. by Minayeff (Lond. 1889) I 2 (p. 1).

50. — THE LEGEND OF THE WEAVER'S DAUGHTER 86,12—89,17 = 'the Commentary on Dhpd. v. 174 (the Copenhagen Ms. C^{k1} (in Dhpd. 1855 marked B) fol. ṭhlṛ—ṭhlṛ'), cp. Dhpd. 1855 p. 337, where the verbal-commentary [88,31—89,2] is edited; Dhammapadaṭṭhakathā by Buddhaghosa, revised and edited by W. Dhammānanda and M. Nānissara (Colombo 1898) p. 428—31. To understand the topographical relations in this tale it is necessary to suppose that the 'pesakāra-sāla' has been situated in the town, and the weaver's house in the quarters of the lower castes outside the town (cp. R. Fick: Die sociale Gliederung im nordöstlichen Indien zu Buddha's Zeit (Kiel 1897) p. 196 & 211). I note here the following readings of the Ms.: p. 86,14 āḷaviyam anupatto; 86,17 jitam eva . . . maraṇasati; 86,18 sesaṇhi; 86,19 santāsapatto . . . kāḷam; 86,23 saṃkiccapasutā; 86,25 vaddhati; 86,28 naṃ kumārikam; 86,32 catusu; 87,1 om. [gātham]; 87,3 -bhikkhuparivāretvā; 87,6 sāmi; 87,9 [daṭṭhum] madhurodaṇ ca; 87,10 sāḷam; 87,11 parasantako me sātako āropito (the reading of the Colombo Edition; C^k has: parasantako aparo pito); 87,12 vaddhetvā throughout; 87,14 suṇāmi pitu saram; 87,15 anācariyamāne potheyyāpi pamāreyya pi (or pacāreyya?); 87,21—23 tuṇhībhūtā . . . visati; 87,24 tuṇhībhūto; 87,26 gamissatīti; 88,4 kathesi kim nāma imāya; 88,7 om. [puṭṭhā]; 88,8 āgatabhāvam na jānātha; 88,22 vaṇṇabhāvam eva aham jānāmi . . . rattim divam pubbaṇhādisu; 88,29 andhabhūto ayam bālo; 88,30 appossaggāya; 88,34 kevaddhakesu (Trenckner: vaṭṭakesu); 89,5—6 tāsarapacchi ceva koṭiyam (Trenckner: vemakoṭiyam); 89,7 memam kaḍḍhi; 89,10 nibbattetum; 89,16 pāpunimsū 'ti.

51. — THE QUESTIONS OF UTTIYA p. 89,18—91,12 = AN. V. p. 193—95; p. 91,13—33 = Manoratha-pūraṇi C^k p. 1269 (a Cingalese Paper-Ms. in the Royal Library of Copenhagen). Cp. Poṭṭhapāda-Sutta DN. I p. 187 ff. and the Māluṅkyāputta-Sutta (MN. 63), of which the last part is printed below; cp. Mil. ed. by V. Trenckner (Copenhagen 1880) Note p. 424. — P. 89,20—21, cp. Sn. v. 419; 90,30—91,2 = Mahāparinibbāna-Sutta (DN.) JRAS. VII (1875) p. 59,4—12; cp. SN. V 160; 91,3 ussukam (Ed. ussukakam); 91,13 pañcame o: Upāsaka-Vagga, Sutta 5; 91,19 pākāro na hoti, Ms. pakāram hoti; 91,23 Ms. eko ca vaṭṭati; 91,32 Ms. sattūpaladdhim (cp. 91,13).

52. — BUDDHA'S INSTRUCTION TO MĀLUṆKYĀPUTTA p. 91,1—93,19 =

Majjhima-Nikāya ed. by V. Trenckner (London 1888) (63.) vol. I p. 428,³³—432,⁴. Transl. Warren p. 119—22 (cp. Oldenberg: Buddha p. 281 ff.). To avoid repetitions I have here and on the following pages made use of further abbreviations than are found in the Mss. and editions; the reader will easily be able to supply the abbreviated passages.

53. — BUDDHA'S DISCOURSE WITH VACCHAGOTTA p. 93,²⁰—95,³³ = MN. (72) Vol. I. p. 483—89, cp. SN. IV 395 ff. Translated by Warren p. 123—28; p. 94,²⁴—95,¹⁵ translated JPTS. 1904—05, p. 165—66. — P. 95,²⁷ nikkujjitam (Ed. nikujjitam).

54. — THE RIGHT VIEWS p. 96,¹—²² = SN. XII, 15 (the Copenhagen Ms. fol. ghī-ghu) = Saṃyutta-Nikāya ed. by L. Feer, Part II p. 17. — P. 96,⁶—²² = SN. III p. 135,¹—¹⁹; 96,⁶ dvayam nissito (Mss. dvayanissito, so also the Editions of Feer and of the King of Siam; 96,¹⁰ upāyupādānābhinivesa-nibandho (Ms. -nivesaṇ ca nibaddho and -nivesana-khandho, Editions: -nivesa-vinibandho); 96,¹¹ taṇ c' āyam . . . na kaṃkhati (o: taṇ ce ayam — na kaṃkhati, itaque si quis non dubitat, ayam being designation of the person represented in 'passato' above), the punctuation, I hope, will show how I have understood this passage, for nearer information see the glossary; 96,¹⁸—²² = p. 66,⁶—¹⁸.

55. — THERE IS NO EGO p. 96,²³—98,³⁵ = Milinda-Pañha, ed. by V. Trenckner (London 1880) p. 25,¹—28,¹² (with some few abbreviations). Translated by Warren p. 129—33 and by Rhys Davids: SBE. XXXV p. 40—45. — P. 98,³⁰—³¹ = SN. I p. 135,²⁰—²¹.

56. — NO CONTINUOUS PERSONAL IDENTITY p. 99,¹—¹⁵ = Mil. p. 40,¹—41,¹⁰. Translated by Warren p. 148—50 and by Rhys Davids SBE. XXXV p. 63—65. — P. 99,¹⁰—¹¹ cp. Jāt. IV 496,²⁵, SN. I 206,¹¹.

57. — REBIRTH IS NOT TRANSMIGRATION p. 100—101 = Mil. p. 46,⁵—48,²⁶. Translated by Warren p. 234—38 and by Rhys Davids SBE. XXXV p. 71—75, partly transl. by R. Garbe, Beiträge zur indischen Kulturgeschichte (Berlin 1903) p. 129—30. Cp. the parallel passage Mil. p. 72. — P. 101,¹² māraṇantikam, cp. 78,³⁰ & Mil. p. 421.

58. — THE DISAPPEARANCE OF LEARNING p. 102 = JPTS. 1886 p. 35,³—²⁵ (Anāgata-vamsa ed. by J. Minayeff). Translated by Warren p. 483—84. — P. 102,³ Ed. pariyatti antarahitam; 102,⁴ akulino (Ms. akuliro); 102,¹⁸ asakkontā (Ed. asakkonto); 102,²¹ dhārayissanti (Ed. dhā-rayissati); 102,²² Ed. catuppādikam gātham; 102,²⁴ camgotake (Ed. camkotake).

59. — PADHĀNA-SUTTA p. 103,1—104,18 = Sn. III,2 (28) (= Sutta-Nipāta, ed. by V. Fausbøll (London 1885) p. 74—78). Translated by V. Fausbøll SBE. Vol. X Part II. 2. edition p. 68—71; by E. Windisch, *Māra und Buddha*, p. 3 (= *Lalita Vistara*, ch. XVIII; *Mahāvastu* II, 237); Danish Translation by D. Andersen: *Udsigt over det philol.-hist. Samfunds Virksomhed* (1899—1904) p. 90—92; cp. Windisch, *Māra u. Buddha*, p. 322; R. Pischel, *Ins Gras beissen* (Berl. Sitz-Ber. 1908) p. 461 ff.; Oldenberg, *ZDMG*. Vol. 62, p. 594 — V. 1 tam mam padhānapahitattam, the metre is incorrect, but the Burmese reading padhā-pahitattam can scarcely be allowed; if the words Tam... Bhagavā etad abravi in v. 6 have not been interpolated, I suppose we ought to read tam padhānap- (omitting mam); v. 3 maraṇassa (read: maraṇam?); v. 4 read: brahmacaryam; v. 5 dukkaro (read: dukkho?); v. 7 aṇumattena (read: aṇumatto B), arahati (read: arhati); v. 8 read: viryam; v. 12 read: dutiyārati, the first foot of the fourth pāda increased by one syllable; v. 17 the first foot has 5 syllables; v. 19 bhañjāmi (Ed. gacchāmi, cp. SBE. X, 2 p. 70 note; R. Pischel, *Indische Miscellen*, KZ. (BB) I p. 182); v. 21 omitting [te] in the first and the third pāda the metre would be correct; v. 22 is found Ps. comm. on MN. 91 and Pj. comm. on Sn. v. 23, Bhagavantam (read: Bhavantam); v. 23—24 = SN. I p. 124,4—7, anupariyagā (v. 23, read anuparyagā); v. 25 = Dhpd. (1855) p. 256,6—7, SN. I p. 122,23—24.

60. — DHANIYA-SUTTA p. 104,19—105,32 = Sn. I 2 (p. 3—5). Translated by V. Fausbøll SBE. Vol. X Part II, 2. ed. p. 3—5 (Sutta-Nipāta deutsch von A. Pfungst. 1. Lief. (Strassburg 1889) p. 4), by Rhys Davids: *Buddhism* (1896) p. 167, and by Pavolini, *Buddismo* (Milano 1898) p. 125. — The Metre is Vaitāliya, see Fausbøll Dhpd. (1855) p. 441: v. 1 duddhakhīro (read: duddhakhīro with shortened i metri causa) aṭha ce patthayasī pavassa deva, cp. Th. v. 51—54 & 325; v. 2 vigatakhilo (the metre requires vigatākhilo); v. 3 the second foot — instead of —; v. 5 read: dīgharatta-samvāsiyā; v. 7 the metre requires attavetanābhato; v. 11 susaṇṭhānā (read: susaṇṭhā = Sa. su-samsthā); v. 12 read: nāham pun' upessa[m], = Mil. p. 369,5—8; v. 13 read: mahāmeghō (with shortened o), sutvā (read: sutvāna); v. 14 read: saraṇam tam upema; v. 15 read: brahmacaryam; v. 16—17 = SN. I p. 6,9—13 & I p. 107—108, Nett. p. 34, cp. *Mahāvastu* III p. 417—18.

61. — SELECTIONS FROM THE DHAMMAPADA p. 106,1—107,37. For Editions and Translations of this book see: *Dhammapada*, 2 ed. by V. Fausbøll (London 1900) p. IX—XI.—v. 49 = Jāt. I 349,14, & Nett. p. 184, cp. Fausbøll Bem. p. 26. — v. 266 = SN. I 182,18, cp. Ms. Khar. p. 50, SBE. X 67; bhavati (Mss. hoti), cp. Fausbøll Dhpd. (1855) p.

437, 2. ed. p. VI. — v. 267 = SN. I 182,20; brahmacariyavā (read: brahmacaryavā), there cannot be any doubt about reading this and similar words in a contracted form as has been done by Prof. Fausbøll in his 2. ed. of Dhpd. — v. 393 *sucī C^o S^k* (Ed. *sukhī*). — v. 394 = Jāt. I 481,28, III 85,13. — v. 176 = It. p. 18,14. — v. 252 cp. Jāt. III 223,20, Childers JRAS. V (1871) p. 225. — v. 240 = Nett. p. 129, Metre: Vaitāliya; cp. Morris JPTS. 1887 p. 100. — v. 71 = Nett. p. 161. Cp. JRAS. V p. 224. — v. 5 = Jāt. III 212,10, 488,9, Vin. I 349,34. — v. 210 *piyān' metri causa* for *piyānaṃ* (Mss.). — v. 80 = Dhpd. v. 145, MN. II 105,5, Th. v. 19 & 877; metre Vaitāliya. — v. 81 = Mil. p. 386,12, cp. AN. III 379,1, Th. v. 643 and Vin. I 185,5. — v. 14 = Th. v. 134, cp. Dhpd. v. 13, Th. v. 133. — v. 222 cp. Mahābhārata I 3320; R. Pischel, Die Turfan-Recensionen des Dhammapada, (Berl. Sitz-Ber. 1908) p. 970; 'taro metri causa for *itara* (Mss.). — v. 398 = It. p. 43,7 & 90,12, Vin. III 90,37. — v. 103 = Jāt. I 314,11, cp. Ms. Khar. p. 73. — v. 148 cp. It. p. 37,11—16; *marañantaṃ* cp. SN. I 97,38, Fausbøll's notes in Dhpd. 2. ed. and SBE. X p. 41. — v. 278—79 = Th. v. 676—78, Nett. p. 6 & 167, cp. Ms. Khar. p. 19—20; in order to make the metre correct we ought to omit [ti] in v. 277. — v. 190—92 cp. Jāt. I p. 97 & Divyāvadāna p. 164; v. 190 — Sv. I p. 233,14, *ariyasaccāni* (read: *aryasaccāni*); v. 191 = Thī v. 186, 193, 321; *ariyaṇ* (read: *aryaṇ*). — v. 387 = SN. II 284,28, cp. I 15,10, Ms. Khar. p. 39; *khattiyo* (read: *khatyo*). — v. 18 Metre: Vaitāliya; *suggaṭṭim* = *sugattim*, cp. Dhpd. (1855) p. 150.

62. — THE GĀTHĀS OF MĀLUNKYĀPUTTA p. 107,28—108,9 = Thera-gāthā 399—404 (Thera- and Therī-gāthā ed. Oldenberg & Pischel (1883) p. 43—44). — v. 1—4 = Dhpd. v. 334—37, cp. Ms. Khar. p. 18; v. 1 Metre: Vaitāliya; v. 3 *yo c' etaṃ* (Ed. *yo ve taṃ*); v. 4 the first half-çloka = Jāt. III 387,21, IV 211,6 V 72,9, Pv. II 7 v. 16; v. 5 cp. Dhpd. v. 315, Sn. v. 333, Th. v. 653, 1005; v. 6 = Sn. v. 334; *sabbadā* Ms. A. (Ed. om., BC and Sn. 334 *pamādā*). *pamādānupatito* (read: *pamāduppatito?*).

63. — THE GĀTHĀS OF MAHĀPAJĀPATĪ GOTAMĪ p. 108,10—22 = Therī-gāthā v. 157—62 (p. 138—39). — v. 3 *saṃsari 'haṃ* (Ed. *saṃsari 'haṃ*); v. 4 = Thī v. 22; v. 5 read: *āraddhaviṛye*, for the metrical anomaly cp. p. 103,2 & Thī v. 212, SN. I p. 198,17; *Buddhāna* = *Buddhānaṃ*.

64. — KAPIRĀJA-CARIYA p. 108,23—31 = III,7 (Buddhavaṃsa and Cariyā-piṭaka ed. by R. Morris (1882) p. 97). Cp. Vānarinda-Jātaka p. 2—3.

65. — THE COUNCIL OF MAHĀKASSAPA p. 109,1—110,18 = Dīpavaṃsa ed. by H. Oldenberg (London 1879) IV v. 1—23 (p. 30—32), trans-

lated *ibid.* p. 133—35: cp. *Mahāvamsa* III. For the literary history of the two Buddhist Chronicles see Introduction to Oldenberg's edition of *Dīpavamsa*; W. Geiger, *Dīpavamsa und Mahāvamsa* (Erlangen 1901; aus der Festschrift des Univ.); W. Geiger, *The Dīpavamsa and Mahāvamsa and their historical development in Ceylon* (German edition, Leipzig 1905, translated into English by E. M. Coomaraswamy, Colombo 1908); R. O. Franke, *Dīpavamsa und Mahāvamsa*, WZKM. XXI. 203 ff., 317 ff.; W. Geiger, *Noch einmal Dīpavamsa und Mahāvamsa*, ZDMG. 63 (1909) p. 540. — V. 1 *satt' eva* (read: *satta?*), *arahā* (read: *arhā*). — v. 9 read: *samādhijhān'*. — v. 11 *sutā paṭiggahitā* (Ed.). — v. 16 *pavibhajja* (Ed. *pavibhattā*). — v. 18 *katvā dhammān* (Ed. *katadhammān*), *asamkampī acalam bhūmi dalham appaṭivattiyam* (Ed.). — v. 19 *cāpi* (Ed. *vāpi*). — Insignificant metrical anomalies I have not noted here, the passages put into [] must, in my opinion, be considered as interpolations and from vv. 22—23 of the edition I have totally omitted two half-*çlokas*.

66. — THE CONQUEST OF CEYLON p. 110,17—112,34 = *Mahāvamsa* VII v. 1—42, edited from the Cingalese Ms. of the Copenhagen Collection (= *The Mahāvamsa*, ed. by W. Geiger (London 1908) p. 62—66; edited for the first time: *The Mahāvanso in Roman characters with the Translation subjoined by G. Turnour. Vol. I (Ceylon 1837) p. 47—50. (The Mahāvansa, Part II containing ch. XXXIX to C. Translated by L. C. Wijesinha, to which is prefixed the translation of the first part (published in 1837) by G. Turnour (Colombo 1889) p. 31—34); cp. Dīpavamsa IX. The Verses 26 ff. have been published by Edm. N. Snyder: *Der Commentar und die Textüberlieferung des Mahāvamsa* (Berlin 1891, Diss. Leipzig) p. 40—42. Cp. *Homeri Odyssea* X v. 210 ff.; Weber: *Ueber das Rāmāyāna. Abhandl. d. Akad. d. Wiss. Berlin 1870*; Geiger, *Dīpavamsa und Mahāvamsa* (English Transl.) p. 23 Note. — v. 2 *varam* (Ms. *varo*). — v. 8 *ca*. (Ms. *ce*). — v. 9 Ms. *lagetvā*, *sonirūpena*. — v. 10 *vāriyanto* (Ms. *vārayanto*) = *vāriyamāno*. — v. 12 Ms. *ca ādāya ca mulālayo*. — v. 14 Ms. *sakkuni*; *yāciyanto* = *yāciyamāno*. — v. 17 Ms. *passi tañ* corr. to *hasantiñ*. — v. 21 *dāsi* (Ms. *bhāsi*). — v. 22 Ms. *jivikan*. — v. 23 Ms. *adubhayatthāya . . . ānehi bhacche hi*. — v. 24 Ms. *nāvattham* (cp. *Vin.* III p. 49,11). — v. 30 Ms. *tūriyasaddaṇ ce . . . kiṃsadda*. — v. 31 Ms. *ghātissanti*. — v. 32 Ms. *Sirisavatthu . . . yakkhepuram*. — v. 35 Ms. *āha dissamāne*. — v. 37 *yakkharājā*. — v. 38 Ms. *vasinettha*. — v. 42 Ms. *narindo siham ādinnavā . . . Sīhalā*.*

67. — BUDDHAGHOSA p. 113,1—114,32 = the Copenhagen Ms. of *Mahāvamsa* XXXVII v. 215—46 (= *Mahāvamsa* by Turnour p. 250—53, Wijesinha's Translation p. 160—62, reprinted SBE. X. Introduction,

p. XXIX—XXXI), edited by H. Oldenberg JPTS. 1882 p. 110—12. — v. 1 Ms. vijjasippa-. — v. 6 Ms. dhassayi. — v. 7 otārehi ca (read: otārehīti?), pālim (Ms. pālim throughout). — v. 8 Ms. gaṇhi. — v. 11 Ms. Dhammasaṅganiyā... Atthasālinam — v. 13 Ms. Atthakathā. — v. 15 Ms. Sīhaḷabhāsāya (id. v. 30). — v. 18 Ms. Mahāpadhānam gharaṁ — v. 19 Ms. Sīhaḷa- — v. 20 Ms. atthakatham (id. v. 22 & 29). — v. 22 Ms. nāmāka. — v. 25 marū (Ms. maru). — v. 26 Ms. vācesimsu. — v. 27 Ms. aññatattham. — v. 28 Ms. tuṭṭhahattho. — v. 32 Ms. attakattabba-.

SUPPLEMENTARY NOTE. — Several of the Texts above have been printed in other handbooks for Pāli, esp. in J. Takakusu, A. Pāli Chrestomathy, with notes and glossary giving Sanskrit and Chinese equivalents. Tokyo 1900. A German translation of some of our texts may also be found in J. Dutoit, Das Leben des Buddha. Eine Zusammenstellung alter Berichte aus den kanonischen Schriften der südlichen Buddhisten. Aus dem Pāli übers. u. erläutert. Leipzig 1906, and in the same author's translation of the Jātaka (Leipzig 1907 ff.).

ABBREVIATIONS.

AN. = Aṅguttara-Nikāya, As = Atthasālinī, It. = Itivuttaka, Khp. = Khuddaka-pāṭha, Jāt. = Jātaka, Th. = Thera-gāthā, Thī = Therīgāthā, DN. = Dīgha-Nikāya, Dhpd. = Dhammapada, Nett. = Netti-pakarāṇa, Pj. = Paramatthajotikā, Ps. = Papañca-sūdanī, Pv. = Peta-vatthu, Mil. = Milinda-pañha, MN. = Majjhima-Nikāya, Mp. = Manoratha-pūraṇī, Vin. = Vinaya-piṭaka, SN. = Saṁyutta-Nikāya, Sn. = Sutta-nipāta, Sv. = Sumāṅgala-vilāsinī, Ss. = Sārasaṅgaha.

BBS. = Buddhist Birth Stories, KSS. = Kathā-Sarit-Sāgara, JA. = Journal Asiatique, JAOS. = Journal of the American Oriental Society, JPTS. = Journal of the Pāli Text Society, JRAS. = Journal of the Royal Asiatic Society, Ms. Khar. = Le Manuscrit Kharoṣṭhi du Dhammapada, par E. Sénart, JA. 1898, SBE. = Sacred Books of the East, ZDMG. = Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft, WZKM. = Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes, KZ (BB) = (Kuhn's) Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung, vereinigt mit Bezzenberger's Beiträge.